

VERSLAG OVER HET JAAR 1935.

Aantal afdelingen.

De teruggang van het aantal afdelingen, die over het jaar 1934 viel waar te nemen, maakte in 1935 plaats voor een vooruitgang.

Het aantal afdelingen was, verdeeld over de kwartalen, als volgt:

31 December	1934	765
31 Maart	1935	781
30 Juni	1935	796
30 September	1935	794
31 December	1935	796

Een stijging dus van 31 afdelingen. Met 796 afdelingen heeft de Partij een aantal bereikt, dat zij nog nimmer te voren had. Ondanks de crisis beweegt de Partij zich in stijgende lijn.

Opgeheven werden 14 afdelingen t.w.: Bergentheim, Bierum, Dene-kamp, Eexterveenschekanaal, Gennep, Hedel, Heino, Hengelo (Gld.), Nieuwveen, Oudenbosch, Princenhagen, Stellendam. Zaamslag en Zuid-Zijpe. Samengevoegd werden: Kerk-Avezaath met Zoelen en Sleeuwijk met Nieuwendijk.

Geroyeerd werd de afdeling Wapenveld door het Partijbestuur in zijn vergadering van 15 Juni 1935, omdat deze afdeling, behorende tot de gemeentelijke federatie Heerde, bij de raadsverkiezingen uitkwam met een eigen lijst, die afweek van de lijst, vastgesteld door de gemeentelijke federatie Heerde.

Opgericht werden 48 afdelingen, t.w.: Abcoude, Adorp, Amsterdam XIV, Amsterdam XV, Amsterdam XVI, Den Bommel, Daarlerveen, Drachtster-Compagnie, Echteld, Etten—Leur, Everdingen, Garderen, Gendringen, Groninger—Opende, Heenvliet, Herwijnen, Hillegommerdijk, Hoevelaken, Holten, Den Hoorn, Kapelle, Kesteren, Klaaswaal, Leiderdorp, Lobith, Montfoort, Nieuwenhagen, Nieuwe Tonge, Notter, Oudenbosch, Oude-schoot, Pingjum, Princenhagen, Rockanje, Rijnsburg, Sluis, Stolwijk. Veenoord, Vleuten, Voorst, Vorden, Warmenhuizen, Warmond, Waubach, Westmaas, IJsbrechtum, Zwartewaal, Zwartsluis.

Door opheffing, samenvoeging en royerung werden afgeschreven 17 afdelingen; opgericht werden 48 afdelingen; een vermeerdering dus van 31 afdelingen.

Het hieronder volgende staatje geeft aan, het aantal opgerichte en opgeheven afdelingen, verdeeld over de vijftien federaties:

	Opgericht	Opgeheven
Friesland	4	—
Groningen	2	1
Drente	1	1
Overijssel	4	3
Gelderland	9	4
Utrecht	3	—
Noord-Holland Noord	1	1
Noord-Holland Zuid	1	—
Zuid-Holland	13	2
Zeeland	2	1

Noord-Brabant	3	3
Limburg	2	1
Amsterdam	3	—
Rotterdam	—	—
Den Haag	—	—
Totaal	48	17

In bijlage A. geven wij een overzicht van het aantal afdelingen in het jaar 1910 en verder het verloop der laatste 16 jaren, verdeeld over de 15 federaties.

Aantal leden.

Het aantal leden bedroeg op:

31 December	1934	84269
31 Maart	1935	84007
30 Juni	1935	86773
30 September	1935	88165
31 December	1935	87826

Een vooruitgang derhalve van 3557 leden sedert 31 December 1934. Ondanks de geweldige crisis, die de arbeidersklasse blijft teisteren, is ons ledental toch weer behoorlijk gestegen.

Zoals uit de kwartaalcijfers blijkt, daalde ons ledental in het eerste kwartaal en steeg het in het tweede en derde kwartaal. De verhoogde activiteit, ontwikkeld bij de Staten- en Raadsverkiezingen is daaraan natuurlijk niet vreemd. Dat daarop een lichte reactie volgde in het vierde kwartaal is evenmin te verwonderen.

Indien men hierbij bedenkt, dat in het jaar 1935 stelselmatig er naar is gestreefd om het aantal leden, dat geen contributie betaalde, doch een werklozenzegel plakte, te verminderen, dan kan in dit opzicht 1935 zeker als een zeer goed jaar worden beschouwd. In zeer vele afdelingen heeft men de leden, welke weigerden een contributie van drie cent te voldoen, indien deze niet zelf bedankten, van de ledenlijsten afgevoerd. Houdt men hiermede rekening, dan is zeker een stijging van het ledental met ruim 3500 bevredigend.

Het verloop van het aantal mannelijke leden was als volgt:

31 December	1934	57141
31 Maart	1935	56950
30 Juni	1935	58949
30 September	1935	59866
31 December	1935	59463

Een vooruitgang derhalve van 2322, of van 4.06 pct. van het aantal mannelijke leden, of 2.76 pct. van het totaal aantal leden.

Het aantal vrouwelijke leden bedroeg over de vier kwartalen:

31 December	1934	27128
31 Maart	1935	27057
30 Juni	1935	27824
30 September	1935	28299
31 December	1935	28363

Een vooruitgang derhalve van 1235 vrouwelijke leden, of 1.47 pct. van het totaal aantal leden en 4.55 pct. van het aantal vrouwelijke leden, Hieruit blijkt, dat de vooruitgang van de mannelijke leden relatief groter is geweest.

Dit blijkt o.a. ook uit de volgende cijfers:

TOTAAL LEDENTAL:

				Totaal aantal mannen		Totaal aantal vrouwen	
31/3	1922	41816	100.—	32668	100.—	9148	100.—
31/3	1923	42555	101.77	32314	98.92	10241	111.95
31/3	1924	40488	96.73	30565	93.56	9923	108.47
31/3	1925	38339	91.69	29009	88.80	9330	101.99
31/3	1926	41430	99.08	30877	94.52	10553	115.36
31/3	1927	45262	108.27	32354	98.54	12905	139.64
31/3	1928	52904	126.57	37540	114.80	15364	168.83
				Totaal aantal mannen		Totaal aantal vrouwen	
31/3	1929	56071	134.08	39375	120.53	16696	182.41
31/3	1930	66128	158.14	46116	141.17	20012	218.75
31/3	1931	74461	178.07	51262	156.92	23199	253.60
31/3	1932	77855	186.18	53646	164.22	24209	264.64
31/3	1933	91117	217.90	62785	192.19	28332	309.71
31/3	1934	90734	216.98	61879	189.42	28855	315.42
31/3	1935	84007	200.90	56950	174.32	27057	295.76
30/6	1935	86773	207.51	58949	180.45	27824	304.15
30/9	1935	88165	210.84	59866	183.26	28299	309.35
31/12	1935	87826	209.31	59463	182.02	28363	310.05

In bijlage B. geven wij een overzicht van het verloop van het ledental over de vier kwartalen van 1935, verdeeld over onze vijftien federaties. Hieruit blijkt, dat in het afgelopen jaar niet minder dan 17.593 leden tot de Partij zijn toegetreden. Wegens verhuizing werden afgevoerd 7.067 leden. Als overgekomen uit andere afdelingen werden er slechts 4.470 genoteerd, zodat op deze wijze weer ongeveer 2.500 leden verloren gingen.

Wij kunnen niet nalaten op dit euvel nog eens de aandacht te vestigen. Laten de afdelingen toch vooral in het oog houden, dat de ledenkaart van de verhuizende leden onmiddellijk wordt verzonden naar den gewestelijken secretaris, die voor doorzending zorg draagt.

Wij voegen hierbij verder een overzicht van het ledental der Partij van de oprichting af (bijlage C.) en van de verdeling van het aantal leden over de verschillende stedelijke en gewestelijke federaties. (Bijlage D.).

Daarenboven voegen wij opnieuw hierbij een overzicht van het ledental in 28 grote steden in verhouding tot het overige deel van het land. (Bijlage E.).

Het Partijbestuur.

Voor de verkiezing van het Partijbestuur stelden de afdelingen voor het congres van 1935 de volgende kandidaten, die bereid waren een candidatuur te aanvaarden:

voor voorzitter K. Vorrink; voor secretaris C. Woudenberg; voor penningmeester C. Woudenberg; voor secretaresse E. Ribbius Peletier.

Voor het overige deel van het Dagelijks Bestuur: W. Banning, E. Boekman, H. de Boer, P. Kiès, S. R. de Miranda, N. Tj. Swierstra en A. B. de Zeeuw.

Voor het overige deel van het Partijbestuur: J. W. Albarda, H. de Boer, W. Drees, D. A. van Eck, J. v. d. Kieft, P. Kiès, L. H. Mansholt, M. A. Reinalda, W. Sanders, J. E. Stokvis, J. in 't Veld, W. H. Vliegen, A. E. J. de Vries—Bruins, H. Walder en A. B. de Zeeuw.

Bij enkele candidaatsstelling werd gekozen: K. Vorrink tot voorzitter, C. Woudenberg tot secretaris-penningmeester, E. Ribbius Peletier tot secretaresse.

Voor de verkiezing van het overige deel van het Dagelijks Bestuur werden uitgebracht 2130 geldige stemmen, plus 20 van onwaarde.

Hiervan verkregen W. Banning 1535, E. Boekman 1722, H. de Boer 147, P. Kiès 369, S. R. de Miranda 1644, N. Tj. Swierstra 93 en A. B. de Zeeuw 265 stemmen.

De volstreckte meerderheid bedroeg 1066.

Gekozen waren dus: W. Banning, E. Boekman en S. R. de Miranda.

Voor het overige deel van het Partijbestuur werden uitgebracht 1981 geldige stemmen plus 6 van onwaarde.

Hiervan verkregen J. W. Albarda 1968, H. de Boer 389, W. Drees 1956, D. A. van Eck 1691, J. v. d. Kieft 1836, P. Kiès 709, L. M. Mansholt 282, M. A. Reinalda 399, W. Sanders 50, J. E. Stokvis 1783, J. in 't Veld 752, W. H. Vliegen 1902, A. E. J. de Vries—Bruins 1491, H. Walder 16 en A. B. de Zeeuw 373 stemmen.

De volstreckte meerderheid was 991.

Gekozen waren derhalve: J. W. Albarda, W. Drees, D. A. van Eck, J. v. d. Kieft, J. E. Stokvis, W. H. Vliegen, A. E. J. de Vries—Bruins, terwijl herstemming moest plaats hebben tussen P. Kiès en J. in 't Veld. Bij de herstemming werden 687 stemmen op P. Kiès en 1264 op J. in 't Veld uitgebracht. Gekozen was dus J. in 't Veld.

Vergaderingen Partijbestuur.

Het Partijbestuur kwam in het afgelopen jaar 14 keer bijeen en het Dagelijks Bestuur 20 keer.

Het Secretariaat.

De organisatie van de streekvergaderingen in Februari, van de jaarvergadering van de Bond van Sociaaldemocratische Vrouwenclubs in Maart, het Partijcongres in April, gevolgd door de Staten- en Gemeenteraadsverkiezingen, de verzorging van de Indonesische inlandse pers met Maleische artikelen, door ons persbureau „Persindo”, met daarnaast de werkzaamheden, verbonden aan vele besprekingen, vergaderingen van commissies etc., gaven zeer veel werk.

De voorbereidingen verbonden aan het maken van het Plan van de Arbeid, onder leiding van het Wetenschappelijk Bureau der Partij, brachten daarbij in het eerste half jaar bijzondere beslommeringen.

Toen na de vakantie kwam vast te staan, dat de administratie en propaganda verbonden aan de actie voor het Plan, van de Tesselschadestraat uit zou worden geleid, was in het tweede halfjaar het overmatig vele werk haast niet meer te beheersen.

Het werk, verbonden aan de organisatie van het Plancongres, het maken van het geheel nieuwe apparaat voor de Planactie, het opzetten van de administratie voor het colportageorgaan „Vrijheid, Arbeid, Brood”, de inzameling „Vrouw en Man steunt het Plan” en de nog zo vele andere werkzaamheden, die onvermeld moeten blijven, eisten van het personeel grote inspanning, zorg en toewijding, die met liefde voor de beweging werden gebracht.

Bij de opheffing van het Bureau voor Actie en Propaganda tegen Fascisme en Communisme werd het grootste deel van het personeel van dit bureau overgenomen in tijdelijke dienst van het Partijsecretariaat.

Met de ordening van het oude Partijarchief wordt voortgegaan.

Gewestelijke en Stedelijke Federatiesecretarissen.

De samenwerking met onze stedelijke en gewestelijke federatiesecretarissen was in het algemeen gesproken goed.

Na het ontslag van p.g. J. Westerhof bleef p.g. P. K. Peerlkamp tot de jaarvergadering in December het secretariaat in Noord-Holland Noord waarnemen. Voor de vele diensten, die p.g. Peerlkamp gedurende vele jaren als voorzitter en het laatste jaar als waarnemend secretaris aan de Partij bewees, brengen wij hier gaarne een woord van dank. Op 21 December werd in zijn plaats gekozen: H. v. d. Berg, Thorbeckekade 1, Purmerend.

In Noord-Holland Zuid trad p.g. C. Thomassen als gewestelijk secretaris af. Zijn leeftijd en gezondheidstoestand noopten hem tot dit besluit. Vele jaren was hij in dit gewest de man, waarom het organisatorische werk draaide. Ook hem zeggen wij gaarne dank voor het vele werk, dat hij voor de Partij verrichtte.

In Drente was het Partijbestuur genoodzaakt p.g. H. Sikkens per 1 October uit zijn functie te ontslaan, omdat deze naar het oordeel van het Partijbestuur en het gewestelijk bestuur zijn werk niet verrichtte op een wijze, als van een bezoldigd propagandist voor de Partij mag worden verlangd en de vele pogingen om hierin verbetering aan te brengen, geen resultaat opleverden.

P.g. G. F. Lindeyer was op 1 Augustus 1935 gedurende 25 jaar propagandist der Partij. Het gewest Limburg zette hem op 3 Augustus uit dankbaarheid voor zijn toegewijde arbeid in de bloemen en bezorgde hem een welverdiende aangename dag.

Voor al de Staten- en Gemeenteraadsverkiezingen eisten van onze gewestelijke en stedelijke secretarissen en bestuurders veel zorg en aandacht.

Bij de Plan-actie zijn deze functionarissen thans ingeschakeld, doordat hun het secretariaat der Gewestelijke Plan-Commissies is opgedragen.

Het Congres 1935.

Het Partijcongres had plaats op 20 en 21 April in „Krasnapolsky”, Warmoesstraat te Amsterdam.

Het congres werd des morgens elf uur geopend en werd gepreseed door den Partijvoorzitter Koos Vorrink.

Het onderstaande overzichtje geeft aan het aantal afdelingen en leden, dat op het congres vertegenwoordigd was:

	Aantal afd.	aantal afd., dat vertegenw. was	aantal leden	aantal leden, dat vertegenw. was
Friesland	123	62	7760	6244
Groningen	81	33	6319	4769
Drente	61	18	2385	1428
Overijssel	51	26	5482	4866
Gelderland	86	38	6151	5001
Utrecht	31	22	4661	4303
N. Holland Noord ...	75	61	6449	6024
N. Holland Zuid ...	33	29	5476	5349
Zuid Holland	119	48	9232	7026
Zeeland	42	10	1569	808
N. Brabant	27	13	1233	977
Limburg	18	8	1152	849
Amsterdam	13	13	12109	12109
Rotterdam	11	10	8004	7957
Den Haag	11	11	6025	6025
	782	402	84007	73735

De in art. 29 der statuten bedoelde congrescommissie kwam Vrijdag 19 April des avonds op het Partijsecretariaat bijeen. Als rapporteur koos de commissie de afgevaardigde van Groningen, p.g. Baarveld, die aan het congres verslag uitbracht en voorstelde hoe ten aanzien van de voorstellen te handelen.

Zowel het beleid van het P. B., de Kamerfracties, als dat van de redacties onzer bladen keurde het congres goed.

P.g. Mr. M. v. d. Goes van Naters leidde het rapport „Nieuwe Organen”, in, waarop een geanimeerde discussie volgde. Daarna nam het congres een uitvoerige resolutie aan.

P.g. Koos Vorrink verdedigde namens het Partijbestuur een voorstel om te komen tot het stichten van kerngroepen, voornamelijk bestaande uit jongere leden der Partij. In principe verenigde het congres zich met het voorstel, door het P.B. ingediend. Verdere uitwerking van een en ander werd naar het P.B. en de Partijraad verwezen.

P.g. J. W. Albarda behandelde verder in een rede de politieke toestand en gaf de parolen uit voor de Staten- en Gemeenteraadsverkiezingen.

Voor de tekst der aangenomen voorstellen en resoluties verwijzen wij naar het congresverslag van 1935.

Omtrent de afhandeling van de door het vorig congres naar de Tweede Kamerfractie verwezen voorstellen van de Beschrijvingsbrief 1935, kunnen wij mededelen, dat alle betrokken afdelingen van de Kamerfractie een gedocumenteerd schrijven ontvingen, waarin de fractie haar houding verklaart, of aangeeft welke maatregelen, voorstellen of andere stappen door haar ten aanzien van de in de voorstellen bedoelde zaken zijn gedaan.

Deze brieven hadden betrekking op de voorstellen 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 53a en 65, met de daarbij behorende amendementen.

Naar aanleiding van de voorstellen 54, 55 en 56, die naar het Partijbestuur werden verwezen, is besloten tot het instellen van een commissie, tezamen met het N.V.V., die tot taak krijgt de bestudering van de nodige hervorming en aanvulling der sociale verzekering.

Gezamenlijk congres van Partij en Vakverbond.

Maandag 22 April 1935 congresseerde — in aansluiting aan het jaarlijkse congres — de Partij tezamen met het Vakverbond in het Concertgebouw te Amsterdam.

Deze bijeenkomst, die bezocht werd door afgevaardigden der partij-afdelingen en -federaties, de Hoofdbesturen van vakbonden en afgevaardigden van bestuurdersbonden, was de eerste gemeenschappelijke inzet voor de actie van het Plan van de Arbeid.

Hoewel het Plan nog niet gereed was, werden toch reeds in dit congres de hoofdlijnen aangegeven en in de politieke aandacht van het volk gesteld.

Als referenten traden op: Ir. H. Vos, E. Kupers en Ir. J. W. Albarda.

Het congres werd geopend door p.g. F. v. d. Walle en gesloten door Koos Vorrink.

De Partijraad.

De Partijraad vergaderde in het afgelopen jaar op Zaterdag 2 Maart 1935, over welke vergadering wij reeds in het jaarverslag van 1934 rapporteerden, en op Zaterdag 25 Mei in het gebouw van de A.M.V.J. te Amsterdam

In huishoudelijke zitting werd de candidaatstelling voor de Eerste Kamer besproken.

Candidaat gesteld waren door het Partijbestuur en de gewestelijke en stedelijke federaties, voor *Noord-Holland* en *Friesland*:

S. de la Bella, E. Boekman, J. Kolk, F. van Meurs, H. Polak, C. Pothuis—Smit, E. Ribbius Peletier, P. Sikkes, K. Vorrink, H. B. Wiardi Beckman, B. J. Weijkamp, S. de Wolff.

Voor *Utrecht, Zeeland, Noord-Brabant, Limburg*:

C. J. van Lienden, G. F. Lindeijer, P. Moltmaker, H. Ploeg, M. A. Reinalda, J. E. Stokvis, C. Woudenberg.

Na bespreking stelde de Partijraad de volgende kandidatenlijsten vast:

Voor *Noord-Holland—Friesland*:

1. H. Polak.
2. C. Pothuis—Smit.
3. K. Vorrink.
4. S. de la Bella.
5. H. B. Wiardi Beckman.
6. E. Boekman.
7. E. Ribbius Peletier.
8. B. J. J. Weijkamp.
9. F. van Meurs.

Voor *Utrecht, Zeeland, Limburg* en *Noord-Brabant*:

1. P. Moltmaker.
2. J. E. Stokvis.
3. M. A. Reinalda.
4. C. J. van Lienden.
5. C. Woudenberg.
6. H. Ploeg

De voorzitter bracht in deze vergadering — hoewel zij nog niet officieel afgetreden waren — de partijgenoten J. Oudegeest en F. M. Wibaut dank voor het werk, dat zij als lid der Eerste Kamer voor de Partij presteerden.

De Partijsecretaris hield voorts aan de hand van uitvoerig uitgewerkte cijfers een inleiding over de te verwachten uitslag der Eerste-Kamer-verkiezingen.

In de openbare zitting hield de Partijvoorzitter nogmaals een korte inleiding ter behandeling van het voorstel, dat door het congres naar de Partijraad was verwezen, in zake het jongerenprobleem en de vorming van kerngroepen.

Na discussie bleek over het door het Partijbestuur ingediende voorstel vrijwel algemene overeenstemming te bestaan. Het Partijbestuur zegde nadere uitwerking van de organisatie etc. toe.

De Partijsecretaris verdedigde vervolgens nog voorstel 6 van de beschrijvingsbrief, betrekking hebbende op een aantal wijzigingen in het rapport van 1923 over „Bedrijfsorganisatie en Medezeggenschap”.

Hoewel in de Partijraad van enkele zijden de opmerking werd gemaakt, dat dit probleem niet als urgent kon worden beschouwd, verenigde men zich toch in hoofdzaak met de voorgestelde wijzigingen.

Na hieromtrent nog met het Vakverbond gepleegd overleg, werden de wijzigingen als volgt vast gesteld:

Art. 3.

1. Ondernemingen in de zin van deze wet zijn alle ondernemingen met uitzondering van:
 - A. Ondernemingen, die aan de Staat of enig ander publiekrechtelijk lichaam toebehoren;
 - B. Ondernemingen, op wier leiding aan de staat of aan enig ander publiekrechtelijk lichaam (lichamen) een overwegende invloed is toegekend (semi-publiekrechtelijke lichamen), voor zover zij bij Algemene Maatregel van Bestuur uitdrukkelijk aan de werking dezer wet zijn onttrokken;
 - C. Ondernemingen, bestaande uit onderdelen, als sub 2 bedoeld.
2. Als ondernemingen in de zin dezer wet worden mede beschouwd onderdelen ener onderneming, welke:
 - A. zo ver van elkaar verwijderd zijn, dat het oprichten van één enkele ondernemingsraad voor deze onderdelen tezamen redelijkerwijs uitgesloten moet worden geacht;
 - B. noch door nauwe samenhang van leiding, noch door nauwe samenhang van het productieproces een eenheid vormen.
3. Bij Algemene Maatregel van Bestuur worden nadere regelen gesteld betreffende het sub 2 bepaalde.

Art. 3a.

In een complex van ondernemingen, welke door leiding en productieproces samenhangen, kan door overeenstemmende besluiten van de afzonderlijke ondernemingsraden worden overgegaan tot het stichten van een gemeenschappelijke ondernemingsraad.

Art. 7.

Bevinden zich onder de werknemers van een onderneming zowel hoofd- als handarbeiders, dan vormen de hoofd arbeiders-leden en de handarbeiders-leden van de ondernemingsraad de groepsraad (hoofdarbeiders- en handarbeidersraad).

De hoofd- en handarbeiders moeten overeenkomstig hun getalsverhoudingen in de ondernemingsraad vertegenwoordigd zijn.

Een groep heeft minstens één vertegenwoordiger, tenzij het aantal stemgerechtigde leden van de minderheidsgroep minder dan vijf en minder dan $\frac{1}{10}$ van de werknemers der onderneming bedraagt.

Bij Algemene Maatregel van Bestuur wordt bepaald, welke werknemers als hoofd- en welke als handarbeiders worden beschouwd.

Art. 8.

De leden van de ondernemingsraad worden, voorzover zij hoofdarbeiders zijn, gekozen door de hoofdarbeiders en, voorzover zij handarbeiders zijn, door de handarbeiders van de onderneming, rechtstreeks bij geheime stemming op de grondslag van evenredige vertegenwoordiging voor de tijd van twee jaar uit hun midden. Zij zijn terstond herkiesbaar.

De candidaatstelling voor deze verkiezing geschiedt door de vakverenigingen, die een voldoende aantal stemgerechtigde werknemers van de onderneming onder hun leden tellen.

Al hetgeen betreft het opmaken en het verbeteren der kiezerslijsten, de candidaatstelling, de leiding der verkiezing, de stemming, het vaststellen van de uitslag, de aanwijzing van plaatsvervangers en het onderzoek van de geloofsbrieven der gekozenen wordt, voor zover daarin niet bij deze wet is voorzien, in het kiesreglement geregeld.

Art. 15.

De leden van de ondernemingsraad ontvangen geen salaris en geen presentiegeld. Verzuim, door werkzaamheden als lid van de ondernemingsraad gerechtvaardigd, mag geen vermindering van loon tengevolge hebben. Hiermede strijdige bedingen in een arbeidsovereenkomst zijn nietig. Bij geschil over het al of niet gerechtvaardigde van het verzuim beslist het scheidsgerecht.

Art. 22a.

De gemeenschappelijke ondernemingsraad wordt gekozen door alle hoofdarbeiders- en handarbeidersleden van de afzonderlijke ondernemingsraden. Ten aanzien van het aantal leden en de samenstelling van de gemeenschappelijke ondernemingsraad vinden art. 6 en art. 7, 2de en 3de lid en art. 8 1ste lid overeenkomstige toepassing.

Afzonderlijke hoofd- en handarbeidersraden worden in een gemeenschappelijke ondernemingsraad niet gevormd.

Art. 23a.

Op een gemeenschappelijke ondernemingsraad zijn de artikelen 10, 11, 12, 13, 14, 15 en 16 van overeenkomstige toepassing.

Art. 24a.

Wanneer een lid van een ondernemingsraad als zodanig zijn ontslag neemt, verliest hij tegelijkertijd het lidmaatschap van de gemeenschappelijke ondernemingsraad.

Art. 38.

Het beklag geschiedt schriftelijk en is met redenen omkleed.

Tenzij de ondernemingsraad van oordeel is, dat het beklag zonder redelijke grond is geschiedt, wendt hij zich onverwijld te dezer zake tot den werkgever en tracht door overleg met dezen de zaak tot een goed einde te brengen. Heeft dit overleg niet binnen een week tot een bevredigend resultaat geleid en is de ondernemingsraad van oordeel, dat het beklag gerechtvaardigd is, dan kan hij zich tot het scheidsgerecht wenden.

Indien de ondernemingsraad zich niet tot den werkgever of niet tot het scheidsgerecht wendt, dan geeft hij hiervan onverwijld, met redenen omkleed, kennis aan den werknemer, die dan bevoegd is, zich met zijn klacht tot het scheidsgerecht te wenden.

Art. 42.

Beslist het scheidsgerecht, dat het ontslag niet gerechtvaardigd is, dan bepaalt het:

- a. dat de werkgever verplicht is, den werknemer in dienst te houden of — indien het ontslag reeds heeft plaats gehad — hem wederom in dienst te nemen, of:
- b. dat de werkgever verplicht is, den werknemer een bedrag uit te keren, dat naar billijkheid wordt vastgesteld, doch nimmer minder bedraagt dan twee maanden loon en daarboven nimmer meer dan zoveel maanden loon als de werknemer jaren in dienst van de onderneming is geweest.

Alvorens uitspraak te doen, stelt het scheidsgerecht den onrechtvaardig ontslagene in de gelegenheid, zijn voorkeur te kennen te geven tussen schadeloosstelling of wederopname in het bedrijf. De werkgever wordt door het scheidsgerecht in de gelegenheid gesteld, mede te delen, welke bezwaren hij heeft tegen het weder in dienst stellen van den onrechtvaardig ontslagene.

Heeft de burgerlijke rechter naar aanleiding van het ontslag reeds een schadever-

goedingsbedrag ten bate van den werknemer bepaald, dan houdt het scheidsgerecht bij het vaststellen van het onder b. genoemde bedrag daarmede rekening.

De artikelen 59, 60, 61 en 62 komen te vervallen.

Art. 63.

De groepsraad — (hoofdarbeiders- en handarbeidersraad) — kiest uit zijn midden een voorzitter en een secretaris-penningmeester.

De voorzitter roept een vergadering van de groepsraad bijeen, zo vaak hij zulks nodig acht of ten minste een derde van de leden van de groepsraad of de werkgever met opgave van redenen schriftelijk het verlangen daartoe te kennen geeft.

Art. 64.

Een vertegenwoordiger van de ondernemingsraad — door deze aan te wijzen — heeft het recht, de vergadering van de groepsraad bij te wonen.

Het tweede en derde lid van artikel 11 en de artikelen 12, 13, 14, 15, 16, 17 tweede en derde lid, 18, 19, 20, 21 en 22 vinden overeenkomstige toepassing met dien verstande dat de werknemers van de groep in de plaats treden van de werknemers van de onderneming.

Art. 65.

Artikel 23 vindt ten aanzien van de bevoegdheid van de groepsraad overeenkomstige toepassing met dien verstande, dat de daar vermelde bevoegdheden zich tot de groepsaangelegenheden beperken.

Met gelijken verstande vinden de artikelen 25, 29 en 32 overeenkomstige toepassing.

Art. 66.

Een besluit van de groepsraad — tenzij van huishoudelijke aard — behoeft de goedkeuring van de ondernemingsraad. Weigert de ondernemingsraad zijn goedkeuring, dan heeft de groepsraad beroep op het scheidsgerecht. Bij de behandeling voor het scheidsgerecht kan de werkgever mede als partij optreden.

Bestaat er geschil tussen werkgever en groepsraad ten aanzien van een goedgekeurd besluit van de groepsraad, dan vindt artikel 24 overeenkomstige toepassing.

Bij Algemene Maatregel van Bestuur worden nadere regelen gesteld omtrent het in dit artikel gepaalde.

Art. 67.

Op verzoek van den ondernemer of van $\frac{1}{3}$ der stemgerechtigde werknemers uit de groep of krachtens besluit van de groepsraad of van de ondernemingsraad wordt de groepsvergadering door de groepsraad bijengeroepen.

De leden van de ondernemingsraad hebben het recht, de groepsvergadering bij te wonen. De artikelen 52, 53, 54 en 55 vinden op de groepsvergadering overeenkomstige toepassing.

Art. 74.

Een lid van een ondernemings- of groepsraad of een raadsman kan niet als werknemer in de onderneming worden ontslagen zonder de goedkeuring van het scheidsgerecht.

Na staking of uitsluiting moet een lid van een ondernemingsraad of een raadsman opnieuw als werknemer in zijn oude functie in de onderneming worden toegelaten, tenzij het scheidsgerecht anders beslist.

Is het lid van de ondernemingsraad of de raadsman krachtens het in het vorige lid bepaalde opnieuw als werknemer toegelaten, dan duurt zijn lidmaatschap van de ondernemingsraad of zijn functie van raadsman voort.

Aan paragraaf 6 van het ontwerp-wet op de ondernemingsraden moet de volgende noot worden toegevoegd:

De in paragraaf 6 voorgestelde regeling zou slechts gelden voor het geval het ontslagrecht niet in het Burgerlijk Wetboek (artikel 1637 ev.) nader zou worden geregeld.

Het is daar meer op zijn plaats, omdat de ondernemingsraad een orgaan is voor collectieve aangelegenheden, terwijl de ontslagbescherming van individuele aard is.

Wel zou aan eventueel in te stellen ondernemingsraden een bemiddelende bevoegdheid bij ontslagen dienen te worden toegekend.

Ten slotte benoemde de Partijraad p.g. H. J. Wegerif tot accountant.

De herfstvergadering van de Partijraad werd, in verband met het Plan-congres in October, niet gehouden.

De Partijraad vergaderde voorts Zaterdag 15 en Zondag 16 Februari 1936 in „Krasnapolsky” te Amsterdam.

Onmiddellijk na de opening verenigde de Partijraad zich met een voorstel van het Partijbestuur om aan het eerstvolgende congres als leden der contrôle-commissie voor de Partijfinanciën voor te stellen de partijgenoten P. W. van Loon, Ed. K. de Jong en J. v. d. Sleen.

De volgende voorstellen waren voor deze vergadering door de gewestelijke en stedelijke federaties ingediend:

1. *Gewest Overijssel.*

Besloten wordt tot het uitgeven in brochurevorm van de kronieken, die dr. H. Polak schrijft in onze pers tegen het nationaal-socialisme.

2. *Gewest Gelderland.*

Aan het Partijbestuur wordt opgedragen de mogelijkheid te onderzoeken om het discussie-orgaan „De Sociaal-Democraat” tegen verminderde prijs uit te geven.

3. *Gewest Gelderland.*

De Partijraad verzoekt het Partijbestuur ernstig rekening te willen houden met de financiële draagkracht der partijgenoten en bij uitgave van geschriften, welke dienen ter wetenschappelijke voorlichting, de prijs zodanig te stellen, dat ze voor ieder betaalbaar zijn.

4. *Gewest Zuid-Holland.*

De Partijraad besluit het Partijbestuur uit te nodigen de mogelijkheid te onderzoeken van een regeling, waardoor het mogelijk wordt, dat ook de kleine, financieel zwakke afdelingen de congressen van de Partij kunnen bezoeken.

5. *Federatie Rotterdam.*

De Partijcongressen worden economischer georganiseerd.

6. *Federatie Den Haag.*

Het Partijbestuur wordt verzocht al het mogelijke te verrichten om te komen tot verlaging van de rentevoet van de aangegane leningsschulden.

7. *Federatie Den Haag.*

De Partijraad dringt er bij de Arbeiderspers op aan om te komen tot een verlaging van de abonnementsprijs van „Vooruit”.

8. *Gewest Utrecht.*

De Partijraad geeft de directie van de Arbeiderspers in ernstige overweging de abonnementsprijs van „Het Volk” te verlagen.

9. *Gewest Utrecht.*

De abonnementsprijs van de Utrechtse editie van „Het Volk” wordt teruggebracht tot 25 cent per week.

10. *Gewest Limburg.*

Voor alle dagbladen van de Arbeiderspers wordt één gelijklopende ondertitel gekozen.

11. *Gewest Utrecht.*

De Partijraad, van oordeel, dat werkgemeenschappen van jonge sociaal-democraten van grote betekenis kunnen zijn voor de vorming van jonge partijgenoten, besluit het Partijbestuur te verzoeken waar nodig krachtig mede te werken tot stichting van zulke werkgemeenschappen in de daarvoor in aanmerking komende afdelingen.

12. *Federatie Rotterdam.*

In de contributieregeling wordt de zin:

„Vrouwen, wier man werkloos is, zijn vrij van contributiebetaling, wanneer zij niet zelf over eigen inkomen beschikken.”

als volgt gelezen:

„Vrouwen, wier man werkloos is, zijn vrij van contributie-betaling, indien de man lid is en zij niet over eigen inkomen beschikken.”

Het voorstel van Overijsel om de artikelen van H. Polak in brochure-vorm te doen verschijnen werd naar „De Arbeiderspers” verwezen.

De voorstellen, betrekking hebbend op „De Sociaaldemocraat” werden, na een uiteenzetting door het Partijbestuur van de stand van zaken van dit blad, teruggenomen.

Eveneens het voorstel in zake het uitgeven van rapporten tegen een goedkopere prijs, nadat van de zijde van het Partijbestuur was verklaard, dat bij elke uitgave er naar wordt gestreefd de geschriften tegen zo goedkoop mogelijke prijs uit te geven.

Zuid-Holland en de federatie Rotterdam trokken hun voorstellen in, nadat door het Partijbestuur was medegedeeld, dat het aan de Partijraad een voorstel deed om de congressen om de twee jaar te houden en het een regeling, waarbij de kleine afdelingen in de gelegenheid worden gesteld het congres te bezoeken, als onuitvoerbaar beschouwt.

Den Haag trok voorstel 6 in, nadat door den Partijpenningmeester een uiteenzetting was gegeven hoe het er met de verschillende Partijleningen voorstaat, terwijl Utrecht zijn voorstel niet wenste te handhaven, nadat van de zijde van het Partijbestuur bepaalde toezeggingen waren gedaan.

Voorstel 12 van de federatie Rotterdam werd na bestrijding door den Partijpenningmeester verworpen.

De voorstellen 7, 8, 9 en 10, betrekking hebbend op „De Arbeiderspers” werden door p.g. IJ. G. v. d. Veen, directeur van „De Arbeiderspers” besproken, waarna ook deze werden ingetrokken.

De Partijraad discussieerde uitvoerig over het beroep van Mw. Brok—Troelstra tegen haar roeyement, door het Partijbestuur in de loop van het jaar uitgesproken.

Met vrijwel algemene stemmen bleek de Partijraad van oordeel, dat het optreden van Mw. Brok—Troelstra voor de V.V.S.U. roeyement rechtvaardigde. Het beroep werd derhalve afgewezen.

De Partijraad behandelde vervolgens een aantal voorstellen van het Partijbestuur, welke beogen meer centralisatie van het Partijapparaat.

De Partijraad verenigde zich met het voorstel van het Partijbestuur, waarbij het instituut van bezoldigde propagandisten wordt opgeheven, zodat alle propagandisten, welke op dit ogenblik in volbezoldigde dienst der Partij zijn, zullen worden bestuurders-ambtenaren, als bedoeld in artikel 36 van de Statuten en 82 van het Huishoudelijk Reglement. Slechts vijf leden verklaarden zich in de Partijraad hiertegen.

Een voorstel van het Partijbestuur om een der bezoldigde propagandisten in de naaste toekomst te belasten met de contrôle der afdelings-organisaties, werd met één stem tegen aangenomen.

Met 47 tegen 31 stemmen verenigde de Partijraad zich met een voorstel van het Partijbestuur om een der thans in dienst zijnde bezoldigde propagandisten te belasten met het verstrekken van voor-

lichting en documentatie aan onze raadsfracties, die daaraan behoefte hebben.

Met op vier na algemene stemmen werd een voorstel van het Partijbestuur aangenomen om van de beter-gesitueerde leden der Partij, voor zover dit ten behoeve van de Partijkas nodig is, een extra bijdrage te vragen, overeenkomstig een nader vast te stellen schaal. Een voorstel uit de Partijraad, om deze bijdrage den beter-gesitueerden dwingend op te leggen, werd met slechts 19 stemmen voor, verworpen.

Op voorstel van het Partijbestuur besloot de Partijraad aan den chef de bureau, p.g. L. A. Ankum, procuratie te verlenen. Daarenboven ging de Partijraad accoord met een voorstel van het Partijbestuur om naast voorzitter en secretaris-penningmeester nog een bestuurder-ambtenaar aan te stellen, aan wien in de toekomst speciaal de organisatie van de propaganda in het land zal worden opgedragen.

De Partijraad verenigde zich met het gevoel van het Partijbestuur, dat de beslissing over deelneming aan een regering, in de tegenwoordige omstandigheden niet aan een congres kan blijven, maar aan de Partijraad zal moeten worden opgedragen.

Naast al deze voorstellen werd door het Partijbestuur een verandering in de procedure van de candidaatstelling voor de Tweede Kamer voorgesteld, die neerkomt op het verleggen van een deel der bevoegdheden van de Gewestelijke vergaderingen naar het Partijbestuur. Tegen deze voorstellen verklaarden zich slechts enkele leden van de Partijraad.

De Partijraad besloot bovendien tot het instellen van een commissie, die tot taak krijgt het aangeven van de wijze, waarop aan alle hierboven genoemde voorstellen financiële uitvoering — voor zover daaraan uitgaven verbonden zullen zijn — gegeven kan worden.

Daarnaast kon de Partijraad zich verenigen met een voorstel, dat het Partijbestuur, voor zover dit noodzakelijk is, de voorstellen en wijzigingen, waarmede dit college zich verenigde in de vorm van reglements-artikelen aan het congres zal voorleggen.

Internationale betrekkingen.

In de Executieve der S.A.I. hadden in het afgelopen jaar zitting de partijgenoten J. W. Albarda en K. Vorrink, welke laatste na zijn verkiezing door het congres p.g. F. M. Wibaut opvolgde.

P.g. J. W. Albarda was lid van het Bureau der S.A.I.

Voor het verslag van de werkzaamheden onzer vertegenwoordigers verwijzen wij naar het hierbij gevoegde verslag.

Van verschillende partijen bereikten ons uitnodigingen tot bijwoning harer congressen.

Naar het congres der Deense partij op 23, 24 en 25 Juni 1935 in Aalborg vaardigde het Partijbestuur p.g. E. Boekman af; op het feest te Brussel, ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de B.W.P. op 17 en 18 Augustus waren voor onze Partij aanwezig de partijgenoten: J. W. Albarda, S. R. de Miranda, K. Vorrink, W. H. Vliegen en C. Woudenberg.

Deze laatste bezocht voorts het congres der Hongaarse Partij te Boedapest op 14 en 15 September 1935.

Het Partijbestuur onderhield voorts in het bijzonder met de Belgische en de Scandinavische partijen zeer vriendschappelijke betrekkingen.

Bond van Soc. Dem. Vrouwenclubs.

Voor wat het verslag van de werkzaamheden dezer organisatie betreft, verwijzen wij naar het hierbij gevoegde afzonderlijke verslag.

De Algemene Raad.

Indien men in het oog houdt, dat de Algemene Raad is het college voor het regelmatig plegen van overleg over zaken, die liggen op het terrein van de Partij en het Vakverbond samen, zal men inzien, dat dit college minder dikwijls bijeen behoefde te komen, nu — eerst ten gevolge van de gezamenlijke actie van de Commissie van Vijf — later door de Centrale Plan-Commissie, een aantal der dagelijkse bestuurders van beide colleges voortdurend met elkaar in verbinding staat.

Wij volstaan dan ook met hier het een en ander omtrent de werkzaamheden van de Algemene Raad te vermelden, waaromtrent wij elders in dit verslag niet zullen schrijven.

Het D.B. van de Algemene Raad kwam 10 maal bijeen, de Algemene Raad één maal, n.l. op 7 September 1935 ter bespreking van het concept-Plan van de Arbeid.

Door de Algemene Raad werd in het afgelopen jaar getracht leiding te geven bij de vele aanvragen, welke elk jaar voor Mei-sprekers binnenkomen. Vandaar, dat een oproep werd geplaatst om mede te delen, wie onzer sprekers wel en niet bezet waren met een spreekbeurt op 1 Mei. Voor zover wij deze maatregel kunnen overzien, heeft hij nuttig gewerkt.

Commissie onderzoek Scandinavië

Aan het einde van 1934 benoemde het Dagelijks Bestuur van de Raad een commissie, die tot taak kreeg een onderzoek in te stellen naar de politieke en economische verhoudingen in de Scandinavische landen.

Deze commissie bestond uit de partijgenoten K. Vorrink, H. Lindeman, M. Sluyser, H. B. Wiardi Beckman en S. R. de Miranda, die als centrale rapporteur optrad. Van 21 Januari tot 4 Februari stelde de commissie haar onderzoek in.

Reeds tijdens de reis schreef het lid der commissie pg. H. B. Wiardi Beckman, plaatsvervangend politiek hoofdredacteur van „Het Volk” een serie artikelen, die groot opzien baarde en waarvan een sterke propaganda uitging, speciaal, omdat er meesterlijk in uitkwam het verschil tussen de welvaartspolitiek, welke de sociaal-democratische regering in Denemarken en Zweden voeren en de afbraak en aanpassingspolitiek van het kabinet-Colijn.

Ook voor de artikelen, die in „Vrijheid, Arbeid, Brood” en in „De Strijd” verschenen, bestond grote belangstelling.

Groot enthousiasme verwekten de leden dezer commissie in de openbare vergadering, in welke zij hun indrukken van de reis weergaven en de loftrumpet konden steken over de doelmatige en heilbrengende politiek, die onze partijgenoten in het Rode Noorden voeren.

In Juni diende de commissie een officiëel rapport bij de besturen van Partij en Vakverbond in, dat gemultipliceerd voor de prijs van f 1.— voor belangstellenden werd beschikbaar gesteld.

Congres tegen bezuinigings-ontwerp

Daar het bezuinigings-ontwerp van de regering opnieuw een ernstige aantasting inhield van het levensniveau der Nederlandse arbeiders-

klasse, besloten Partij en Vakverbond tot het gezamenlijk organiseren van een openbaar congres op 1 Juni in het N.V. Huis te Utrecht.

Voor dit congres, dat uitstekend slaagde, bleek grote belangstelling te bestaan.

De leiding berustte bij p.g. K. Vorrink, terwijl als inleiders optraden:

S. de la Bella over onze financiële eisen in tegenstelling tot de financiële politiek der regering;

F. van Meurs besprak de verlaging van salarissen en lonen van het overheids- en rijksperoneel;

Th. Thijssen behandelde de verslechtingen, welke op het onderwijs werden voorgesteld, terwijl

J. W. Albarda het bezuinigingsontwerp der regering besprak in het raam der algemene landspolitiek.

„Geen aanpassing en afbraak, maar ordening en opbouw” waren de eisen, die wij op dit congres stelden.

Onmiddellijk na dit congres zonden Partij en Vakverbond een uitvoerig adres aan de regering tegen dit bezuinigings-ontwerp, waarvan wij hieronder de inhoud opnemen:

Amsterdam, 19 Juni 1935.

AAN DE TWEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

Namens de besturen van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij en het Nederlands Verbond van Vakverenigingen hebben de ondergetekenden de eer uw aandacht te vragen voor de volgende opmerkingen, waartoe het wetsontwerp (362) tot verlaging van de openbare uitgaven, ingediend bij Koninklijke Boodschap van 26 April 1935, hun aanleiding geeft.

Met allen, wie het niet aan gevoel van verantwoordelijkheid voor het welzijn des lands ontbreekt, zijn wij van oordeel, dat de toestand des volks in hoge mate zorgwekkend is en dat ook de staat der openbare financiën zeer verontrustend moet worden genoemd.

Wij achten het overbodig voor de leden uwer Kamer de economische en de sociale toestanden te schetsen, waarin thans het Nederlandse volk en inzonderheid de Nederlandse arbeidersklasse leeft. Gegevens daaromtrent zijn uw Kamer overvloedig verstrekt. Wij mogen volstaan met de vermelding van enige werkloosheidscijfers betreffende de leden der bij het N.V.V. aangesloten vakorganisaties.

Op 1 April 1935 waren van de 294.890 leden van 29 vakorganisaties 76.782 of 26,1 percent werkloos, terwijl bovendien 10.850 arbeiders (of 3,6 percent) korter dan gewoonlijk werkten.

Voor de verdeling van de 76.782 volledig werklozen over de verschillende vakorganisaties moge verwezen worden naar de bijdrage.

Dat de omstandigheden, waarin de werklozen verkeren, die voor velen hunner reeds jaren hebben geduurd en aanhoudend slechter zijn geworden, uiterst moeilijk zijn, behoeven wij voor U niet uiteen te zetten. Ook mogen wij bij U bekend veronderstellen, dat van de arbeiders, die nog werk hebben, tienduizenden hun aantal werkdagen en daarmee hun inkomsten hebben zien verminderen en dat ook voor hen, die nog gedurende het normale aantal arbeidsuren werken, over het algemeen de lonen zo belangrijk zijn gedaald, dat een aanzienlijk gedeelte van de in de loop van tientallen jaren moeizaam verworven lotsverbetering is te loor gegaan, ten gevolge waarvan ook culturele belangen ernstig zijn geschaad.

In de kring onzer organisaties wordt begrepen en erkend, dat de financiën des Rijks ook in een tijd als deze zoveel mogelijk in evenwicht moeten worden gehouden en dat het evenwicht, nu het opnieuw is verbroken, zo spoedig mogelijk moet worden hersteld.

Als wij ons tot Uw Kamer richten met de uiteenzetting van onze zeer ernstige bezwaren tegen de voorstellen der Regering, vervat in het hierboven genoemde wetsontwerp, betekent dit dus niet, dat wij het grote belang van orde in de staatsfinanciën niet zouden inzien. Onze bezwaren tegen de Regeringsvoorstellen berusten juist voor een belangrijk gedeelte op de overtuiging, dat met de methode, in dat wetsontwerp gevolgd, het financieel evenwicht niet kan worden verzekerd, daar die methode, indien zij al voor een ogenblik de begroting sluitend maakt, nieuwe tekorten in de toekomst te voorschijn roept, wijl zij het economisch leven uitput.

De eenzijdige aanpassing. Ook indien wij de mening der Regering deelden, dat herstel van het economisch leven moet worden bereikt door vermindering van lasten tot aanpassing aan een veel lager levensniveau dan het tegenwoordige, zouden wij tegen de Regeringsvoorstellen het bezwaar hebben, dat zij dat doel slechts eenzijdig nastreven. Met verlaging van de inkomsten der loontrekkenden, verzekerden en ondersteunden zou dan toch verlaging van de zgn. vaste lasten gepaard moeten gaan. Wat de Regering op het gebied van huren, pachten en hypotheeklasten heeft gedaan en tot dusver voornemens is nog te doen, houdt bij lange na geen gelijke tred met de verlaging van de hierboven genoemde inkomsten. Daardoor is de druk, die op de grote volksmassa is gelegd, des te zwaarder te dragen.

In de loop der crisis zijn de salarissen van het overheidspersoneel reeds herhaaldelijk verlaagd. De salarissen van het Rijkspersoneel werden in 1932, 1933 en 1934 verminderd met ruim 28 miljoen gulden. Zij waren in de crisisjaren 1923 en 1924 reeds met meer dan 37 miljoen gulden verminderd. Trekt men van de som dezer bedragen het bedrag van 5 miljoen gulden van de technische herziening van 1928 af, dan blijft een totale salarisvermindering van meer dan 60 miljoen gulden over.

Bij deze zeer grote daling van de inkomsten van het Rijkspersoneel zijn de salarisverminderingen voor de personen in de dienst van provinciën en gemeenten gekomen. Ook daar, waar de financiële toestand dier publiekrechtelijke lichamen tot verlaging van de salarissen niet noodzaakte, heeft de Regering meermalen tot salarisverlagingen gedwongen.

Zoals alle loonstatistieken leren en ook uit de uitgebreide gegevens, waarover de organisaties van het N.V.V. beschikken, kan blijken, zijn de lonen in het particuliere bedrijfsleven te gelijkertijd herhaaldelijk en belangrijk gedaald. De Regering heeft deze loondalingen bevorderd. Zij heeft meer dan eens verklaard, dat haar salarispolitiek mede ten doel had, de lonen in het particuliere bedrijfsleven in benedenwaartse beweging te brengen. Zij heeft ook herhaaldelijk rechtstreeks of indirect bij de loonbepaling van het particuliere bedrijfsleven ingegrepen.

Het staat nu vast, dat deze eenzijdige aanpassingspolitiek niet heeft beantwoord aan het doel, dat de Regering ermee nastreefde: de bevordering van economisch herstel, of op zijn minst, het verhoeden van verdere economische inzinking.

Evenmin als in enig ander door de crisis getroffen land, heeft de politiek van salaris- en loonsverlaging in Nederland de economische inzinking tot staan gebracht. Integendeel is de economische toestand des lands steeds slechter geworden. Het bedrijfsleven is steeds meer verlamd. De werkloosheid is, afgezien van geringe seizoenschommelingen, steeds groter geworden.

Desondanks wenst de Regering op dezelfde weg verder te gaan. Van het Rijkspersoneel zal nog eens 10 miljoen gulden worden genomen. Zelfs de pensioenen, die door de wet zijn gewaarborgd, zullen met 5 miljoen gulden worden verlaagd. Ongetwijfeld zullen provinciën en gemeenten wederom worden gedwongen het Rijk op de weg der salarisvermindering te volgen. Ook zal opnieuw druk worden uitgeoefend op de lonen in het particuliere bedrijfsleven, ten einde deze nog verder te doen dalen. De Regering zal daarbij voor zeer krasse maatregelen niet terugdeinzen. Zij wil bij steunverlening aan enige bedrijfstak, daaraan, indien zij zulks nodig acht, voorwaarden met betrekking tot de lonen verbinden. Zij acht zich zelfs gerechtigd, onder bepaalde omstandigheden steun te onthouden aan werklozen, als deze behoren tot bedrijfsgroepen, waarin naar haar mening de lonen nog niet voldoende gedaald zijn.

Ook hen, die uitkeringen genieten krachtens Ziekte- en Ongevallenwet, ontziet de Regering niet. Zij wenst de uitkeringen, ingeval van ziekte en in geval van een ongeval over de eerste zes weken, van 80 tot 70 percent van het loon te verminderen. Aan het feit, dat de lonen reeds belangrijk zijn gedaald en dat dienengevolge de uitkeringsbedragen ook bij behoud van het percentage 80 reeds zijn verminderd, wijdt zij in haar M. v. T. zelfs met geen woord aandacht.

Als wij tegen deze voorstellen en voornemens met de grootste ernst protesteren, is het om twee redenen.

Ten eerste, omdat door al deze maatregelen een onmetelijke hoeveelheid leed en zorg wordt veroorzaakt voor de grote massa des volks-ambtenaren, arbeiders, verzekerden, steuntrekkenden. Niet alleen materiële welstand wordt daardoor aangetast, ook geestelijk en zedelijk welzijn van grote volksgroepen worden zeer ernstig benadeeld. Deze verdere afbraak van wat in een ontwikkeling van tientallen jaren door en voor de grote volksmassa is bereikt, achten wij ongeoorloofd, zolang nog elders middelen zijn te vinden, om in de financiële nood des Rijks te voorzien.

Bovendien verwerpen wij deze maatregelen, omdat zij het economisch herstel, dat ook wij wensen te bevorderen, niet kunnen te voorschijn roepen —, maar integendeel de economische inzinking zullen verergeren. Elk dier maatregelen vermindert

het consumptievermogen van vele tienduizenden gezinnen. Alle tezamen betekenen zij een diepe instorting van de binnenlandse markt. Daardoor brengen zij nieuwe werkloosheid te weeg in alle bedrijfsgroepen, die voor de binnenlandse markt werken. Nijverheid en landbouw, handel en verkeer, zullen de zeer nadelige gevolgen onder vinden. Ook het Rijk, de provinciën en de gemeenten zullen hun moeilijkheden zien vermeerderen. De werkloosheidsuitgaven zullen toenemen, de belastingopbrengsten zullen verminderen. Nieuwe grote tekorten zullen in de begrotingen ontstaan. De maatregelen, genomen om tekorten te dekken, zullen blijken nieuwe tekorten te voor schijn te hebben geroepen, die dan nog moeilijker dan nu te dekken of te overbruggen zullen zijn.

Constructieve crisispolitiek. Onze overtuiging, dat niet door een aanpassingspolitiek, zoals de Regering voert economisch en financieel herstel kan worden bereikt, is niet van heden of gisteren. Wij hebben reeds lang geleden gepleit voor de toepassing van andere methoden om crisisgevolgen te bestrijden.

In het jaar 1925 publiceerden S.D.A.P. en N.V.V. een „Rapport inzake blijvende verruiming van werkgelegenheid”, samengesteld door een gemeenschappelijke commissie.

In 1930 gaven wij een „Rapport over Bedrijfsleven en verruiming der arbeidsmarkt in Nederland” in het licht, eveneens samengesteld door een gemeenschappelijke commissie uit N.V.V. en S.D.A.P.

In 1933 richtte het N.V.V. een uitvoerig adres aan Zijne Excellentie den Voorzitter van de Raad van Ministers.

In die drie stukken is in den brede betoogd, dat ter verheffing van het bedrijfsleven uit de economische depressie moet worden overgegaan tot vermeerdering op grote schaal van de werkgelegenheid, niet slechts door de onderneming van grote openbare werken, maar ook door bevordering van bedrijvigheid in de industrie. In elk dier geschriften is ook een groot aantal werkobjecten opgesomd, welke terstond of binnen zeer korte tijd ter hand kunnen worden genomen.

Wij vragen thans opnieuw voor deze methode van crisisbestrijding Uw aandacht. Wij doen dit met overtuiging en met vertrouwen in de doelmatigheid dier methode. Terwijl geen land ter wereld te noemen is, waar de politiek van aanpassing en afbraak herstel van het bedrijfsleven heeft kunnen bevorderen, heeft de ervaring bewezen, dat wel door positieve crisispolitiek, door uitgebreide werkverruiming, het economische leven kan worden bevrijd uit verlamming. Zonder uit het oog te verliezen, dat de economische gesteldheid der Scandinavische landen van die van Nederland in menig opzicht verschilt, mag men toch met gerustheid uit hetgeen daar met positieve crisisbestrijding is bereikt afleiden, dat ook hier met werkverruiming op grote schaal belangrijke verbetering van de algemene economische en financiële toestand kan worden verkregen.

Werkverruiming, door de onderneming van nuttige openbare werken en door hulpverlening aan de industrie, vermindert ten eerste het aantal werklozen rechtstreeks met zoveel arbeiders, als onmiddellijk te werk kunnen worden gesteld. Zij vermindert de werkloosheid ten tweede, doordat voor de aanvoer van grondstoffen en materialen en voor de verzending van producten arbeidskrachten worden vereist. Zij vermindert de werkloosheid opnieuw, doordat voor de werken materialen en werktuigen moeten worden geproduceerd. Zij vermindert haar verder, doordat de werklozen, die aan de arbeid zijn gekomen, grotere koopkracht hebben verkregen en daarmee zich gaandeweg kunnen voorzien van kleding en dekking, waaraan hun gezinnen gedurende de werkloosheid steeds meer gebrek hebben gehad, en die op hun beurt moeten worden voortgebracht en aangevoerd.

De nieuwe bedrijvigheid, door de positieve crisispolitiek verwekt, is bevruchtend voor grote gebieden van het economisch leven. Krachtig aangevat, doet de positieve crisispolitiek ook de psychische depressie wijken, die zulk een noodlottige invloed heeft op het economisch en politieke leven.

De door tegenspoeden en steeds diepere inzinking van het bedrijfsleven verslapte energie moet weer opleven en door haar nieuwe activiteit tot vermeerdering der bedrijvigheid bijdragen.

Wij achten in de ernstige omstandigheden, waarin zich ons volk bevindt, het inslaan van deze nieuwe koers een eis van dringende noodzakelijkheid. Wordt deze eis nog langer miskend en wordt voortgegaan met het negatieve aanpassingsbeleid, dan gaat ons volk steeds verdere inzinking, zo niet een volledige ineenstorting van zijn welvaart tegemoet.

De verlangde offers. In de opvatting der Regering zijn de salaris- en loonsverminderingen, die ambtenaren en arbeiders moeten ondergaan, te beschouwen als offers, gebracht ter wille van financieel en economisch herstel.

Ook wij zijn van oordeel, dat in de tegenwoordige omstandigheden offers moeten

worden gebracht, om verdere onheilen af te wenden. Naar onze overtuiging moeten die offers in de eerste plaats worden gevraagd daar, waar zij zonder noemenswaardige schade voor het culturele leven des volks kunnen worden gebracht. Voor de arbeidersklasse is de grens van het vermogen, om offers te brengen, reeds bereikt. Elders is nog draagkracht. Wij zijn van mening, dat de nog steeds aanhangig zijnde wetsontwerpen tot heffing van een crisis-inkomsten-belasting en tot het belasten van besloten vennootschappen dienen te worden afgehandeld. Wij dringen voorts aan op het belasten van in het buitenland wonende Nederlanders, gepensioneerde en andere. Wij achten ook herstel van de successiebelasting op het peil van 1926 noodzakelijk. Voorts mag naar onze mening niet worden gedraald met zodanige verscherping van de controle op naleving van de belastingwetten, dat belastingontduiking beter dan nu wordt verhinderd. Eindelijk mag in een noodtoestand als de tegenwoordige niet worden teruggedeinsd voor een matige heffing-ineens van de vermogens, welker opbrengst in het werkloosheidssubsidiefonds ware te storten, zodat de gemeenten van een gedeelte der crisislasten kunnen worden verlost.

Onderwijs-bezuiniging. In hoge mate bedenkelijk achten wij het, dat de bezuinigingen, welke de Regering beoogt, voor een zeer groot gedeelte ten koste van het onderwijs zullen worden verkregen. Daarbij wordt vooral het lager onderwijs aangegrepen, het enige onderwijs voor de grote massa der volkskinderen. De instelling van de kwekeling-met-akte — feitelijk een onderwijzer als elke andere, met gelijke bevoegdheden en gelijke taak, maar met een salaris, waarvan niemand zonder nijpende zorgen kan leven — is een groot gevaar voor de hoedanigheid van het onderwijs. De vergroting van de klassen in de lagere school kan niet anders dan tot nadeel van het onderwijs leiden. De inkrimping van de onderwijzersopleiding levert het gevaar op, dat over enkele jaren een tekort aan bevoegde leerkrachten zal intreden. De beperking van de cursusduur van het ambachtsonderwijs tot twee jaar zal aan dat onderwijs zijn algemeen vormend karakter ontnemen en de vakopleiding onvoldoende doen worden, wat zich op het bedrijfsleven des te gevoeliger zal wreken, wijl in de tegenwoordige omstandigheden de gelegenheid om in de bedrijven opleiding te ontvangen, gering is.

Wij dringen ten sterkste bij Uw Kamer aan, dat zij haar goedkeuring zal onthouden aan deze en andere maatregelen, die de geestelijke en technische vorming der jeugd schaden.

Wil het Nederlands volk in de toekomst in staat zijn, om de gevolgen van deze verwoestende crisis te boven te komen en zich tot nieuwe welvaart en hogere beschaving te verheffen, dan dient men te zorgen, dat de tegenwoordige jeugd goed wordt onderwezen. Het bedrijfsleven zal aan hen, die erin werkzaam zijn, hogere eisen stellen dan vroeger. Aan die eisen kan alleen worden beantwoord, als in ruime mate algemeen ontwikkelend en technisch vormend onderwijs is genoten. Van niet minder belang is de overweging, dat de noodtoestand, waarin een groot gedeelte van het volk nu reeds gedurende enige jaren verkeert, een ongunstige, ja gevaarlijke invloed uitoefent op de geestelijke en zedelijke vorming der jeugd. Deze nadelige invloed moet zoveel mogelijk onschadelijk worden gemaakt, door grote zorg te besteden aan onderwijs en opvoeding. De strijd tegen de geestelijke verwildering is niet minder belangrijk dan die tegen de economische tegenspoeden. Daarom mag het onderwijs in deze tijden niet zinken tot lager peil. Veeleer moet naar uitbreiding en verbetering van onderwijs worden gestreefd.

Sociale Verzekering. Met grote ongerustheid hebben wij kennis genomen van de plannen der Regering met betrekking tot de sociale verzekeringen.

Hierboven maakten wij reeds gewag van het voornemen om de uitkeringen van de Ziektewet en die van de Ongevallenwet gedurende de eerste zes weken te verlagen van 80 tot 70 percent, dus met een achtste. Deze verlaging leidt niet tot vermindering van staatsuitgaven, maar wel tot verlaging van de premies voor werkgevers en voor arbeiders. Wat deze laatsten betreft, hun organisaties hebben niet om de verlaging van deze premie gevraagd. Zij zullen haar ook niet met vreugde begroeten, aangezien de verlaging der uitkeringen met 2 à 3 gulden per week voor hen en hun gezinnen een zware slag zal zijn, die hen bij ziekte of ongeval treft. Voor de werkgevers betekent de premieverlaging slechts een besparing van ongeveer 2 cent per arbeider per week: een verlichting van lasten, welke een bedrijf ternauwernood zal bemerken. In dit verband moge opgemerkt worden, dat de gemiddelde premie voor de ziekte-verzekering, voor zover het de bedrijfsverenigingen betreft, door de gunstige uitkomsten reeds gedaald is van 20.6 0/00 in 1931 tot 16.8 0/00 in 1933, terwijl ook 1934 een gunstig beeld vertoont. Intussen hebben ook de overheidsorganen voorgesteld, de

premie (van 2,3 tot 2 %) te verlagen. Wij spreken de wens uit, dat Uw Kamer ook aan dit voorstel der Regering haar goedkeuring moge onthouden.

Niet minder bedenkelijk achten wij dat, wat de Regering met de verzekeringsfondsen wenst te doen. In de bedragen der Rijksbijdragen aan het Invaliditeitsfonds en aan het Ouderdomsfonds A. is in de laatste jaren herhaaldelijk verandering gebracht. Laatstelijk is de bijdrage voor het Invaliditeitsfonds voor 1936 bepaald op 10,2 miljoen gld. en voor de 58 daarop volgende jaren op 17,2 miljoen gld. Voor het Ouderdomsfonds A. is voor 1935 en volgende jaren de bijdrage vastgesteld op 27,6 miljoen gld.

Invaliditeitsfonds en Ouderdomsfonds A. zouden dus tezamen in 1936 van het Rijk moeten ontvangen 38 miljoen en in de daarop volgende jaren telkens 45 miljoen gld.

De Regering stelt nu voor, de beide fondsen samen te voegen en gedurende 5 jaren aan het verenigde fonds slechts het nadelig saldo der bedrijfsrekening uit te keren, hetwelk geschat wordt op $\frac{8}{2}$ à 9 miljoen gld. per jaar, verhoogd met een bedrag van 1 miljoen in het eerste jaar en telkens met één miljoen meer in elk volgend jaar.

In vijf jaren tijds zou dus in totaal worden bijgedragen 59 miljoen gld., in plaats van 218 miljoen gld., welke het Rijk volgens de tegenwoordige regeling schuldig zou zijn. Dus 159 miljoen plus de rente minder. Als men in aanmerking neemt, dat het Rijk nu reeds een schuld van 1060 miljoen aan de fondsen heeft, is het duidelijk, dat een zeer bedenkelijke toestand gaat intreden.

Bovendien zal het Rijk op een groter deel van het geld der fondsen dan tot dusver beslag kunnen leggen voor staatsleningen, waarbij de Regering zich voorstelt, dat een rentevoet van 3 % zal worden bereikt.

In hoge mate verontrustend is in dit verband, wat de Regering op blz. 75 van de Memorie van Toelichting als haar mening kenbaar maakt. Na afloop van het tijdperk van vijf jaren zal n.l. de vraag onder de ogen moeten worden gezien, of de aanspraken der verzekerden niet moeten worden verlaagd. Reeds dadelijk na de aanneming van het wetsontwerp wil de Regering doen uitrekenen, of op een rentebasis van 3 percent de uitkeringen wel op de tegenwoordige bedragen zullen kunnen worden gehandhaafd.

Wij moeten tegen deze gang van zaken met grote nadruk waarschuwen. Wij herinneren aan de bepalingen van artikel 28 van de Invaliditeitswet en artikel 7 van de Ouderdomswet, volgens welke het Rijk zonder enig voorbehoud aansprakelijk is voor de betaling door de Verzekeringsbank van de ingevolge de wet toegekende renten en uitkeringen. De uitkeringen zijn reeds nu zeer laag. De ouderdomsrente bedraagt f 3.— per week, voor een echtpaar f 5.— per week. De hoogste uitkering van de Invaliditeitswet bedraagt voor iemand, voor wien 48 jaar lang zonder onderbreking 60 ct. per week is „geplakt”, f 6.24 per week. Zulke uitkeringen mogen niet voor verlaging in aanmerking komen; zij zullen integendeel verhoogd moeten worden, zodra dat enigszins mogelijk is.

Op grond van het hierboven staande en rekening houdende met de moeilijke toestand der Rijksfinanciën, spreken wij als ons oordeel uit, dat, indien de jaarlijkse bijdragen aan de fondsen gedurende enige jaren moeten worden verminderd, dit niet zal geschieden dan onder drie voorwaarden:

1. dat de uitkeringen niet zullen worden aangetast, zomin in de toekomst als nu;
2. dat de stortingen zo spoedig mogelijk zullen worden hervat;
3. dat het Rijk de bedragen, die inmiddels te weinig worden gestort, zal erkennen als een schuld aan de fondsen van dezelfde aard en van dezelfde soliditeit als de obligatieschuld, en dat de rentebetaling en de aflossing van die schuld bij de wet zullen worden geregeld.

Het Prophylaxe-fonds. Het voornemen der Regering, om op het subsidie voor de reumatiekbestrijding te bezuinigen, doet het vermoeden rijzen, dat de kosten der reumatiekbestrijding evenals die der tuberculosebestrijding voor een deel zullen worden afgewenteld op het Prophylaxe-fonds. Hiertegen moet ernstig bezwaar worden gemaakt, aangezien het Prophylaxe-fonds voor geheel andere doeleinden in het leven is geroepen.

De Warenwet. Het voorstel der Regering, om de Warenwet geheel of gedeeltelijk buiten werking te stellen, bedreigt de volksgezondheid met ernstig gevaar. Vooral in een tijd van zeer uitgebreide en aanhoudend toenemende armoede is het noodzakelijk, dat op de samenstelling van voedingsmiddelen en andere verbruiksgoederen een scherp toezicht wordt uitgeoefend. Vooral de arme bevolking zal door vervalsing worden benadeeld. Vervalsing van producten zal ook in de concurrentiestrijd der ondernemingen een wapen worden, waarmee de minder nauwgezette ondernemers hun nauwgezette bedrijfsgenoten gevoelig kunnen treffen.

Het capitulantenstelsel. Met vreugde zouden wij een verlaging van de uitgaven van het Departement van Defensie hebben begroet, indien die verlaging niet bijna geheel zou worden verkregen door de invoering van het zogenaamde capitulantenstelsel. Wij zullen ons niet begeven in een onderzoek van de vraag, of de invoering van het capitulantenstelsel goed is voor de weermacht. Het is voor ons genoeg, als wij constateren, dat zij voor de burgerdiensten slecht zal zijn. Zullen de burgerlijke departementen en de daaronder ressorterende diensten en bedrijven, de provinciën en de gemeenten met haar diensten en bedrijven en de spoorwegen hun belangrijke taak goed vervullen, dan moeten de verantwoordelijke leiders het recht hebben, zelf hun personeel uit te zoeken. Het kan niet anders dan nadelig zijn voor de wijze, waarop openbare diensten en bedrijven hun werk verrichten, dat ten algemene nutte moet strekken, als men gedwongen is daarbij personeel aan te nemen, dat door het Departement van Defensie zal worden aangewezen. Er is geen enkele reden, om zonder onderzoek in elk afzonderlijk geval aan te nemen, dat hij, die als onderofficier aan de eisen van de militaire dienst heeft voldaan, de rechte man zal zijn op de goede plaats in een burgerlijke dienst.

Ons bezwaar tegen het capitulantenstelsel is des te groter en zelfs onoverkomelijk, omdat het zal leiden tot de uitsluiting uit een groot gedeelte van de burgerlijke betrekkingen van allen, die wegens hun politieke gezindheid van betrekkingen, ressorterende onder het Departement van Defensie, zijn uitgesloten. Daar, ondanks alles wat daartegen aangevoerd is, leden der S.D.A.P. en leden van vakverenigingen, behorende bij het N.V.V., nog steeds worden geweerd uit alle betrekkingen, onder Defensie staande, zullen de leden onzer organisaties ook niet in aanmerking kunnen komen voor betrekkingen, die met capitulanten zullen worden bezet. De bepaling van artikel 5 van de Grondwet, dat „ieder Nederlander tot elke landsbenoeming benoembaar is”, wordt in een zeer groot aantal gevallen voor een vierde gedeelte van het Nederlandse volk een dode letter. Wij kunnen hiertegen niet krachtig genoeg protesteren. Wij spreken de hoop uit, dat Uw Kamer tot deze daad van onrecht tegenover een groot volksdeel niet zal medewerken.

Machtigingen. Wij menen dit adres niet te mogen besluiten, zonder onze stem te hebben verheven tegen de wens der Regering, om te worden voorzien van volmachten voor de regeling van een aantal aangelegenheden „met afwijking voor zoveel nodig van wettelijke bepalingen”.

Wij begripen volkomen, dat in een tijd als deze, waarin zoveel ernstige vraagstukken om een snelle en doortastende oplossing vragen, de Regering aan ruime bevoegdheden behoefte heeft.

Ook indien de Regering een beleid voerde, zoals wij wensen — een beleid van constructieve crisispolitiek en van ordening van het economisch leven — zou zij uitgebreide bevoegdheden nodig hebben. Die bevoegdheden mogen echter nooit zo ruim zijn, dat zij treden buiten de grenzen, door Grondwet en andere fundamentele wetten bepaald. Verschillende van de machtigingen, door de Regering gevraagd, gaan ver buiten die grenzen. De regeling der pensioenen van burgerlijke ambtenaren en van militairen is door de Grondwet uitdrukkelijk aan de wetgevende macht opgedragen. Afwijking van bestaande wetten kan slechts bij een nadere wet geschieden. Een blanco machtiging, om af te wijken van elke wet, die de Regering bij de regeling van een materie in de weg staat, voldoet aan het wettelijk voorschrift niet.

Wij achten het uiterst bedenkelijk, dat in een tijd, waarin de democratische staatsinstellingen en de rechten der volksvertegenwoordiging met groter zorg dan ooit moeten worden bewaakt, de Regering een aantal stappen wenst te doen in een richting, die van de democratie naar de dictatuur leidt. Wij doen een dringend beroep op Uw Kamer, dat zij die gevaarlijke weg moge versperren. Van niet minder groot belang dan het herstel van het evenwicht der openbare financiën en de bevordering van nieuwe opleving op economisch gebied is het behoud van onze democratische instellingen en van de rechten en vrijheden des volks.

Wij hebben in het bovenstaande slechts onze voornaamste bezwaren tegen de voorstellen der Regering ontvouwd. Een volledige opsomming van al onze bedenkingen tegen het wetsontwerp, zijn onderdelen en de voornemens, uitgedrukt in de bijlage der Memorie van Toelichting hebben wij niet beproefd, omdat wij allereerst de aandacht op de hoofdzaken wilden samentrekken. Van de in dit adres niet besproken afdelingen en paragrafen van het wetsontwerp en voornemens, vermeld in de Memorie van Toelichting, mag dus niet worden aangenomen, dat zij alle de instemming van onze besturen hebben.

Wij menen, dat in het belang van het Nederlandse volk moet worden gehoopt, dat het wetsontwerp tot verlaging der openbare uitgaven zal worden verworpen en dat zal worden overgegaan tot een ander politiek beleid: dat der constructieve politiek,

hetwelk naar onze overtuiging het enige is, waarmee ons volk voor verdere economische, financiële en geestelijke inzinking kan worden behoed.

Het Bestuur van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij:

(w.g.) K. VORRINK, Voorzitter.
(w.g.) C. WOUDENBERG, Secretaris.

Het Bestuur van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen:

(w.g.) F. v. d. WALLE, 2de Voorzitter.
(w.g.) S. DE LA BELLA Jr., Secretaris.

Bijlage, behorende bij brief van de besturen van het N.V.V. en de S.D.A.P. d.d. 19 Juni 1935, aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

	Aantal leden	Aantal werklozen	In Pct.
1. Ambtenaren	10.176	152	1.5
2. Bakkers en Cacaobewerkers	6.279	878	14
3. Bouwarbeiders	27.341	11.272	41.2
4. Diamantbewerkers	4.783	3.382	70.7
5. Fabrieksarbeiders	28.189	10.497	37.2
6. Handels- en Kantoorbedienden	18.581	2.804	15.1
7. Hotelpersoneel	1.956	500	25.6
8. Huispersoneel	576	27	4.7
9. Kappers	1.057	144	13.6
10. Kleermakers en Naaisters	4.290	636	14.8
11. Landarbeiders	30.175	2.980	10
12. Lito-, Foto- en Chemigrafen	1.875	351	18.7
13. Metaalbewerkers	41.395	18.465	44.6
14. Meubelmakers, Behangers	6.643	3.018	45.4
15. Mijnwerkers	3.552	558	15.9
16. Onderwijzers	6.798	710	10.4
17. Opzichth. in het Transp.	331	14	4.2
18. Overheidspersoneel	13.324	359	2.7
19. Particuliere Chauffeurs	570	108	19
20. Schildersgezellen	5.945	1.827	30.7
21. Sigarenmakers	4.335	1.224	28.2
22. Slagersgezellen	1.673	400	23.9
23. Spoor- en Tramwegpersoneel	16.126	330	2
24. Stucadoors	1.971	775	39.3
25. Technici	1.913	341	17.8
26. Textielarbeiders	9.434	3.240	34.3
27. Transportarbeiders	34.516	10.038	29.1
28. Typografen	10.630	1.735	16.3
29. Verzekeringsagenten	456	17	3.7
Totaal:	294.890	76.782	26.1

Protest Italië—Abessinië

Toen einde Augustus het dreigende oorlogsgevaar tussen Italië en Abessynië steeds ernstiger karakter aannam en de besturen van S.A.I. en I.V.V. de landelijke organisaties hadden opgewekt om te protesteren tegen de oorlogsdreiging van Italië, besloten Partij en Vakverbond tot het houden van vier grote vergaderingen, te weten in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht.

In Amsterdam vond deze bijeenkomst plaats in de grote zaal van het Concertgebouw, waar als woordvoerders optraden J. W. Albarda en S. de la Bella.

In Rotterdam in de Grote Doelenzaal, waar Joh. Brautigam sprak.

In Den Haag voerden K. Vorrink en H. Lindeman het woord in de tuin van het Volksgebouw, terwijl in Utrecht in het N.V. Huis de

partijgenoten A. Pleysier en J. L. Faber protest-redevoeringen uitspraken.

Voor deze vergaderingen bleek zeer grote belangstelling te bestaan.

Aan het einde dezer bijeenkomsten werd de volgende resolutie aangenomen:

De grote demonstratieve vergaderingen, bijeengeroepen door S.D.A.P. en N.V.V. op 3 September 1935 aan de vooravond van de beraadslagingen, die te Genève door de Raad en door de Vergadering van de Volkenbond zullen worden gevoerd over de dreigende aanval van Italië op Abessinië en over de daarmee verbonden problemen; spreekt de dringende wens uit, dat de mogendheden, die tot de Volkenbond behoren, de verplichtingen zullen vervullen, die zij bij hun toetreden tot de Volkenbond in het belang van de vrede plechtig hebben aanvaard en waarvan de stipte naleving meer dan ooit noodzakelijk is om de dreigende oorlogsgevaaren te bedwingen;

constateert, dat bij het conflict tussen Italië en Abessinië niet de minste twijfel bestaat omtrent de vraag, wie de aanvaller zal zijn, daar het fascistisch Italië openlijk erkent, dat het met de ontzaglijke machtsmiddelen, die het gereed heeft gemaakt, het zwakke Abessinië wil overweldigen, zogenaamd ter wille der beschaving, maar in waarheid om stoffelijk voordeel;

is van oordeel, dat de mogendheden, die zulk een gewelddaad zouden begunstigen en toelaten, het Volkenbondsverdrag en andere vredesverdragen waardeloos maken en verantwoordelijk worden voor het onheil, dat, in Afrika beginnend, zich uitbreiden kan over een groot gedeelte van de wereld;

verlangt op dit ernstige ogenblik voor de gehele mensheid van de regeringen der Volkenbondsstaten, dat zij een uiterste poging zullen doen om het conflict door arbitrage op te lossen en dat zij, indien Italië arbitrage afwijst, tegen dat fascistische land de maatregelen zullen toepassen, die het Volkenbondsverdrag heeft aangewezen; verklaart, dat de arbeidersbeweging, belichaamd in S.D.A.P. en N.V.V., bereid is, alle medewerking te verlenen aan de sancties, die de Volkenbond tegen de oorlog-verwekkende staat zal toepassen;

roept alle mannen en vrouwen van Nederland op om met vermeerderde kracht de strijd te voeren tegen het fascisme, dat, niet tevreden met de vernietiging van de heiligste vrijheden en rechten in de landen, waar het de macht greep, nu op het punt staat om de wereld te storten in een bloedbad, waarin de gehele beschaving ten onder zal gaan.

De Algemene Raad zond daarenboven een telegram naar de Raad van de Volkenbond, toen in dit college de voorstellen van Laval—Hoare aan de orde zouden komen, waarmee naar een vrede tussen Italië en Abessinië zou worden gestreefd op een wijze, die aan Italië belangrijke voordelen in Abessinië toekende, zodat dit als een premie aan Italië voor zijn agressief optreden in Abessinië kon worden beschouwd.

Het bedoelde telegram luidde als volgt:

Amsterdam, 17 December 1935.

AAN DE VOLKENBONDSRAAD,
GENÈVE.

Namens de Sociaaldemocratische Arbeiderspartij in Nederland en het Nederlands Verbond van Vakverenigingen protesteren wij tegen het voorstel in zake de regeling van het conflict-Italië—Abessinië, welk voorstel een premie betekent voor den aanvaller en een onrechtvaardigheid is voor de aangevallen staat, die al zijn vertrouwen op het Volkenbondspact heeft gesteld. De eventuele aanvaarding van dit voorstel alarmeert de bewoners der kleine staten, voor welke het stelsel van collectieve veiligheid de enige vrijwaring is tegen aanvallen als die, waaraan Italië zich schuldig maakte tegenover Abessinië.

VAN DE WALLE, voorzitter.
WOUDENBERG, secretaris.

Coördinatie culturele organisaties

Het D.B. van de Algemene Raad besloot verder uitvoering te geven aan de volgende motie, welke van de Culturele Raad was ingekomen:

De Culturele Raad, gezien de noodzaak, mede in verband met de tijdsomstandigheden, een einde te maken aan de toestand van verbrokkeling en gemis aan samenwerking op het werkterrein der culturele organisaties, verzoekt de Algemene Raad een commissie te willen instellen, die tot taak heeft:

- 1°. in aansluiting op het rapport in zake het vraagstuk der arbeidersontwikkeling in Nederland van 1924, opnieuw vast te stellen de algemene beginselen van de opvoedings-, ontspannings- en scholingsarbeid binnen het raam der moderne arbeidersbeweging;
- 2°. een duidelijke omschrijving te ontwerpen van de taak van elk der culturele organisaties afzonderlijk;
- 3°. te onderzoeken, in hoeverre de reorganisatie, fusie en samenwerking der bestaande organisaties en instellingen op dit gebied tot meer nuttig effect zou kunnen leiden;
- 4°. gedetailleerd aan te geven welke maatregelen in het belang van het beoogde doel zouden moeten worden getroffen.

De Algemene Raad benoemde in deze commissie de voorzitters en secretarissen van S.D.A.P. en N.V.V. en de leden van de Culturele Raad.

Ordering inzamelingen

Het D.B. van de Algemene Raad behandelde verder een rapport, door de Culturele Raad samengesteld met betrekking tot het organiseren van inzamelingen en steunacties, door organisaties, behorende tot de moderne arbeidersbeweging.

In dit rapport werd o.a. de vraag behandeld, of tegen de vele inzamelingen, die in onze beweging worden gehouden, krachtig moest worden opgetreden, ten einde daarmee te voorkomen, dat regelmatig voor allerlei doeleinden een beroep op Partij- en Vakbondsleden werd gedaan.

Bij het ingestelde onderzoek is komen vast te staan, dat het grootste deel der inzamelingen niet gemist kan worden, daar deze noodzakelijk zijn om een aantal onzer neven-organisaties in stand te houden.

Het rapport kwam evenwel tot de conclusie, dat er meer ordening in de inzamelingen moet komen. Daarom is besloten, dat de Hoofdbesturen onzer neven-organisaties geen inzamelingen meer zullen organiseren, of op andere wijze gelden zullen trachten bijeen te brengen buiten de kring der eigen leden, dus met een beroep op de leden van Partij en Vakbeweging, zonder toestemming van de Algemene Raad.

Bij de beoordeling van ingekomen aanvragen kan de Algemene Raad dan met de tijd, waarop een organisatie een inzameling wil ondernemen en het doel, waarvoor de inzameling gehouden wordt, rekening houden.

Voorkomen moet worden, dat inzamelingen tegelijkertijd worden ondernomen, waardoor verschillende organisaties op hetzelfde ogenblik zich tot de leden van Partij en Vakverbond wenden.

Ten einde ook ordening te brengen in de vele inzamelingen, die door plaatselijke organisaties worden gehouden, stelde de Culturele Raad aan de Algemene Raad voor te bepalen, dat geen plaatselijke inzamelingen, collectes, lootjes- of bonnenverkoop e.d. voor plaatselijke doeleinden door plaatselijke organisaties meer mogen worden ondernomen, zonder dat daaraan door de Plaatselijke Raad zijn goedkeuring is gehecht.

Namens de Algemene Raad werd aan de besturen der Plaatselijke Raden, Partijafdelingen en Bestuurdersbonden hierover een circulaire gezonden.

Administratie Commissie

Vermelden wij ten slotte nog, dat de in de loop van 1934 ingestelde commissie, die tot taak had te onderzoeken of het mogelijk is voor de moderne arbeidersbeweging een centrale administratie in te richten, met daaraan verbonden contributie-inning, haar rapport bij de Algemene Raad inzond.

Steun aan politieke vluchtelingen.

Partij en Vakverbond zijn in 1935 voortgegaan met het verlenen van steun aan bona fide politieke vluchtelingen, behorende tot buitenlandse zusterorganisaties onzer beweging. Bij de aanvang van 1935 werd besloten, het comité, dat gedurende 1933 en 1934 met de uitvoering van de werkzaamheden was belast, op te heffen, aangezien de grote toevloed van vluchtelingen had opgehouden.

Dit neemt niet weg, dat ook in 1935 nog zeer velen om politieke redenen genoodzaakt waren Duitsland te verlaten.

Aan de Duitse kameraden, welke sedert 1933 in Holland vertoeven en die er tot nu toe niet in geslaagd zijn in hun eigen levensonderhoud te voorzien, werd verder ondersteuning verleend.

Ook in dit jaar drongen Partij en Vakverbond opnieuw bij S.A.I. en I.V.V. aan op het maken van een internationale regeling tot steun aan politieke vluchtelingen en een betere verdeling der hieruit voortvloeiende lasten over de aangesloten organisaties. Echter tot dusver zonder resultaat.

Over het jaar 1935 betaalden Partij en Vakverbond nog tezamen een bedrag van f 8809.63 aan steun uit.

Vertegenwoordigingen.

Zoals gebruikelijk is, liet het Partijbestuur zich weer bij zeer vele gelegenheden vertegenwoordigen.

De jaarvergadering van de Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs op 23 en 24 Maart te Utrecht in „Tivoli” werd door den Partijvoorzitter Koos Vorrink bijgewoond.

Het congres van de N.A.S.B. op 13 en 14 April te Hilversum woonde p.g. S. R. de Miranda bij, terwijl op deze zelfde data p.g. E. Boekman op het congres van de Bond van S.D.S.C. op de Paasheuvel aanwezig was.

Het gehele Dagelijks Bestuur bezocht het congres van het N.V.V., dat van 27 tot 29 Mei in Amsterdam plaats vond.

De receptie ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Bond van Arbeiders Muziekverenigingen bezocht p.g. S. R. de Miranda, terwijl p.g. W. H. Vliegen namens het Partijbestuur aanwezig was bij de onthulling van het Schaper-monument in Groningen.

Verschillende leden van het Partijbestuur waren aanwezig bij de ter aarde bestelling van verschillende vooraanstaande partijgenoten, die ons in 1935 ontvielen.

De receptie ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de Textielarbeidersbond op 21 September 1935 woonde p.g. S. R. de Miranda bij.

De opening van de zesde cursus van de Arbeiders Kaderschool op het Troelstra-oord op 5 Januari 1936 werd bijgewoond door de partijgenoten E. Ribbius Peletier en C. Woudenberg.

De receptie ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de Metaalbewerkerbond op 18 Januari 1936 bezocht p.g. Koos Vorrink.

Op de jaarvergaderingen van de gewestelijke en stedelijke federaties waren de volgende Partijbestuurders aanwezig:

Friesland:	16 en 17 Nov. 1935	W. H. Vliegen
Groningen:	7 en 8 Dec. 1935	A. E. J. de Vries-Bruins
Drente:	8 December 1935	C. Woudenberg
Overijssel:	23 November 1935	K. Vorrink
Gelderland:	24 November 1935	S. R. de Miranda
Utrecht	10 November 1935	E. Boekman
Noord-Holland Nrd.:	15 December 1935	C. Woudenberg
Noord-Holland Zd.:	30 Nov. en 1 Dec. 1935	J. v. d. Kieft
Zuid-Holland:	24 November 1935	W. H. Vliegen
Zeeland:	15 December 1935	S. R. de Miranda
Noord-Brabant:	24 November 1935	L. A. Ankum.
Limburg:	10 November 1935	S. R. de Miranda

De Sociaal-Democraat.

De hoofdredactie van „De Sociaal-Democraat” werd in het afgelopen jaar weer gevoerd door pg. E. Boekman.

Leden der redactie-commissie waren: G. v. d. Bergh, W. Romeyn, Koos Vorrink en J. v. d. Wijk.

Ofschoon de inhoud van dit blad zeker als belangrijk moet worden beschouwd, en ook omdat in dit blad tot uiting komen de punten van geschil en bijzondere opvattingen, welke in onze Partij leven, neemt het aantal abonné's regelmatig af.

Als oorzaak daarvan moet de nog steeds voortdurende economische crisis worden beschouwd, die het steeds meer partijgenoten moeilijk maakt zich op dit blad te abonneren.

Het aantal abonné's liep in het jaar 1935 terug van 2062 tot 1522.

De Socialistische Gids

Omtrent de gang van zaken met ons wetenschappelijk tijdschrift „De Socialistische Gids” vallen dit jaar geen bijzonderheden te vermelden. In de redactie kwam geen wijziging. Het aantal abonné's vertoonde een geringe teruggang.

Actie en Propaganda.

Streekvergaderingen

De Partij zette het jaar in met het organiseren van een serie streekvergaderingen onder de leus: „Voor een constructieve democratische welvaartspolitiek”, in 49 der voornaamste plaatsen van ons land.

Als sprekers in deze bijeenkomsten traden op:

<i>Friesland:</i>	<i>Datum:</i>	<i>Spreker:</i>
Wolvega	14 Januari	W. v. d. Sluis.
Herenveen	23 „	J. W. Albarda.
Oosterwolde	23 „	W. Drop
Dokkum	30 „	P. Hiemstra.
Leeuwarden	14 Februari	K. Vorrink.
Sneek	18 „	E. Boekman.
St. Anna Parochie	20 „	E. Boekman.
Harlingen	21 „	K. Vorrink.

<i>Groningen:</i>		
Winschoten	31 Januari	J. W. Albarda.
Oude Pekela	16 Februari	W. Drop.
Stadskanaal	16 „	A. de Vries.
Delfzijl	21 „	C. Woudenberg.
Beerta	22 „	C. Woudenberg.
Sappemeer	6 Maart	F. van Meurs.
Wedde	8 „	J. L. Faber.
Usquert	16 „	A. E. J. de Vries—Bruins.
<i>Drente:</i>		
Coevorden	24 Januari	J. W. Albarda.
Valthermond	4 Februari	K. ter Laan.
Meppel	4 „	W. v. d. Sluis.
Emmen	5 „	J. L. Faber.
Assen	19 „	E. Boekman.
<i>Overijssel:</i>		
Dedemsvaart	14 Januari	J. L. Faber.
Diepenveen	28 „	G. van Overbeek.
Hardenberg	5 Februari	J. ter Laan.
Hengelo	7 „	E. Boekman.
Wijhe	12 „	A. Pleysier.
<i>Gelderland:</i>		
Nijmegen	6 Februari	J. W. Albarda.
Harderwijk	14 „	F. S. Noordhoff.
Culemborg	19 „	Ed. Polak.
Wageningen	14 Maart	M. v. d. Goes van Naters.
<i>Noord-Holland Zuid:</i>		
Aalsmeer	31 Januari	A. v. d. Heide.
Weesp	11 Februari	Th. Thijssen en C. Thomassen.
Bussum	21 „	J. W. Albarda.
<i>Zuid-Holland:</i>		
Krimpen a. d. Lek	15 Januari	J. ter Laan.
Naaldwijk	22 „	J. ter Laan.
Brielle	28 „	J. ter Laan.
Alfen a. d. Rijn	28 „	Ch. G. Cramer.
Middelharnis	30 „	G. van Overbeek.
Leiden	5 Februari	J. W. Albarda.
Leerdam	5 „	Joh. Brautigam.
<i>Zeeland:</i>		
Neuzen	17 Januari	J. L. Faber.
Goes	18 „	J. L. Faber.
<i>Noord-Brabant:</i>		
Breda	23 Januari	E. Kupers.
Oisterwijk	5 Februari	F. S. Noordhoff.
Willemstad	7 „	W. Drop.
<i>Limburg:</i>		
Venlo	22 Januari	E. Kupers.
Heerlen	10 Maart	Th. Thijssen.
Rotterdam	15 Februari	J. W. Albarda.
Den Haag	11 Februari	J. W. Albarda.

Van al deze streekvergaderingen hebben ons de beste berichten bereikt, zodat kan worden aangenomen, dat deze actie geslaagd is.

Actie tot het werven van leden

In verband met het feit, dat de Raad van Commissarissen van de Arbeiderspers einde 1934 besloot — zulks in overleg met de Agemene Raad tot het voeren van een actie tot vergroting van het aantal abonné's op de pers, kon in de maand Februari van het afgelopen jaar in zeer veel streken geen leden-win-actie worden gevoerd. Hiervan stelden wij de afdelingen in kennis. Alleen die afdelingen, gelegen in de rayons, waar geen speciale actie tot opvoering van het aantal lezers van de pers plaats had, werden opgewekt tot een intensieve huisbezoek-actie in Februari.

Speciaal materiaal werd hiervoor door het Partijbestuur niet beschikbaar gesteld.

De actie had succes, zodat in het eerste kwartaal het ledental der Partij reeds omhoog ging.

Meifeest

De Partij en het Vakverbond vierden, zoals gebruikelijk is, het Meifeest weer tezamen. De leuze was: „Vóór Socialisme en Wereldvrede.”

De verslagen en berichten, welke ons van de afdelingen en gewestelijke en stedelijke federaties berieken, waren alle van die aard, dat onze Meifeesten geslaagd kunnen heten. In steeds meer plaatsen ontstaat de behoefte een eigen Meifeest te organiseren.

Manifest Regerings-crisis

De regeringscrisis, die op 23 Juli 1935 uitbrak, deed een ogenblik de hoop in een groot deel van ons volk ontstaan, dat een einde aan de regering-Colijn zou komen.

Deze hoop ging echter in rook op, doordat aan de Rooms-Katholieke Staatspartij de moed ontbrak om met onze Partij een regering te vormen, ten einde gezamenlijk een positieve welvaartspolitiek te gaan voeren.

Toen de verhoudingen zich zo ontwikkelden, dat na het aftreden van het kabinet hetzelfde kabinet met slechts een enkele verandering als nieuw terug kwam, besloot het Partijbestuur, in overleg met de Kamerfracties, de eis van Kamerontbinding te stellen.

Met een manifest richtten wij ons tot het Nederandse volk, waarin deze eis werd toegelicht. De oplage van dit manifest bedroeg 1.500.000 exemplaren.

Kerstmeetings

De Kerstmeetings, welke in het afgelopen jaar werden georganiseerd stonden alle in het teken van de Planactie.

Daar zij onmiddellijk volgden op de grote serie kadervergaderingen en vielen temidden der mobilisatievergaderingen, is naar onze indruk het aantal Kerstmeetings niet zo groot geweest als in andere jaren.

Voor zover ons daaromtrent berichten bereikten en wij uit de bladen der Arbeiderspers konden vernemen, werden onze Kerstbijeenkomsten goed bezocht.

Verkiezing Eerste Kamer

Reeds onder de besluiten van de Partijraad vermeldde wij, hoe de lijsten voor de verkiezing van de Eerste Kamer in de groepen *Noord-Holland—Friesland* en *Utrecht—Noord-Brabant—Zeeland—Limburg* waren opgesteld.

Overeenkomstig de machtiging, door de Partijraad verleend, werden in de provincies Noord-Holland — Friesland twee lijsten ingediend, n.l. één met de namen:

W. C. B. Pothuis—Smit.

E. Boekman.

B. J. J. Wijkamp.

en een lijst, luidende:

H. Polak.

J. J. Vorrink.

S. de la Bella.
H. B. Wiardi Beckman.
A. E. Ribbius Peletier.
F. van Meurs.

Voor de zuidelijke provincies luidde de lijst:

P. Moltmaker.
J. E. Stokvis.
M. A. Reinalda.
C. J. v. Lienden.
C. Woudenberg
H. Ploeg.

Hoewel het oorspronkelijk de bedoeling was in de provincies Noord-Holland—Friesland de lijsten niet te verbinden, werd ten slotte toch tot verbinding besloten.

Gekozen werden in de provincies *Noord-Holland—Friesland*:

H. Polak.
W. C. B. Pothuis—Smit.
J. J. Vorrink.
S. de la Bella.

In de groep *Noord-Brabant, Utrecht, Zeeland, Limburg*:
P. Moltmaker.

Bureau van Actie en Propaganda tegen Communisme en Fascisme.

Zoals begrijpelijk is, oefende de in de tweede helft van het jaar 1935 ingezette actie voor het Plan van de Arbeid haar invloed uit op de werkzaamheden van de Commissie van Vijf.

De Commissie had op de in het vorig verslag vermelde bijeenkomst van vertegenwoordigers van de Buracprops, die in September 1934 te Utrecht werd gehouden, het plan de campagne vastgesteld voor het tijdvak lopende tot September 1935, daarbij verwachtende, dat het Plan ongeveer tegen die laatste datum gereed zou zijn. In dat plan de campagne was om deze redenen niet voorzien in een verdere uitbouw van het porpaganda-apparaat, dat de beweging langzamerhand onder de naam van Buracprops was gaan kennen; dat apparaat, in 1933 opgezet, was altijd tijdelijk bedoeld en het lag uiteraard niet op de weg van de Commissie van Vijf door verdere uitbouw van dat apparaat vooruit te lopen op later te nemen beslissingen inzake de vorm van de te voeren actie voor het Plan van de Arbeid.

In de periode, waarover dit verslag loopt, werd de uitgave van „Vrijheid, Arbeid, Brood” voortgezet. De toegewijde hulp van de trouwe schare colporteurs en colportrices heeft het mogelijk gemaakt de oplaag boven het gemiddelde peil van 100.000 exemplaren per week te handhaven. In samenwerking met de Vrouwenclub werd ook gezorgd, dat het colportage-blad, door speciale nummers e.d., aan de bestrijding van het fascisme onder de vrouwen zorg droeg.

„De Waarheid” het gratis blad voor werklozen werd van veertiendaags orgaan tot maandelijks. Bij de Staten- en Raadsverkiezingen overstroonden wij ook deze groep arbeiders met een stortvloed van manifesten, brochures e.d., zodat om redenen van efficiency beperking van de verspreiding van het blaadje „De Waarheid” geboden was.

De Commissie van Vijf oogstte veel resultaat met het door haar ingevoerde systeem der „voorraadmanifesten”. De praktijk in het verslagjaar was, dat, mits een partij-afdeling of Buracprop voor tijdige waarschuwing zorg droeg, elke vergadering van de N.S.B. werd aangegrepen voor een extra bewerking van de gehele stad.

De Persdienst van de Commissie zorgde niet alleen voor regelmatige toezending van persberichten aan de bladen der bij het N.V.V. aangesloten bonden en van documentatie-materiaal voor straatpropagandisten e.d., maar stond ook onze plaatselijke instanties metterdaad bij in het afslaan van aanvallen op onze beweging in de kleine provinciale en plaatselijke pers.

De gemeenschappelijke vergadering van N.V.V. en Partij, gehouden in aansluiting op het Paascongres, waar de hoofdlijnen van het Plan van de Arbeid werden gepubliceerd, was voor de Commissie van Vijf aanleiding de inhoud van „Vrijheid, Arbeid, Brood” reeds op de propaganda voor het Plan te richten. Toen daarop in het grote Utrechtse Plan-congres het Plan definitief werd geproclameerd, bezat de beweging in ons colportage-orgaan dus reeds een blad, dat bij zijn lezers de gedachten van het Plan had voorbereid.

Uiteraard werden de maanden Juli, Augustus, September 1935 voor een groot deel in beslag genomen door de werkzaamheden, welke nu eenmaal zijn verbonden aan het afsluiten van een zo groot opgezette actie als die van de Commissie van Vijf en het aansluiten bij een grootse campagne als die voor het Plan van de Arbeid. Als officiële overgangsdatum is 1 November 1935 gesteld. Met voldoening mag worden geconstateerd, dat het oprollen van het Buracprop-apparaat en het aansluiten bij het apparaat der Plaatselijke Plan Commissies zonder nadeel voor de werkkraft van onze beweging is geschied.

Nu in dit verslag een streep wordt gezet onder het werk van de Commissie van Vijf, mag een woord van waardering voor alles wat door haar en de werkers der Buracprops is verricht niet achterwege blijven. De Commissie van Vijf werd in Juni 1933 ingesteld om, na de gebeurtenissen in Duitsland, de strijd tegen fascisme en communisme in ons land krachtig aan te vatten.

In en door deze agitatie is het gevoel van ontmoediging en teleurstelling, dat na de ineenslorting van de Duitse beweging velen onzer bekreep, zeer snel geweken. In de leuze „Vrijheid, Arbeid, Brood” komen tot uiting de geestdrift door welke het gevoel van ontmoediging op de vlucht is gedreven en die in zo belangrijke mate tot versterking van de beweging bijdroeg.

De Statenverkiezingen.

Voelende en tastende zetten onze partijgenoten overal in het land de actie voor de Statenverkiezingen in. Langzaam maar zeker kwam het gevoel van vertrouwen in onze mensen en met steeds groter enthousiasme werd de actie gevoerd. In tien provincies vonden de verkiezingen plaats op 16 April (Drente en Overijssel) en 17 April 1935.

De uitslag was als volgt:

	1931			1935		
	stemmen			stemmen		
	totaal	S.D.A.P.	zetels	totaal	S.D.A.P.	zetels
Friesland	177.385	45.725	13	193.223	46.482	13
Groningen	170.639	52.029	14	187.732	50.629	13
Drente	86.933	24.675	10	93.576	22.652	10
Overijssel	225.090	53.792	10	244.007	48.564	10
Utrecht	174.899	35.220	8	197.659	42.506	9
N.-Holland N.	158.555	40.829)		173.216	39.237)	
N.-Holland Z.	174.611	40.772)	26	205.626	43.217)	22
Amsterdam ...	345.611	128.938)		378.307	118.031)	
Zuid-Holland ..	393.731	72.702)		437.151	85.678)	
Den Haag	197.592	54.063)	21	225.699	64.059)	23
Rotterdam ...	239.956	83.816)		260.751	91.823)	
Zeeland	109.807	16.521	6	116.073	16.908	6
Noord-Brabant	357.786	24.844	4	390.346	28.534	5
Limburg	197.051	17.205	4	219.131	14.158	3
Totaal	2.999.446	691.131	116	3.332.631	722.481	114

Uit deze uitslag blijkt, dat onze Partij zich in het algemeen onverzwakt heeft gehandhaafd. Het voornaamste te vermelden feit is, dat bij deze verkiezingen bleek, dat de hevige actie van de N.S.B. ons kiezerscorps niet had kunnen aantasten.

In Groningen verloren wij een zetel, in Noord-Holland vier, en in Limburg één. Hiertegenover stond één zetel winst in Utrecht, twee in Zuid-Holland en één in Noord-Brabant.

De klap op de vuurpijl was Gelderland, waar de verkiezingen waren bepaald op 26 April en waar wij met een zetel winst uit de bus kwamen. In vergelijking met 1931 was ons stemmental daar zeer beduidend gestegen, hetgeen duidelijk blijkt uit onderstaande cijfers:

1931			1935		
stemmen			stemmen		
totaal	S.D.A.P.	zetels	totaal	S.D.A.P.	zetels
354.063	57.824	11	387.424	70.111	12

In bijlage F. en G. geven wij een overzicht van het aantal verkregen stemmen en het aantal verworven zetels van de laatste vier plaats gevonden Statenverkiezingen.

Wij zouden te veel ruimte in dit verslag gebruiken, indien wij over deze verkiezingen hier verder zouden uitweiden.

De schriftelijke propaganda voor deze actie werd, zoals gewoonlijk, door de gewestelijke besturen gevoerd. Het Partijbestuur echter stelde naast een brochure van de hand van pg. A. W. Michels, getiteld: „Sluit de gelederen!” waarvan 4037 ex. werden verkocht, een manifest beschikbaar, dat tot titel droeg: „De N.S.B. is op het oorlogspad.” Dit manifest, dat een felle, gerechtvaardigde aanval inhield op de tactiek en beginselen der Hollandse fascistten, werd van regeringszijde verboden, waarna het Partijbestuur verdere verspreiding stop zette.

Daarnaast stelde het Partijbestuur beschikbaar een verkiezingskrant, waarvan 772.435 ex. werden verspreid en een geschriftje, geschreven

door pg. Koos Vorrink, speciaal gericht tot de jongere kiezers, waarvan 70.000 ex. onder couvert aan jonge kiezers werden gezonden.

Vermelden wij nog, dat het Partijbestuur zich onmiddellijk na de Statenverkiezingen met een manifest tot het Nederlandse volk richtte in een oplaag van 1.256.156 ex., waarin scherpe afkeuring werd uitgesproken over de nieuwe bezuinigings-ontwerpen, die door de regering direct na de verkiezingen waren ingediend.

De Gemeenteraadsverkiezingen.

De uitslag van de Statenverkiezingen had een dusdanige uitwerking op onze werkers in het land, dat vol enthousiasme en geestdrift in de laatste weken voor de gemeenteraadsverkiezingen de actie werd gevoerd.

De ontevredenheid in het land tegen de Colijnse afbraakpolitiek nam een zeer grote omvang aan. Daarnaast deed reeds in onze actie de eis van uitvoering van het grote-werken-program — door Partij en Vakverbond gesteld op onze tweede congresdag — zijn invloed op de massa gelden.

Het vertrouwen in de sociaal-democratie nam zienderogen toe. Het duidelijkste bewijs daarvan was de uitslag der raadsverkiezingen.

Het aantal sociaal-democratische raadsleden, dat in de aftredende gemeenteraden 1307 bedroeg, steeg tot 1498.

Na de verkiezingen van 1931 bedroeg ons aantal raadszetels 1339. In de vierjarige periode van 1931—1935 waren 32 zetels voor de Partij verloren gegaan door het uittreden van raadsleden, die onrechtmatig hun zetel bleven bezetten. O.a. was dit het geval met een aantal O.S.P.-ers. Sinds 1931 is er in 1935 dus een zuivere winst van 159 zetels, terwijl de directe winst zelfs 191 zetels bedraagt.

Uit de tabellen, die wij hierachter laten volgen, valt bij aandachtige bestudering heel wat op te maken, dat wij hier korthedshalve niet neerschrijven.

Verdeeld over de provincies was de uitslag als volgt:

Friesland	124	in	37	gemeenten
Groningen	167	„	55	„
Drente	98	„	33	„
Overijssel	109	„	39	„
Gelderland	191	„	64	„
Utrecht	77	„	26	„
Noord-Holland	253	„	91	„
Zuid-Holland	322	„	118	„
Zeeland	77	„	37	„
Noord-Brabant	47	„	20	„
Limburg	33	„	14	„

Van 568 gemeenten, waarvan ons bekend is, dat de Partij aan de raadsverkiezingen deelnam, kregen wij de beschikking over de cijfers. Vergeleken met 1931 geven de uitslagen het volgende beeld:

1. in 148 gemeenten <i>steeg</i> ons percentage en <i>wonnen</i> wij tezamen	176 zetels	
2. in 138 gemeenten <i>steeg</i> ons percentage en bleef ons aantal zetels <i>gelijk</i>		
3. in 48 gemeenten, waarin wij in 1931 niet deelnamen <i>wonnen</i> wij tezamen	63	„
4. in 16 gemeenten, waarin wij in 1931 niet deelnamen <i>wonnen</i> wij geen zetels.		
5. in 8 gemeenten <i>daalde</i> ons percentage en <i>wonnen</i> wij desondanks	8	„
6. in 5 gemeenten <i>wonnen</i> wij op lijsten, <i>niet</i> van Partijafdelingen	8	„
Totaal <i>winst</i>		255 zetels
7. in 113 gemeenten <i>daalde</i> ons percentage en bleef ons aantal zetels <i>gelijk</i> .		
8. in 70 gemeenten <i>daalde</i> ons percentage en <i>verloren</i> wij tezamen	76	zetels
9. in 6 gemeenten <i>steeg</i> ons percentage en <i>verloren</i> wij desnondanks	6	„
10. in 4 gemeenten namen wij niet deel en <i>verloren</i> daardoor	6	„
11. in 12 gemeenten bleven percentage en aantal zetels <i>gelijk</i> .		
Totaal <i>verlies</i>		88 zetels
Blijft <i>winst</i>		167 zetels

Van deze 568 gemeenten boekte de Partij in 361 voor- uitgang vergeleken met 1931	= in	63,56 %
ging de Partij in 195 achteruit vergeleken met 1931 ...	= „	34,33 %
bleef de Partij in 12 gelijk vergeleken met 1931	= „	2,11 %
Tezamen		100 %

Wij vestigen nog de aandacht op bijlage H.

Tenslotte delen wij nog mee, dat het Partijbestuur naast het „Crisis-program” een serie brochures uitgaf, waarvan wij een overzicht geven in bijlage I.

Daarnaast stelde het Partijbestuur nog beschikbaar voor de raadsverkiezingen een speciaal geschriftje voor de middenstand, geschreven door pg. Ir. H. Vos en een dat zich richtte tot de jonge kiezers, geschreven door pg. Dr. W. Banning.

Brochureverkoop.

In bijlage I. geven wij een overzicht van de brochureverkoop per federatie. Uit dit overzicht blijkt, dat de brochure-verkoop door de Partij-afdelingen in het jaar 1935 zeer onbevredigend is geweest.

Van 1 Januari af tot aan de datum der gemeenteraadsverkiezingen zijn in totaal ruim 58.000 brochures verkocht, dit aantal nog verdeeld over elf brochures, hetgeen hierop neerkomt, dat nog geen 5000 exemplaren van elk dezer uitgaven zijn afgenomen.

De afdelingen zullen zeer ernstig dienen te overwegen, op welke wijze hierin verandering en verbetering kan worden gebracht.

Planactie en Organisatie.

Centrale Plan-Commissie

Onmiddellijk nadat het gezamenlijk congres van Partij en Vakverbond op 22 April 1935 had plaats gevonden, waar de eerste uiting naar buiten van ons Plan van de Arbeid was geschied, benoemde het Dagelijks Bestuur van de Algemene Raad een commissie, bestaande uit de partijgenoten S. de la Bella, C. v. d. Lende, H. Vos en C. Woudenberg, die tot taak kreeg te ontwerpen een organisatievorm en een plan voor de actie voor het Plan.

Deze commissie diende einde Juni 1935 haar rapport in bij de besturen van Partij en Vakverbond. Met de algemene opzet van dit rapport konden beide besturen zich verenigen.

De leiding

De besturen besloten, dat de leiding van de gehele actie en propaganda voor het Plan principeel in handen bleef van de besturen van S.D.A.P. en N.V.V. Ook plaatselijk diende de actie direct te staan onder de besturen van de Bestuurdersbond en de afdeling of federatie van de Partij.

Centrale Plan-Commissie

Teneinde een snel en vruchtbaar werken te bevorderen, besloot men tot het instellen van een commissie, n.l. de Centrale Plan-Commissie, aan wie men de uitvoerende taak der besturen overdroeg. De Centrale Plan-Commissie bestaat thans uit: J. W. Albarda, S. de la Bella, E. Kupers, C. v. d. Lende, F. S. Noordhoff, IJ. G. v. d. Veen, H. Vos, Koos Vorrink, H. B. Wiardi Beckman, C. Woudenberg.

Als secretarissen, belast met de dagelijkse leiding, werden benoemd C. v. d. Lende en C. Woudenberg, terwijl L. A. Ankum, chef de bureau der S.D.A.P., de bureauleiding voor de Planactie werd opgedragen.

Colportage-orgaan

Direct nadat de commissie geconstitueerd was op 6 Augustus 1935, besloot zij, hoewel eerst gedacht was aan verandering van de naam van het colportage-orgaan, door te gaan met het uitgeven van „Vrijheid, Arbeid, Brood”.

Na verschillende besprekingen en moeilijkheden werden met de redactie van dit blad belast de partijgenoten M. Sluyser en Ir. H. Vos.

Plaatselijke Plan-Commissies

Einde Augustus richtte de C.P.C. zich met een uitvoerige circulaire tot alle Partijafdelingen en Bestuurdersbonden. In deze circulaire werden de plaatselijke instanties opgewekt, over te gaan tot vorming van een Plaatselijke Plancommissie, die in de grote gemeenten bestaat uit twee bestuurders van de Bestuurdersbond en twee van de Partijafdeling of -federatie. In de kleinere plaatsen wordt door elk dezer colleges één vertegenwoordiger aangewezen, terwijl daarenboven, indien daaraan behoefte bestaat, aan deze P.P.C.'s een kracht kan worden toegevoegd, aan wie bepaalde werkzaamheden van de P.P.C. kunnen worden opgedragen. Gedacht werd hierbij in het bijzonder aan iemand, die belast werd met de leiding van de colportage met „Vrijheid, Arbeid, Brood”.

Hoewel de ware belangstelling voor de Plan-actie vanzelfsprekend eerst na het Plan-congres ontstond, waren er omstreeks het congres toch reeds een 250 P.P.C.'s in het land gevormd.

Met de oprichting daarvan werd doorgegaan, zodat op het ogenblik dat wij dit verslag schrijven, het aantal P.P.C.'s is gestegen tot 659.

Dit aantal is over de verschillende gewesten als volgt verdeeld:

Friesland	127	Noord-Holland Z.	25
Groningen	72	Zuid-Holland	102
Drente	48	Zeeland	45
Overijssel	43	Noord-Brabant	32
Gelderland	63	Limburg	17
Utrecht	29		
Noord-Holland N.	56		659

Gewestelijke Plan-Commissies

Vrij spoedig nadat het Plan-congres had plaats gevonden en de actie in het land moest worden voorbereid, riep de C.P.C. een bijeenkomst samen van vertegenwoordigers van de federaties van Bestuurdersbonden en de Partijgewesten.

In de besprekingen over de te voeren actie bleek men het vrijwel unaniem eens over de noodzakelijkheid van het inschakelen der gewestelijke instanties van Partij en Vakverbond als verbindingsschakel tussen de C.P.C. en de P.P.C.'s.

Besloten werd derhalve tot het instellen van Gewestelijke Plan-Commissies. Door de Partijgewesten en federaties van Bestuurdersbonden werden elk twee vertegenwoordigers aangewezen, terwijl de secretarissen van de Partijgewesten als vijfde lid der G.P.C.'s als secretaris optreden.

Buitendienst

Naast de vorming van de gewestelijke Plan-Commissies besloot de C.P.C. tot het aanstellen van twee propagandisten in tijdelijke dienst, n.l. de partijgenoten K. Jägers en Tj. v. d. Zee, die reeds vroeger in dienst waren van de Commissie van Vijf. Deze partijgenoten, die regelmatig ter beschikking van de Plan-Commissie staan, onderhouden in samenwerking met de Gewestelijke Plan-Commissies het contact met het land en vormen met de secretarissen der G.P.C.'s de zogenaamde buitendienst.

Plan-rapport

Inmiddels waren de commissie tot het ontwerpen van het Plan van de Arbeid en het Curatorium van het Wetenschappelijk Bureau, omtrent wier samenstelling wij reeds in het vorig verslag rapporteerden, met hun werk gereed gekomen.

In overleg met de Centrale Plan-Commissie werd het rapport, dat een omvang van 330 pagina's had, door „De Arbeiderspers” uitgegeven. Van dit rapport werden tot begin Maart 1936 9500 exemplaren verkocht.

Het Plan-Congres

Gelijktijdig met de werkzaamheden, verbonden aan het scheppen van een nieuw apparaat voor de Planactie, kreeg de C.P.C. tot taak de voor-

bereiding van het Plancongres, dat 26 en 27 October 1935 te Utrecht in de grote zaal van „Tivoli” plaats vond.

Als inleiders op dit congres traden op:

Ir. H. Vos: „De hoofdlijnen van het Plan”.

W. Drees: „Crisispolitiek en industrialisatie”.

Dr. Ir. Th. v. d. Waerden: „Conjunctuurbeheersing en rationalisatie”.

W. v. d. Sluis: „De Landbouw”.

H. J. van Braambeek: „De ordening en de toepassing daarvan op het verkeerswezen en de distributie”.

E. Kupers: „De ordening in het bouw- en textielbedrijf”.

Ir. J. W. Albarda: „De politieke perspectieven van het Plan”.

Het congres werd bezocht door pl.m. 1500 afgevaardigden van Partij en Vakverbond, terwijl een aantal vertegenwoordigers van regeringsinstanties, het gemeentebestuur van Utrecht, economische, technologische en technische organisaties tegenwoordig waren.

Het congres werd openbaar gehouden op Zaterdag 26 October 1935 en werd geopend door den voorzitter van het N.V.V. E. Kupers en gesloten door den Partijvoorzitter Koos Vorrink.

Zondag 27 October 1935 kwam het congres in huishoudelijke zitting bijeen. Hierin schetste pg. C. v. d. Lende in een uitvoerig betoog de organisatie, die in het land moest worden gemaakt, gaf een overzicht van de plannen, die er bij de C.P.C. bestonden en leidde in het algemeen de actie in.

Aan de uiterlijke verzorging van het congres was grote aandacht geschonken. Op aanwijzing en onder leiding van den architect pg. Snellebrand was voor een schitterende zaalaankleding gezorgd, die door een groep enthousiaste Utrechtenaren in gereedheid was gebracht.

De huishoudelijke zitting van het congres werd geopend met de uitvoering van de Egmont Ouverture van Beethoven door het Utrechts Stedelijk Orkest, waarna „De Stem des Volks” uit Amsterdam en die uit Utrecht met medewerking van het Utrechts Stedelijk Orkest het koorwerk „Arbeiders aller landen” ten gehore brachten.

Na de inleiding over de actie door pg. C. v. d. Lende, sprak pg. Koos Vorrink een redevoering uit, waarbij hij de Planvlaggen, vervaardigd naar een ontwerp van p.ge Fré Cohen, inwijdde.

Aan het slot van de eerste congresdag werd de volgende resolutie met algemene stemmen aangenomen:

„Hoewel in het zesde jaar van de economische wereldcrisis in vele landen enig herstel van het bedrijfsleven zichtbaar is en enkele landen zelfs een herstelde bedrijvigheid vertonen, is in Nederland nog steeds geen verbetering ingetreden. Integendeel wordt de verlamming van het economisch leven hier te lande hoe langer hoe erger. Landbouw en nijverheid, handel en verkeer worstelen met ongekende moeilijkheden. De werkloosheid nam gedurende de laatste maanden weer toe en was in elk der maanden van 1935 groter dan in de overeenkomstige maand van 1934.

Voor een groot en groeiend deel van de jeugd wordt de kans om eens door arbeid een bestaan te verwerven, steeds twijfelachtiger, voor tal van ouderen onder de werklozen schijnt het uitgesloten, dat zij ooit weer werk zullen vinden. Het voortduren van deze toestand bedreigt de volkswelvaart met vernietiging, de beschaving met ondergang.

Al kan door maatregelen van de Nederlandse overheid de internationale depressie niet worden opgeheven — wel kunnen door een crisis-beleid, dat op andere beginselen berust, dan het tegenwoordige, voor het Nederlandse volk de crisisgevolgen aanmerkelijk worden verzacht en in de toestand van het bedrijfsleven belangrijke verbeteringen worden gebracht, die een nieuwe opbloei inleiden.

Nederland beschikt over rijke natuurlijke welvaartsbronnen, over veel braak liggend kapitaal en overvloed van arbeiderskrachten, over een groot productieapparaat en

machtige verkeersmiddelen, over wetenschap en technische bekwaamheid. Het is onnodig en daarom onduelbaar, dat een volk, in het bezit van deze grote welvaartsmiddelen, een groot deel van zijn burgers in lediggang en armoede economisch en zedelijk ten gronde laat gaan.

Het is mogelijk en daarom noodzakelijk, het economisch leven des lands zodanig te leiden en te ordenen, dat door arbeid de nood wordt overwonnen en grondslagen worden gelegd voor nieuwe welvaart en toenemende beschaving.

Als leidraad bij het doelbewust streven om het Nederlandse volk zo veel mogelijk bestaanszekerheid te verschaffen bij een behoorlijk bestaanspeil, aanvaardt het congres van S.D.A.P. en N.V.V., voorgelicht door een gemeenschappelijke commissie, de door deze aanbevolen hoofdlijnen van het Plan van de Arbeid.

Het congres draagt de commissie op, haar arbeid voort te zetten, opdat ook nog verschillende andere bedrijven, o.a. het mijnbedrijf, als onderdeel van de energievoorziening in het Plan hun plaats krijgen.

Het Plan van de Arbeid is een samenstel van maatregelen om:

1. het economisch leven des lands uit de verlamming op te wekken en de werkloosheid terug te dringen;
2. toekomstige conjunctuurschommelingen zo veel mogelijk te temperen;
3. de productie en de distributie te ordenen en te doen aansluiten bij de volksbehoeften;
4. het algemeen welvaartspeil duurzaam te verhogen.

Het congres verklaart, dat de verwezenlijking van het Plan van de Arbeid dient te geschieden, op democratische grondslag, met vrije medewerking van een vrij volk.

Het congres vraagt voor het Plan van de Arbeid en voor de uitwerking daarvan, die op verschillende wijzen in woord en geschrift ter kennis van alle belangstellenden zal worden gebracht, de ernstige aandacht van het gehele volk, inzonderheid van alle groepen der bevolking, die onder de crisis lijden.

Het congres doet een beroep op alle Nederlandse mannen en vrouwen, die van de nood van heden omvang en diepte beseffen en van de gevaren van morgen de ernst begrijpen, tot welke maatschappelijke klasse en tot welke godsdienstige richting zij ook behoren, om door gemeenschappelijke inspanning het Plan te verwezenlijken.

Het congres verklaart, dat S.D.A.P. en N.V.V. al hun krachten zullen inspannen en alle wettige middelen zullen aanwenden, om het Plan van de Arbeid te maken tot het grote doel van een massale volksbeweging, machtig genoeg om het Nederlandse volk voor verdere economische inzinking en geestelijke ontreddering te behoeden en het in stede daarvan uit de nood op te heffen en te brengen tot grotere welvaart en beschaving.

Op grond van de maatregelen en in overeenstemming met de financiële beschouwingen, neergelegd in het Plan van de Arbeid, verlangt het congres van S.D.A.P. en N.V.V.:

Crisisbestrijding

A. Werkverruiming op grote schaal door de uitvoering van nuttige openbare werken; krotopruijing en volkswoningbouw; uitvoering van uitgestelde onderhoudswerken; verbetering van het industriële apparaat en de verkeersmiddelen; vernieuwing van de handelsvloot.

De uitvoering van openbare werken geschiedt op normale arbeidsvoorwaarden, behoudens zoveel mogelijke verkorting van de wekelijkse arbeidsduur tot 40 uur.

Verlaging van vaste lasten, zoals huren, pachten en hypotheek.

Verdere vermindering van de werkloosheid door volledige uitvoering van de Arbeidswet en door verkorting van de arbeidsduur in de daarvoor geschikte bedrijven; door verhoging van de leerplichtige leeftijd en vervroegde pensionering, daar waar een behoorlijk pensioen verzekerd is.

Industrialisatie

B. Vergroting van blijvende werkgelegenheid door industrialisatie. Voorbereiding daarvan door een centraal economisch-technologisch instituut, samenwerkende met regionale instituten. Oprichting door het Rijk van een centrale industriebank, met regionale vertakkingen.

Handelspolitiek

C. Het richten van de handelspolitiek op stelselmatig geordende ruil, door afsluiting van ruilregelingen tussen de staten, mede ter bevordering van de meest economische internationale goederenbeweging.

Conjunctuurverloop

D. Tempering van de conjunctuurschommelingen, voor zover op nationale basis mogelijk, door beheersing van de credietverlening, door het dienstbaar maken van leningspolitiek en belastingpolitiek aan conjunctuurdoeleinden, door vereffening van de schommelingen in de bedrijvigheid, door middel van een verschuiving van openbare werken naar tijden van slechte conjunctuur en door preventief toezicht op de uitbreiding van bestaande en de oprichting van nieuwe ondernemingen.

Overbrenging van de Nederlandse Bank in gemeenschapsbeheer. Centraal toezicht op het particuliere bankwezen. Instelling van een Centraal Conjunctuurbureau.

Rationalisatie

E. Beheersing van het tempo der rationalisatie. Bevordering van die rationalisatie, waarvan behoud of vermeerdering van werkgelegenheid of andere maatschappelijke voordelen kunnen worden verwacht. Voorkoming van verkeerde rationalisatie, welke een onderneming of bedrijf slechts zou bevoordelen ten koste van de gemeenschap.

Instelling van een wachtgeldfonds ten laste van ondernemingen, die rationaliseren, waaruit wachtgeldten worden uitgekeerd aan ten gevolge van rationalisatie ontslagen arbeiders.

Ordering

F. Ordering van bedrijfstakken door middel van bedrijfsschappen, waarin overwegend invloed aan de gemeenschap wordt toegekend. Bevordering van samenwerking tussen bedrijfstakken, onder leiding van een Algemene Economische Raad. Socialisatie van particuliere ondernemingen of combinaties van ondernemingen met een monopolistisch karakter. Handhaving van de ontwikkelingsmogelijkheden der productiebedrijven van de coöperaties van boeren en verbruikers, binnen het kader der ordering.

Landbouw

G. Garantieregelingen in zake afzet en prijs voor de daarvoor in aanmerking komende producten ter beperking van het bedrijfsrisico voor de agrarische producten, waarbij rekening wordt gehouden met het geringe weerstandsvermogen van de kleine boeren en tuinders en zolang dat door de economische omstandigheden geboden is

Maatregelen tot verbetering van de inrichting en exploitatie en tot financiële sanering van land- en tuinbouwbedrijven. Ordering mede door de teeltregeling, met inachtneming van aard, liggingen grootte der bedrijven. Betere organisatie van de export van de land- en tuinbouwproducten en bevordering van de export o.a. door handelsverdragen; vergroting van het gedeelte van crisissteun en bodem-opbrengst, dat aan de bewerkers van de grond ten goede komt. Verschaffing van waarborgen, door pachtwetgeving, dat pachters bij goede bedrijfsvoering hun bedrijf kunnen voortzetten. Verbetering van de arbeidsvoorwaarden van de landarbeiders door desbetreffende eisen te verbinden aan de steun- en garantieverstrekkingsen en door een stelsel van minimum-lonen.

Bouwbedrijf en volkshuisvesting

H. Regeling van de woningbouw in verband met de woningbehoefte; zorg voor de bouw van de nodige goede woningen in lagere huurklassen, opruiming van krotten, sanering van slechte wijken. Vaststelling van Overheidswege van een landelijk plan en niet alleen van gemeentelijke uitbreidingsplannen, maar ook streekplannen; zorg voor het aesthetisch karakter der bebouwing.

Ordering van het bouwbedrijf, mede door instelling van bouwschappen ter voorkoming van sterke wisselingen in de bouwbedrijvigheid. Wering van grond- en woning-speculatie. Onteigening van grond tegen gebruikswaarde. Belasting op de waardevermeerdering van de grond. Instelling van huurcommissies.

Textielindustrie

J. Ordering van de textielindustrie door de oprichting van een textielschap, onder leiding van een textielraad.

Uitbreiding van de voorziening van de binnenlandse markt door de Nederlandse textielindustrie, mede ter compensatie van de verloren exportmogelijkheid.

Verkeerswezen

K. Ordering van het verkeerswezen, waarbij het vervoer als een eenheid wordt beschouwd. Instelling van een vervoerschapschap, onder leiding van een vervoer-raad en

van speciale organen voor de verschillende soorten van vervoer, als afdelingen van de vervoer-raad. Uitbreiding van het vergunningsstelsel voor alle vervoer, dat tegen betaling geschiedt; vaststelling van veiligheidseisen; verplichting tot verzekering tegen aan derden toegebrachte schade.

Invoering van een licentie-stelsel voor de uitoefening van het rederij-bedrijf. Bevordering van de concentratie van de Nederlandse rederijen. Oprichting van een algemeen bevrachtingsbureau met vertakkingen in het buitenland. Stichting van een bouwfonds ter vernieuwing van de Nederlandse koopvaardijvloot. In de overgangstijd verstrekking van crisissteun ter overbrugging van internationale verschillen in de exploitatiekosten. Instelling van een scheepvaartraad. Bevordering van samenwerking tussen de Nederlandse havens en overleg met buitenlandse havens.

Intellectuelen

L. Uitbreiding van de werkgelegenheid voor hoofdarbeiders door uitvoering van het crisisplan; door de voorbereiding van de industrialisatie, de ordening en de tempering van het conjunctuurverloop. Steun aan kunstenaars door opdrachten en subsidiëring. Opdrachten aan kunstenaars ook bij de uitvoering van het grote-werken-program. Beschikbaarstelling van bedragen aan elk der instellingen van hoger onderwijs voor het tewerkstellen van jonge werkloze intellectuelen.

Middenstand en distributie

M. Ordening van het industriële kleinbedrijf, als onderdeel van de algemene bedrijfsorganisatie; bevordering van bedrijfsvoorlichting en vakbekwaamheid.

Ordening van de distributie, onder leiding van distributieraden. Invoering van een vergunningsstelsel tot het tegengaan van de overbezetting van het distributiebedrijf, waarbij rekening is gehouden met het bijzondere karakter der coöperatie. Voor de toelating tot de uitoefening van het winkelbedrijf moeten o.a. eisen van vakkennis en credietwaardigheid worden gesteld. Bescherming van de winkeliers en kleine industriëlen tegen huuropdrijving van winkels en werkplaatsen. Verbetering van de credietverzorging ten behoeve van de industriële en handeldrijvende middenstand.

Indonesië

M. Krachtige bevordering van de verhoging van het levenspeil der inheemse bevolking van Indonesië en uitbreiding van de binnenlandse markt. Wijziging van de economische structuur, zodanig, dat de Indonesische gemeenschap in mindere mate afhankelijk wordt van westerse cultures. Als crisispolitiek uitvoering van een openbare-werken-program en verbetering der woningtoestanden. Hulp van Nederland bij de financiering van de crisismaatregelen. Duurzame economische opbouw door bevordering van de door Indonesiërs uitgeoefende cultures; door industrialisatie, vooral aansluitend bij reeds bestaande inlandse nijverheid, met behulp van een zo nodig met staatsgarantie werkend investeringsfonds; door economische voorlichting, goede credietorganisatie en organisatie van de producten. Verbetering en ordening van het verkeerswezen. Behartiging van de belangen van Indonesië bij de handelspolitiek van Nederland."

Vermelden wij ten slotte nog, dat op Vrijdag 24 October 1935 over de Plan-resolutie in zes sectievergaderingen, welke in het N.V.-Huis te Utrecht plaats vonden, uitvoerig werd gediscussieerd.

Het Plancongres slaagde schitterend. Het was een groots moment in de geschiedenis der Nederlandse arbeidersbeweging en een veel belovende inzet voor de verwezenlijking van het Plan van de Arbeid.

Reeds nu kan gezegd worden, dat het Plan de politieke discussie over de Rijksbegroting beheerst heeft en mag geconstateerd worden, dat naast vele critische beschouwingen, het ook niet aan waardering uit de kringen van politieke tegenstanders ontbreekt.

Proclamatie en manifest

In de week, volgend op het Plancongres, werd in het gehele land, met medewerking van het reclame-bureau Remaco een proclamatie in een aantal van 48.150 ex. aangeplakt, die als volgt luidde:

PROCLAMATIE AAN HET NEDERLANDE VOLK.

De zesde crisis-winter staat voor de deur! Ondanks verschijnselen van herstel elders, zijn er nog geen tekenen, die er op wijzen, dat ons volks in dat herstel zal delen. Integendeel! De crisis teistert alle groepen van ons volk. De werkloosheid neemt nog altijd in omvang toe. De dalende koopkracht verwekt steeds nieuwe werkloosheid. De tot nu toe door de overheid genomen maatregelen zijn enerzijds onjuist, anderzijds onvoldoende gebleken.

Het kan anders, dus het moet anders. In een wereld van stoffelijke overvloed en van een ongekend hoge ontwikkeling der techniek mogen de volksmassa's niet ondergaan in wanhoop en vertwijfeling: wij mogen en willen niet berusten. S.D.A.P. en N.V.V. hebben daarom op 26 October j.l. te Utrecht vastgesteld het Plan van de Arbeid.

Het Plan van de Arbeid wil de werkloosheid bestrijden door een groots program van openbare werken.

Het Plan van de Arbeid wil door koopkrachtversterking voor de middenstand nieuwe afzetmogelijkheden openen.

Het Plan van de Arbeid wil door een gesloten stelsel van maatregelen aan boeren en tuinders een beter bestaan verzekeren.

Het Plan van de Arbeid wil door industrialisatie nieuwe werkgelegenheid scheppen.

Het Plan van de Arbeid wil door ordening van het bedrijfsleven een nieuwe crisis helpen vermijden.

Wij roepen al onze medeburgers op, mede te werken aan de vorming van een krachtige volkswil, om te komen tot een constructieve welvaartspolitiek volgens de beginselen van het Plan van de Arbeid.

Alle inlichtingen: Centrale propaganda-commissie voor het Plan van de Arbeid, Tesselschadestraat 31, Amsterdam-West.

Daarenboven werd in dezelfde week een manifest in een oplaag van 1.500.500 ex. verspreid van de volgende inhoud:

N.V.V. — S.D.A.P.

Het Nederlandse volk gaat de zesde crisis-winter tegemoet. Ondanks belangrijke verschijnselen van herstel van het bedrijfsleven elders, zijn er nog in het geheel geen tekenen die er op wijzen, dat ons volk spoedig in dat herstel zal delen. Integendeel! De werkloosheid neemt nog altijd in omvang toe. Het proces van verval, waarin onze nijverheid onze landbouw, veeteelt en tuinbouw, waarin handel en verkeer zijn geraakt, grijpt steeds verder om zich heen. De koopkracht van de massa der verbruikers daalt voortdurend en verwekt automatisch nieuwe werkloosheid.

De crisis teistert alle groepen van ons volk: arbeiders en boeren, intellectuelen, handeldrijvende- en industriële middenstand. De tot nu toe door de overheid genomen maatregelen tot bestrijding van de crisis en haar gevolgen zijn enerzijds onjuist, anderzijds onvoldoende gebleken. De Rijksbegroting kan door de eenzijdige politiek van bezuiniging en verlaging van salarissen van onderwijzend en overheidspersoneel niet in evenwicht worden gebracht. De afbraakpolitiek op het gebied der volkshuisvesting, der volksgezondheid en van het onderwijs vormt een bedreiging voor de hoogste beschavingsgoederen van ons volk.

Er is een onafwijsbaar en noodlottig verband tussen de jeugdwerkloosheid en de toenemende misdadigheid. De marteling van de stoffelijke nood en de onzekerheid van het bestaan bedreigen de geestelijke en zedelijke waarden van ons volksleven.

Het kan anders, dus het moet anders. In een wereld van stoffelijke overvloed en van ongekend hoge ontwikkeling der techniek mogen de volksmassa's niet ondergaan in wanhoop en vertwijfeling. Wij mogen niet berusten in omstandigheden, die ons dreigen te voeren tot de toestanden van een duister en mens-onwaardig verleden.

In naam van de vier maal honderdduizend werkloze medeburgers, in naam van allen, wier bestaan en wier toekomst op het spel staan, verlangen wij de mobilisatie van alle geestelijke en zedelijke krachten en van alle stoffelijke hulpbronnen onzer volksgemeenschap.

De moderne arbeidersbeweging in Nederland, belichaamd in S.D.A.P. en N.V.V. heeft op haar buitengewoon congres, te Utrecht gehouden op 26 en 27 October j.l., vastgesteld het Plan van de Arbeid.

Het Plan van de Arbeid wil de werkloosheid krachtig bestrijden door een groots plan van openbare werken.

Het Plan van de Arbeid wil door versterking van de koopkracht nieuwe afzetmogelijkheden openen voor industrie, land- en tuinbouw, handel en verkeer.

Het Plan van de Arbeid wil door industrialisatie nieuwe werkgelegenheid scheppen voor onze groeiende bevolking.

Het Plan van de Arbeid wil door ordening van het bedrijfsleven de weg effenen naar een wereld, waarin de mensheid gespaard zal blijven voor de gruwelen der crisis en waar arbeid en brood zal zijn voor allen.

Het Plan van de Arbeid wil de werklozen verlossen van het gevoel der maatschappelijke overbodigheid. Geen stempelaars, maar werkers heeft de gemeenschap nodig.

Het Plan van de Arbeid wil de vrouwen der werklozen de weg wijzen uit hun zorgenvol bestaan, uit hun troosteloze, mensonwaardige worsteling met het eeuwige tekort, met het vernederende gebrek aan het allernodigste.

Het Plan van de Arbeid wil voor de jeugd nieuwe toekomstmogelijkheden openen en haar het zelfvertrouwen schenken, dat zij nodig heeft om te geloven aan de zin van het menselijk leven.

Voor het Plan van de Arbeid, zal door N.V.V. en S.D.A.P. een krachtige actie worden gevoerd. Wij roepen allen op, die met ons van oordeel zijn, dat er een eind moet komen aan de uitzichtloze politiek der regering, mede te werken aan de vorming van een krachtige volkswil, die op grond van de beginselen van het Plan de mogelijkheid schept, om te komen tot een constructieve welvaartspolitiek.

Op voor een doelbewuste politiek van werkverruiming, koopkrachtversterking, industrialisatie, ordening der productie. Op voor het Plan van de Arbeid.

Inlichtingen over het Plan kan men verkrijgen bij de C.P.C., Tesselschadestraat 31, Amsterdam-West.

HET BESTUUR VAN HET N.V.V.
HET PARTIJBESTUUR DER S.D.A.P.

Kadervergaderingen

Ter instruering van het kader van de gehele moderne arbeidersbeweging werden achtereenvolgens op de Zondagen 10, 17 en 24 November en 1 December 1935 kader vergaderingen georganiseerd.

In elke bijeenkomst werden twee inleidingen gehouden, één over de inhoud van het Plan en één over de actie voor het Plan.

Wij noemen hieronder de plaatsen, waar deze kaderbijeenkomsten plaats hadden met vermelding van de namen der inleiders:

10 November 1935:	Inhoud v. h. Plan:	Actie v. h. Plan:
Enschede	Ir. H. Vos	C. J. van Lienden.
17 November 1935:		
Alkmaar	Mr. Dr. G. v. d. Bergh	C. v. d. Lende.
Amersfoort	E. Kupers	E. Boekman.
Amsterdam	Ir. J. W. Albarda	S. de la Bella.
Apeldoorn	J. W. Matthijsen	C. J. van Lienden.
Arnhem	Drs. S. Kleerekoper	C. Woudenberg.
Assen	Mr. M. v. d. Goes van Naters	F. S. Noordhoff.
Breda	Koos Vorrink	Dr. H. B. Wiardi Beckman.
Delft	A. W. IJzerman	L. de Jong.
Deventer	W. Drees	P. Moltmaker.
Dordrecht	Prof. J. v. Gelderen	Mr. E. Ribbius Peletier.
Eindhoven	H. J. van Braambeek	J. E. Stokvis.
Emmen	J. A. Berger	J. W. Albers.
Hoorn	Ir. H. Vos	T. v. d. Heeg.
24 November 1935:		
Gorredijk	Mr. J. in 't Veld	T. v. d. Heeg.
Gouda	Prof. J. van Gelderen	Mr. E. Ribbius Peletier
Groningen	Koos Vorrink	W. Brouwer.
Den Haag	Ir. H. Vos	C. v. d. Lende.
Haarlem	W. Drees	H. Lindeman.
Herenveen	J. Lammers	C. Woudenberg.
Heerlen	A. W. IJzerman	E. Boekman.
Den Helder	Mr. Dr. G. v. d. Bergh	F. S. Noordhoff.
Hengelo (Ov.)	H. J. van Braambeek	J. E. Stokvis.
Hilversum	J. W. Matthijsen	K. de Jonge.

Leeuwarden	Ir. J. W. Albarda	S. de la Bella.
Maastricht	J. v. d. Kieft.	J. W. Albers
Winschoten	J. A. Berger	P. Moltmaker.

1 December 1935.

Leiden	Ir. J. W. Albarda	P. Moltmaker.
Meppel	J. A. Berger	C. v. d. Lende.
Middelburg	Prof. J. van Gelderen	Mr. E. Ribbius Peletier.
Nijmegen	C. Lammers	H. J. Meyer.
Rotterdam	E. Kupers	E. Boekman.
Schiedam	Dr. M. v. d. Goes van Naters	C. W. Jacobsen.
Sneek	A. W. IJzerman	J. v. d. Kieft.
Terneuzen	Ir. H. Vos	H. Lindeman.
Tiel	Mr. J. in 't Veld	P. Hiemstra.
Utrecht	Koos Vorrink	J. E. Stokvis.
Winterswijk	Mr. Dr. G. v. d. Bergh	J. W. Albers.
Zaandam	Prof. Dr. J. Tinbergen	F. S. Noordhoff.
Zutphen	H. J. van Braambeek	S. de la Bella.
Zwolle	J. W. Matthijsen	Dr. H. B. Wiardi Beckman.

Al deze bijeenkomsten waren een groot succes.

Sprekersbijeenkomst

In aansluiting aan deze kaderbijeenkomsten riep de C.P.C. een groot aantal sprekers tesamen in een bijeenkomst, welke op 8 December 1935 in hotel „Krasnapolsky” te Amsterdam werd gehouden.

In deze bijeenkomst, die onder leiding stond van p.g. G. v. d. Lende en die de bedoeling had de sprekers, die in de mobilisatievergaderingen als inleiders optraden, te instrueren, hielden de partijgenoten Ir. H. Vos en Koos Vorrink een referaat, respectievelijk over de critiek, die tot op dat ogenblik op het Plan was uitgeoefend en over de wijze, waarop in de mobilisatievergaderingen het Plan van de Arbeid en de actie moest worden behandeld.

Ook deze bijeenkomst, waarin een zeer geanimeerde gedachtenwisseling plaats had, slaagde uitstekend.

Mobilisatievergaderingen

In de maanden December, Januari en gedeeltelijk Februari organiseerden de P.P.C.'s de mobilisatievergaderingen en openbare vergaderingen. Pl.m. 500 vergaderingen vonden plaats, die, met uitzondering van een enkele, goede resultaten hadden, wijl met het houden van deze vergaderingen werd beoogd het geven van voorlichting over het Plan, doch daarnaast het verkrijgen van de werkers, die met het wekelijks colportagegaan en de geschriften, die door de C.P.C. zullen worden uitgegeven, het Nederlandse volk zullen moeten bewerken.

De sprekers voor deze vergaderingen werden door het secretariaat van de C.P.C. aangewezen.

De C.P.C. stelde voor deze mobilisatievergaderingen een brief beschikbaar, gericht tot de leden van Partij en Vakverbond, waarin zij werden opgewekt hun deel aan de werkzaamheden voor de actie voor het Plan te nemen.

Besprekingen met Hoofdbesturen Vakbonden

De C.P.C. vergaderde achtereenvolgens met vertegenwoordigers van alle hoofdbesturen van de bij het N.V.V. aangesloten vakbonden, om met deze organisaties afzonderlijk te bespreken de vraag, op welke

wijze door de vakbonden de actie voor het Plan kon worden gesteund en op welke wijze de C.P.C. daarbij hulp kan verlenen.

In al deze besprekingen heerste een buitengewoon prettige stemming en bleek, dat alle vakbonden bereid zijn, de Plan-actie naar vermogen te steunen. Het resultaat van deze besprekingen zal een deel van de Plan-actie voor 1936 uitmaken.

Propaganda Vakpers

Een speciale bijeenkomst organiseerde de C.P.C. met de redacteuren van de vakbladen van de bij het N.V.V. aangesloten organisaties.

In deze bijeenkomst werd de vraag besproken, op welke wijze de actie voor het Plan en de popularisering er van door middel van de vakbladen kon worden gediend.

Alle redacteuren zegden hun medewerking toe.

De denkbeelden, welke door de C.P.C. omtrent de wijze, waarop de actie kan worden bevorderd, naar voren werden gebracht, vonden algemene instemming.

Persdienst en documentatie

Ten einde de propaganda voor het Plan te bevorderen en de critiek op het Plan te bestrijden, welke in de Nederlandse pers tot uiting komt, ging de C.P.C. over tot vorming van een persdienst, onder de naam „Bureau Plan-Pers”. Met de leiding hiervan werd belast pg. Ir. H. Vos, terwijl verder aan deze afdeling hun medewerking verlenen de partijgenoten M. Sluyser, J. W. Rengelink, E. Vermeer en Drs. G. Nederhorst, welke laatste door de C.P.C. is aangesteld in tijdelijke dienst, ter assistentie van Ir. H. Vos, bij zijn wetenschappelijke arbeid.

Deze afdeling heeft o.a. tot taak de vakpers regelmatig van artikelen te voorzien en voor de documentatie van sprekers te zorgen. Bovendien kreeg dit bureau tot taak zoveel mogelijk te reageren op alles wat in de pers — zowel de grote als kleine — over het Plan wordt geschreven.

Met de documentatiedienst van het N.V.V. werd een regeling getroffen, om voor wat de voorlichting omtrent het Plan van de Arbeid betreft, nauw samen te werken.

Colportage-orgaan „Vrijheid, Arbeid, Brood”

Te anderer plaatse deelden wij in dit verslag reeds mede, dat de C.P.C. besloot voort te gaan met het uitgeven van het wekelijks colportage-orgaan „Vrijheid, Arbeid, Brood”. Na eerst verschillende malen te hebben overwogen verandering in de naam van het orgaan te brengen, werd tenslotte besloten, als ondertitel aan de naam „Vrijheid, Arbeid, Brood” toe te voegen: „Plan van de Arbeid”.

Daar de C.P.C. mede tot taak heeft de bestrijding van fascisme en communisme voort te zetten, spreekt het vanzelf, dat de redactie van ons colportage-orgaan daarmede bij de samenstelling van de krant terdege rekening diende te houden. Naast de positieve propaganda voor ons Plan van de Arbeid was derhalve een deel van de krant gewijd aan de bestrijding van communisme en fascisme.

De colportage met ons orgaan stijgt langzaam maar zeker. Bij het overgaan van het blad op de 23ste November van de Commissie van Vijf naar de C.P.C. bedroeg de oplaag 99.750 ex. De onderstaande

cijfers tonen aan, dat een langzame, maar zekere stijging van de oplaag valt te constateren:

16 November 1935	99.841
23 " "	108.500
30 " "	110.250
7 December "	109.750
14 " "	112.000
21 " "	112.250
4 Januari "	112.750
11 " "	121.750
18 " "	115.000
25 " "	116.000
1 Februari "	117.000
8 " "	118.500
15 " "	118.750
22 " "	119.500
29 " "	120.000

In de komende maanden zal er naar moeten worden gestreefd, dit aantal nog beduidend te vergroten, om een steeds groter aantal personen met de inhoud van ons Plan vertrouwd te maken.

Verdere bijzonderheden

Ten einde in dit verslag niet al te uitvoerig omtrent de werkzaamheden van de C.P.C. te rapporteren, geven wij thans nog de volgende samenvatting:

Onmiddellijk na het congres bood de C.P.C. de Partijafdelingen, Bestuurdersbonden, Vakbondsafdelingen etc. de Plan-vlaggen aan.

Op dit ogenblik zijn er 550 Planvlaggen in het land geplaatst. Wij hebben het vermoeden, dat dit aantal, vooral tegen de eerste Mei, wanneer onze beweging voor het eerst in demonstraties onder de Plansymbolen naar buiten treedt, belangrijk zal zijn gestegen.

De C.P.C. gaf een speciaal manifest uit, bestemd voor het Room-Katholieke deel van het Nederlandse volk. Dit manifest had een oplaag van 523.500 exemplaren.

Ter bestrijding van het fascisme liet de C.P.C. verschijnen de brochure „Mussert's veertien punten”, geschreven door pg. G. van Overbeek. Deze brochure bereikte een oplaag van 85.000 exemplaren, een aantal dat nog nimmer door onze beweging van één brochure werd verkocht. Deze uitgaaf was een groot succes.

De eerste week van Februari 1936 verscheen de strook van de maand in de afmetingen $50 \times 32\frac{1}{2}$ c.M. en 11×14 c.M. Van het grote formaat werden 19.000 exemplaren in het land geplaatst; van het kleine 45.000 exemplaren

In meer of minder vergevorderd stadium van voorbereiding bevinden zich op dit ogenblik: het uitgeven van fietsvlaggen, van een brochure speciaal voor de vrouwen, van een manifest gericht aan het Nederlandse volk, waarin nog eens de aandacht gevestigd wordt op de zich nog steeds uitbreidende werkloosheid, en van een Plan-affiche.

Daarenboven is in voorbereiding de organisatie van een kleine bijeenkomst van sprekers, die tot taak krijgen speciaal de propaganda onder het agrarische deel onzer bevolking voor het Plan te voeren.

Inzameling voor de Plan-Actie.

Teneinde de Planactie te kunnen financieren, was het Partijbestuur genoodzaakt een beroep op de partijgenoten te doen en een inzameling te houden, om de nodige fondsen voor het voeren der actie bijeen te brengen. Het Partijbestuur trad hiervoor in overleg met pg. Kleerekoper en verzocht hem, de leiding van de inzameling op zich te nemen. De Partijvoorzitter kon op het Plancongres de leuze, waaronder deze inzameling zou plaats hebben, aankondigen, n.l. „Vrouw en man steunt het Plan”.

Deze inzameling was zo opgezet, dat ook de armste een kleine gift kon afstaan en dat ieder, die meer kon missen, zijn bijdrage zo hoog mogelijk kon opvoeren. Bovendien zette alle afdelingen zonder uitzondering de actie tegelijk in.

Verstrekt werd een zegelkaart met vier vakjes, waarop voorkwamen de data 9, 16, 23 en 30 November, waarop zegels konden worden geplakt. Zegels werden uitgegeven ter waarde van 10 en 25 cent, f 1.—, f 2.50 en f 10.—.

Nadat vier weken bij de partijgenoten een zegel werd aangeboden, besloot het Partijbestuur de inzameling nog enige weken te verlengen, omdat gebleken was, dat een aantal afdelingen de organisatie voor deze inzameling niet zo tijdig gereed hadden, dat zij einde November het totaal van de opbrengst aan het Partijbestuur konden afdragen.

Gezien de buitengewoon moeilijke financiële omstandigheden, waarin ook onze partijgenoten zich ten gevolge van de crisis bevinden, kan deze inzameling geslaagd geacht worden. Zij bracht in totaal f 53.914.46 op.

Een woord van dank aan pg. A. B. Kleerekoper, die onnoemelijk veel werk aan deze inzameling besteedde en met grote toewijding zijn krachten voor dit werk aan de Partij gaf, brengt het Partijbestuur hier van ganser harte.

Afzonderlijk maken wij hier nog melding van het feit, dat de Radio-contrôle-Commissie zowel de uitzending van een redevoering van onzen fractieleider J. W. Albarda als die van den partijvoorzitter Koos Vorrink, ten behoeve van deze inzameling, verbood.

Enkele gegevens over deze inzameling vindt men in dit verslag in bijlagen J. en K.

Bemoeiing met Statenfracties, Raadsfracties en gemeentepolitiek.

De ontwikkeling van de politieke verhoudingen in ons land en de bemoeiing van de regering in het algemeen met de gemeentepolitiek, leidden er toe, dat alle politieke partijen genoodzaakt zijn, zich centraal meer dan voorheen met de algemene lijnen der gemeentepolitiek bezig te houden. Het optreden der regering, dat gaat in de richting van meer centralisatie, dwingt tot meer centrale beoordeling der problemen, die liggen op het gebied der gemeentelijke werkzaamheid.

Na de Statenverkiezingen richtte het Partijbestuur in overleg met het bestuur van de Vereniging van Raadsleden o.a. een circulaire tot de sociaal-democratische fracties van de Provinciale Staten, waarin het Partijbestuur aangaf, hoe naar zijn oordeel onze Statenfracties tegenover de N.S.B.-vertegenwoordigers, die na de Provinciale Statenverkiezing hun intrede in de Provinciale Staten zouden doen, hadden op te treden en te handelen.

Daarnaast zond het Partijbestuur een circulaire aan alle sociaal-democratische raadsfracties, waarvan afschrift aan de afdelings- en gewestelijke besturen werd gezonden, ten aanzien van de tactiek, die onze fracties werd aanbevolen bij de vorming der dagelijkse besturen onzer gemeenten.

Wij laten de bedoelde circulaire hieronder in haar geheel volgen:

Amsterdam, 8 Juli 1935.

AAN DE SOCIAAL-DEMOCRATISCHE RAADSFRACTIES EN
AFSCHRIFT TER KENNISMAKING AAN DE AFDELINGS-
EN GEWESTELIJKE BESTUREN.

W.P.,

De verkiezingen ter vernieuwing der Nederlandse gemeenteraden zijn geworden tot een prachtige overwinning onzer Partij. Niet minder dan 160 nieuwe zetels hebben wij veroverd en in verschillende delen des lands is het aantal op onze lijsten uitgebrachte stemmen belangrijk, hier en daar zelfs aanzienlijk gestegen. De arbeid van tienduizenden ongenoemde werkers, van onze organisatoren, sprekers en schrijvers heeft een rijke oogst opgeleverd. Hier en daar zijn ook donkere vlekken op te merken. Vooral daar, waar in de afgelopen vier jaren grote, scherpe meningsverschillen betreffende de tactiek het Partijleven hebben beheerst, zijn minder gunstige resultaten te boeken, terwijl in sommige kleinere plaatsen de mindere geschooldheid of geschiktheid van raadsleden tot zekere verliezen aanleiding heeft gegeven. Het verdient in het belang onzer beweging aanbeveling, in deze moeilijke tijd bestaande of opkomende meningsverschillen wat meer kameraadschappelijk en wat minder luidruchtig te beslechten, dan in het verleden wel eens het geval is geweest. De Partijleiding harerzijds erkent de plicht, om, in samenwerking met het Hoofdbestuur van de Vereniging van Sociaaldemocratische leden van Gemeenteraden en Provinciale Staten, het mogelijke te doen, om de herbenoemde en nieuw-benoemde raadsleden gelegenheid te bieden de scholing te erlangen, die zij zullen behoeven. De besprekingen daarover zijn in de betrokken kringen bereids begonnen. Men hoort daar wel nader van.

Thans is de vraag aan de orde, wat ons te doen staat, om de resultaten der overwinning te consolideren en in de komende vierjarige zittings-periode te doen strekken in het belang der arbeidersklasse.

De wethouderskwestie.

Het meest actueel in deze weken is de kwestie van de samenstelling der dagelijkse besturen, welke samenstelling in alle gemeenten plaats heeft op de eerste Dinsdag van September a.s. Deze kwestie, die in de laatste jaren velen bezig hield, in meer dan een partij-organisatie de discussie beheerste, heeft door de hierboven geschetste verkiezingsuitslag een andere vorm gekregen dan zij tot nu toe had. De meeste der gevestigde burgerlijke partijen, die tot nu toe in zo menig geval bij de vorming der colleges van Burgemeester en Wethouders een beslissende invloed hadden, hebben zware verliezen geleden, zijn in een ganse reeks van gemeenten tot onbetekenende groepjes ineengesmolten. In de plaats van de straks vertrekkende leden der fracties zullen tal van dissidente eenlingen, die geen vaste partij achter zich hebben, die op beginselen niet steunen, die generlei ervaring op het gebied der gemeentepolitiek bezitten en van bevoegdheden en plichten der locale besturen niet dan een flauw begrip hebben, de raadszalen binnentreden. Het is ál verbrokkeling en verwarring wat daar is waar te nemen, afschaduwing van de geestelijke crisis die zich van de burgerlijke wereld ook ten onzent gaat meester maken. Daartegenover staat in tal van gemeenten onze gegroeide fractie als een eensgezind bloc, dat steunt op ons Partijprogram en ons gemeenteprogram, dat kan putten uit een fonds van ervaring, in de loop van tientallen jaren praktische gemeentepolitiek opgedaan.

Welnu, het is duidelijk, dat als onze Partij prijs stelt op het regelmatig functioneren, ja op het voortbestaan zelf der Gemeenteraden als de democratische bestuursorganen der burgerij, zij zich aan een actieve en positieve deelneming aan de samenstelling der colleges van Burgemeester en Wethouders onttrekken mag noch kan. Het optreden van ernstige en omvangrijke storingen in de werking van het gemeentelijk bestuursapparaat, zoals wij dat in Nederland kennen en waarderen, zou bovendien het begin betekenen van de afbraak van gans onze democratische staatsinrichting.

Het is hierom, dat het Partijbestuur de sociaaldemocratische fracties aanbeveelt, overall, waar de mogelijkheid zich voordoet, de plaats in de dagelijkse besturen, die overeenkomt met haar omvang en betekenis, op te eisen en te bezetten.

Naast de hierboven opgesomde algemene motieven, hebben wij daarvoor nog de volgende bijzondere redenen:

1e. hebben de omstandigheden van deze tijd er toe geleid, dat de macht der *dagelijkse, uitvoerende besturen* veel groter is geworden dan voorheen het geval is geweest, zodat, als daar een zaak is beslist, een arbeidersbelang betreffende, het wel heel moeilijk is geworden, om daarin vanuit de Raad verandering te brengen;

2e. is het eerder mogelijk vanuit dagelijkse besturen, waarin ook wij zitting hebben, druk uit te oefenen op de regering en haar instanties, dan wanneer deze colleges uitsluitend door onze tegenstanders zijn bezet.

Het liefst zouden wij zien, dat onze wethouders zitting namen zonder bepaalde afspraken of het maken van programma's met andere partijen. Zij behouden dan immers hun vrijheid van beweging en kunnen in nauwe samenwerking met onze fractie blijven, welke samenwerking onontbeerlijk is. De grondslag voor hun arbeid zij ons Crisisprogram 1935. Ieder onzer raadsleden behoort in het bezit van dit programma te zijn. Exemplaren zijn à 10 cent bij het Partijsecretariaat te bestellen.

Het in bovenstaande alinea gestelde sluit natuurlijk geenszins uit, dat men, om verrassingen bij de verkiezing van wethouders te voorkomen, eenvoudige afspraken omtrent stemmenruil aangaat met andere, democratisch gezinde partijen.

Wij ontveinen ons niet, dat de hierboven aangegeven gedragslijn ook bezwaren opleveren kan en zal. Het voornaamste bezwaar is, dat de extremistische elementen der arbeidersklasse in de komende zittingsperiode zullen pogen onze mandatarissen verantwoordelijk te stellen voor wat door de regering aan de gemeenteraden is of wordt opgelegd. Welnu, dit bezwaar kan worden ondervangen door een intensieve mondelinge en schriftelijke voorlichting der massa op dit stuk. Wij behoeven geen enkele verantwoordelijkheid te aanvaarden voor wat Den Haag voorschrijft, ook al worden de gemeentebesturen met de machtsmiddelen, waarover de regering nu eenmaal beschikt, genoopt het uit te voeren. Integendeel, wij kunnen dit alles als wij ons krachtig en suggestief weten te weren, in een wapen voor onze zaak omsmeden.

Samenwerking met de C.P.H.?

Het is gewenst nog de volgende opmerkingen te maken. Hier en daar, waar de omstandigheden er aanleiding toe geven, biedt de Communistische Partij Holland onze fracties aan om met haar fracties samen te werken voor de vorming van een College. Die aanbiedingen maken o.i. een onderdeel uit van de campagne, dier beweging om internationaal en nationaal uit het isolement, waarin zij zich vanaf haar oprichting welbewust en opzettelijk heeft begeven, te geraken; een isolement, dat haar thans overal te benauwend en te gevaarlijk wordt. Rusland in het Westen bedreigd door Duitsland en Polen, in het Oosten door Japan, zoekt bondgenoten. En op voorschrift van de Comintern doen de communistische partijen in de nog democratisch gebleven landen hetzelfde. Zij hebben door hun tactiek het fascisme overal de voedingsbodem bereid en vrezen, door het Duitse voorbeeld geleerd, dat het uit die bodem opschietende gewas hun kwaad bekomen zal.

Welnu, het Partijbestuur herinnert aan zijn op dit stuk genomen besluit, vastgesteld in zijn vergadering van 6 Juli 1935 en per communiqué publiek gemaakt. Het luidt:

„Het Partijbestuur nam kennis van het feit, dat in enkele gemeenten de communisten aan de sociaal-democratische gemeenteraadsfracties en Partijorganisaties samenwerking hebben voorgesteld, o.a. om te komen tot bezetting van wethoudersplaatsen.

Het Partijbestuur acht de tegenstelling tussen de S.D.A.P. als strijdster voor de democratie enerzijds, en de communisten als aanhangers van de Moscouse dictatuur-gedachte anderzijds, een principieel beletsel voor samenwerking.

Het Partijbestuur herinnert er aan, dat ook het laatst gehouden Partijcongres duidelijk heeft bewezen tot generlei samenwerking met de communisten bereid te zijn.

Het Partijbestuur verklaart derhalve eenstemmig, dat op voorstellen der communisten niet kan worden ingegaan en dat ook onderhandelingen daarover uitgesloten moeten zijn.”

Wij voegen hier aan toe, dat als de frontverandering der Communistische Partij Holland meer is dan een verachtelijke manoeuvre, als zij voortkomt uit veranderd inzicht en de politieke noodzakelijkheid van het huidige tijdsgewricht, haar Raadsfracties in de komende vierjarige zittingsperiode daarvan blijk kunnen geven door ons socialistisch en democratisch opbouwwerk te steunen. Het is niet nodig, dat zij daarvoor in de colleges van B. en W. zitting hebben. Ook vanuit de Raad kunnen zij ons

daarbij in het arbeidersbelang hulp bieden, door hun perfide aanvallen op onze beweging en onze functionarissen te staken en de aanneming onzer voorstellen te bevorderen.

Ten slotte willen wij er de nadruk op leggen, dat onze Raadsfracties bij het ten uitvoer leggen van deze circulaire zullen hebben te handelen in overleg met de partij-organisaties ter plaatse. Het aanwijzen onzer wethouders blijft natuurlijk door onze fracties geschieden.

Doen zich hier en daar moeilijkheden van bijzondere aard voor, dan vrage men het advies van het Partijbestuur, dat daarover met het Hoofdbestuur der Vereniging van Sociaaldemocratische leden van Gemeenteraden en Provinciale Staten voeling zal houden.

Het Partijbestuur:

KOOS VORRINK, Voorzitter.
C. WOUDEMBERG, Secretaris.

Gezien: Het Hoofdbestuur der Ver.
van Soc. Dem. leden van Gemeente-
raden en Prov. Staten,

ED. POLAK, Voorzitter.
J. REIJNDERS, Secretaris.

In een afzonderlijke circulaire, gericht aan de federatie- en afdelingsbesturen, wees het Partijbestuur er nog eens met nadruk op, dat, zonder dat vooraf door de Partijafdelingen of federaties de wenselijkheid van het aanvaarden van wethouderszetels is uitgesproken, de raadsfracties niet tot het aanvaarden van wethouderszetels mogen besluiten.

Het Partijbestuur richtte zich wederom tot onze raadsfracties in de maand November, naar aanleiding van de circulaire, die de regering aan 200 gemeentebesturen had gezonden met de mededeling, dat de salarissen der ambtenaren opnieuw met 5 % moesten worden verlaagd en dat de lonen der werklieden moesten worden aangepast aan de plaatselijke loonstandaard.

De inhoud van deze circulaire kwam hierop neer, dat, indien men plaatselijk niet tot overeenstemming kon komen over deze aangelegenheid, men zich bij ernstige meningsverschillen of moeilijkheden tot het Partijbestuur zou wenden, terwijl daarenboven de raad werd gegeven, ernstig te protesteren tegen de wijze, waarop de regering door middel van circulaires de gemeentebesturen onder een ongemotiveerde en ontoelaatbare voogdij plaatst en de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten door circulaires verwringt.

Uiteraard waren in het afgelopen jaar de bemoeiingen van het Partijbestuur, eerst bij de kandidaatstelling voor de gemeenteraden, daarna bij de wethoudersbenoemingen, velerlei. Een niet gering aantal afdelingen riep reeds de bemiddeling in van het Partijbestuur bij de kandidaatstelling, terwijl daarenboven een 40-tal afdelingen de bemiddeling vroeg van het Partijbestuur omtrent de bezetting van wethouderszetels.

Daarnaast was het aantal adviezen, dat over allerlei andere problemen, de raadspolitiek betreffende, werd gegeven, legio.

In verband met het feit, dat na de gemeenteraadsverkiezingen tientallen, ja wellicht honderden nieuwe sociaal-democratische leden zitting in de gemeenteraden namen, besloten Partijbestuur en Hoofdbestuur van de Vereniging van Raads- en Statenleden tot het houden van een ééndaags congres, op Zondag 21 Juli 1935, in hotel „Krasnapolsky” te Amsterdam, waartoe alle Raads- en Statenleden werden uitgenodigd. Door de afdelingen en het Hoofdbestuur van de Vereniging

van Raadsleden waren maatregelen getroffen, opdat uit de uiterste hoeken van het land de raadsleden aan deze bijeenkomst konden deelnemen. Op dit ééndaags congres werd o.a. besproken:

1. de politieke betekenis van de uitslag der gemeenteraadsverkiezingen;
2. de houding van de burgerlijke pers ten aanzien van deze uitslag;
3. onze eisen:
 - a. om de kosten van de bestrijding van de werkloosheid voor rekening van de Rijkskas te nemen;
 - b. om de uitkering uit het gemeentefonds aan de gemeente op het vroegere peil terug te brengen;
4. het vraagstuk van het bezit van wethouderszetels;
5. onze houding tegenover de communistische raadsleden.

Als inleiders in dit congres traden op de partijgenoten W. Drees en Ed. Polak, terwijl het werd gepresideerd door den Partijvoorzitter Koos Vorrink, die eveneens de slotrede uitsprak.

Voor het bedoelde congres bestond zeer grote belangstelling, vruchtbare discussies vonden er plaats, zodat het als zeer geslaagd beschouwd kan worden.

Adviezen en beslissingen van het Partijbestuur.

Overeenkomstig het besluit van het laatste congres wees het Partijbestuur tientallen verzoeken om samenwerking, voor het vormen van een eenheidsfront, het houden van gemeenschappelijke congressen etc. etc. door de communistische partij of communistische mantelorganisaties en instellingen tot het Partijbestuur gericht, af. Het Partijbestuur acht de tegenstelling tussen ons als strijders voor de democratie enerzijds en de communisten, zolang zij aanhangers van de dictatuurgedachte zijn, anderzijds niet te overbruggen, op grond waarvan het samenwerking als onmogelijk beschouwt.

Dienovereenkomstig hechte het Partijbestuur zijn goedkeuring aan de werkzaamheden onzer gedelegeerden in de Executieve der S.A.I., die ook in dit lichaam een afwijzende houding hadden aangenomen ten aanzien van de vorming van een internationaal eenheidsfront met de communisten.

Toen het Partijbestuur van verschillende kanten inlichtingen ontving, die er op wezen, dat enige lieden zich bezig hielden met pogingen om de vroegere I.S.A.O.L. (de bekende Liga) te doen herleven, met de bedoeling om de leden der Liga in de Partij te doen binnendringen, waarshuwde het Partijbestuur de afdelingsbesturen en de partijgenoten door middel van „De Arbeiderspers” tegen deze pogingen en bedoelingen. Het vestigde er de aandacht op, dat het vroegere besluit van de onverenigbaarheid van het lidmaatschap der Partij met dat van de Liga onverkort blijft bestaan.

Voorts besloot het Partijbestuur nog eens de aandacht van de afdelingsbesturen te vestigen op artikel 5 der Statuten en artikel 4 van het huishoudelijk reglement, waarin ballotage van nieuw toetredende leden nadrukkelijk wordt voorgeschreven.

Naar aanleiding van het verzoek, gericht tot enige vooraanstaande partijgenoten, om zitting te nemen in of sympathie te betuigen met een comité tot het verlenen van daadwerkelijke hulp aan de slachtoffers van het Wuppertal-proces in Duitsland, besloot het Partijbestuur, dat

de Partij geen deel zal nemen aan de vorming van zodanige comité's. Eveneens achtte het Partijbestuur het ongewenst, dat partijgenoten individueel in zulke comité's zitting nemen. Wel verklaarde het Partijbestuur zich bereid, zijn bemiddeling te verlenen, ten einde sociaal-democratische slachtoffers in Duitsland van het daar heersende regime in hun moeilijke omstandigheden te helpen.

Naar aanleiding van het feit, dat weer enkele partijgenoten zich lieten gebruiken door de Moscouise planeet, de V.V.S.U., besloot het Partijbestuur in aansluiting aan de besluiten, die het lidmaatschap van de V.V.S.U. onverenigbaar verklaren met dat der Partij, dat partijgenoten, die er zich toe lenen op vergaderingen van politiek vijandige partijen of hun mantel-organisaties het woord te voeren, daarmee handelen in strijd met de belangen der Partij en krachtens artikel 12 der Statuten zullen worden geroyeerd.

Ook besloot het Partijbestuur, naar aanleiding van een daarover ingekomen verzoek, dat leden van de Partij vrijgelaten werden in de beslissing over de vraag, of zij wensten toe te treden tot de beweging „Eenheid door Democratie”.

Kwesties.

De heer J. E. W. Duijs richtte de 29ste November 1935 een brief tot de sociaaldemocratische Tweede-Kamerfractie, waarin hij mededeelde, dat hij niet meer als lid dezer fractie beschouwd wenste te worden. Over zijn uittreding verstrekke hij zeer uitvoerige mededelingen aan het Algemeen Nederlands Persbureau, die door de gehele Nederlandse pers werden gepubliceerd.

Onze Tweede-Kamerfractie antwoordde hierop in een geharnast, rijk van argumenten voorziene open-brief aan den heer Duijs, die o.a. in de bladen van „De Arbeiderspers” van 6 December 1935 werd gepubliceerd.

In de vergadering van het Partijbestuur, die hierop volgde, besloot het Partijbestuur tot het royement van Duijs.

Het Partijbestuur deed hieromtrent de volgende publicatie:

Het Partijbestuur nam in zijn vergadering van 7 December kennis van de brief d.d. 29 November 1935 van Mr. J. E. W. Duijs aan de Sociaal-Democratische Tweede Kamer-fractie, houdende mededeling, dat mr. Duijs van die datum af geen deel meer wenste uit te maken van die fractie en zich ook niet meer als zodanig zal beschouwen.

Het Partijbestuur constateert, dat volgens art. 91 van het Huishoudelijk Reglement der S.D.A.P. de leden der Partij, gekozen tot lid der Staten-Generaal, de Sociaal-Democratische Kamerfractie vormen. Een lid der Tweede Kamer, lid der S.D.A.P., kan zich dus niet, zonder het Reglement der Partij te schenden, onttrekken aan het lidmaatschap der Tweede Kamer-fractie, als hij niet tegelijkertijd voor het lidmaatschap der Partij bedankt. Doet hij dit laatste, dan dient hij terstond ook als lid der Tweede Kamer af te treden.

Het P.B. nam ook kennis van de uitvoerige publicatie, die mr. Duijs aan de Nederlandse dagbladen van 29 November 1935 heeft doen verstrekken. Die publicatie getuigt van de behoefte om de Partij, hare organen en enige van haar leden in het openbaar te beledigen. Zij geeft blijk van zulk een diep-vijandige gezindheid jegens de Partij, dat verdere samenwerking van hem met de Partij en van de Partij met hem volkomen onmogelijk is geworden.

Het P.B. nam voorts kennis van de brief d.d. 3 December van de Sociaal-Democratische Tweede Kamerfractie aan mr. Duijs en verenigde zich met inhoud en strekking.

Een en ander leidt het Partijbestuur tot de conclusie, dat mr. Duijs door zijn gedrag als lid der Partij en als lid der Tweede Kamer de Partij heeft benadeeld en voortgaat te benadelen.

Nu mr. Duijs zelf niet het lidmaatschap der Partij heeft opgezegd, en ook niet voornemens schijnt te zijn dat te doen, ziet het Partijbestuur zich verplicht, met toe-

passing van artikel 12 van de Statuten van de S.D.A.P., dat van een besluit tot roeyement door het P.B. beroep op de Partijraad mogelijk maakt, mr. J. E. W. Duijs als lid der Partij te roeyen.

Het spreekt vanzelf, dat mr. Duijs het lidmaatschap der Tweede Kamer, dat hij als candidaat der Partij heeft verworven, onverwijld had behoren neer te leggen en dit alsnog behoort te doen.

In de jaarvergadering van het gewest Noord-Holland-Noord, die op 21 December 1935 te Alkmaar plaats vond, poogde de heer Duijs nog eens „het geval-Duijs” aan de orde te stellen. De vertegenwoordiger van het Partijbestuur, pg. C. Woudenberg, maakte tegen de aanwezigheid van Duijs in deze vergadering ernstig bezwaar, omdat mr. Duijs uit de Sociaal-Democratische Kamerfractie getreden was, waarmede hij een einde had gemaakt aan zijn vertegenwoordiging voor onze Partij in de Kamer en onrechtmatig zijn zetel, die onze Partij toekomt, blijft bezetten.

Over de vraag, of mr. Duijs al of niet in de jaarvergadering aanwezig mocht zijn, werd door deze vergadering een uitspraak gedaan. Met 163 stemmen voor, 17 tegen en 6 blanco sprak de vergadering uit, dat Duijs in deze vergadering niet aanwezig mocht zijn.

Toen het Partijbestuur vernam, dat Duijs nog met enige van zijn oude relaties in onze Partij in Noord-Holland verbindingen onderhield, wendde het Partijbestuur zich met een circulaire tot alle afdelingen in Noord-Holland-Noord. In deze circulaire stelde het Partijbestuur er prijs op, met de meeste nadruk mede te delen, dat het ontoelaatbaar acht, dat afdelingen of leden van de Partij op enigerlei wijze met Duijs verbindingen onderhielden, die beogen het stichten van een groep of nieuwe partij, die hem een basis moet geven voor de Kamerzetel, die hij onrechtmatig blijft bezetten. Wie met Duijs tegen de Partij wil ageren, trede uit de Partij.

Het Partijbestuur waarschuwde, dat tegen leden onzer Partij, die, hetzij persoonlijk, hetzij in collectief verband in hun afdeling, zich niet gedragen overeenkomstig de hiervoren gegeven opvattingen van het Partijbestuur, onmiddellijk disciplinaire maatregelen zullen worden getroffen.

Met uitzondering van een aantal moeilijkheden, welke zich bij de raadsverkiezingen voordeden, behoefde het Partijbestuur in het afgelopen jaar, met uitzondering van nieuwe moeilijkheden in Alkmaar, welke nog niet tot definitieve oplossing zijn gebracht, geen kwesties van ernstige aard en grote omvang te behandelen.

Afzonderlijke vermelding moeten wij hier echter maken van hetgeen plaats gevonden heeft in Peize en Oosthuizen.

In Peize hadden onze afdeling en onze raadsfractie besloten tot samenwerking tussen onze en de communistische raadsfractie bij de wethoudersverkiezing, waarvoor een program van samenwerking was opgemaakt.

Toen het Partijbestuur hiervan kennis nam, betreurde het deze gang van zaken ten zeerste en constateerde, dat de afdeling Peize tot het aangaan van deze verbintenis met de communistische raadsfractie niet gerechtigd was. Evenmin tot het opstellen van een program van samenwerking.

Verschillende besprekingen vonden hierover te Peize plaats. Hierbij kwam vast te staan, dat onze partijgenoten in Peize er tengevolge van naïeviteit waren ingelopen. Van de waarschuwingen van het Partij-

bestuur tegen het eenheidsfront der communisten etc. hadden zij zich minder aangetrokken dan van de schone eenheidsvoorspiegelingen der C.P.N.

Totdat een zekere heer Van der Veen op het Kerstcongres der C.P.N. de lof zong over het Peizeze eenheidsfront, waarvan in „De Tribune” een uitvoerig verslag werd gefantaseerd.

Dit werd de partijgenoten in Peize te erg, zodat de ledenvergadering van de Partij-afdeling constateerde, dat hetgeen op het C.P.N.-congres omtrent Peize was medegedeeld, zwendel was en men na bittere ervaringen de overeenkomst met de C.P.N. verbrak.

In Oosthuizen werd een onzer raadsleden tot wethouder gekozen met de medewerking van een tot de groep Gemeentebelangen behorend raadslid, dat echter bij de N.S.B. is aangesloten.

Hiertegen heeft het Partijbestuur bezwaar gemaakt en van de afdeling en raadsfractie gevorderd, dat aan dit wethouderschap een einde werd gemaakt.

In overleg met fractie en afdelingsvergadering is besloten, dat onze wethouder onmiddellijk na de behandeling van de gemeentebegroting zijn functie zal neerleggen.

Royementen.

Overeenkomstig art. 9 van de Statuten vermelden wij hier, dat het Partijbestuur de royementen van de volgende personen, die bij het Partijbestuur in beroep kwamen, handhaafde:

A. Wagemaker	Oostwoud
K. Steeman	„
N. Wagemaker	„
Mevr. Luesen	Maastricht
G. A. Huizinga	Gasselternijveenschemond
J. Loekenbach	Rotterdam

Het Partijbestuur royeerde verder op grond van art. 12 tweede alinea der Statuten mevr. Brok—Troelstra te Assen, mevr. Hielkema te Heilo, F. Hilkes te Bussum en W. J. Konsten te Nieuwenhagen.

Wetenschappelijk bureau en Commissie voor het Plan van de Arbeid.

In de samenstelling van het Curatorium van het Wetenschappelijk Bureau en van de Commissie voor het Plan van de Arbeid kwam geen wijziging. Ir. H. Vos, die als directeur van het Wetenschappelijk Bureau was aangesteld, kwam volgens besluit van het P.B. in vaste dienst.

Uiteraard was het jaar 1935, het jaar van de verschijning van het Plan van de Arbeid, een druk jaar voor Bureau, Curatorium en Commissie.

Het Curatorium kwam 24 maal bijeen, terwijl Curatorium en Commissie bovendien nog 11 maal gemeenschappelijk vergaderden. Zeer veel voorbereidend werk werd door de dagelijkse leiding van het Bureau voor het Plan van de Arbeid verricht.

Met de aanvaarding van het Plan van de Arbeid door het Plan-Congres waren de werkzaamheden van Wetenschappelijk Bureau en Commissie niet geëindigd.

Het Wetenschappelijk Bureau immers is een permanente instelling der Partij, niet uitsluitend in het leven geroepen ter voorbereiding van het Plan. Ook de Commissie voor het Plan van de Arbeid kan haar taak niet als geïndigd beschouwen, omdat het Congres de Commissie heeft opgedragen, haar arbeid voort te zetten, opdat ook nog verschillende andere bedrijven in het Plan hun plaats krijgen.

Het Wetenschappelijk Bureau is met de voorbereiding van deze ver-
deze maatregelen reeds aangevangen.

Bovendien heeft het Bureau een taak te vervullen in de Planpropaganda bij de wetenschappelijke verdediging van het Plan tegen de aanvallen en de critiek daarop gericht.

Het Bureau stelt voorts een onderzoek in naar de mogelijkheid van maïsverbouw in ons land. Een vergelijking van het Nederlandse Plan van de Arbeid met de buitenlandse Plannen is gemaakt. In onderzoek is de mogelijkheid van sanering van de pluimveehouderij. Voorbereidingen heeft het Bureau ten slotte getroffen voor een enquête naar de toestand in de gezinnen der werklozen.

Vele malen verstrekte het Bureau literatuuropgaven en documentatiemateriaal, zowel voor binnen- als buitenland.

501 brieven werden door het Bureau ontvangen, terwijl 638 brieven uitgingen.

Een woord van dank mag tenslotte niet ontbreken aan de tientallen deskundigen, die het Bureau in zijn omvangrijk werk terzijde stonden en nog ter zijde staan.

Commissie Zuid-Limburg.

De commissie voor Zuid-Limburg, die oorspronkelijk ten doel had de industrialisatie van Limburg te bevorderen, ziet zich ten gevolge van de economische crisis steeds meer in haar werkzaamheden gehandicapt. Zij bepaalde derhalve haar arbeid in hoofdzaak tot het bevorderen van een goede samenwerking tussen Partij en Vakbeweging in Zuid-Limburg, terwijl bovendien een aantal van haar leden als bestuurders van de neutrale volksscholen in Heerlen en Hoesbroek aan deze hun krachten wijdden.

Statuten-Commissie.

De commissie tot herziening van de Statuten en het Huishoudelijk Reglement der Partij had nog steeds opdracht van het congres 1933 om een andere regeling inzake de candidaatstelling voor de Tweede Kamer voor te bereiden.

Een kleine commissie uit haar midden, bestaande uit de partijgenoten G. v. d. Berg, E. Boekman, J. W. Matthijsen, Koos Vorrink, C. Woudenberg en L. A. Ankum ontwierp een ander systeem, dat in Januari 1936 met de grote commissie werd besproken.

In deze commissie bleken de meningen omtrent de voorgestelde procedure verdeeld.

Daar het in de bedoeling lag de nieuwe regeling dezer aangelegenheid te bespreken in de Partijraad, waren de leden der commissie, die deel uitmaakten van het Dagelijks Bestuur der Partij verplicht het ontwerp van de kleine commissie ook in het Partijbestuur te bespreken. Het P.B. kon zich met de voorstellen niet verenigen. Het Partijbestuur gaf evenwel een ander denkbeeld in overweging, waarvan de grote

commissie in haar geheel in kennis werd gesteld. De grote meerderheid der commissie ging daarmee accoord. Enkele leden kregen opdracht om dit laatste denkbeeld in voorstellen uit te werken, die thans, na een bespreking in de Partijraad, door het Partijbestuur ter beslissing aan het congres zijn voorgelegd.

Commissie tot vergelijkend onderzoek van politieke systemen.

Nog voor het congres van 1935 zag het rapport van deze commissie het licht. Behandeling kon in het congres van 1935 niet meer plaats hebben. Deze zal dus dienen te geschieden in het congres van 1936.

Wij brengen deze commissie voor het belangrijke rapport, dat zij uitbracht, op deze plaats gaarne onze dank.

Beginselprogram-Commissie.

Aangezien er ruimte is voor de vraag, of het beginselprogram van 1912 nog wel volledig in overeenstemming is met de economische en politieke toestanden van heden, besloot het Partijbestuur een commissie te benoemen, die tot taak heeft te onderzoeken, of het beginselprogram der Partij, opgenomen in art. 2 der Statuten, in sommige opzichten herziening behoeft en zo ja, welke wijzigingen dan aanbeveling verdienen. De commissie zal haar rapport uiterlijk in Juni 1936 bij het Partijbestuur indienen.

Het Partijbestuur nodigde de volgende partijgenoten uit, zitting in deze commissie te nemen: Ir. J. W. Albarda, Dr. W. Banning, S. de la Bella, mr. dr. G. v. d. Berg, E. Boekman, Prof. mr. W. A. Bongers, Dr. H. Brugmans, Prof. J. van Gelderen, Mr. v. d. Goes van Naters, Mr. S. Mok, Mr. M. J. A. Moltzer, H. Verwey—Jonker, W. H. Vliegen, K. Vorrink, ir. H. Vos, dr. H. B. Wiardi Beckman, S. de Wolff en A. W. IJzerman. Allen namen het lidmaatschap dezer commissie aan.

Voorzitter der commissie is pg. ir. J. W. Albarda, terwijl de commissie tot haar secretarissen koos dr. H. Brugmans en dr. H. B. Wiardi Beckman.

Troelstra-Oord.

In het bestuur van de stichting Troelstra-Oord hebben voor onze Partij nog zitting de partijgenoten mr. E. Ribbius Peletier en K. Vorrink. Bijzonderheden, welke in dit verslag vermelding behoeven, deden zich in het afgelopen jaar niet voor.

Permanente Koloniale Commissie.

In deze door Partij en N.V.V. ingestelde commissie hebben zitting de partijgenoten: ir. Ch. G. Cramer, E. Kupers, L. N. Palar, J. E. Stokvis en C. Woudenberg. Voorzitter is pg. E. Kupers terwijl pg. L. N. Palar in overleg met pg. J. E. Stokvis de dagelijkse werkzaamheden verzorgt.

De commissie kwam in 1935 regelmatig bijeen. Zij volgde de ontwikkeling van de economische en politieke verhoudingen in Indonesië en besprak Nederlandse aangelegenheden waarbij ook Indonesië betrokken was. In overleg met pg. A. W. IJzerman en enige anderen, zal een regeling getroffen worden voor de behandeling van West-Indische vraagstukken.

De Koloniale Commissie beschikt over het persbureau Indonesia, bij verkorting genaamd „Persindo”, dat wekelijks de Indonesische pers en belangrijke organisaties op politiek, sociaal en cultureel gebied voorzigt van artikelen over de moderne vakbeweging en de sociaaldemocratie en over de politieke verhoudingen in Nederland. Deze artikelen, meestal in het Maleis gesteld, werden geregeld in de Indonesische pers opgenomen en hebben veel misverstand omtrent werk en bedoelingen van Partij en Vakverbond weggeruimd. Vergrote belangstelling voor en betere beoordeling en appreciatie van ons werk zijn daarvan het gevolg.

Begin 1935 moesten echter de „Persindo”-verzendingen worden gestaakt, omdat zij op last van de Indische overheid, door de posten niet meer werden doorgelaten. In de Volksraad en in de beide Kamers zijn onzerzijds daarover inlichtingen gevraagd, de Alg. Raad uit S.D.A.P. en N.V.V. heeft zich schriftelijk om inlichtingen gewend tot den Gouv. Generaal, doch bevredigend resultaat heeft dit alles niet opgeleverd. De zaak is echter nog steeds in behandeling.

Intussen verzenden de „Persdienst S.D.A.P.” en „Persdienst N.V.V.” onder leiding van de partijgenoten L. N. Palar en J. E. Stokvis, wekelijks artikelen naar de Indonesische pers en naar organisaties, die geregeld worden geplaatst door de Maleise bladen en door vakbewegingsorganen.

N.V. Drukkerij en Uitgeversmaatschappij „De Arbeiderspers”.

De vergadering van aandeelhouders, waarin de jaarstukken over 1934 werden behandeld, keurde goed, dat na toepassing van de gewone afschrijvingen ten bedrage van f 382.111.21 het overblijvende winstsaldo van f 6203.79 naar de reserve werd overgeboekt.

Op voorstel van de Raad van Commissarissen werd besloten geen dividend uit te keren.

Geconstateerd werd, dat het zonder verlies afsluiten van de jaarrekening een zeer bevredigend resultaat moest worden genoemd, waarbij vooral van betekenis was, dat de liquide middelen van de vennootschap alleszins bevredigend waren.

Uit de vergadering werd door de aandeelhouders een beroep gedaan op de bevriende organisaties, die zulks tot dusver nalieten, om in de toekomst hun drukorders aan de Arbeiderspers op te dragen.

De aftredende leden van de Raad van Commissarissen, dr. F. M. Wibaut, S. de la Bella, H. van Dugteren en A. B. de Zeeuw, werden herkozen.

In het vorig jaarverslag is reeds mededeling gedaan van de maatregelen, die in 1934 zijn genomen ter voorbereiding van een verlaging van de abonnementsprijs van de Volksbladen en de Voorwaarts, teneinde de concurrentiekracht van deze eenmaal per dag verschijnende dagbladen tegenover de burgerlijke pers te kunnen versterken.

De in het begin van 1935 ingevoerde prijsverlagingen hebben het verwachte succes ten volle opgeleverd. Vóór de prijsverlaging was het aantal abonné's op onze *dagbladen* geleidelijk teruggelopen tot plm. 140.000 terwijl 1935 werd afgesloten nadat voor het eerst het getal van 190.000 was overschreden. Het hoogtepunt, tevoren bereikt in 1932, is daarmee voorbij gestreefd en het stemt tot voldoening bij het schrijven van dit verslag te kunnen mededelen, dat de stijging zich nog voortzet.

Dat daarmee de invloed, die door de dagbladen van de Arbeiderspers wordt uitgeoefend, ten zeerste is toegenomen, behoeft geen betoog. Alle delen van de beweging erkennen deze invloed en stellen haar op prijs. Wanneer op hen een beroep wordt gedaan om propaganda voor de krant te maken, wordt de gevraagde steun dan ook steeds verleend, omdat men weet door vergroting van het dagblad de beweging zelf te versterken.

In dit verband mag worden vastgesteld, dat de inhoud onzer bladen steeds meer algemene tevredenheid en waardering vindt. Critiek, vroeger zo vaak schering en inslag, wordt vrijwel niet meer gehoord (behoudens dan uiteraard in incidentiele gevallen). Ook de oude lezerskring van de getrouwe en zelfs verstokte aanhangers van Het-Volk-in-z'n-vroegere-vorm heeft zich geleidelijk bij de nieuwe vorm onzer bladen aangepast. De „revolutionnaire” omzetting van 1931 heeft hen aanvankelijk verbluft en in menig opzicht pijnlijk in oude en dierbare gevoelens getroffen, maar er kan thans wel worden gezegd, dat het betere het gewonnen heeft, óók bij hen. Het „wennen” aan een nieuwe krant gaat niet gemakkelijk, het is bij velen een lang en moeilijk proces, maar wij geloven dat thans deze „aanpassings-periode” wel als geëindigd kan worden beschouwd.

Dit alles wil niet zeggen, dat nu met de pers het volmaakte bereikt is. Zulks is stellig allerm minst het geval. Onze dagbladen zijn ongetwijfeld nog in velerlei opzicht te verbeteren en uit te breiden. Zij moeten worden tot nóg beter *nieuws*bladen, tot nóg beter voorlichters en opvoeders op velerlei gebied. Op dit doel is bij voortdurende energie van directie en redactie gericht.

In Februari verscheen het eerste nummer van het *geïllustreerde weekblad „Wij”*, dat een zeer gunstig onthaal vond en reeds in de eerste week rond 70.000 abonnementen boekte. In de loop van het jaar werd een zeer aanzienlijk hoger getal bereikt. De wekelijkse oplage bedraagt thans 95- à 100.000 exemplaren.

De overige *periodieken* telden bij de aanvang en aan het slot van het jaar ongeveer dezelfde aantallen abonné's. Alleen de Notenkraker liep sterk achteruit, terwijl door de V.P.R.O. de uitgaaf van het blad „Vrije Geluiden” aan onze bemoeienis werd onttrokken.

De *clichéfabriek* te Rotterdam moest wegens afnemende werkgelegenheid opgeheven worden; de meeste daar werkzame personeelsleden konden echter naar ons Amsterdams bedrijf overgeplaatst worden.

Het aantal uitgaven van ons *boekenbedrijf* was als volgt verdeeld:

Soort	1934		1935	
	Aantal	Oplaat	Aantal	Oplaat
Pop. Wetensch. Broch.	7	12.500	7	17.500
Propaganda-brochures	12	231.000	5	63.000
Romans en gedichten	9	69.200	13	75.800
Toneelwerkjes	3	3.000	2	2.000
Kinderboeken	5	24.300	2	4.600
Pop.-Wetensch. boeken ..	15	22.150	24	55.100
Kalenders etc.	2	20.200	2	20.700
Diversen	13	34.000	7	12.500
	66	416.450	60	251.200

Van *Het Plan van de Arbeid*, dat in opdracht van Partij en Vakverbond werd uitgegeven, werden vier drukken tot een gezamenlijk aantal

van 9500 exemplaren zo goed als uitverkocht. Meer dan 1500 exemplaren werden via de gewone boekhandel (in het algemeen dus aan buitenstaanders) verkocht.

Het aantal intekenaren op de A.R.B.O. groeide, ondanks de slechte economische omstandigheden, met ongeveer 1000.

Overgegaan werd tot stichting van twee nieuwe series, n.l. de *practische gids voor medische en hygiënische raadgevingen* onder redactie van dr. L. Heijermans, waarin in 1935 reeds twee boekjes verschenen, en de *Tijd en Taak-serie* onder redactie van dr. W. Banning, waarin eveneens twee boekjes het licht zagen.

De verkoop in 1935 in de 16 filialen van de boekhandel is redelijk te achten. De prijsverlagingen der boeken bleven aanhouden, zodat de omzetcijfers een zeer geringe teruggang aanwijken. Het aantal verkochte boeken in 1935 steeg echter sterk.

Het gehele jaar was de vraag naar het goedkope boek bijzonder groot. In de laatste maanden van het jaar werden in samenwerking met het Instituut voor Arbeidersontwikkeling tentoonstellingen gehouden van boeken uit ons eigen fonds, aan welke tentoonstellingen een expositie van de oorspronkelijke prenten van Funke Küpper was verbonden, die door een Funke Küpper-comité in het Stedelijk Museum te Amsterdam werd georganiseerd.

Vermeld worde verder de oprichting van een afdeling *reisbureau*, die door vele abonné's van de dagbladen onzer vennootschap werd gewaardeerd en die tot grote tevredenheid een aantal reizen organiseerde.

De filialen *Hilversum* en *Haarlem* kregen betere behuizingen.

Omtrent de bedrijfsuitkomsten kan bij het schrijven van dit verslag nog geen mededeling worden gedaan.

Evenals in 1934 leed de vennootschap zware verliezen door het overlijden van personeelsleden. Kort na elkaar stierven de expeditiechef *Wolf Lelie*, die gedurende 35 jaren het dagbladbedrijf met voorbeeldige trouw en bekwaamheid heeft gediend, en de rayondirecteur voor Groningen *R. A. Overdiep*, van wien nog veel had mogen worden verwacht, gezien het reeds door hem gepresteerde.

Op verzoek werd eervol ontslag verleend aan den rayondirecteur voor Friesland, p.g. *J. Collet*, die zich als zodanig voor de vennootschap zeer verdienstelijk heeft gemaakt. In zijn plaats werd benoemd p.g. *K. Toornstra*. P.g. *Lelie* werd vervangen door p.g. *Kamlag* en *Stoovelaar*; de plaats van p.g. *Overdiep* werd aangevuld door de overplaatsing van p.g. *H. de Wit* uit Twente, in wiens plaats te Enschede p.g. *C. de Roo* werd benoemd.

Vereniging van Soc.-Dem. leden van Gemeenteraden en Provinciale Staten.

Bestuur

In de Algemene Vergadering van 18 Mei 1935 werd het bestuur samengesteld als volgt:

Ed. Polak, Amsterdam, voorzitter; Jan Reijnders, Utrecht, secretarispenningsmeester; D. Bartels, Hoogezand; H. de Boer, Leeuwarden; W. Drees, Den Haag; J. H. Paris, Maastricht; J. ter Laan, Rotterdam; M. A. Reinalda, Haarlem; W. v. d. Vall, Alkmaar.

De Algemene Vergadering

De vorige Algemene Vergadering vond plaats te Amsterdam op 18 en 19 Mei 1935.

De huishoudelijke zitting, welke op 18 Mei gehouden werd, werd ook bijgewoond door den Voorzitter en den Secretaris-Penningmeester van de Partij. Zij was gewijd aan de behandeling van de huishoudelijke zaken. De jaarverslagen werden met algemene stemmen goedgekeurd.

Op 19 Mei had een openbare zitting plaats, welke zeer druk bezocht was en waarin de Voorzitter, Ed. Polak, sprak over „Heden en Toekomst”.

Schriftelijke cursus gemeente-politiek

Ons Hoofdbestuur besloot wederom over te gaan tot het uitgeven van een schriftelijke cursus voor de leden van Gemeenteraden, onder redactie van Ed. Polak en Mr. S. Mok.

De cursus zal bestaan uit een 10-tal boekjes van 32 bladzijden, die met tussenpozen van 6 weken zullen verschijnen.

De volgende onderwerpen zullen behandeld worden:

1. Mr. S. Mok: Gemeentewet.
2. J. Bommer: Volkshuisvesting.
3. W. Drees: Financiën.
4. Ed Polak: Ordening in de distributie en industrialisatie.
5. J. A. Berger: Armenwet en Werklozenzorg.
6. Dr. L. Heijermans: Openbare Gezondheid.
7. Mr. A. de Roos: Onderwijs.
8. W. v. Dok: Platteland.
9. F. van Meurs: Bedrijven.
10. Mr. J. In 't Veld: Openbare Werken en Stadsontwikkeling.

De intekening is opengesteld bij „De Arbeiderspers”. De abonnementsprijs van de reeks van 10 deeltjes bedraagt f 4.00.

Ledental

Bleef bij de in 1935 gehouden verkiezingen voor de Provinciale Staten ons aantal Statenleden gelijk, bij de verkiezingen voor de Gemeenteraden steeg ons aantal Raadsleden van 1307 in 469 gemeenten tot 1498 in 534 gemeenten. Een winst dus, van 191 Raadsleden!

De stand van het ledental is als volgt:

A. Leden van Provinciale Staten.

	13 Statenleden, waarvan	7 tevens Raadslid		
Friesland	13	6	„	„
Groningen	13	„	„	„
Drente	10	„	„	„
Overijssel	10	„	„	„
Gelderland	12	„	10	„
Utrecht	9	„	6	„
Noord-Holland	22	„	6	„
Zuid-Holland	23	„	14	„
Zeeland	6	„	3	„
Noord-Brabant	5	„	5	„
Limburg	3	„	1	„

Totaal 126 Statenleden, waarvan 72 tevens Raadslid

In 8 van de 11 provincies is onze Partij in het college van Gedeputeerde Staten vertegenwoordigd en wel in Groningen en Noord-Hol-

land met 2 leden, in Drente, Overijssel, Gelderland, Utrecht en Zuid-Holland met 1 lid. (In Friesland bezetten wij vóór de Statenverkiezingen 2 Gedeputeerdenzetels.)

Van de 126 Statenleden zijn 11 vrouwen.

B. Leden van Gemeenteraden.

Friesland	124	in	37	gemeenten, waaronder	2	vrouwen
Groningen	167	„	55	„	5	„
Drente	98	„	33	„	2	„
Overijssel	109	„	39	„	5	„
Gelderland	191	„	64	„	6	„
Utrecht	77	„	26	„	5	„
Noord-Holland	253	„	91	„	22	„
Zuid-Holland	322	„	118	„	11	„
Zeeland	77	„	37	„	1	„
Noord-Brabant	47	„	20	„	1	„
Limburg	33	„	14	„	1	„

Totaal 1498 in 534 gemeenten, waaronder 61 vrouwen

Het aantal vrouwelijke Raadsleden steeg van 46 tot 61.

Bij de wethoudersbenoemingen bezette onze Partij de volgende aantallen *wethouderszetels*:

Friesland	14	in	13	gemeenten
Groningen	31	„	26	„
Drente	12	„	12	„
Overijssel	13	„	10	„
Gelderland	14	„	13	„
Utrecht	6	„	5	„
Noord-Holland	36	„	31	„
Zuid-Holland	25	„	19	„
Zeeland	6	„	6	„
Noord-Brabant	2	„	1	„
Limburg	1	„	1	„

Totaal 160 in 137 gemeenten

Vóór September 1935 hadden wij 102 wethouders in 90 gemeenten. Wij wonnen dus 58 wethouderszetels!

„De Gemeente”

Moesten wij in vorige verslagen steeds gewagen van niet geslaagde pogingen om „De Gemeente” in grotere omvang te doen verschijnen, thans kunnen wij met vreugde mededelen, dat onze pogingen daartoe met goed gevolg bekroond zijn.

Sinds Januari 1936 verschijnt ons blad in een formaat van 24 bij 32 c.M., 16 bladzijden, met keurige omslag, dus tweemaal zo groot als vroeger, onder redactie van *Ed. Polak*, lid van Ged. Staten van Noord-Holland en *mr. S. Mok*, lid van de Gemeenteraad van Amsterdam.

Het abonnementsgeld behoefde slechts tot f 5.20 per jaar verhoogd te worden. Wij ontveinzen ons niet, dat deze verhoging voor velen grote

bezwaren heeft, vooral in deze abnormale tijdsomstandigheden, nu ook een groot deel onzer Raadsleden door werkloosheid wordt geteisterd. De uitgifte van het grote blad zou geldelijk met 1000 betalende abonné's verzekerd zijn. Wij hebben het zover, trots een zeer krachtige propaganda, niet kunnen brengen. Wij begonnen met 911 betalende abonné's! In de hoop en het vertrouwen, dat, door een krachtige propaganda van alle daarvoor in aanmerking komende personen en organisaties, het abonnementental spoedig 1000 zou bedragen, besloot ons Hoofdbestuur met de uitgifte te beginnen, terwijl, voorlopig voor een half jaar, de voor 89 abonnementen ontbrekende gelden uit de verenigingskas betaald worden.

Wij kunnen niet nalaten ook in dit verslag krachtig aan te dringen op het voeren van propaganda voor ons blad, opdat spoedig het abonnementental tot 1000, nog beter daarboven, stijge en de uitgifte van ons thans zo mooie orgaan definitief verzekerd zij.

Het Informatiebureau

Van het Informatiebureau, dat onder leiding staat van mr. A. de Roos, Harmoniehof 45 boven, Amsterdam-Zuid, wordt door onze Raadsleden een regelmatig en vrij druk gebruik gemaakt.

Wij vestigen ook te dezer plaatse nog eens de aandacht, vooral van onze nieuwe Raadsleden, op dit bureau, bij hetwelk zij kosteloos inlichtingen en adviezen over vraagstukken, de gemeentepolitiek betreffende, kunnen inwinnen.

Arbeiders Jeugdcentrale.

Voor de A.J.C. was 1935 in vele opzichten een jaar met belangrijke gebeurtenissen, mede doordat de gevolgen van de crisis zich steeds scherper deden gelden op de arbeid in onze jeugdbeweging.

Door de vermindering van inkomsten en het teruglopen van de omzet van de Verkoop-Centrale, werd de financiële toestand van onze jeugdorganisatie zodanig, dat tot ernstige maatregelen moest worden besloten. Een der eerste en ergste was, dat naast loonsverlaging van bestuurders en personeel, een van de bekwaamste medewerkers, Jacob Berkhout, reeds in de eerste helft van het jaar moest worden ontslagen en dat „Het Jonge Volk” moest worden ingekrompen van 32 tot 24 pagina's. „De Wiekslag” werd in plaats van een veertiendaags een maandelijks orgaan.

Deze op zichzelf ernstige maatregelen hebben ondertussen niet belet, dat er allerwege grote activiteit aan de dag is gelegd.

Na het goedgeslaagde congres „Jeugd in Nood”, dat de Jeugdraad van het N.V.V., de Arbeiders-Sportbond en de A.J.C. te zamen organiseerde, hielden dezelfde samenwerkende organisaties, op initiatief van de S.J.I., voor het eerst in ons land een jeugdpetitionnement. Dit was gericht aan de Internationale Arbeidsconferentie te Genève. De organisaties verzochten hierin maatregelen te treffen ten gunste van de werkloze jeugd. Meer dan 106.000 jonge mensen tussen 14 en 25 jaar ondersteunde dit verzoek.

Wij maken verder melding van de goed geslaagde 3000 K.M. propagandatocht en de „Ieder één”-actie van de Rode Valken, waardoor andermaal enige honderden nieuwe makkers aan onze rijen werden

toegevoegd. Niettegenstaande deze actie liep gedurende 1935 het leden-tal van de A.J.C. terug.

Bij de voortgezette anti-fascistische kruistocht werden pl.m. 40.000 brochures aan de man en de vrouw gebracht, terwijl bovendien 25.000 propagandakranten werden verkocht.

Dank zij de activiteit van alle leden en de offervaardigheid van de vrienden uit de grote beweging bracht de jaarlijkse inzameling in Juni „Voor Zon en Vrijheid” in totaal f 14.743.92 op.

In het bekende openluchttheater te Vierhouten waren met Pinksteren 1257 makkers, terwijl in de beide Rode Nederzettingen in totaal 1107 Rode Valken, benevens 138 kaderleden verenigd waren.

Ter gelegenheid van het belangrijke S.J.I.-congres in Augustus 1935 organiseerde de A.J.C. een veertiendaagse reis naar Denemarken onder leiding van Flip Barmes. Aan deze reis hebben 70 Hollandse A.J.C.-ers deelgenomen. In hun leven zal deze reis naar het rode Denemarken een glanspunt blijven.

Voorts organiseerde de A.J.C. kampbijeenkomsten van allerlei aard gedurende de zomermaanden.

In het laatste deel van het jaar hield de A.J.C. aan de hand van het boekje „Het Nieuwe Raderwerk” in vier plaatsen een administratie-weekeind, hetgeen tevens als verkoop-weekeind werd gebezigd. Enige honderden functionarissen bezochten deze bijeenkomsten, maakten zelfstandig schriftelijk werk en luisterden naar de inleidingen van Flip Barmes en Nico Bloemendaal. Deze bijeenkomsten hebben in elk opzicht aan de gestelde verwachtingen beantwoord.

Het werk ten behoeve van de werkloze leden, het werkloze kader en de werkloze jeugd in het algemeen wordt met grote kracht voortgezet.

Ongeveer 3500 A.J.C.-ers bezochten de traditionele jeugdfesten te Drachten, Deventer, Alkmaar, Amersfoort en Gouda. In Seppe (Noord-Brabant) kwamen de leden uit Noord-Brabant en Zeeland in een goed geslaagd week-eind bijeen.

In het jaar 1935 namen een viertal bezoldigde bestuurders afscheid van de A.J.C. Klaas Toornstra en Jan Stoovelaar gingen over in dienst van de „Arbeiderspers”, terwijl Herman Molendijk tot wethouder van Groningen werd benoemd. Om zich meer dan voorheen te kunnen wijden aan het werk voor de kampfondsstichting en de stichting van de „Verkoop-Centrale”, ging Flip Barmes over in dienst van laatstgenoemde stichting.

Op het buitengewoon congres, waar o.a. werd besloten tot contributiewijziging, werd van deze bestuurders afscheid genomen.

Tot voorzitter van de A.J.C. koos het congres Jan Peters, tot secretaris Wim Thomassen en tot penningmeester Nico Bloemendaal. Centraal Rode-Valkenleider is thans Wim van Halm.

Voor het Partijbestuur heeft Koos Vorrink zitting in het Hoofdbestuur.

Het Instituut voor Arbeidersontwikkeling in 1935.

Uiteraard kan van het Instituut over het verenigingsjaar 1935 niet verklaard worden, dat het belangrijk veel nieuws „aan de markt” heeft gebracht. Daarvoor was de helaas nog immer voortdurende economische crisis een te sterke rem. Toch ziet het Instituut met voldoening op dit jaar terug. Alle krachten zijn ingespannen voor de verdere consolidering

van de arbeid en de organisatorische en financiële positie. Met vreugde mag aan 't einde van 't jaar geconstateerd worden, dat hier belangrijke resultaten behaald zijn, al spreken die dan niet zo sterk naar buiten. Enkele van de voornaamste mogen hier genoemd worden.

De teruggang in het ledental, tengevolge van de economische misère, hield niet langer aan. Er trad zelfs enige vooruitgang in. Het scholenwerk, waarvan het eerste nieuwtje af was, bleek in een blijvende behoefte te voorzien. De programma's der afdelingen namen in waarde sterk toe. Voor 't eerst werden de afdelingen zeer uitvoerig voorgelicht en van materiaal voorzien voor de opzet van het winterwerk. Het Instituut kreeg een zeer belangrijk deel van de arbeid voor de verbreiding van de kennis over „Het Plan van de Arbeid” voor zijn rekening. In samenwerking met Arbeiderspers en A.J.C. werd hiervoor „Het Handboek voor het Plan” uitgegeven. Het 2-jaarlijkse congres vond in 1935 in Den Haag plaats. Overgegaan werd op voorstelstel van het C.B., tot definitieve instelling van de Instituutsraad en voor de grote onderdelen van het werk drie Commissies van Bijstand. Ook werd volledig organisatorisch de afdeling „Natuurvrienden” ingeschakeld. Het voorstel tot aanstelling van een derde bezoldigde bestuurder werd met instemming begroet en door het congres aangenomen. Met ingang van 1 September 1935 benoemde de Alg. Raad uit Partij en Vakbeweging pg. Dr. H. Brugmans in deze functie.

Het Centraal Bestuur is aldus samengesteld:

Dagelijks Bestuur:

Bezoldigde bestuurders:

Dr. H. Brugmans, voorzitter, Vondelstraat 15, Amsterdam-W.

C. A. 't Hart, 2e voorzitter, Vondelstraat 15, Amsterdam-W.

P. K. Polderman, secretaris, Vondelstraat 15, Amsterdam-W.

Vertegenwoordigers S.D.A.P.:

Mw. E. Ribbius Peletier, Tesselschadestraat 31, Amsterdam-W.

K. Vorrink, Tesselschadestraat 31, Amsterdam-W.

Vertegenwoordigers N.V.V.:

C. v. d. Lende, Amstel 224, Amsterdam-C.

F. S. Noordhoff, Amstel 224, Amsterdam-C.

Vertegenwoordigers I.v.A.O.:

K. de Boer, Admiralengracht 180, Amsterdam-W.

D. van Staveren, Kon. Sophiestraat 17, Den Haag.

1 vacature.

Overige leden:

Vertegenwoordigers S.D.A.P.:

M. A. Reinalda, Buitenrustlaan 19, Haarlem.

P. Schuhmacher, Govert Flincklaan 28, Hilversum.

Vertegenwoordigers N.V.V.:

P. Danz, Hemonylaan 24, Amsterdam—Z.

Th. J. Thijssen, Laings Neckstraat 34, Amsterdam-C.

Vertegenwoordiger A.J.C.:

H. van Dijk, Jan Kruyffstraat 7a, Rotterdam.

Vertegenwoordigers I.v.A.O.:

H. van Laar, v. d. Waalsstraat 63 boven, Amsterdam-O.

Ds. G. W. Melchers, J 249, Heiloo.

W. J. Ploegsma, Uitbreidingsplan, Stadskanaal.

Op 31 December 1935 telde het Instituut 138 afdelingen en 14 correspondentenschappen. Het aantal leden en donateurs bedroeg ca. 33.300. Hiervan waren ca. 9100 aangesloten bij de onderafdeling „De Natuurvrienden”.

Het algemene culturele maandblad „De Toorts” staat thans onder redactie van Dr. H. Brugmans. Voor bestuurders en werkers wordt het functionarissenorgaan „Stuwing” uitgegeven.

In 1935 functioneerden ca. 144 Arbeidersavondscholen met ca. 2700 leerlingen en ca. 17 Plaatselijke Kaderscholen met ca. 280 leerlingen, waarvan een belangrijk aantal overging naar de Kaderschool op het Troelstra-Oord.

In de nawinter werden der traditie getrouw de weekeindse-kadercursussen opgezet, waar voor het kader der gehele beweging het devaluatievraagstuk werd behandeld.

In Amsterdam werd voor de federatie der S.D.A.P. een tweede leerang der politieke kaderschool ingericht.

In 15 afdelingen werd gedurende de wintermaanden een reizende bibliotheek geplaatst.

De reizende tentoonstelling van Grafische Kunst, opgezet tezamen met de A.J.C. werd in 12 plaatsen gehouden. Voor 't winterseizoen 1935-'36 was de reizende Instituutstentoonstelling, welke een overzicht geeft van hetgeen in 10 jaar door het Instituut is opgebouwd, elk week-einde bezet. Daarnaast bood de Arbeiderspers haar tentoonstelling van boeken en werk van Funke Küpper aan het Instituut aan. Ook op deze expositie was voortdurend door Instituutsafdelingen beslag gelegd.

Ten vervolge op de lichtbeelden-lezing over de Oostenrijkse Februariopstand, werden door het C.B. in 1935 lichtbeelden-lezingen beschikbaar gesteld over „De Natuurvrienden”, „Waaninnige Wereld”, „Petroleum” en „Het wonder van de film”. Vooral van de serie „Waaninnige Wereld” is door Instituuts-, Partij- en Vakbondsafdelingen zeer veel gebruik gemaakt.

De onderafdeling „De Natuurvrienden” bleef in omvang toenemen. Een zeer belangrijk hulpmiddel bij deze arbeid is de Stichting voor Natuurvriendenhuisen, welke reeds thans, in de mooiste streken van ons land, een 10-tal huisen en terreinen in exploitatie heeft. Het aantal vacantiengangers en kampeersers neemt elk jaar toe.

Het Arbeiders Reisbureau van het Instituut, dat zich voor de gehele moderne arbeidersbeweging ten dienste stelt op het gehele terrein van het tourisme, bracht ook in 1935 nog honderden arbeiders en arbeidersvrouwen op haar tochten en reizen in binnen- en buitenland bijeen.

Besluiten we dit overzichtje met de verzekering, dat het Instituut zijn arbeid in dienst van Partij en Vakbeweging naar beste krachten in de komende jaren zal voorzetten en verdiepen.

Arbeiders Kaderschool.

Het curatorium van de Arbeiders Kaderschool was in het afgelopen jaar als volgt samengesteld: J. Hemelrijk, voorzitter, C. A. 't Hart, se-

cretaris, N. de Lieme, A. Harms, C. Woudenberg, F. v. d. Walle, F. S. Noordhoff, F. van Meurs, H. Brugmans, C. Ketner, J. van Dillen.

De 5de Januari 1936 werd de zesde cursus geopend met een rede door den voorzitter.

Les werd gegeven aan vier klassen, die respectievelijk bestonden uit 23, 15, 13 en 8 leerlingen, door de volgende leraren: Prof. J. H. van Meurs, Dr. M. G. Levenbach, W. J. v. d. Woestijne, J. v. d. Kieft, Drs. S. Kleerekoper, Drs. E. M. Premsele, Dr. C. Westerman, Mr. H. B. Waslander.

Uit de onderstaande gegevens blijkt, dat de leerlingen van de kaderschool in hoofdzak gerecruteerd worden uit de functionarissen van Partij en Vakbeweging:

19	bestuurders	Partijafdelingen;
35	„	Vakbonden (afdelingen en Hoofdbestuur);
2	„	Bestuurdersbonden;
2	„	P.P.C.'s;
11	leden van	gemeenteraden;
24	bestuurders	culturele organisaties.
Totaal 59 leerlingen met 95 functies.		

De V.A.R.A. in 1935.

De belangrijkste gebeurtenis in het leven van de V.A.R.A. was het feit, dat zij op 1 November 1935 haar 10-jarig bestaan herdacht.

In verband daarmee heerst er op het ogenblik in de V.A.R.A. een bijzondere activiteit, die het duidelijkst tot uiting komt in de vergroting van het ledental.

Het voorjaar van 1935 bracht nog enige teruggang en de zomer beïnvloedde, zoals altijd, het ledencijfer ongunstig, maar toch bleek de achteruitgang reeds in de loop van dit jaar minder dan over dezelfde periode van 1934. Met ingang van het winterseizoen 1935-'36 is er weer een stijging in het ledental gekomen, die in het laatste kwartaal van 1935 een kleine 10.000 nieuwe leden opleverde.

Dit is het verheugend gevolg van de omstandigheid, dat er ernstig naar is gestreefd, de gehele organisatie naar aanleiding van ons jubileum in beweging te brengen, opdat de vereniging zoveel mogelijk versterkt wordt. Een versterking, die zowel inzake het ledental als op het gebied van de financiën wordt nagestreefd. De tot dusver bereikte resultaten wekken optimistische verwachtingen.

Ondanks het herhaald omlaag schroeven van het levenspeil, worden in steeds meer afdelingen fondsen opgericht, waardoor de werkloze kameraden tegen verminderde bijdrage lid en abonné kunnen blijven. Het zijn deze onderlinge solidariteit en deze liefde voor de V.A.R.A., die er in belangrijke mate toe bijdragen, dat de moeilijke omstandigheden de V.A.R.A. niet noemenswaard hebben kunnen verzwakken en het na-jaar van 1935 zelfs weer een belangrijke versterking bracht.

Dat die arbeid ook het afgelopen jaar niet altijd ongehinderd verricht kon worden, zal niemand verwonderen, die de practijk van de radio-censuur van de aanvang af gevolgd heeft. Ook in 1935 kwam het verschillende malen voor, dat redevoeringen of gedeelten ervan verboden werden, zonder dat duidelijk was, in welk opzicht ze niet voldeden aan de gestelde normen. Dat trouwens bij de uitoefening van de radiocensuur niet altijd de nodige behoedzaamheid wordt betracht en het toe-

zicht op de V.A.R.A.-uitlatingen wel zeer scherp is, bleek ook thans weer. Terwijl uitlatingen, die absoluut toelaatbaar geacht moeten worden, voor de V.A.R.A.-microfoon verboden werden, kwam het voor (bij redevoeringen van Minister Marchant en Mr. Joekes), dat toespraken van veel minder „stellige” strekking ongehinderd de censor passeerden.

Een andere maatregel, waarmee de overheid onbillijk tegenover de V.A.R.A. handelde, was de verandering die door den Minister werd ingevoerd ten aanzien van de verzorging van het programma op een feestdag van het Koninklijk Huis. Dit jaar besloot Minister De Wilde zonder meer, dat wij voor het afstaan van zendtijd voor die bestemming geen uren op een andere dag zouden terugkrijgen. Hij bracht voorts een verandering in de regeling ten aanzien van de „hoogtijdagen”.

Als een vooruitgang valt te boeken, dat er dit jaar niet veel meer viel te bespeuren van de daarvoor zo vaak en hardnekkig geuite aandrang om „de politiek” te weren.

De V.A.R.A. is in de eerste plaats met haar populair-wetenschappelijk ontwikkelingswerk voortgegaan. We noemen de voordracht-reeksen over „Grote democraten” en „Hoogtepunten in de parlementaire geschiedenis der sociaal-democratie”, de lezingen „Van Staat en Maatschappij” op Zondagmorgen door A. Pleysier en de uitzendingen over het „Plan van de Arbeid”. Hierbij sluit zich aan, hetgeen in nauwe samenwerking met andere instanties uit de beweging voor de microfoon wordt gebracht: de lezingen voor de vrouwen, in overleg met de Bond van Sociaal-Democratische Vrouwen Clubs, A.J.C.-uitzendingen e.d. Daarenboven is er gestreefd naar nieuwe uitzendingen (o.a. de V.A.R.A.-maand-revue's), die ook in het lichte genre een sociale strekking vertoont en naar nieuwe vormen van uitzending (Tussen 7 en 8, de A.B.K.-avonden), die de V.A.R.A.-Programma's in toenemende mate een eigen karakter geven.

Voorts heeft het in gebruik nemen van de reportageauto reeds tot vermeerdering van actualiteiten in de programma's geleid.

Door het grote aantal orkesten, de samenwerking met de Bond van Arbeiders Zangverenigingen, de stichting van de V.A.R.A.-Roos (Radio-Opera en Operette Sociëteit), overeenkomsten met grote Nederlandse orkesten en beroemde solisten, verricht de V.A.R.A. eveneens op het gebied van zang en muziek zeer belangrijk werk.

Dit werk zal straks met des te meer resultaat kunnen worden gedaan, als ons land van een behoorlijk zender-apparaat is voorzien, waarvoor door de N.O.Z.E.M.A. de nodige voorbereidingen worden getroffen.

„De Radiogids”, die in September tot 80 pagina's werd uitgebreid, is op 2 November, ter gelegenheid van de Jubileumactie, in extra omvang verschenen.

Gesteund door een grote massa van trouwe werkers is de V.A.R.A. het seizoen 1935-1936 ingegaan met de vaste wil, haar belangrijke arbeid op het gebied van de goede ontspanning en ernstige voorlichting met kracht voort te zetten.

Sociaal-Democratische Vereniging tot bevordering van de studie van maatschappelijke vraagstukken (S.V.M.V.)

Uit het verenigingsjaar 1934—1935 valt o.m. te vermelden een druk bezochte najaarsvergadering op Zondag 11 November 1934, waar behandeld werden de beide prae-adviezen van de pg. E. Boekman en S. de Wolff over „De betekenis van de middengroepen in de strijd voor het

socialisme". Voor de wijsgerige, de medische en de paedagogische sectie hield pg. J. de Jager een inleiding over „Sexuele moraal". In de voorjaarsvergadering, 5 Mei 1935, werd de algemene inleiding gehouden door pg. Dr. H. Brugmans over „Natie en socialisme". Voor de juridische sectie sprak Mr. M. Mendels over „De crisis in de strafrechtspraak"; voor de sociaal-paedagogische A. H. Gerhard over „Is de opkomende idee der ordening in toepassing denkbaar op de grondslag van het huidige onderwijs?"; voor de filosofisch-medische sectie pg. dr. G. P. Frets over „Eugenese en arbeidersbeweging"; voor de economisch-historisch-sociologische sectie pg. Prof. dr. H. Bolkestein over „Het anti-semitisme in de oudheid".

In de plaats van E. Boekman werd in het bestuur der vereniging gekozen pg. Ir. H. Vos. Pg. S. de Wolff bedankte als secretaris-penningmeester; in zijn plaats kwam pg. L. J. Kleijn.

Het ledental der vereniging bleef ongeveer gelijk.

Bond van Sociaal-Democratische Studentenclubs.

Het is wellicht dienstig er bij het begin van dit korte jaarverslag nogmaals op te wijzen, aan welke typische moeilijkheden een socialistische studentenorganisatie blootgesteld is. De meeste leden zijn niet langer dan vijf, zes of zeven jaar lid en komen daarna volkomen buiten het clubleven te staan. Van behoorlijke continuïteit in het bestuur kan geen sprake zijn. meestal begint elk jaar met een geheel nieuw bestuur. En tenslotte is de maatschappelijke belangstelling van den student bedroevend gering.

Het zijn deze factoren, die een grootscheepse ontwikkeling van de Bond van Soc. Dem. Stud. Clubs in de weg staan. Ondanks dat is het afgelopen jaar voor de Bond niet onbevredigend geweest. Het jaar 1935 was een dieptepunt in het Bondsleven, in de eerste plaats door de gevolgen van een noodzakelijke scheiding tussen de sociaal-democratische en de heel- en half-communistische elementen in September 1934. Die gebeurtenis heeft het bondsleven een jaar lang sterk gedrukt. Dit jaar was er van nawerking niets meer te bespeuren. Er is weer gewerkt en minder gedebatteerd.

Het Hoofdbestuur bestond in het afgelopen jaar uit : Is Voet Jr., voorzitter; L. de Jong, 1e secretaris; F. Muller, 2e secretaris, H. Viskoop, penningmeester; M. H. Polak, administrateur.

De Bondsraad, die voor het opstellen van de algemene richtlijnen zorg droeg en daartoe een viertal keren bijeenkwam, was samengesteld uit het Hoofdbestuur, de voorzitters van de clubs, voorts Prof. Bolkestein en Ir. H. Vos en tenslotte Dr. W. Banning namens het Partijbestuur der S.D.A.P.

Het aantal clubs bleef hetzelfde, t.w. vijf (Amsterdam, Utrecht, Leiden, Delft en Rotterdam). In Wageningen is enig contact tot stand gekomen. De Bond werkt samen met de oude Groningse afdeling, die zich thans Socialistische-Studentenclub Groningen noemt.

Het ledental van de Bond stijgt. Het nadert nu al weer de 200. Deze groei is hoofdzakelijk te danken aan de afdelingen Amsterdam en Rotterdam.

Op 12 en 13 October 1935 hield de Bond een uitnemend geslaagd weekend in „Het Meenthuis" te Blaricum, dat gewijd was aan het Plan van de Arbeid. Sprekers waren: Prof. J. van Gelderen en Ir. H. Vos.

In de maand November heeft de Bond een flinke activiteit ontwikkeld, om de aandacht der studenten op het Plan van de Arbeid te vestigen. Drs. S. Kleerekoper hield een speciale radio-lezing. Het „Plan-nummer” van „Kentering”, het Bondsorgaan, werd bij alle studenten thuis bezorgd, tenslotte werden te Amsterdam, Leiden, Delft, Rotterdam, Wageningen en Groningen cursussen over het Plan gegeven, meestal uit drie avonden bestaande. Vooral te Rotterdam en Amsterdam slaagden zij uitmuntend. In totaal werden zij door 765 personen bezocht.

Het H.B. heeft het initiatief genomen tot het vormen van een concentratie van verschillende democratische studentengroepen. De pogingen zijn met succes beloond. Een Algemeen Democratisch Studenten Verbond is tot stand gekomen, waarin behalve de S.D.S.C. verenigd zijn: de Vrijz. Christel. Stud. Bond, de Bond van Jonge Liberalen, de Vrijz. Democr. Jongeren Organisatie, de Studenten Vredes Actie, het Anti-Fascistisch Studenten Comité en de Socialistische-Studenten Club Groningen.

Het Bondsorgaan „Kentering” is van karakter veranderd. Elk nummer was dit jaar aan een speciaal onderwerp gewijd. Een Eerstejaars-nummer — „Student en Maatschappij” — en een speciaal „Plan-nummer” is alle studenten thuisgebracht. Met een „Eén Mei — Anti oorlog” nummer zal alsnog hetzelfde geschieden.

Het abonnementental steeg, maar onvoldoende, zodat de financiële toestand nog zorg baart.

De redactie bestond in het afgelopen jaar uit A. G. J. Coster, H. Bosma en Sidartawan.

Nederlandse Arbeiders Sportbond.

De crisis ten spijt heeft de Sportbond weinig leden verloren. Zulks is eensdeels te verklaren uit het merkwaardige feit, dat zeer veel werklozen zich voor het lidmaatschap aanmelden, en de afdelingsbesturen uit sentimentaliteit de deuren van de oefengelegenheden tegen weinig of geen betaling openstellen. Daarnevens is sterke aanwas merkbaar, doordat gaandeweg overdekte zwembaden in verschillende delen van het land worden gebouwd, waardoor de gelegenheid tot zwemmen niet weinig toeneemt. Reeds meer dan 5000 zwimmers telt de Sportbond.

Ook in 1935 gelukte het niet een centraal Pinkster-sportfeest te organiseren. Daarentegen werden in welhaast alle districten feesten georganiseerd, welke een goed verloop hadden. Partij en Vakbeweging lieten zich hierbij vertegenwoordigen. Voor het eerst werd een kinderdag gehouden voor de Jonge Pieter Jellen, waarbij meer dan 5000 kinderen in verschillende delen van het land, een zeer geslaagd feest vierden.

Het verstoorde internationaal contact werd zo goed mogelijk onderhouden door het doen spelen van wedstrijden in en buiten Nederland, waarbij uiteraard het meest voeling werd gehouden met België.

Op 13 en 14 April vond te Amsterdam het zevende congres plaats. Met zo goed als algemene stemmen werd het volgende voorstel, ingediend door het Bondsbestuur, door het congres aanvaard:

„Personen, die geacht kunnen worden openlijk of bedekt te behoren tot extreme richtingen, gezindheden, groepen, bewegingen of partijen, als b.v. communistisch of fascistisch, of andere bewegingen, groepen en dergelijke, kunnen geen lid zijn van de Nederlandse Arbeiders Sportbond.

Personen, die desondanks het lidmaatschap van de Nederlandse

Arbeiders Sportbond hebben verworven, worden, als een gezindheid, als bedoeld in het eerste lid van dit artikel, op enigerlei wijze in de Bond tot uiting komt, van het lidmaatschap vervallen verklaard."

Het congres benoemde o.a. een commissie, wier taak het is, de organisatievorm in zijn volledige omvang aan een onderzoek te onderwerpen, ook ten aanzien van de verschillende takken van sport.

Aan de organisatie van het congres „Jeugd in Nood" werd deelgenomen, evenals aan de verkoop van de brochure „De jeugd wacht op daden", later gevolgd door medewerking aan de actie voor het Jeugd-petitionnement.

In de „Moderne Centrale voor Werklozenzorg" heeft de Sportbond zitting en zorgde voor het indienen van een aantal werkobjecten. Naast uitgaven van technische aard, verscheen een handleiding voor Jonge Pieter-Jellen-leiders: „Op het doel af" en een liederenbundel, voorzien van veertig eigen liederen, getiteld „Ruim Baan".

Met grote geestdrift werd kennis genomen van de voorgenomen actie voor het Plan van de Arbeid. In alle afdelingen werkt thans een flinke kern aan de actie voor het Plan. Bij de colportage met „Vrijheid, Arbeid, Brood" werd van de hulp van zeer veel Sportbonders gebruik gemaakt.

Het Bondsorgaan „Arbeiderssport" verscheen wekelijks. In November kwam het eerste nummer van het kinder-maandblad „Ruim Baan" uit, waarop zich na het verschijnen 4500 kinderen abonneerden. Bij het einde van dit jaar was het abonnementen-aantal boven de 5000 gestegen.

Op 30 November en 1 December vond te Praag de landenconferentie plaats, uitgaande van de Internationale, alwaar verslag werd uitgebracht van de onderhandelingen met de vertegenwoordigers van de Rode Sport Internationale. Er zijn een aantal elementen in de Socialistische Arbeiders Sport Internationale, onder leiding van den president, dr. Julius Deutsch, die streven naar samenwerking met de R.S.I. De Nederlandse delegatie heeft zich, evenals in het internationaal congres te Karlsbad in 1934, krachtig tegen elke toenaderingspoging tot de communisten verzet.

Verhouding tot de I.S.D.P.

Het reactionaire beleid van de huidige Indische regering, heeft niet alleen aan de Indonesische beweging, maar ook aan onze zusterpartij de mogelijkheid ontnomen, om een vruchtbare actie te ontwikkelen. De aanhoudende crisis heeft daarbij de I.S.D.P. ook financieel verzwakt, zodat ons Partijbestuur op verzoek van de I.S.D.P. er toe moest overgaan, f 200 beschikbaar te stellen voor het jaar 1935, ter financiering van de uitgave van „Het Indische Volk".

Ondanks de grote moeilijkheden, waarmee de oppositionele pers in Indonesië te kampen heeft, moet met erkentelijkheid geconstateerd worden, dat de redactie van „Het Indische Volk" van de enge ruimte die haar gelaten is, met moed en bekwaamheid weet gebruik te maken, om voor de belangen van het Indonesische volk en voor onze beginselen in het openbaar te getuigen.

De redactie van „Het Indische Volk" berust bij p.g. H. van Boheemen, Radiumweg 2, Bandoeng.

Een woord van lof voor hen, die ondanks het optreden van de regering stand houden, is hier zeer op zijn plaats.

De huidige Indische regering heeft aan de gewoonte, om vertegen-

woordiging der sociaal-democratie in de Volksraad door benoeming te verzekeren, een einde gemaakt, zodat onze zusterpartij in de Nieuwe Volksraad haar laatste zetel heeft verloren.

Secretaris der I.S.D.P. is: pg. F. Dahler, Kebon Sirih 65, Batavia-Centrum.

Personalia.

Het is een ieder jaar terugkerende treurige plicht in ons verslag te herdenken degenen, die ons in het afgelopen jaar ontvielen. Naast de vele ongenoemden herdenken wij hier in de eerste plaats pg. Wolf Lelie, die gedurende veertig jaar in alle meetings en betogingen als eerste voorwaarts schreed, het vaandel onzer Partij hooghoudend.

Daarnaast ontviel ons pg. Mr. J. Gerritz te Haarlem, die op het gebied van de werkloosheidsverzekering en de werklozenzorg voor de Nederlandse arbeidersklasse groot werk verrichtte.

Onder de jongeren ontviel ons, ten gevolge van een motor-ongeluk, Joh. Krijgsman, een veelbelovende kracht, die in tijdelijke dienst was van de Commissie van Vijf, terwijl bovendien de Groningse redacteur van de „Arbeiderspers”, pg. R. A. Overdiep, na een kortstondig lijden onverwachts overleed.

Vermelden wij tenslotte nog het heengaan van pg. P. Zeeman, een onder de oudere partijgenoten bekende en in de provincie Noord-Holland zeer geachte figuur.

Slotwoord.

Het jaar 1935 was tengevolge van de voortdurende economische crisis voor de Partij een moeilijk jaar. Desniettemin kunnen wij met vreugde er op terugzien, omdat de verblijdende uitslag van de Staten- en Gemeenteraadsverkiezingen, het groeiend ledental, het ongekend élan, dat in onze rijen gekomen is met ons Plan van de Arbeid, dit jaar tot een goed en vruchtbaar jaar hebben gemaakt.

Onze tegenstanders vinden ons, nu wij onze strijd voor het Plan van de Arbeid hebben ingezet, parater dan ooit.

Indien de economische crisis spoedig mocht wijken, zijn wij er van overtuigd, dat de Partij een periode van snelle groei en ontwikkeling tegemoet gaat.

BIJLAGE A

BELOOP AANTAL AFDELINGEN IN DE FEDERATIES

GEWESTEN	PER 31 DECEMBER															
	1910	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Friesland	58	97	101	100	95	97	99	100	102	104	103	104	105	120	120	124
Groningen	20	72	71	68	69	66	70	75	75	77	79	81	79	80	80	81
Drente	7	43	49	51	45	45	43	47	48	50	49	58	61	64	62	62
Overijssel	19	35	40	40	40	45	42	39	43	48	45	47	53	54	51	52
Gelderland	24	56	51	61	60	60	60	58	60	68	68	76	76	80	83	88
Utrecht	4	19	21	22	20	21	22	22	22	23	25	26	26	29	28	31
Noord-Holland-Noord	26	56	63	62	64	61	61	57	58	62	62	72	75	78	75	75
Noord-Holland-Zuid	—	27	31	31	29	31	30	30	29	30	30	33	33	31	32	33
Amsterdam	9	9	9	10	11	11	11	11	11	11	11	11	13	13	13	16
Rotterdam	6	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	10	11	11
Den Haag	4	3	3	3	4	4	4	7	7	7	7	9	11	11	11	11
Zuid-Holland	23	81	84	83	84	87	86	85	84	86	90	99	107	119	115	126
Zeeland	7	17	18	21	20	20	20	22	23	25	30	36	44	47	41	42
Noord-Brabant	6	12	12	11	14	14	14	15	18	24	25	28	26	30	26	26
Limburg	7	23	21	19	20	20	19	20	20	21	22	22	20	22	17	18
Totaal	220	559	583	591	584	591	590	597	609	645	655	711	738	788	765	796

P.S. Voor het overzicht van het beloop van het aantal afdelingen over de jaren 1911 t/m 1920 verwijzen we naar het Jaarverslag 1934.

BIJLAGE B

BELOOP VAN HET LEDENTAL IN 1935

Federaties	31 December 1934	Nieuw ingeschreven	Leden uit andere afd. overgekomen	Totaal ingeschreven	Verhuud	Bedankt	Afgevoerd wegens contributieschuld	Geroyeerd	Overleden en overige redenen	Totaal afgeschreven	Totaal aantal 31 December 1935	Mannen	Vrouwen
Friesland	7672	693	232	925	351	492	61	7	47	958	7639	4964	2675
Groningen	6051	952	109	1061	147	597	18	2	33	797	6315	4554	1761
Drente	2253	474	47	521	83	309	31	8	12	443	2331	1837	494
Overijssel	5448	560	150	710	210	467	54	1	12	744	5414	3740	1674
Gelderland	6124	1294	146	1440	221	704	54	19	35	1033	6531	4824	1707
Utrecht	4698	694	235	929	264	591	62	5	20	942	4685	3192	1493
Noord-Holland-Noord	6526	754	119	873	269	555	82	11	71	988	6411	4168	2243
Noord-Holland-Zuid	5541	846	337	1183	436	534	44	5	50	1069	5655	3620	2035
Amsterdam	12360	4497	1262	5759	2601	1348	640	1	67	4657	13462	8859	4603
Rotterdam	8140	1647	662	2309	1033	1134	49	—	26	2242	8207	5260	2947
Den Haag	6157	2870	899	3769	943	886	35	—	19	1883	8043	5014	3029
Zuid-Holland	9382	1553	139	1692	287	1269	148	9	29	1742	9332	6636	2696
Zeeland	1574	210	18	228	34	179	19	1	9	242	1560	1137	423
Noord-Brabant	1230	300	44	344	62	227	91	4	18	402	1172	893	279
Limburg	1113	249	71	320	126	213	12	8	5	364	1069	765	304
Totaal	84269	17593	4470	22063	7067	9505	1400	81	453	18506	87826	59463	28363

ONTWIKKELING VAN HET AANTAL LEDEN
BIJLAGE C **SINDS 1895**

1 Januari	Aantal leden	1 Januari	Aantal leden	1 Januari	Aantal leden
1895	700	1909	9504	1923	42047
1896	1000	1910	9980	1924	41230
1897	1500	1911	12582	1925	37894
1898	2100	1912	15667	1926	41221
1899	2500	1913	25708	1927	43196
1900	3200	1914	25609	1928	46169
1901	4000	1915	25642	1929	53395
1902	6500	1916	24018	1930	61162
1903	5600	1917	24893	1931	69263
1904	6000	1918	27093	1932	78920
1905	6816	1919	37628	1933	81914
1906	7471	1920	47870	1934	87212
1907	8423	1921	37412	1935	84269
1908	8748	1922	41472	1936	87826

BIJLAGE D

VERDELING VAN HET AANTAL LEDEN OVER DE VERSCHILLENDE PROVINCIËS

GEWESTEN	PER 30 SEPTEMBER															
	1914	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Friesland	3332	4414	5374	5350	4904	5071	4925	5366	5882	6256	6448	6858	6870	7834	7771	7627
Groningen	1725	3121	3431	3098	2784	2957	2997	3509	3931	4394	5017	5618	5675	5743	6102	6315
Drente	901	1406	2119	1575	1225	1166	1090	1289	1525	1595	1801	2319	2206	2338	2261	2382
Overijssel	1658	2433	2912	2825	2715	3130	3018	3323	3786	4569	4873	5479	5267	5574	5508	5507
Gelderland	1794	3561	4178	4438	3922	3889	3873	4151	4439	4672	5148	5808	5974	6480	6243	6648
Utrecht	800	1794	2142	2035	1936	1985	1987	2222	2497	3085	3324	3820	4151	4863	4855	4778
Noord-Holland-Noord	4122	2870	3481	3458	3295	3384	3301	3713	3978	4647	5155	6175	6411	6913	6546	6486
Noord-Holland-Zuid	—	1887	2162	2214	2076	2441	2392	2701	3025	3404	3857	4736	4841	6072	5571	5785
Amsterdam	5034	5627	5339	5188	4910	5384	5242	5817	7627	9273	10817	13522	13136	13793	12685	13461
Rotterdam	1646	2670	3069	3138	2750	2821	2922	3524	4398	5175	6001	6166	6768	7605	8149	8274
Den Haag	1668	1753	1904	1862	1892	2412	2524	2967	3793	4132	4725	5711	6113	6815	6292	7512
Zuid-Holland	2345	4238	4727	4595	4013	4514	4640	5382	5754	6605	7188	8259	8859	10299	9600	9447
Zeeland	424	540	620	682	611	688	694	895	1043	1375	1590	1975	2092	2054	1638	1620
Noord-Brabant	278	741	732	659	601	667	629	647	773	1110	1264	1363	1324	1558	1311	1194
Limburg	320	812	746	657	631	757	752	895	944	1000	1154	1343	1286	1273	1142	1129
Totaal	26047	37867	42936	41774	38265	41266	40986	46401	53395	61292	68362	79152	80973	89214	85674	88165

BIJLAGE E OVERZICHT LEDENTAL 28 GROTE STEDEN TOT OVERIGE DEEL VAN HET LAND

AFDELING	PER 31 DECEMBER																
	1 Jan. 1934 aant. inw.:	1914	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Amsterdam	778442	4959	5595	5169	5234	4831	5386	5523	5827	7761	9809	11185	13315	12983	13793	12360	13462
Haarlem	126740	361	496	491	458	457	527	502	789	922	1059	1275	1504	1575	2201	2042	2144
Alkmaar	29596	122	186	213	216	206	235	261	23	291	328	344	414	467	503	504	506
Zaandam	34952	396	554	575	679	706	730	738	810	821	868	1055	1132	1195	1180	1060	1017
Hilversum	64893	200	355	392	375	365	455	431	463	585	600	672	845	954	1154	966	947
Rotterdam	587901	1584	3072	3031	3098	2711	2809	3628	3400	4387	5044	5915	6113	6939	7605	8140	8207
Den Haag	469168	1631	1766	1863	1899	1888	2465	2585	3058	3908	4130	4815	5750	6163	6815	6157	8043
Leiden	72414	174	532	516	552	469	491	517	528	605	781	907	1015	1003	1036	951	993
Delft	52139	297	498	439	389	342	366	373	463	497	534	567	680	653	665	566	581
Dordrecht	59008	379	403	427	462	441	573	700	754	760	775	906	1000	1075	1128	1162	1064
Leeuwarden	50598	332	716	770	777	723	788	839	847	1099	1128	1238	1326	1320	1421	1288	1260
Groningen	111240	495	834	815	815	817	889	872	913	1065	1132	1253	1392	1571	1717	1977	2048
Assen	18693	264	409	372	205	177	226	193	227	277	278	315	352	352	335	301	304
Zwolle	42007	169	575	580	567	499	583	547	569	705	719	774	771	780	745	810	773
Enschede	51171	268	302	362	372	398	442	441	505	543	577	692	853	726	748	1293	1226
Almelo	33882	163	201	204	208	225	263	325	332	360	417	439	566	532	561	557	561
Hengelo	35058	159	147	171	176	169	175	169	240	379	488	504	533	494	544	535	518
Utrecht	159895	507	855	956	984	945	979	1082	1081	1201	1664	1745	1774	2003	2089	2138	2095
Apeldoorn	65179	131	309	313	399	359	372	368	361	360	345	393	381	357	367	439	487
Amersfoort	42818	154	229	242	238	206	215	217	234	355	376	425	458	474	517	482	486
Arnhem	82367	369	547	887	836	764	741	757	712	781	766	892	990	1034	1284	1248	1437
Nijmegen	87808	134	234	283	288	249	247	325	304	340	341	375	401	409	408	382	385
Zutphen	20498	227	334	349	370	337	387	402	423	478	479	473	548	603	558	570	563
Deventer	37949	116	384	384	364	336	378	375	400	478	478	527	663	640	719	642	674
Middelburg	18485	101	170	177	179	164	185	193	214	285	295	276	310	304	303	285	282
Den Bosch	44615	27	94	121	114	89	108	82	78	97	114	113	116	118	108	90	106
Eindhoven	96866	71	170	174	160	147	160	150	146	190	319	386	375	366	348	380	342
Maastricht	64895	165	196	149	164	184	204	224	222	254	318	300	390	342	345	294	255
Totaal ...	3339227	14052	20163	20425	20578	19214	21279	22819	24173	29754	33662	38761	43937	45432	49197	47619	50766
In procenten	40	55	49	49	50	51	52	52	52	55	55	56	56	55	56	56	57
Totaal ledental der Partij		25642	41472	42047	41230	37894	41221	43196	46169	54319	61162	69263	78920	81914	87212	84269	87826
Het Rijk	8290389																

*) Voor de cijfers der jaren 1915 tot 1920 verwijzen wij naar het jaarverslag 1933.

BIJLAGE F

PROVINCIALE STATENVERKIEZING 1923—1935

GEWEST	STATEN 1923			STATEN 1927			STATEN 1931			STATEN 1935		
	Totaal	S.D.A.P.	%	Totaal	S.D.A.P.	%	Totaal	S.D.A.P.	%	Totaal	S.D.A.P.	%
Friesland	160.195	39.297	24.5	170.172	41.998	24.6	177.385	45.725	25.8	193.223	46.482	24.1
Groningen	142.024	34.953	24.6	155.672	42.739	27.2	170.639	52.029	30.5	187.732	50.629	27.-
Drente	72.902	15.326	21.-	78.782	20.208	25.6	86.933	24.675	28.4	93.576	22.652	24.2
Overijssel	168.955	34.352	20.3	193.450	41.502	21.5	225.090	53.792	23.9	244.007	48.564	19.9
Gelderland	280.525	45.012	16.-	312.308	50.708	16.2	354.063	57.824	16.3	387.424	70.111	18.1
Utrecht	130.126	24.273	18.6	149.179	27.393	18.4	174.899	35.220	20.1	197.659	42.506	21.5
Noord-Holland-Noord ..	131.445	24.670	19.1	143.929	34.604	24.1	158.555	40.829	25.7	173.216	39.237	22.6
Noord-Holland-Zuid ..	116.903	23.724	20.-	140.807	30.481	21.5	174.611	40.772	23.4	205.626	43.217	21.-
Amsterdam	242.376	74.499	30.8	296.923	96.303	32.4	345.611	128.938	37.3	378.307	118.031	31.2
Rotterdam	186.321	66.012	35.4	213.899	74.059	34.6	239.956	83.816	34.9	260.751	91.823	35.2
Den Haag	141.131	41.254	29.3	167.171	49.139	29.4	197.592	54.063	27.4	225.699	64.059	28.4
Zuid-Holland	305.248	43.716	14.3	339.096	57.440	16.9	393.731	72.702	18.5	437.151	85.678	19.6
Zeeland	94.329	9.417	10.-	102.567	11.493	11.2	109.807	16.521	15.-	116.073	16.908	14.6
Noord-Brabant	276.120	13.533	4.9	307.059	16.609	5.4	357.786	24.844	6.9	390.346	28.534	7.3
Limburg	148.138	13.244	8.9	170.927	14.695	8.6	197.051	17.205	8.7	219.131	14.158	6.5
Totaal ..	2.596.738	503.282	19.4	2.941.851	609.392	20.7	3.353.509	748.955	22.3	3.720.055	792.592	21.3

BIJLAGE G

AANTAL ZETELS DER S.D.A.P. IN DE PROVINCIALE STATEN

Provincie:	1919	1923	1927	1931	1935	totaal aantal zetels per provincie:
Friesland	14	12	12	13	13	50
Groningen	14	11	13	14	13	45
Drente	8	7	9	10	10	35
Overijssel	8	9	10	10	10	47
Gelderland	10	10	10	11	12	62
Utrecht	8	8	8	8	9	41
Noord-Holland	21	19	24	26	22	77
Zuid-Holland	21	20	21	21	23	82
Zeeland	3	4	5	6	6	42
Noord-Brabant	4	3	3	4	5	64
Limburg	4	4	5	4	3	45
Totaal:	115	107	120	127	126	590

BIJLAGE H

VERGELIJKENDE STAAT VAN DE GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN IN 1931 EN IN 1935

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13									
	Aantal gemeenten waarover overzicht zich uitstrekt	Gemeenten waarin percentage steeg en zetels werden gewonnen		Gemeenten met stijging percentage zonder zetelwinst		Gemeenten waarin in 1931 niet aan de Raadsverkiezing werd deelgenomen		Gemeenten idem zonder zetelwinst	Gemeenten waarin percentage daalde en desondanks zetels gewonnen werden		Gemeenten met zetelwinst op lijsten niet van de partijafdelingen		Gemeenten met gedaald percentage en zetelverlies		Procentelijke winst en desondanks zetelverlies in:		Niet deelgenomen in: en daardoor verloren zetels		Aantal gemeenten waarin percentage en zetels gelijk bleven		Totaal zetels + of -	S.D.A.P. bezet in:	Aantal zetels
		Aantal gemeenten	Aantal gewonnen zetels	Ge-meenten	zetels winst	Ge-meenten	Ge-meenten	Zetels winst	Ge-meenten	Zetels winst	Ge-meenten	Ge-meenten	Zetels verlies	Ge-meenten	Zetels verlies	Ge-meenten	Zetels verlies	Ge-meenten	Zetels verlies	Aantal gemeenten			
Friesland	39	7	7	10	1	1	—	1	1	—	10	4	4	2	2	1	3	—	—	3	—	37	124
Groningen	55	7	7	14	1	1	—	2	2	—	16	14	16	—	—	—	—	—	—	—	—	55	167
Drente	32	8	8	6	1	1	—	—	—	—	9	6	7	1	1	1	1	—	—	—	—	33	98
Overijssel	44	7	8	10	4	4	1	1	1	2	9	6	6	1	1	—	—	—	—	3	+	39	109
Gelderland	67	23	31	22	7	12	2	—	—	—	8	5	5	—	—	—	—	—	—	—	+	64	191
Utrecht	32	9	10	8	3	4	7	2	2	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	+	26	77
Noord-Holland	95	26	29	21	1	1	2	1	1	1	22	19	20	—	—	—	—	—	—	2	+	91	253
Zuid-Holland	123	42	55	29	24	31	2	1	1	—	13	6	7	2	2	—	—	—	—	4	+	118	322
Zeeland	43	8	9	10	4	6	1	—	—	2	16	1	1	—	—	1	2	—	—	—	+	37	77
Noord-Brabant	21	7	8	4	2	2	—	—	—	—	3	5	5	—	—	—	—	—	—	—	+	20	47
Limburg	17	4	4	4	—	—	1	—	—	—	4	4	5	—	—	—	—	—	—	—	+	14	33
Totaal	568	148	176	138	48	63	16	8	8	5	8	113	70	76	6	6	4	6	12	+167	534	1498	

In kolom 13 van deze staat hebben wij de getallen overgenomen van de Vereniging voor Raadsleden. Enkele van deze getallen geven een klein verschil met de uitkomst van de optelling der corresponderende getallen der kolommen 1 tot 12. Dit verschil is ontstaan doordat ons van enige gemeenten de gedetailleerde vergelijkingscijfers ontbraken.

BIJLAGE I

BROCHUREVERKOOP 1935

GEWESTEN	Kerstbrochure 1934 K. Vorrink	Doel en wezen S. D. A. P. H. B. Wiardi Beckman	Crisis-program Gem. verkiezing	Sluit de gelederen A. W. Michiels	Het onderwijs in goede banen A. B. de Zeeuw	Van onderdaan tot burger F. van Meurs	Soc.-Dem. en de Boerenbonden W. van der Sluis	Het dak boven ons hoofd J. Bommer	Weest waakzaam! A. E. J. de Vries— Bruins	Een andere koers W. Drees	Een woord tot de bevolking van het platteland D. Bartels	In de branding van de tijd S. R. de Miranda	Waarom leven wij? Ed. Polak	Congresverslag	Rapport staatkundig stelsel der Soc.-Dem.	Rapport devaluatie pro en contra
Friesland	30	—	800	266	446	174	747	185	221	364	586	201	158	12	78	22
Groningen	20	—	757	254	137	76	242	105	76	166	1966	259	60	23	48	32
Drente	10	50	326	109	211	56	2460	121	96	95	349	80	239	8	23	21
Overijssel	100	25	512	282	542	305	462	211	319	323	196	221	328	13	41	26
Gelderland	2	10	659	144	386	259	463	166	198	248	614	194	294	20	58	47
Utrecht	4	—	556	445	1093	698	10	703	695	695	15	895	740	17	47	17
Noord-Holland-Noord ...	100	25	519	416	646	515	340	197	261	289	302	259	299	16	37	52
Noord-Holland-Zuid	—	12	726	231	363	330	192	250	242	175	135	715	405	4	55	52
Zuid-Holland	21	100	1066	530	768	275	369	279	326	435	650	384	179	30	98	61
Zeeland	—	—	141	65	255	120	100	230	125	390	50	240	125	3	21	4
Noord-Brabant	22	30	216	68	42	46	36	25	80	45	37	20	53	7	22	3
Limburg	—	—	175	40	25	5	5	90	35	70	5	154	30	6	26	15
Amsterdam	—	20	785	455	665	780	20	490	735	500	20	695	340	14	40	30
Den Haag	—	190	335	185	450	515	—	290	590	2430	—	300	250	12	51	14
Rotterdam	—	100	545	270	1027	802	—	327	350	450	—	550	300	19	53	30
Diversen	—	85	329	277	154	164	279	139	165	190	130	115	165	22	711	18
Totaal	309	647	8447	4037	7210	5120	5725	3808	4514	6865	5055	5282	3965	226	444	1409

BIJLAGE J

Lijst van afdelingen in de grotere plaatsen met ledental en opbrengst gemiddeld per lid:

	Aantal leden	Opbrengst per lid		Aantal leden	Opbrengst per lid
Den Helder	539	98	Amsterdam	13461	60
Eindhoven	359	95	Enschede	1233	60
Zwolle	781	94	's Hertogenbosch	86	60
Zutphen	566	84	Middelburg	281	59
Hilversum	963	84	Almelo	577	55
Hengelo	520	82	Rotterdam	8274	54
Utrecht	2159	80	Zaandam	1040	54
Groningen	2053	80	Leiden	1020	53
Bussum	193	80	Haarlem	2240	52
Nijmegen	381	79	Vlissingen	249	52
Velsen	769	76	's Gravenhage	7512	49
Heerlen	224	73	Schiedam	809	49
Zeist	242	73	Maastricht	274	48
Tilburg	116	71	Dordrecht	1101	46
Amersfoort	498	71	Arnhem	1469	45
Breda	180	70	Apeldoorn	490	42
Alkmaar	307	69	Deventer	685	42
Assen	299	68	Gouda	367	36
Deift	570	66	Vlaardingen	307	34
Leeuwarden	1266	65			

Uitgegeven werden:

197.876	zegels à f 0.10 =	f 19.787.60
92.083	„ à „ 0.25 =	„ 23.020.75
7.141	„ à „ 1.— =	„ 7.141.—
945	„ à „ 2.50 =	„ 2.362.50
75	„ à „ 10.— =	„ 750.—

tezamen 2.981.20 zegels; opbrengst f 53.061.85

Gemiddelde opbrengst per lid f 0.60.

ERELIJST:

Afdelingen, die, gemiddeld per lid, meer dan f 1.50 opbrachten voor de „Plan-inzameling”:

Vught (N.-Br.)	f 2.80	Gieten (Dr.)	„ 1.75
Barendrecht (Z.-H.)	„ 2.38	Castricum (N.-H.)	„ 1.71
Laren (N.-H.)	„ 2.30	Den Ijp (N.-H.)	„ 1.68
Vleuten (U.)	„ 2.26	Oudega (Fr.)	„ 1.66
Terwispe (Fr.)	„ 2.25	Groot-Schermer (N.-H.)	„ 1.66
Stadskanaal I (Gron.)	„ 2.24	Ouwerkerk (Z.)	„ 1.64
Zelhem (Gld.)	„ 2.09	Beets (Fr.)	„ 1.64
Beetsterzwaag (Fr.)	„ 2.06	Maarn (U.)	„ 1.61
Nieuwe-Schans (Gron.)	„ 2.05	Zevenaar (Gld.)	„ 1.61
Scherpenzeel (Fr.)	„ 2.04	Rhoon (Z.-H.)	„ 1.60
Etten (N.-Br.)	„ 1.97	Hindelopen (Fr.)	„ 1.59
Oegstgeest (Z.-H.)	„ 1.86	Scheemda (Gr.)	„ 1.54
Bergum (Fr.)	„ 1.75	Langezwaag (Fr.)	„ 1.53

BIJLAGE K

INDELING DER AFDELINGEN NAAR DE GEMIDDELDE OPBRENGST PER LID: (PLAN-INZAMELING)

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M
	Alle zegels onverkocht teruggezonden	Opbrengst min- der dan 10 cent per lid	Opbrengst 10—25 cent per lid	Opbrengst 26—50 cent per lid	Opbrengst 51—75 cent per lid	Opbrengst 76—99 cent per lid	Opbrengst 100—125 cent per lid	Opbrengst 126—150 cent per lid	Opbrengst meer dan 150 cent per lid	Totaal der afd. dat gegevens versprekte	Totaal aantal afdelingen	Aantal afdelingen waarvan geen gegevens
Friesland	2	—	6	24	36	22	15	8	8	121	123	2
Groningen	5	5	5	19	19	14	5	1	3	76	80	4
Drente	6	1	5	13	13	5	5	3	1	52	62	10
Overijssel	1	—	4	9	24	7	2	1	—	48	52	4
Gelderland	15	4	11	21	16	10	3	2	2	84	89	5
Utrecht	—	2	2	6	8	8	1	—	2	29	31	2
Noord-Holland-Noord	2	1	1	24	21	13	6	3	3	74	75	1
Noord-Holland-Zuid	—	—	2	5	10	9	2	1	1	30	32	2
Zuid-Holland	7	3	16	38	28	14	11	3	3	123	125	2
Zeeland	4	1	13	11	7	4	2	—	1	43	43	—
Noord-Brabant	—	—	3	5	6	5	—	1	2	22	27	5
Limburg	—	2	1	6	4	1	4	—	—	18	18	—
Amsterdam	—	—	—	—	16	—	—	—	—	16	16	—
Rotterdam	—	—	—	—	11	—	—	—	—	11	11	—
Den Haag	—	—	—	11	—	—	—	—	—	11	11	—
Totaal	42	19	69	192	219	112	56	23	26	758	795	37

BALANS VAN DE PARTIJKAS DER S.D.A.P. PER 31 DECEMBER 1935

BEZITTINGEN:

1. Kassa	f 1.820.46	
2. Postchèque en Girodienst	„ 31.206.37	
3. Twentsche Bank	„ 415.98	
		f 33.442.81
4. Effecten	„ 94.436.37	
5. Voorschotten u/g	„ 5.947.97	
6. Afdelingen en Gewesten	„ 36.113.84	
7. Meubilair	„ 4.047.95	
8. Diverse drukwerken	„ 275.—	
9. Interest	„ 8.800.—	
10. N.V. „Mij. tot Expl. en Administra- tie van Verenigingsgebouwen"	f 28.181.60	
Af: Verlies 1935	„ 2.149.93	
		„ 26.031.67
11. Onkosten vooruitbetaald	„ 1.812.21	
12. De Soc.-Democraat (nog te ontvangen)	„ 141.94	

f 211.049.76

SCHULDEN:

1. Crediteuren	f 37.789.75	
2. Leningen o/g	„ 58.000.—	
3. 5½ % obligatielening 1928.		
Saldo 1 Januari 1935	f 62.000.—	
Uitgeloot	„ 5.000.—	
		f 57.000.—
Obligaties in portefeuille	„ 37.000.—	
		„ 20.000.—
4. Onkosten nog te betalen	„ 13.129.28	
5. Interest nog te betalen	„ 1.400.42	
6. Reserve dubieuze vorderingen	„ 3.483.59	
7. Extra Heffing 1934.		
Saldo 1 Januari 1935	f 10.124.89	
Bij: In 1935 ontvangen... f 2.360.83		
Af: Onkosten (porti, enz.) „ 48.17		
		„ 2.312.66
		f 12.437.55
Gebruikt voor extra uitgaven	f 12.437.55	
(Zie Verlies- en Winstrekening 27.)		
8. „Plan" inzameling (gereserveerd)	„ 28.114.81	
9. Kapitaalrekening.		
Stand 1 Januari 1935	f 45.741.64	
Vermeerdering 1935	„ 3.390.27	
		„ 49.131.91
		f 211.049.76

TOELICHTING BALANSPOSTEN.

BEZITTINGEN:

1. In kas op 31 December 1935.	
2. Ons te goed bij de Postchèque en Girodienst per 31 December 1935.	
3. Ons te goed bij de Twentsche Bank per 31 December 1935.	
4. Boekwaarde per 31 December 1935. Volgens onderstaande specificatie:	
Het aandelenkapitaal van N.V. „Voorwaarts” nom. f 10.000.— boekw.	f 23.500.—
Het aandelenkapitaal van N.V. „Vooruitgang” nom. f 75.000.— boekw.	„ 57.000.—
Het aandelenkapitaal van N.V. „Ontwikkeling” nom. f 5000.— boekw.	„ 10.500.—
Aandelen N.V. „De Arbeiderspers” nominaal f 2000.— boekwaarde	„ 2.090.—
4½ % obligatie N.V. „Vooruitgang” ten laste N.V. „De Arbeiderspers”	„ 100.—
Twee 5 % obligaties Coöper. „Samenwerking” A'dam f 100.— en f 50.—	„ 150.—
Twee aandelen „Eigen Gebouw” Holwerd elk f 10.—	„ 20.—
Aandelen „Mij. tot Exploitatie en Administratie van Verenigingsgebouwen”, groot f 10.000.— waarop gestort	„ 1.000.—
Restant effecten uit de nalatenschap Cohen; getaxeerde waarde ...	„ 76.37
	<u>f 94.436.37</u>
5. Restant van lening H. v. d. Ploeg Heerlen	f 1.200.—
Restant lening te E.	„ 38.13
Neutrale Volksschool te Heerlen	„ 862.68
Voorschot onder verband van polis levensverzekering ...	„ 845.97
Federatie Velsen	„ 1.975.—
Lening te T.	„ 225.—
Diverse personen	„ 801.19
	<u>f 5.947.97</u>
6. Schuld van afdelingen voor contributiezegels diplomaboekjes en brochures.	
7. Waarde meubilair na afschrijving.	
8. Voorraad diplomaboekjes en kas- en contributieboeken.	
9. Nog te ontvangen dividend Partij-ondernemingen, geschat op 4 % over het in de N.V. „De Arbeiderspers” belegde obligatie-kapitaal.	
10. Door ons verstrekt bedrijfskapitaal voor de N.V. „Mij. tot Exploitatie en Administratie van Verenigingsgebouwen”, waarmede wij in rekening-courant-verhouding staan, na afschrijving verliezen 1934 en 1935	f 26.031.67
11. Drukkosten contributiezegels en -kaarten.	
12. Nog te ontvangen voor colportagenummers en achterstallig abonnementsgeld	f 275.71
Af: Vooruit betaald abonnementsgeld	„ 133.77
	<u>f 141.94</u>

SCHULDEN:

1. N.V. „De Arbeiderspers”	f 26.965.72
N.V.V.	„ 959.06
Contributie S.A.I.	„ 8.864.97
Uitgelote nog te betalen obligaties Lening 1928	„ 1.000.—
	<u>f 37.789.75</u>

2. Geleend 1931 van de Alg. Ned. Bond van Meubelm. en Behangers à 4½ pct. 's jaars	f 20.000.—	
Hiervan afgelost 1931—1935	„ 5.000.—	
		f 15.000.—
Geleend 1931 van de Alg. Ned. Bond van Pers. in Overh.dienst à 4 pct. 's jaars	f 30.000.—	
Hiervan afgelost 1931—1935	„ 12.000.—	
		„ 18.000.—
Geleend 1935 van de Alg. Ned. Diamantbew. Bond à 5 pct.		„ 25.000.—
		f 58.000.—
3. 5½ pct. Obligatielening 1928	f 100.000.—	
Uitgeloot 1929—1935	f 39.000.—	
Ingelost 1933 en 1934	„ 4.000.—	
		„ 43.000.—
		f 57.000.—
In portefeuille	„ 37.000.—	
		f 20.000.—
4. Bestaat uit:		
Bureau voor Arbeidsrecht Limburg	f 1.600.—	
Centrale Plan Commissie	„ 10.927.33	
Onkosten Kamerfracties	„ 52.37	
Intercommunale gesprekken	„ 55.78	
Onkosten Partijbestuur	„ 23.—	
Premie Ziektewet	„ 325.—	
Cadeau S.D.V.C. (1933)	„ 134.80	
Belasting	„ 11.—	
		f 13.129.28
5. Nog verschuldigd ½ jaar rente à 5½ % over f 21.000.—	f 577.50	
Nog verschuldigd 7 maanden 27 d. rente à 5 % over f 25.000.—	„ 822.92	
		f 1.400.42
6. Stand der reserve op 1 Januari 1935	f 3.049.72	
Afgeschreven posten	„ 566.13	
		f 2.483.59
Verhoogd met	„ 1.000.—	
		f 3.483.59
7. Verminderd met bijzondere uitgaven. (Zie Verlies- en Winstrek. 27.)		
8. Opbrengst „Plan Inzameling” per 31 December 1935	f 40.585.25	
Porti en drukkosten	f 1 108.73	
Inzake bijzondere uitgaven	„ 11.361.71	
(Zie Verlies- en Winstrekening 27.)		„ 12.470.44
		f 28.114.81

100

WINSTEN:

1.	Contributie afdelingen	f 127.328.73
2.	Contributie verspreide leden	" 53.—
3.	Diverse drukwerken	" 921.32
4.	Bijzondere inkomsten	" 12.001.50
5.	Interest	" 15.322.87
6.	Effecten	" 169.90
7.	Overschot uit „Extra Heffing 1934” f 12.437.55	
8.	Geput uit „Plan"-inzameling „ 11.361.71	
	_____	„ 23.799.26

A thick black diagonal line starts at the left edge of the page near the top and extends towards the bottom right corner, crossing over the final row of numbers.

f 179.596.55

TOELICHTING VERLIES- EN WINSTREKENING 31 DECEMBER 1935

VERLIEZEN:

1. Huur	f	4.800.—	
Personele belasting	"	1.330.42	
Belasting Dode hand	"	82.—	
			f 6.212.42
2. De kosten van het Paascongres bestaan uit:			
Drukwerk	f	3.107.45	
Af: Opbrengst verslag	"	275.11	
			f 2.832.34
Zaalhuur Krasnapolsky	"	484.15	
Versiering Krasnapolsky	"	15.10	
Reiskosten afgevaardigden	"	1.862.23	
Reis- en verblijfkosten P.B., afgev. gewesten, Kamerfracties en			
Contrôle-commissie	"	844.55	
Feestavond	"	200.—	
Congrescommissie	"	54.70	
Personeel en voorbereiding	"	117.92	
			f 6.410.99
Af: Kaartverkoop publieke tribune	"	21.10	
			f 6.389.89
Gemeenschapp. Congres N.V.V., zaalhuur Concertgebouw	f	375.60	
Versiering	"	30.—	
Drukwerk	"	20.80	
			f 426.40
Af: Kaartverkoop	f	58.96	
Aandeel onkosten N.V.V.	"	183.72	
			" 242.68
			" 183.72
			f 6.573.61
3. Kosten van vergaderingen van het Partijbestuur, vertegenwoordiging op afdelings- en gewestelijke bijeenkomsten en op vergaderingen van andere organisaties in Nederland.			
4. Kosten van kantoorbehoeften, reparaties machines en consumptiekosten bestuurders en personeel.			
5. Salaris Mr. E. Ribbius Peletier	f	3.680.—	
" K. Vorrink	"	5.000.—	
" C. Woudenberg	"	5.000.—	
Vacantietoelagen	"	525.92	
			f 14.205.92
6. Reis- en verblijfkosten	f	1.742.30	
Spoorwegabonnementen	"	1.070.50	
			f 2.812.80
7. Voor abonnementen op tijdschriften enz. van Gewestelijke secretarissen.			
8. Salarissen kantoorpersoneel, zegels Invaliditeitswet, premie Zeikwet en vacantietoelagen.			
9. Voor porti, telegrammen en telefoon.			
10. Salaris archivaris benevens onkosten diverse abonnementen en boeken.			
11. Druk en expeditiekosten van „Het Correspondentieblad" en van de „Mededelingen" voor de Vrouwenpropaganda, verminderd met opbrengst van extra abonnementen.			
12. Bijeenkomsten te Bern, Brussel, Genève en Parijs: vertegenwoordiging in Budapest, Kopenhagen en Londen.			
13. Kosten twee vergaderingen.			

14. Salarissen propagandisten, toelage vier gewestelijke secretarissen	f	21.524.71	
Subsidies:			
Gewest Drente	"	600.—	
" Gelderland	"	375.—	
" Limburg	"	1.500.—	
" Noord-Brabant	"	2.400.—	
" Noord-Holland-Noord	"	200.—	
" Zeeland	"	1.700.—	
Federatie Amsterdam	"	500.—	
Afdeling Gouda	"	40.—	
			f 7.315.—
Ons aandeel in bezuinigingsactie	"		1.283.83
Nadelig saldo brochureverkoop	"		372.65
Onkosten Februarimaand 7935	"		536.26
Manifest „Zuiderzeewet”	"		29.56
" „N.S.B.”	"		2.640.66
" „Kabinetscrisis”	f	2.229.03	
Opbrengst	"	931.81	
			" 1.297.22
" „Aan het Nederl. Volk”	f	2.020.84	
Opbrengst	"	1.089.21	
			" 931.63
Diverse Manifesten	"		808.21
Geschrift „Gij Jongeren”	"		540.57
Onkosten Meeting Assen	"		66.10
Bijeenkomst Ver. Soc.-Dem. Raads- en Statenleden	"		145.36
Onkosten abonnem. „Het Volk” Werkverschaffingen	"		29.97
Diversen	"		6.30
			f 37.528.03
Af: Voordelig saldo verkoop gramfoonplaten	f	26.—	
" " krant Statenverkiezingen	"	33.24	
			" 59.24
			f 37.468.79
15. A.J.C.	f	1.000.—	
Instituut	"	1.000.—	
Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs	"	2.250.—	
			f 4.250.—
16. Instituut voor Arb. Ontw. (winstuitk. „De Centrale”)	f	9.500.—	
A.J.C. (winstuitkering „De Centrale”)	"	2.500.—	
Extra subsidie A.J.C.	"	1.500.—	
Bond van S.D.V.C. i.z. Jaarvergadering	"	353.38	
Ver. van Soc.-Dem. Raads- en Statenleden	"	1.500.—	
Bond van Soc.-Dem. Studentenclubs	"	455.65	
Bureau voor Arbeidsrecht Limburg	"	1.000.—	
A.R.F.I. Amsterdam	"	1.000.—	
Volksschool Heerlen	"	219.15	
Indische Partij	"	100.—	
Volkshuis Brunssum	"	50.—	
Bur. voor Kinderbescherming	"	150.—	
			f 18.328.18
17. Kosten van het secretariaat.			
18. Partijcommissies tezamen met N.V.V.			
Ons aandeel in:			
Commissie rechtsspraak Arbeidszaken	f	36.90	
Financiële commissie	"	14.75	
Koloniale commissie	"	1.608.01	
Commissie Onderw. en culturele belangen Limburg	"	35.80	
			f 1.695.46
Transporteren	f	1.695.46	

	Transport	f	1.695.46	
	Algemene Raad	"	568.56	
	Commissie Centrale Administratie	"	3.88	
	Commissie Scandinavië	"	975.82	
	Zelfstandig:			
	Commissie Nieuwe Organen	"	65.20	
	Commissie tot bestudering politieke systemen	"	113.77	
	Landbouwcommissie	"	12.35	
	Programcommissie	"	2.45	
			<u>f</u>	<u>3.437.49</u>
19.	Nat. Bond voor Plaatselijke Keuze	f	10.—	
	Vrede en Volkenbondsmuseum	"	35.—	
	S.A.I.	"	5.433.12	
			<u>f</u>	<u>5.478.12</u>
20.	Afschrijving meubilair.			
21.	Schuld van opgeheven afdelingen.			
22.	Tot versterking van de reserve.			
23.	Kosten pensioenpremies bezoldigde bestuurders, propagandisten en kantoorpersoneel.			
24.	Druk- en expeditiekosten	f	5.212.34	
	Medewerking	"	372.37	
	Kosten secretariaat en vergoeding redactie	"	820.42	
	Diversen	"	12.03	
			<u>f</u>	<u>6.417.16</u>
	Abonnementsgelden en losse nummerverkoop	f	4.422.69	
	Nog te ontvangen	"	275.71	
	Advertenties	"	30.50	
			<u>f</u>	<u>4.728.90</u>
	Af: Vooruit betaald	"	133.77	
			<u>"</u>	<u>4.595.13</u>
			<u>f</u>	<u>1.822.03</u>
25.	Salaris van den leider van het bureau, benevens onkosten abonnementen en het houden van besprekingen. (Alle andere kosten, zoals personeel, kantoorhuur, enz. zijn in de desbetreffende rekeningen van de Partij opgenomen.)			
28.	Honorarium H. J. Wegerif, accountant	f	550.—	
	B.U.M.A.	"	250.—	
	Jubilea, bloemen en cadeaux	"	365.92	
	Advertenties	"	78.85	
	Brandassurantie	"	25.10	
	Onkosten kwestie Papendrecht.	"	13.—	
	Rechtskundige adviezen	"	177.90	
	Kosten Commissie van Geschillen	"	8.85	
	Kosten Tocht Personeel naar Vierhouten	"	63.82	
	Diversen	"	7.30	
			<u>f</u>	<u>1.540.74</u>

WINSTEN:

1. Contributie Afdelingen:

686043	zegels van 3 cent	f	20.581.29
243537	" " 5 "	"	12.176.85
1341781	" " 6 "	"	80.506.86
1414865	" " 10 "	"	141.486.50
99563	" " 20 "	"	19.912.60
85240	" " 30 "	"	25.572.—
378242	werklozenzegels	"	—.—
		<u>f</u>	<u>300.236.10</u>

Wij ontvingen terug van vorige jaren:

9189 zegels van 3 cent	f	275.87	
7775 " " 5 "	"	388.75	
28396 " " 6 "	"	1.703.76	
21847 " " 10 "	"	2.184.70	
11777 " " 20 "	"	2.355.40	
10558 " " 30 "	"	3.167.40	
12220 werklozenzegels	"	—	
			„ 10.075.68

Blijft f 290.160.42

Van dit bedrag komt 40 pct. aan de Partijkas, is „ 116.064.17

Enige afdelingen, die contributie inden zonder daarvoor zegels te verstrekken, hebben wij alsnog belast voor een bedrag van „ 395.14

Toeslag contributie voor Partijkas vanaf 1 Mei 1935:

903284 × 1 cent	f	9.032.84	
64769 × 3 „	"	1.943.07	
54446 × 5 „	"	2.722.30	
Toeslag zonder zegels	"	7.58	
			f 13.705.79

Zuivere opbrengst contributie 1935 „ 130.165.10

Waarvan afgaat drukkosten zegels en kaarten „ 2.836.37

f 127.328.73

2. Afdracht contributie verspreide leden.

3. Winst op diplomaboekjes, kas- en contributieboeken.

4. Winstuitkering „De Centrale” f 12.000.—
Van personen „ 1.50

f 12.001.50

5. Ontvangen dividend van de Beleggingsmaatschappijen en van de aandelen N.V. „De Arbeiderspers” f 17.953.01

Nog ontvangen dividend N.V. „De Arbeiderspers” 1934 „ 806.99

Rente bankrekening en diverse coupons „ 208.66

f 18.968.66

Betaald:

5½ pct. Obligatielening	f	1.142.87	
Ned. Bond van Personeel in Overh.dienst	"	960.—	
Alg. Ned. Bond van Meubelen en Behangers	"	720.—	
Alg. Ned. Diamantbew. Bond	"	822.92	
			„ 3.645.79

f 15.322.87

6. Winst op verkochte effecten, nalatenschap Cohen.

N.V. Maatschappij tot exploitatie en administratie van verenigingsgebouwen gevestigd te Amsterdam

BALANS PER 31 DECEMBER 1935

Aandeelhouders	f 9.000.—	Aandelenkapitaal	f 10.000.—
Huis Tesselschadestraat	„ 82.500.—	Hypotheken o/g	„ 55.000.—
Brandassurantie (vooruitbetaald)	„ 375.—	S.D.A.P.	f 28.181.60
		Nog te verrekenen verlies exploit. 1935 ..	„ 2.149.93
			„ 26.031.67
		Huren vooruit ontvangen	„ 370.83
		Interest nog te betalen	„ 472.50
	<u>f 91.875.—</u>		<u>f 91.875.—</u>

VERLIES- EN WINSTREKENING BOEKJAAR 1935

Belastingen, schoonmaak, water en licht	f 5.304.12	Huren	„ 9.010.—
Kosten van verwarming	„ 798.94	Nadelig (te dekken door S.D.A.P.)	„ 2.149.93
Interest hypotheke	„ 2.896.57		
Kosten van onderhoud	„ 660.30		
Afschrijving huis	„ 1.500.—		
	<u>f 11.159.93</u>		<u>f 11.159.93</u>

BEGROTING VAN BATEN EN LASTEN VAN DE PARTIJKAS DER S.D.A.P. OVER 1936.

Nummers Verlies- en Winstrekening		Geraamd over 1935	Uitkomst over 1935	Geraamd over 1936
a. BATEN:				
1	Contributie afdelingen	f 136.500.—	f 127.328.73	f 134.000.—
2	„ „ verspreide leden	„ 30.—	„ 53.—	„ 50.—
3, 4, 5, 6	Bijzondere inkomsten	„ 16.200.—	„ 28.415.59	„ 16.200.—
7, 8	Extra Inzameling 1935	„ 12.470.—	„ 23.799.26	„ —.—
	Extra Bijdrage 1936	„ —.—	„ —.—	„ 16.000.—
		f 165.200.—	f 179.596.58	f 166.250.—
b. LASTEN:				
1	Kantoorhuur en belasting	f 6.300.—	f 6.212.42	f 6.300.—
2	Kosten Congres	„ 7.500.—	„ 6.573.61	„ 7.500.—
3	Vergaderingen Dagelijks Bestuur en Partijbestuur	„ 1.100.—	„ 1.083.25	„ 1.100.—
4	Bureaunkosten en kantoorbehoeften	„ 3.950.—	„ 3.996.30	„ 4.000.—
5	Salarissen bestuurders	„ 14.210.—	„ 14.205.92	„ 14.210.—
6	Kosten bestuurders	„ 2.750.—	„ 2.812.80	„ 2.800.—
8	Salarissen personeel	„ 20.500.—	„ 20.446.58	„ 20.500.—
9	Porti, telegrammen en telefoon	„ 5.000.—	„ 5.074.61	„ 6.000.—
10	Kosten archief en bibliotheek	„ 1.700.—	„ 1.590.35	„ 1.600.—
11	Uitgave „Correspondentieblad” en „Mededelingen” voor de Vrouwenpropaganda	„ 500.—	„ 797.17	„ 800.—
12	Internationale Congressen en bijeenkomsten	„ 1.450.—	„ 1.899.10	„ 1.900.—
13	Kosten Partijraad	„ 2.500.—	„ 1.329.98	„ 2.500.—
7, 14	Actie en Propaganda, Abt. Gew. Secretarissen	„ 35.350.—	„ 37.560.64	„ 37.290.—
15, 16	Subsidies	„ 21.250.—	„ 22.578.18	„ 22.250.—
17, 18	Partijcommissies en Kamerfracties	„ 3.800.—	„ 3.630.64	„ 3.600.—
19	Contributies	„ 6.000.—	„ 4.701.—	„ 5.500.—
20	Meubilair	„ 500.—	„ 500.—	„ 500.—
23	Pensioenpremies	„ 6.240.—	„ 6.192.06	„ 4.900.—
21, 22, 24, 25, 26, 28	Diversen	„ 12.600.—	„ 11.222.44	„ 12.000.—
27	Bijzondere Actie en Propaganda en steun aan politieke vluchtelingen	„ 12.000.—	„ 23.799.26	„ 11.000.—
	Te verwachten uitgaven 1936	f 52.525.06		
	Hiervan is gedekt uit overschot: „Plan-Inzameling” (zie Balans 8) f 28.114.81			
	Nog ontvangen 1936	„ 13.410.25		
		„ 41.525.06		
		f 165.200.—	f 176.206.31	f 166.250.—

TOELICHTING BATEN.

1. Rekening gehouden met de tijdelijke contributieverhoging welke in 1936 voor het gehele jaar geldt.
2. Begroot volgens ontvangsten 1935.
- 3, 4 en 5. Bestaat uit winstaandeel „De Centrale” (f 12.000.—), winst op diverse drukwerken en interest op obligaties der N.V. „De Arbeiderspers”.

TOELICHTING LASTEN.

1.	Begroot volgens te verwachten uitgaven.		
2.	Kosten Paascongres.		
3.	Begroot volgens uitgaven 1935.		
4.	„ „ „ 1935.		
5.	Salaris Mr. E. Ribbius Peletier	f 3.680.—	
	„ K. Vorrink	„ 5.000.—	
	„ C. Woudenberg	„ 5.000.—	
	Vacantietoeslagen	„ 530.—	
			f 14.210.—
6.	Begroot volgens uitgaven 1935.		
8.	„ „ tegenwoordige salarissen.		
9.	„ „ te verwachten uitgaven.		
10.	„ „ uitgaven 1935.		
11.	„ „ „ 1935.		
12.	„ „ „ 1935.		
13.	„ „ als vorig jaar.		
7.	en 14 Onkosten propagandamateriaal, salaris voor de propagandisten en subsidie aan diverse Gewesten.		
15.	en 16. Subsidies aan:		
	A.J.C.	f 3.500.—	
	Winsttaandeel „De Centrale”	„ 2.500.—	
			f 6.000.—
	Instituut voor Arbeidersontwikkeling ...	f 1.000.—	
	Winsttaandeel „De Centrale”	„ 9.500.—	
			„ 10.500.—
	Vereniging van Soc.-Dem. Raads- en Statenleden		„ 1.500.—
	Bond van S.D.V.C.	f 2.250.—	
	Extra inzake reiskosten Jaarvergadering „	350.—	
			„ 2.600.—
	Bureau voor Arbeidsrecht Limburg	„ 1.000.—	
	Bond van Soc.-Dem. Studentenclubs	„ 300.—	
	Diversen	„ 350.—	
			f 22.250.—
17.	en 18. Begroot volgens uitgaven 1935.		
19.	Contributie S.A.I. en Bur. voor Plaatselijke Keuze.		
20.	Voor afschrijving.		
23.	Pensioenpremie voor bestuurders, personeel en propagandisten.		
21, 22, 24, 25, 26 en 28.	Begroot volgens te verwachten uitgaven.		
27.	Voor steun aan politieke vluchtelingen en voor kosten van de Centrale Plan-Commissie.		

Accountantsrapport bedoeld in art. 42 der statuten

Ondergetekende verklaart:

1o dat hij het toezicht en de contrôle op de boekhouding en administratie van de Partij, waaronder begrepen die van de N.V. „Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Verenigingsgebouwen”, gedurende het boekjaar 1935, doorlopend heeft uitgeoefend en het een zowel als het ander in goede orde heeft bevonden,

2o dat door hem, krachtens opdracht, tevens contrôle is uitgeoefend op de boekhouding van de voor gezamenlijke rekening van S.D.A.P. en N.V.V. sinds begin November 1935 functionnerende Commissie, bekend onder de naam van „Centrale Plan-Commissie”, conform welke boekhouding de S.D.A.P. haar aandeel in het saldo van baten en lasten heeft geboekt,

3o dat hij de door den Penningmeester ontworpen jaarrekening over genoemd jaar met de boeken en bescheiden heeft vergeleken en,

4o dat deze rekening een voldoende grondslag oplevert voor de aan het Partijbestuur, wegens deszelfs financieel beleid, te verlenen décharge.

Amsterdam, 9 Maart, 1936.

De accountant,

Aan de Partijraad der S.D.A.P.

(w.g.) H. J. WEGERIF.

Verklaring van de Commissie van Contrôle.

Aan het congres der Sociaal-Democratische
Arbeiderspartij in Nederland.

De commissie van contrôle, bedoeld in art. 43 der Statuten, kennis genomen hebbende van de boekhouding der Partij over het boekjaar 1935; van het daarop betrekking hebbende accountants-rapport d.d. 9 Maart 1936 en van de daarnevens door den Partijpenningmeester en den accountant verstrekte gegevens en inlichtingen,

stelt het congres voor het Partijbestuur décharge te verlenen wegens zijn financieel beleid gedurende het boekjaar 1935.

Amsterdam, 10 Maart 1936.

(w.g.) P. W. VAN LOON.

„ J. VAN DER SLEEN.

„ Mr. J. J. VAN DER VELDE.

Jaarverslag van de Bond van Sociaal-Democratische Vrouwenclubs over 1935.

Organisatie.

Op 31 December van het afgelopen jaar telde onze Bond 206 clubs met 12.621 leden en 16 propaganda-commissies. Door deze clubs en commissies wordt zeer actief deelgenomen aan het propagandawerk en aan het ontwikkelingswerk, dat vanwege de Bond wordt georganiseerd. Getuige het feit dat alle clubs en commissies op 8 na gewerkt hebben met het door de Bond verstrekte colportagemateriaal, dat aan de jaarvergadering, ondanks de vrij hoge kosten daaraan verbonden door afgevaardigden van 176 clubs en commissies werd deelgenomen, dat door 170 clubs de Vrouwendag werd gevierd en dat zelfs in deze moeilijke tijden 99 clubs met een of meer leden deelnamen aan een bijeenkomst op „De Born”.

De samenstelling van het Hoofdbestuur onderging dit jaar een ingrijpende wijziging. Onze voorzitter M. Wibaut—B. v. B., die de Bond van zijn oprichting af als voorzitter had geleid, achtte de tijd gekomen het voorzitterschap in andere handen te doen overgaan. Gelukkig betekende haar afscheid als voorzitter geen afscheid van haar werk in de Bond, daar zij door de jaarvergadering als lid van het Dagelijks Bestuur werd gekozen.

Als opvolgster van p.ge Wibaut koos de jaarvergadering met algemene stemmen p.ge A. E. J. de Vries—Bruins, die sinds jaren de functie van tweede voorzitter had bekleed en als zodanig reeds menige jaarvergadering had geleid.

Van de overige leden van het Hoofdbestuur stelden zich de p.gn. J. Hartog, W. Ploegsma—Bentum, G. Ringnalda—Postma en C. Willemssen—Oly om verschillende redenen niet meer herkiesbaar. Aan deze leden, waarvan enkelen verscheidene jaren in het Hoofdbestuur zitting hadden gehad, werd hartelijk dank gebracht voor hetgeen zij als H.B.-lid voor de Bond hadden verricht.

Door de jaarvergadering werd het Hoofdbestuur als volgt samengesteld: A. E. J. de Vries—Bruins, voorzitter; I. Vorrink—Bergmeijer, M. Wibaut—B. v. B., leden van het Dagelijks Bestuur; A. J. Aarsen—Jansen, A. v. d. Goes van Naters—v. d. Plaats, A. C. Ploeg—Ploeg, A. Secrève—Bregman, H. Straalman—Kremer. Voorts werd E. Ribbius Peletier door het Partijcongres wederom tot secretaresse gekozen.

Jaarvergadering en vredesdemonstratie.

De jaarvergadering werd gehouden op Zaterdag 23 en Zondag 24 Maart te Utrecht. Zij was bezocht door 425 afgevaardigden van 176 clubs en commissies en door 41 gastafgevaardigden van 33 partij-afdelingen. De eerste dag was gewijd aan de organisatorische zaken, de behandeling der jaarverslagen en de bespreking van de voorstellen der clubs.

De tweede dag droeg de vergadering een demonstratief karakter. De beide zalen van Tivoli waren die dag geheel gevuld met de afgevaardigden en de ruim twee duizend belangstellenden, die van verschillende clubs uit het land te Utrecht waren samengekomen. Inleidingen werden gehouden door p.ge A. E. J. de Vries—Bruins, die de „Verkiezingen van de Provinciale Staten en Gemeenteraden in verband met de tijdsomstandigheden” behandelde en Dr. W. Banning, die sprak over „Socialistische

Vredesstrijd". In de tweede zaal werden deze onderwerpen resp. behandeld door H. Straalman—Kremer en W. Ploegsma—Bentum. Na afloop werd een straatdemonstratie gehouden, waarbij de leuze „Sociaal-democratie is vredeskracht, vrouwen strijdt met ons mede" op juiste wijze de gevoelens van de demonstrende vrouwen vertolkte. Deze vrouwenvredesdemonstratie en de wijze waarop zij geschiedde, liet niet na indruk te maken.

Vredesvergadering Carré.

De jaarvergadering was niet de enige gelegenheid, waarbij de Bond de leden oproep om te getuigen van haar vredeswil. Toen deze herfst de oorlog in Abessinië als een dreigend gevaar opdoemde, belegde het Bondsbestuur een grote meeting in Amsterdam, waar voor de geheel gevulde zaal van Carré de sprekers C. Pothuis—Smit, T. Toornstra—de Hondt en A. E. J. de Vries—Bruins een scherp protest tegen het Italiaans oorlogsdrijven deden horen. Op deze vergadering waren ook enige honderden leden van buiten Amsterdam gelegen clubs aanwezig.

Actie en propaganda.

Uiteraard was de actie, die in de eerste maanden van het jaar werd gevoerd geheel gericht op de propaganda voor de Raads- en Statenverkiezingen. Er werden door de Bond drie verkiezingsgeschriftjes uitgegeven, n.l. „Een nieuwe Koers" door A. E. J. de Vries—Bruins, „Naar een wereld zonder stempelaars" door W. Ploegsma—Bentum en „Naar nieuwe gemeenteraden" door H. T. Werkhoven—Dijkhuis, die in grote aantallen door de clubs onder de kiezeressen werden gebracht. Daarnaast verleenden de clubs hulp aan de algemene verkiezingspropaganda door de partij-afdelingen georganiseerd; in vele plaatsen verspreidden men speciale manifesten tot de vrouwen gericht. Zeker heeft het medewerken onzer vrouwen bijgedragen tot het succes der verkiezingen.

Ter ondersteuning van de verkiezingspropaganda stelde de Bond een serie lichtbeelden beschikbaar, in welke serie de eisen van ons crisis-program op aanschouwelijke wijze werden toegelicht. Van deze lichtbeeldenserie werd door zeer vele clubs gebruik gemaakt.

Behalve de verkiezingsgeschriftjes verschenen 2 geschriftjes gewijd aan de propagandering van de vredesgedachte, n.l. de Kerstbrochure „Vertrouwen en Strijden", geschreven door A. Secrève—Bregman en een 11 Novembargeschriftje getiteld „Wapens op Wapenstilstandsdag" door C. Pothuis—Smit. Dit laatste geschriftje werd uitgegeven ter voldoening aan een verlangen van de vorige jaarvergadering. Door de meeste clubs is met dit geschriftje op de Wapenstilstandsdag op enigszins demonstratieve wijze gecolporteerd, deze colportage-tochten bleken overal een succes te zijn.

Tegen het oorlogsspeelgoed werd actie gevoerd met een circulaire, gericht aan de speelgoedwinkeliers om geen oorlogsspeelgoed in te slaan en een plaat, die tegen St. Nicolaas verscheen om geen oorlogsspeelgoed te kopen.

Op verzoek van de Bond ging de redactie van „Vrijheid, Arbeid, Brood" ertoe over in September een speciaal vrouwennummer uit te geven. Naast de werkersgroepen van de buracprops hebben vele vrouwenclubs met dit vrouwennummer gewerkt. Zij slaagden erin 17.171 exemplaren van dit nummer onder de bevolking te verkopen.

Aan geschriftjes werd verkocht:

„Een nieuwe Koers”	38.445	exemplaren
„Naar een wereld zonder stempelaars”	32.750	„
„Naar nieuwe gemeenteraden”	30.122	„
„Wapens op Wapenstilstandsday”	33.115	„
„Vertrouwen en Strijden”	37.570	„

Totaal 172.002 exemplaren.

Octobermaand en Vrouwendag.

De October-maand bracht zoals gewoonlijk een stevige propaganda-actie voor ons eigen blad „De Proletarische Vrouw”, die onze krant 2734 nieuwe abonné's aanbracht. Ditmaal moesten de clubs bij haar werkzaamheden de steun van de propagandiste ontberen, daar p.ge S. Hegt—van Gelder met 1 September de dienst van de „Arbeiderspers” met pensioen had verlaten. Aan p.ge Hegt, die gedurende 16 jaren eerst als administratrice, later als propagandiste haar beste krachten aan „De Proletarische Vrouw” heeft gegeven en met nooit verflauwende ijver de propaganda voor ons blad heeft behartigd, zij in dit verslag hartelijk dank gebracht, voor de wijze waarop zij eraan heeft medegewerkt ons blad groot te maken.

Na het vertrek van p.ge Hegt bleef de functie van propagandiste gedurende enige maanden onvervuld, met 1 Februari 1936 zal p.ge M. Kist, daartoe door „De Arbeiderspers” benoemd, haar werk als propagandiste van „De Proletarische Vrouw” aanvaarden.

Na afloop van de October-actie werd de Vrouwendag gevierd, die dit jaar natuurlijk was ingesteld op de actie voor het Plan van de Arbeid. Onder de leuze „Het Plan van de Arbeid wijst ons de weg” werden 138 vergaderingen door de clubs belegd, terwijl 32 clubs zich voor de viering van de Vrouwendag aansloten bij een naburige plaats. De Vrouwendagen trokken in totaal ruim 22.000 bezoekersters en bezoekers.

Ter opluistering van de Vrouwendag stelde het Bondsbestuur beschikbaar de tafelen: „Bevrijding door Socialisme”, ontworpen door M. Kaas—Albarda en een toepasselijk toneelstukje „Twee Zusters”, geschreven door Joh. Kuiper.

Samenwerking met andere organisaties.

Dit jaar werkte de Bond weer samen met de V.A.R.A. voor de geregelde uitzending van het Vrouwenkwartiertje, hetwelk gegeven werd des Woensdagmiddags van 2—2.15 uur. Naast losse voordrachten, waarvoor wij de medewerking van een groot aantal spreeksters mochten ontvangen, werden enige voordrachtseries gegeven en wel „Socialisme voor niet-socialistische vrouwen” door C. Pothuis—Smit, „Vakbeweging” door T. Meilink en „Grote vrouwenfiguren” door N. de Jong—Zernike.

De samenwerking met verschillende vrouwenverenigingen in het Comité tot verdediging van de vrijheid van arbeid voor de vrouw werd ook dit jaar voortgezet. Op initiatief van dit Comité werden in verschillende plaatsen van ons land openbare vergaderingen belegd, om te protesteren tegen de steeds verdere terugdringing van de vrouw uit het arbeidsleven. Aan deze vergaderingen verleenden onze clubs ter plaatse medewerking.

Een nieuwe aanslag op de vrijheid van de vrouw vormt het z.g. voorontwerp-Slingenberg, dat fabrieksarbeid en kantoorarbeid van meisjes

beneden de 16 jaar wil verbieden en voorts den Minister verschillende bevoegdheden wil verlenen om naar eigen goeddunken bepaalde arbeid op kantoren of fabrieken voor vrouwen en meisjes gesloten te verklaren. Door den Minister van Sociale Zaken uitgenodigd een lid aan te wijzen in een speciale commissie, die aan de Hoge Raad van Arbeid omtrent dit voorontwerp advies zal uitbrengen, wees het Bondsbestuur zijn voorzitter als lid dezer commissie aan.

Herinneren wij voorts aan de maatregel bij amendement in het bezuinigingsontwerp ingevoegd, waardoor op eens aan de in dienst zijnde gehuwde onderwijzeres ontslag wordt aangezegd, zonder dat aan haar daarvoor enige schadeloosstelling in de vorm van een wachtgeld-regeling wordt uitgekeerd, terwijl aan de gehuwde onderwijzeressen, die op wachtgeld staan, dit wordt ontnomen. Over dit groot onrecht vervult ons de diepste verontwaardiging.

Het zomerwerk op „De Born”.

Ook dit jaar nam weer een groot aantal partijgenoten deel aan onze zomerbijeenkomsten op „De Born”, zowel aan de z.g.n. algemene bijeenkomsten, als aan die bijeenkomsten, welke een speciaal karakter dragen.

Er werden in totaal 24 bijeenkomsten georganiseerd, n.l. 3 scholingsweken voor bestuursleden, 2 studieweken voor leesclubleidsters, één bijeenkomst voor spreekkoorleidsters, 8 algemene bijeenkomsten van Vrijdag tot Maandag, 6 algemene bijeenkomsten van kortere duur, 2 bijeenkomsten voor echtparen, waarvan één gedurende de Pinksterdagen en één vacantieweek voor werkende vrouwen en meisjes. Bijzondere vermelding verdient voorts een conferentie met Prof. C. Mennicke als inleider, welke conferentie aan de bespreking van verschillende vraagstukken uit de sociale psychologie was gewijd.

In totaal namen aan deze bijeenkomsten deel 639 partijgenoten uit 90 verschillende plaatsen.

Daarnaast bestond voor de clubs de gelegenheid een één-daags uitstapje naar „De Born” te maken; hiervan maakten 21 clubs met 501 deelneemsters gebruik. In totaal heeft dus „De Born” deze zomer aan 1140 partijgenoten gastvrijheid verleend.

Aan verschillende clubs werd de gelegenheid gegeven een partijgenote uit een werkloos gezin met een tegemoetkoming uit het Tiele Wibautfonds van een verblijf op „De Born” te doen genieten.

Medewerking bij het leiden van de verschillende bijeenkomsten en cursussen verleenden o.a. de Bondssecretaresse, L. Aarsen—Jansen, T. v. Andel, Z. Beun, S. de Boer, L. Broersma, H. Dekhuyzen-Zeehuisen, Z. ten Have—v. d. Werff, S. Hegt—v. Gelder, D. de Jong, M. Kaas—Albarda, J. Keppler—B. v. B., L. Koppenschaar, C. v. d. Leek, T. Meilink, A. C. Ploeg—Ploeg, L. H. Ruitenbergh—v. d. Muyzenberg, A. Thomassen—Lindt, L. Tondou, I. Vorrink—Bergmeijer, A. E. J. de Vries—Bruins, J. v. d. Weel en C. Willemsen—Oly.

Deze zomer is weer duidelijk gebleken van hoe grote waarde het bestaan van het Tiele Wibautfonds is voor de uitbreiding van het ontwikkelingswerk. Dank zij de offervaardigheid van de clubleden, die dit fonds eerst hebben opgebouwd en thans zorgdragen voor de instandhouding ervan, konden 70 partijgenoten, voor wie het anders niet mogelijk zou zijn geweest een week op „De Born” mee te maken, thans daartoe in staat worden gesteld. Een aantal van deze partijgenoten

kwamen krachtens een speciale regeling, die voor de clubs in de kleine afdelingen was getroffen. Deze regeling kwam hierop neer, dat tegen betaling van in totaal slechts f 5.— een partijgenote naar een scholingsweek voor bestuursleden kon worden gezonden. De candidaatsstelling daartoe geschiedde door de clubs, aan 41 kandidaten kon een vijfguldens-plaats beschikbaar worden gesteld.

Natuurlijk stonden de scholingsweken voor bestuursleden ook open voor partijgenoten uit de grotere plaatsen, waarvan ook vele aan deze scholing hebben deelgenomen. Er werden 3 scholingsweken gehouden met in totaal 66 deelnemers, afkomstig uit de volgende plaatsen: Alkmaar, Almelo, Amsterdam, Apeldoorn, Andijk, Anna Paulowna, Appingedam, Breda, Castricum, Deventer, Dongjum, Dronrijp, Eindhoven, Engelum, Enschede, Gorinchem, 's-Graveland, Groningen, Harkstede, Heerlen, Heiloo, Den Bosch, Hilversum, Hoensbroek, Hoofddorp, Hoogeveen, Hoogkerk, St. Jac. Parochie, Jelsum, Kaalheide, Kampen, Koedijk, Kolhorn, Krimpen a.d. IJssel, Losser, Marum, Nw. Lekkerland, Nw. Vennep, Noordwolde, Oldeboorn, Overdinkel, Petten, Roordahuizum, Sneek, Stadskanaal, Termunten, Treebeek, Ureterp, Velp, Venlo, Wieringerwaard, Winkel, Winschoten, Wormer, Wormerveer, IJmuiden, Zandvoort, Zwaagwesteinde.

Ten behoeve van de leidsters onzer leesclubs werden 2 studieweken georganiseerd. Bij deze weken namen de praktische oefeningen in het leiden van een leesclub weer een grote plaats in, iedere cursist kreeg de gelegenheid een bepaald onderwerp in een leesclub te behandelen. In de tweede leesclubleidstersweek werd bovendien aandacht besteed aan het rapport „Nieuwe Organen”, waarover Mr. L. A. Donker een inleiding hield en aan de behandeling van Prof. Bonger's „Problemen der Democratie”. De eerste week telde 25 deelnemers, de tweede 15 deelnemers, de cursisten waren afkomstig uit de volgende plaatsen: Alkmaar, Amsterdam, Dordrecht, Eindhoven, Emmer Compasum, Gouda, Groningen, Haarlem, Hilversum, Kiel Windeweer, Leeuwarden, Leiden, Musselkanaal, Noord Scharwoude, Oostvoorne, Oudkarspel, Rotterdam, Sneek, Stadskanaal, Tilburg, Utrecht, Velp, Wijhe, Zandvoort, Zuilen.

Te vermelden valt voorts, dat door p.g.e J. Keppler—B. v. B., die reeds zovele jaren het Amsterdamse spreekkoor leidt, een cursus werd gegeven, tot opleiding van spreekkoorleidsters. De cursus, die in de herfst op „De Born” werd gegeven, was voorbereid door een schriftelijke cursus gedurende de zomermaanden. Deze voorbereiding maakte het mogelijk gedurende de dagen, dat de leidster met de cursisten op „De Born” samenwerkte, vruchtbaar werk te verrichten.

In de herfst werd door de clubs een inzameling gehouden ten bate van het Tiele Wibautfonds. Er werd gewerkt met bonboekjes en voorts werd verkocht de spreuk: „Er is maar één Land, onze Aarde.

Er is maar één Volk, de Mensheid”.

In totaal werd ruim f 700.— ingezameld, waardoor het ons in de komende zomer weer mogelijk zal zijn ons scholings- en studiewerk op dezelfde voet voort te zetten.

Ontwikkelingswerk gedurende de wintermaanden.

In de meeste clubs is het de gewoonte, dat op de huishoudelijke vergaderingen na afhandeling van de gewone agendapunten een inleiding wordt gehouden. Zo hadden ook dit jaar in de clubs weer verschillende inleidingen plaats. Daarnaast bestonden in vele clubs afzonder-

lijke leesclubs, die geregeld eens per week of eens per 14 dagen bijeen komen. Ons werd door de clubs melding gemaakt van 180 leesclubs met in totaal 1860 vaste deelnemers.

Aan de clubs in kleine plaatsen, die zelf niet beschikken over een leesclubleidster, wordt dikwijls hulp geboden door een leidster uit een naburige plaats. Het zijn de gewestelijke commissies, die hiervoor de nodige bemiddeling verlenen en dikwijls ook bijdragen in de te maken reiskosten.

Door vele leidsters wordt gebruik gemaakt van de Bondsuitleendienst van materiaal voor leesclubs; aan 148 aanvragen kon dit jaar worden voldaan. De maandelijks verschijnende „Mededelingen” leverden ook dit jaar weer stof voor de besprekingen in de leesclubs. In de eerste maanden van het jaar werd in de „Mededelingen” bijzondere aandacht besteed aan de gemeentepolitiek, daarna gaf p.ge F. Polak—Leverpoll een serie besprekingen van Prof. Bongers' boek „Problemen der Democratie” en over het Plan van de Arbeid. De „Mededelingen” worden gratis gezonden aan alle clubs en aan de partijafdelingen, die de wens daartoe te kennen geven, bovendien hebben 768 partijgenoten zich op deze uitgave geabonneerd.

Door sommige gewesten werd een leidsterscursus georganiseerd. In de gewesten Noord-Holland en Gelderland werd een cursus gegeven onder leiding van de Bondssecretaresse, in het gewest Utrecht onder leiding van W. Ploegsma—Bentum.

In Overijssel werden 2 cursussen gehouden, die resp. geleid werden door pg. W. v. d. Sluis en Ds. Horreus de Haas.

Het jaar 1935 is voor onze clubs weer een flink werkjaar geweest, zowel wat betreft het propagandawerk als het werk van de scholing der eigen leden. Deze beide kanten van ons werk zullen ook in 1936 weer goed tot haar recht moeten komen, want voor de propaganda voor het Plan van de Arbeid zal ook van de vrouwen veel worden gevraagd. Dat iedere club haar deel in dezen moge bijdragen.

E. RIBBIUS PELETIER,
Secretaresse.

VERLIES- EN WINSTREKENING S.D.V.C. PER 31 DECEMBER 1935.

VERLIES:

1. Algemene Propaganda	f 171.68
2. Vergaderingen D.B. en H.B. „	198.19
3. Uitleendienst	79.23
4. Jaarvergadering	1.039.30
5. Kosten studieweken	133.02
6. Subsidie Gewesten	522.15
7. Contributies en abonnem. „	27.30
8. Vertegenwoordiging	23.25
9. Diversen	88.77
Voordelig saldo 1935	384.01
	<u>f 2.666.90</u>

WINST:

1. Geschriftjes	f 59.11
2. Subsidies	2.603.38
3. Coupon Obligatie	4.41
	<u>f 2.666.90</u>

TOELICHTING VERLIES- EN WINSTREKENING.

VERLIES:

- Post 1. Kosten toneelstukje, spreekkoor, lichtbeelden enz.
- Post 2. Reis- en verblijfkosten voor vergaderingen leden D.B. en H.B.
- Post 3. Kosten aanschaffen boeken en brochures.
- Post 4. Kosten Jaarvergadering bestaan uit:
Zaalhuur	f 394.90
Kosten Demonstratie	62.05
Beschrijvingsbrief en ander drukwerk ...	220.74
Toeslag reiskosten afgevaardigden	353.38
Onkosten voorbereiding, logiescommissie, H.B.-leden, genodigden en personeel	207.06
	<u>f 1.238.13</u>
Kaartverkoop	198.83
	<u>f 1.039.30</u>
- Post 5. Toeslagen reiskosten studieweken.
- Post 6. Subsidies voor gewestelijk propaganda- en cursuswerk.
- Post 7. Contributie Ned. Ver. voor Vrouwenbelangen, Nat. Bur. voor Vrouwenarbeid, abonnementen op verschillende bladen.
- Post 8. Vertegenwoordiging bij diverse gelegenheden.
- Post 9. Uitgaven van verschillende aard.

WINST:

- Post 1. Ontvangsten geschriftjes
Voorraad	f 2.540.84
	25.—
	<u>f 2.565.84</u>
Uitgaven	2.506.73
	<u>f 59.11</u>
- Post 2. Subsidie S.D.A.P.
Subsidie i.z. toeslag reiskosten Jaarverg.	f 2.250.—
	353.38
	<u>f 2.603.38</u>
- Post 3. Interest obligatie Excelsior.

BALANS S.D.V.C. PER 31 DECEMBER 1935.

BEZITTINGEN:		SCHULDEN:	
1. Kassa	f 513.95	1. Tiele Wibautfonds	f 2.719.73
2. Postchèque- en Girodienst ..	4.243.11	2. Stichting tot het oprichten en/of exploiteren van vacan- tiehuizen	2.362.16
3. Effecten	1.080.—	3. Nog te betalen posten	1.301.80
4. Vorderingen	7.21	4. Voordelig saldo per 1 Jan. '35 ..	536.32
5. Geschriftjes	25.—	Bij voord. saldo 1935 ..	384.01
6. Rijkspostspaarbank	1.434.75		920.33
			7.304.02
	<u>f 7.304.02</u>		<u>f 7.304.02</u>

TOELICHTING BALANSPOSTEN.

BEZITTINGEN:

- Post 1.* In kas per 31 December 1935.
- Post 2.* Ons te goed bij de Postchèque en Girodienst op 31 December 1935.
- Post 3.* Een obligatie Coöp. Excelsior te Leeuwarden en 2 stukjes à f 500.— 4 pCt. Nederland 1933.
- Post 4.* Nog te vorderen van enkele clubs.
- Post 5.* Voorraad reglementen enz.
- Post 6.* Ons te goed bij de Rijkspostspaarbank per 31 December 1935.

SCHULDEN:

- Post 1.* Tiele Wibautfonds:
Saldo 1 Januari 1935	f 2.435.74
Interest effecten	f 59.80
Giften 1935	f 1.043.12
Af: kosten spreuken	85.76
	<u>957.36</u>
	1.017.16
	<u>3.452.90</u>
- Tegemoetkoming aan verschillende partijgenoten om aan het werk op „De Born” deel te nemen 733.17
- Blijft
- 2.719.73
- Post 2.* In kas i.z. Stichting tot het oprichten en/of exploiteren van vakantiehuizen.
- Post 3.* Nog te betalen:
N.V. „De Arbeiderspers”	f 400.01
„Vrijheid, Arbeid, Brood”	429.56
Nog te bet. steun buitenl. partijgenoten ..	198.13
Diverse gewesten	274.10
	<u>1.301.80</u>
- Post 4.* Behoeft geen omschrijving.

BEGROTING 1936 S.D.V.C.

INKOMSTEN:

Subsidie S.D.A.P.	f 2.250.—
Extra inzake reiskosten afge- vaardigden Jaarvergadering ..	400.—
	<u>f 2.650.—</u>

UITGAVEN:

Algemene propaganda inclusief subsidie gewesten	700.—
Geschriftjes	150.—
Vergadering D.B. en H.B. ...	250.—
Uitleendienst	150.—
Jaarvergadering	1.100.—
Studieweken (reistoelag)	150.—
Vertegenwoordiging	50.—
Diverse onkosten en onvoor- ziene uitgaven	100.—
	<u>f 2.650.—</u>

*Stichting tot het oprichten en/of exploiteren van vakantiehuizen,
gevestigd te Amsterdam.*

BALANS PER 31 DECEMBER 1935.

BEZITTINGEN:

S.D.V.C.	f 2.362.16
Inventaris	2.901.17
	<u>f 5.263.33</u>

SCHULDEN:

Nog te betalen posten	f 96.51
Voordelig saldo 1 Januari 1935	f 4.939.55
Bij: voordelig saldo 1935	227.27
	<u>f 5.166.82</u>
	<u>f 5.263.33</u>

VERLIES- EN WINSTREKENING PER 31 DECEMBER 1935.

VERLIES:

Onkosten leiding en spreeksters	f 191.82
Huur (inclusief electriciteit) ...	1.017.—
Personeelkosten	677.50
Voeding	1.698.02
Wasgoed	161.70
Onderhoud inventaris	69.59
Algemene onkosten	104.98
Afschrijving inventaris	511.98
Voordelig saldo 1935	227.27
	<u>f 4.659.86</u>

WINST:

Deelnemersgelden	f 4.555.27
Prentbriefkaarten	52.66
Giften	51.93
	<u>f 4.659.86</u>

VERKLARING CONTROLE-COMMISSIE.

Ondergetekenden verklaren de boeken en bescheiden van de Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs gecontroleerd en in orde bevonden te hebben.

(w.g.) W. J. KALSBEK—BERKHOUT.

„ N. H. VAN OOGEN—RAAPIS.

„ S. TILLART—LUTE.

Amsterdam, 28 Januari 1936.

VERSLAG VAN DE SOC.-DEM. TWEDE KAMERFRACTIE.

(12 Februari 1935—11 Februari 1936)

Samenstelling der fractie.

De fractie zag voor de tweede maal uit haar midden heengaan J. Brautigam, weder benoemd tot wethouder van Rotterdam. Zij verloor in hem een zeer gewaardeerd lid, gezaghebbend in het bijzonder op het gebied van scheepvaart en havenwezen, dat op het ogenblik wegens de crisissomstandigheden extra aandacht vraagt. Hij werd vervangen door Mr. L. A. Donker.

Dat de fractie daardoor een jurist in haar midden kreeg, was een welkome versterking, te meer omdat kort daarna Mr. J. E. W. Duys mededeelde, dat hij uit de fractie trad. Hij bedankte niet als lid der Partij, zodat hij handelde in strijd met het huishoudelijk reglement der Partij, in art. 91 bepalende, dat de leden der Partij, gekozen tot lid der Staten-Generaal, de sociaal-democratische Kamerfracties vormen. Hij motiveerde zijn uittreden in een aan de pers toegezonden uiteenzetting, waarop de fractie uitvoerig antwoordde. Hij is inmiddels door het Partijbestuur geroyeerd, maar is zijn Kamerzetel blijven bezetten.

Vliegen werd weder derde voorzitter der Kamer.

Het bureau der fractie bleef ongewijzigd: Albarda, voorzitter; Vliegen, 2e voorzitter; IJzerman, secretaris; Drees, 2e secretaris.

Tot vertegenwoordigers van de fractie werden weder aangewezen:

- a. in de Algemene Raad v. d. Sluis, v. d. Waerden, v. Zadelhoff en IJzerman (plaatsvervanger);
- b. in de Partijraad v. Braambeek en v. d. Sluis; Cramer en v. d. Waerden (plaatsvervangers).

Overzicht der werkzaamheden van 12 Februari 1935 tot het einde van het zittingsjaar 1934—'35

Indische begroting 1935.

Cramer critiseerde het beleid van den gouverneur-generaal, die niet de juiste man op de juiste plaats blijkt te zijn, en de steeds verder doorgevoerde aanpassingspolitiek, waarbij Indië tot de bodem wordt afgebroken. Op onderwijs en volksgezondheid is meer dan 40 % bezuinigd, terwijl rente en aflossing bijna onverminderd blijven drukken. Hij beval aan heffing van een uitvoerrecht op Delitabak, ondernemingsrubber en aardolie en betoogde, dat Nederland de morele plicht heeft Indonesië, waarvan het zo sterk heeft geprofiteerd, te helpen door schuldoverneming of op andere wijze. Hij wees op de slechte voedselvoorziening in verschillende streken, critiseerde het stopzetten van openbare werken en bepleitte krachtiger industrialisatie. Voorts wees hij op de tegemoetkomende houding der Indische regering tegenover het fascisme en oefende hij critiek op de toepassing van het interneringsrecht, o.a. ten aanzien van Mohammad Hatta. Hij achtte handhaving der exorbitante rechten ook niet te verenigen met het begrip van een beschaafde rechtsstaat (12 Februari).

K. ter Laan behandelde de salarissen van het overheidspersoneel en deed uitkomen hoe sterk die verlaagd zijn, terwijl het personeel is ingekrompen. De toestand is onhoudbaar geworden, met name bij het onderwijs, terwijl ook behoorlijk overleg heeft ontbroken. Hij besprak verder de ongelijkmatige werking der nieuwe pensioenregeling, de behandeling van verlofgangers, van Indische gegadigden, die steun ontvangen, en het werk van de Phohi.

Kupers besprak de contingentering van textielgoederen, de vraag of Nederland, door verbouw van suikerbieten te vervangen door cultuur van voederbieten, meer Javasuiker zou kunnen afnemen, de dwang die op de volksbeweging wordt uitgeoefend, en de belemmeringen, die aan Persindo in de weg worden gelegd. (14 Febr.)

Cramer en Ter Laan repliceerden op 19 Febr., waarbij zij het weinigzeggende antwoord van minister Colijn aan critiek onderwierpen. Cramer verklaarde, dat de fractie niet zou stemmen voor een motie-Effendi om voor 1935 een bedrag van f 100 miljoen door Nederland aan Indië te doen geven, noch voor een motie inzake het preventief gevangenzetten van te interneren personen, maar wel voor de motie tot opheffing van het interneringskamp te Boven-Digoel.

Bij de afd. Justitie besprak Cramer de zaak-Margadant, de kwestie van de Zondagsrust, de sociale wetgeving, en de te grote bezuiniging op het kantoor van Arbeid,

waaromtrent hij een amendement indiende, dat echter, na een toezegging van den minister tot nader onderzoek, werd ingetrokken.

Kupers drong aan op maatregelen voor de werklozen in Indië, ook de inheemse, op werkverruiming, wering van buitenlandse arbeidskrachten en wettelijke regeling van de positie der werknemers.

Bij de afd. Financiën klaagde Cramer over de te hoge landrente en andere te zwaar drukkende belastingen en vroeg hij het volle licht te laten schijnen over onregelmatigheden bij de militaire pensioenfondsen.

Bij de afd. Binnenlands Bestuur drong Cramer aan op versterking van het inheemse element bij de bestuursvoering en op voortgang met terugkoop van de particuliere landerijen. (20 Febr.)

K. ter Laan critiseerde bij de Onderwijsafdeling de op dit gebied veel te vergaande bezuiniging en drong er op aan althans de meest schadelijke maatregelen ongedaan te maken.

Mevrouw de Vries—Bruins wees op de achteruitgang der volksgezondheid, mede doordat op de gezondheidsdienst te veel is bezuinigd, en besprak de malaria-de toeneming van de pest, de tuberculose, de noodzakelijkheid van woningverbetering, de slechte voedingstoestand en voorts het lepravraagstuk.

De fractie verklaarde zich tegen de hoofdstukken inzake Onderwijs en Dienst der Volksgezondheid.

Cramer waarschuwde tegen de gedachte aan fusie tussen de tinbedrijven van Banka en Billiton, waardoor Indonesië financieel nadeel zou lijden.

Bij de afd. Oorlog en Marine wees hij er op hoe weinig naar verhouding hierop is bezuinigd, terwijl blijkbaar van de voorstellen der commissie-Idenburg niet veel zal komen. Hij verklaarde, dat de fractie zou stemmen tegen dit hoofdstuk. (21 Februari.)

Op 19 Febr. verklaarde Albarda, dat de fractie zou stemmen tegen het toestaan van een verzoek van den communist Schalker om te mogen interpellieren inzake de *nood van de kleine boeren en tuinders*, aangezien hierover een beter voorbereid debat zou kunnen worden gehouden bij de spoedig aan de orde komende begroting van het Landbouw-crisisfonds.

Surinaamse begroting voor 1935.

IJzerman wees op het geringe succes van de economische politiek in Suriname. Hij betreurde, dat de Minister niets voelt voor een stelselmatig onderzoek naar de natuurlijke rijkdommen van het land en ook geen irrigatie-ingenieur wil uitzenden. Hij critiseerde het optreden van de justitie in de zaak-Sarucco, wiens brochure zelfs aan de Kamerleden wordt onthouden. Voorts besprak hij de noodzakelijkheid van verlaging der woninghuren en het optreden tegen de Chinezen.

Mevr. De Vries—Bruins besprak de gezondheidstoestand, het hoge sterftecijfer, de voedingstoestand der schoolkinderen en de lepra-ondonnantie. (23 Februari.)

Op 26 Februari bestreed Drop een voorstel van de voorzitter om een aanvraag van een interpellatie—Wijnkoop inzake de nood in het mijngebied af te wijzen. Wel zou desnoods de beslissing kunnen worden aangehouden, totdat gebleken is in hoeverre deze zaak bij het contingeringsontwerp kan worden besproken.

In deze geest wijzigde de voorzitter zijn voorstel, dat vervolgens werd aangenomen.

Bij een partiële *wijziging van de Drankwet* stelde Van der Heide den minister enige vragen.

Algemeen verbindend en onverbindend verklaren van ondernemersovereenkomsten.

Albarda opende het debat met een kort principieel woord over het verband tussen dit ontwerp en onze opvattingen omtrent ordening als overheidstaak. Dit is slechts een eerste vreesachtige schrede. Het is meer een los getimmerte dan een goed bouwwerk. Het blijft ver beneden wat sociaaldemocraten zien als goede bedrijfsorganisatie. Principieele betekenis in de goede richting is er echter niet aan te ontzeggen. (26 Februari.)

Van den Tempel besprak naast het beginsel ook de uitwerking. Hij wees de tegenstanders, die van de wet prijsopdrijving vrezen, op de werking van ondernemersovereenkomsten, waarop de overheid *geen* invloed uitoefent. Hij critiseerde het antwoord van de regering inzake z.g. „opzet” contracten. Dat de regering het initiatief steeds aan het bedrijfsleven wil laten, is niet in overeenstemming met de soc.-dem. opvattingen. Ten onrecht ook wil zij technische en sociale vraagstukken scheiden. Hij besprak in dit verband de positie der bedrijfsraden en het verbindend verklaren van collectieve contracten. (27 Februari.)

Van den Tempel bestreed een amendement—Smeenk om de verbindend-verklaring in ieder geval te doen eindigen als de ondernemersovereenkomst door de ondernemers wordt beëindigd.

Bij artikel 7 verdedigde Van den Tempel een amendement, waarbij werd bepaald, dat de vaste commissie uit de Economische Raad niet alleen moet worden gehoord over de algemene maatregelen van bestuur, maar ook over de beschikkingen van den minister in concrete gevallen en een tweede amendement om de vaste commissie te verplichten ook de organisatie van werknemers te horen alvorens advies uit te brengen.

Beide amendementen werden, enigszins gewijzigd, door den minister overgenomen. (28 Februari.)

Ook een amendement—v. d. Tempel op art. 12 om halfjaarlijks verslag aan de Staten-Generaal te doen uitbrengen over de toepassing van de wet, werd overgenomen. (1 Maart.)

Een wetsontwerp tot *Wijziging van art. 126 der Ambtenarenwet* gaf aanleiding tot een debat over de wijze, waarop de minister van Binnenlandse Zaken dit artikel toepast.

Drees bestreed de verzwakking van de toch reeds te geringe waarborgen in de wet en de voorgestelde versnelling der procedure. Hij diende een amendement in om de termijn van tenminste drie maanden in de wet te handhaven. (28 Februari.)

Dit kwam echter niet in stemming omdat de minister het wetsvoorstel terugnam, toen een amendement-Suring — door onze fractie gesteund — werd aangenomen, waardoor de bevoegdheid der regering door een scherpere definitie zou zijn beperkt. (1 Maart.)

Optreden tegenover buitenlandse vluchtelingen.

Bij een interpellatie-Wijnkoop constateerde Vliegen, dat het jammerlijke Larense geval er tenminste toe heeft geleid, dat geen politieke vluchtelingen meer over de grens worden gezet, die in Duitsland in de gevangenis zouden terecht komen. Hij drong nogmaals aan op een ruime opvatting ten aanzien van het asylrecht, vroeg inlichtingen over de inrichting van het interneringskamp, dat de regering wil oprichten en waarbij in elk geval vrijheid moet blijven bestaan om te vertrekken, en besprak het Amsterdamse geval, dat aanleiding was tot de interpellatie.

Duys vroeg of de vluchtelingen zich behoorlijk hadden gemeld. Heeft de minister zijn ondergeschikte ambtenaren zo in de hand, dat niet tegen het asylrecht in wordt gehandeld? (1 Maart.)

Begroting van het Verkeersfonds voor 1935.

v. Braambeek wees er op, dat het er nog ver van af is, dat een overzicht wordt verkregen van de bedragen, die elk middel van verkeer aan de gemeenschap kost. Het beeld is nog vals, doordat de gegevens geheel onvoldoende zijn.

Begroting van het Landbouwcrisisfonds voor 1935.

Van der Sluis constateerde, dat ondanks een steun van f 200 miljoen de prijzen nog laag zijn en de toestand nog slecht is; in de akkerbouw redelijk, in de veeteelt slecht, in de tuinbouw zeer slecht. De helft van de 200 miljoen vloeit af naar het grondkapitaal, dat alleen door de landbouwsteun nog pacht en hypotheekrente ontvangt. Hij drong nogmaals aan op een pachtwet, die waarborgt onpartijdige vaststelling van een redelijke pacht en een rechtspositie voor den pachter, en op een hypotheekwet met verbod van onredelijke executies en verlaging van de rente, zo nodig ook van de hoofdsommen. (7 Maart.)

Hiemstra onderstreepte dit betoog, sprak voorts twijfel uit aan de juistheid van het regeringsstandpunt tegenover de pluimveehouderij en bepleitte vergroting van de rechtszekerheid van het personeel bij de crisisinstellingen. Hij wendde zich scherp tegen den heer Louwes (Vrijheidsbond), die bezwaar maakte tegen overheidsbemoeiing met de arbeidsvoorwaarden der landarbeiders en tegelijk voor de ondernemers zoveel mogelijk steun wil. Hij drong er op aan, dat de minister aan de steun voorwaarden zou verbinden ten aanzien van de tewerkstelling van arbeidskrachten. (8 Maart.)

Ook Duys drong aan op verlaging van de vaste lasten, die op land- en tuinbouw drukken.

v. d. Heide besprak de belangen van controleurs en commissonnairs in landbouwproducten in Groningen en Drenthe, vroeg nadere cijfers over het systeem van „Landbouw en Maatschappij”, drong er op aan kleine boeren niet naar de werkverschaffing te zenden, waarschuwde tegen vexatoir optreden bij de crisis-rechtspraak, en vroeg geregelde voorlichting van het platteland over de crisismaatregelen.

Hiemstra vroeg en verkreeg bij repliek van den minister nog een toezegging inzake overweging, ook in overleg met werkgevers en werknemersorganisaties, van het opleggen van tewerkstelling van een bepaald aantal arbeiders. (12 Maart.)

Bij de afd. Algemeen Beheer besprak Drop de positie van het personeel bij de crisisbureaux, Van der Sluis de landbouwstatistiek; bij de afd. Akkerbouw en Veehouderij v. d. Sluis de positie van de waaghouders. (13 Maart.)

Duys behandelde de slechte toestanden in de tuinbouw, die als stiefkind behandeld is. Aan de tuinders moet een minimumbestaan worden gegarandeerd. Hij besprak voorts de positie van de bollenkwekers en vroeg of bij de onderhandelingen met Duitsland de bloembollen vergeten waren.

Bij de afd. Visserij besprak Drop de belangen van de oestercultuur.

Contingentering van de invoer van steenkolen en stikstofhoudende meststoffen.

Van der Waerden achtte nog steeds contingentering niet het beste middel om de moeilijkheden in de mijnindustrie te beperken, maar stond tegenover de voortzetting niet absoluut afwijzend. Verdere loonsverlaging kan geen oplossing brengen. Nodig is betere organisatie, een „kolenschap” met vertegenwoordiging ook van de verbruikers. Thans is in elk geval spoedig ingrijpen nodig door stichting van een centraal orgaan tot regeling van prijzen en hoeveelheden, ook van de import. Het moet niet alleen zijn een verkoopbureau, maar ook een inkooporgaan voor buitenlandse kolen.

IJzerman herinnerde eraan, dat onze fractie in grote meerderheid ook voor het vorige contingenteringsontwerp had gestemd. Thans is bovendien een betere regeling voor de huisbrandkolen getroffen, zodat spr. met meer genoegen voor kon stemmen. (15 Maart.)

Drop waarschuwde tegen verdere vermindering van de arbeidsvoorwaarden en de sociale zorg bij de mijnen, drong aan op maatregelen tegen de reeds bestaande nood en vroeg een spoedig en deskundig onderzoek.

J. ter Laan vroeg de regering te waken tegen prijsopdrijving van stikstofhoudende meststoffen als gevolg van de contingentering.

Bij repliek drong Drop er nog op aan ook de vakbonden in het onderzoek te betrekken. (15 Maart.)

Wijziging van de Kieswet, de Provinciale Wet en de Gemeentewet.

Vliegen stemde in met de opvatting der regering, dat het wenselijk is de versnippering van de partijen, die door het geldende stelsel van evenredige vertegenwoordiging te zeer in de hand wordt gewerkt, te beperken, maar gaf aan de reeds vroeger door hem bepleite verdeling van het land in enige grote districten de voorkeur boven de willekeurige uitsluiting van de partijen, die niet drie maal de kiesdeler hebben behaald. Hij deelde echter mede, dat de meerderheid der fractie ook tegen die indeling bezwaar had. Voorts verklaarde hij, dat de fractie zou meegaan, zij het na grote aarzeling, met het eisen van een waarborgsom, en in elk geval voor het toekennen van een zetel de volle kiesdeler wilde eisen. Hij achtte de voorgestelde uitsluiting van bestuurders van organisaties van overheidspersoneel een misgreep. (19 Maart.)

Drees zette namens de meerderheid der fractie uiteen waarom zij ook bezwaar heeft tegen het denkbeeld om het land in enige kiesdistricten te verdelen. Zij meent, dat ook dit niet is een doelmatige oplossing van het vraagstuk der kleine partijen, dat het op dit ogenblik de indruk zal maken van machtsmisbruik door de grote partijen, en dat het de evenredigheid ook voor de partijen, die wel vertegenwoordigers zullen krijgen, te sterk kan verstoren. (20 Maart.)

Vliegen en Drees repliceerden op 21 Maart.

Op een amendement-Bongaerts tot indeling van het land in districten diende Vliegen namens de fractie een subamendement in, dat door den heer Bongaerts werd overgenomen. Tenslotte werd echter het amendement Bongaerts ingetrokken. (21 Maart.)

Drees verdedigde een amendement om de stemplicht te doen vervallen. Het werd verworpen met 44 tegen 39 stemmen.

Een amendement-Vliegen om voor toekenning van de eerste zetel de volle kiesdeler te eisen, werd ingetrokken ten gunste van een amendement-de Geer van dezelfde strekking, dat werd aangenomen.

Een amendement-Vliegen om de waarborgsom slechts verloren te doen gaan wanneer men blijft beneden 75 % van de kiesdeler, werd door de regering overgenomen.

Een amendement-Vliegen om te schrappen de uitsluiting uit gemeenteraden en Provinciale Staten van bestuurders van organisaties van overheidspersoneel, werd door Vliegen toegelicht en door Drees tegenover een aanval van de kant van de Vrijheidsbond nader verdedigd. De regering nam de voorgestelde uitsluiting terug, zodat het amendement verviel.

Een amendement, verdedigd door mevr. De Vries—Bruins, om te schrappen de

bepaling, dat de echtgenoot van iemand, die van verkiesbaarheid is uitgesloten, ook niet verkiesbaar is, werd verworpen met 52 tegen 30 stemmen. (22 Maart.)

Bij een *wijziging van de Rijswielbelastingwet* stelde J. ter Laan een amendement voor om de maximum boete, door de belastingadministratie op te leggen, niet op f 5, maar op f 3 te bepalen. Het werd met 43 tegen 16 stemmen verworpen.

Begroting van het Zuiderzeefonds voor 1935.

Van der Waerden wees op de goede uitkomsten, in de Wieringermeerpolder met staatsexploitatie verkregen. Hij bestreed het terugnemen van de post van 2 miljoen voor de voortgang met de Zuiderzeewerken en stelde, nadat ook Albarda, met een beroep op de dringende noodzakelijkheid van werkverruiming, voortzetting had bepleit, bij repliek, met den heer Bongaerts, de volgende motie voor:

„De Kamer, van oordeel, dat geen verdere vertraging in de uitvoering der inpolderingswerkzaamheden van de n.o.-polder behoort voor te komen.

verzoekt de regering de voorbereiding der inpolderingswerkzaamheden met zodanige voortvarendheid ter hand te nemen, dat met de uitvoering dier werken alsnog in 1935 kan worden aangevangen, en gaat over tot de orde van de dag.”

Albarda critiseerde nogmaals de houding der regering, die telkens nieuwe voorwaarden verbindt aan de door haar aanvankelijk toegezegde voortzetting van dit grote werk en nu weer wil wachten op de aanneming van bezuinigingsvoorstellen. (26 Maart.)

De motie werd, na een redactionele wijziging, op 27 Maart zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Bij de afd. *Zuiderzeesteenwet* critiseerde Drop de toepassing der wet, die niet in overeenstemming is met gedane toezeggingen. Hij gaf een aantal voorbeelden van te enge interpretatie en van aansturen op ontijdige liquidatie, verwees naar de elf punten, door de organisaties der vissers in adressen aangegeven, drong aan op een scheidsrecht voor behandeling van klachten en op verruiming der wet. (28 Maart.)

Wijziging der Ongevallenwet, waarbij het stelsel der vaste premieën wordt vervangen door het omslagstelsel met kapitaaldekking.

Drop vroeg zekerheid, dat de rechten der verzekerden niet in het gedrang zullen komen.

Wijziging van art. 20 der Invaliditeitswet.

Drop opperde bezwaar tegen de schrapping van een rijksbijdrage van 10 miljoen aan het Invaliditeitsfonds voor 1935.

Wijziging van de Beroepswet.

Drop achtte een meer omvattende herziening nodig en keurde af, dat bij aanwijzing van deskundigen steeds voorkeur wordt getoond voor bepaalde klinieken van een bepaalde universiteit.

Drie amendementen-Drop van in hoofdzaak formele aard werden, na uiteenzettingen van den minister, ingetrokken.

Vaststelling van een nieuw tarief van invoerrechten.

Vliegen wees op de zonderlinge omstandigheden, waaronder de Kamer dit ontwerp moest behandelen. De regering heeft krachtens een algemene machtigingswet het nieuwe tarief reeds ingevoerd. Terwijl vroeger over invoerrechten van 8% felle strijd is gevoerd, is thans de heffing voor vele artikelen 12 pct. geworden, waarnaast zelfs half-fabrikaten en hulpmiddelen worden belast. Intussen achtte hij verwerping van de wet thans niet goed mogelijk, maar hij drong er op aan, dat de regering niet verder zou gaan en van de Machtigingswet voor dit doel geen gebruik meer zou maken. Het tarief is geleidelijk van fiscaal ook beschermend geworden, zij het in veel geringer mate dan elders, maar te hopen is, dat de tariefmuren op den duur weer zullen verdwijnen.

Wijziging van de Armenwet.

Drees achtte de voorgestelde veranderingen verbeteringen, maar bepleitte nog enige wijzigingen ten opzichte van de betaling van verzorgings- en verplegingskosten.

v. d. Heide. drong er op aan verplegingskosten van hen, wier plaatsing in een krankzinnigengesticht door de strafrechter is gelast, voor rekening van het Rijk te brengen.

Een amendement-Drees, inhoudende een billijker regeling voor de betaling van verpleegkosten van krankzinnigen, die onder voorgedij van een vereniging staan of hebben gestaan, werd door de minister overgenomen.

Op 7 Mei deelde de voorzitter mede, dat het *wetontwerp tot verlaging van de openbare uitgaven* op 16 Mei in de afdelingen zou worden onderzocht.

Vliegen betoogde, dat de behandeling van dit ontwerp behoorde te geschieden samen met de door de regering in uitzicht gestelde voorzieningen ten opzichte van de vaste lasten. Hij stelde daarom de volgende motie voor:

„De Kamer,

van oordeel dat het noodzakelijk is dat de voorstellen betreffende de bij de Regering in overweging zijnde wettelijke maatregelen tot verlaging van de z.g. vaste lasten, de Kamer zó tijdig bereiken, dat gelijktijdige openbare behandeling met het wetsontwerp 362, tot verlaging van de openbare uitgaven, mogelijk wordt, gaat over tot de orde van de dag.”

De heer Aalberse stelde voor de stemming over deze motie aan te houden, omdat deze wens ook in de afdelingen kon worden besproken en na het afdelingsonderzoek nog altijd kon worden overwogen of met openbare behandeling moest worden gewacht tot tegelijk de vaste lastenkwestie kon worden behandeld.

Om een onzuivere stemming te voorkomen, legde Vliegen zich tenslotte neer bij het voorstel-Aalberse, dat toen zonder hoofdelijke stemming werd aangenomen. (7 Mei.)

De motie-Vliegen werd ten slotte op 9 Mei, toen de regering drie ontwerpen inzake vaste lasten had ingediend, ingetrokken.

Wijziging Indische Staatsregeling; vermindering van het aantal leden van het College van Gedelegeerden.

Cramer maakte ernstig bezwaar tegen deze vermindering, waardoor het College van Gedelegeerden niet meer een zuivere afspiegeling zal kunnen zijn van de Volksraad.

Bij de interpellatie-Wijnkoop over de inmenging der Regering in het *conflict bij de particuliere mijnen*, wees Drop er op, dat de crisis in de mijnen heeft geleid tot een toestand, die voor de mijnstreken de ernstigste gevaren inhoudt. De lonen kunnen niet meer worden verminderd. Evenmin de overige arbeidsvoorwaarden. Hij vroeg inlichtingen over de kwestie van de rijksbijdrage voor het Algemeen Mijnwerkersfonds en drong nogmaals aan op een onderzoek naar de mijn-industrie en een algehele sanering. (14 Mei.)

Bepalingen inzake zeevaart- en zeevissersdiploma's.

Brautigam trachtte hierin door amendering nog enige verbeteringen te brengen, wat ten dele gelukte, doordat een amendement werd overgenomen (14 Mei) en een ander, na nadere verdediging door Drop, werd aangenomen met 48 tegen 30 stemmen. (18 Juni.)

Wijzigingen begroting van Nederlands-Indië voor 1935.

Cramer bracht hierbij nogmaals de noodtoestand onder de bevolking op Java ter sprake, waarover de regering veel te optimistisch oordeelt en waartegen zij niet genoeg doet. Er is diepe verarming en ondervoeding. Hij drong aan op een constructieve welvaartspolitiek. Hij maakte bezwaar tegen de verhoging der militaire uitgaven.

Oprichting van een N.V. „Nederlandse Omroep Zender Maatschappij” (Nozema).

Drop zou een rijksexploitatie de beste oplossing hebben geacht, maar aanvaardde het gemengd bedrijf als de beste tussenvorm. Regeling der verhouding tussen zender, omroep en distributie is nodig. Daartoe is het goed, dat een ruime doelstelling gekozen is. (19 Juni.)

Een amendement-Drop om het bestuur der vennootschap niet te doen bestaan uit 9 of 10 leden, zoals het ontwerp aangeeft, maar in elk geval uit 10, waarvan o.a. 3 uit de Radioraad, werd verworpen met 48 tegen 18 stemmen.

Naasting van enige locaalspoorwegen en tramwegen.

Van Braambeek steunde het voorstel, omdat het lijntjes betreft, die niet meer rendabel zijn te maken. De lijn Ede—Wageningen b.v. heeft 2½ zoveel exploitatiekosten als bruto-opbrengst en kan zonder bezwaar voor de bevolking door een autobus worden vervangen.

Regeling van de invoer van cement.

IJzerman verzocht te waken tegen prijsopdrijving.

Regelen nopens het verkeer op de wegen.

Duys verklaarde zich dankbaar, maar niet voldaan. Een werkelijke Verkeerswet zou de rechten en verplichtingen van *alle* weggebruikers moeten bevatten. Hij drong aan op doelmatige inrichting van de wegen, afzonderlijke rijwielpaden, regeling van de verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid, verandering van de regel „rechts gaat voor”, verscherping van het verkeerstoezicht, en kante zich tegen vaststelling van een maximumsnelheid.

Een amendement-Duys om een automobilist, die zich een rijbewijs ontnomen ziet wegens misbruik van alcohol, enige meerdere rechtswaarborgen te geven, werd overgenomen.

Regeling betreffende het uitverkopen en opruimen in het winkelbedrijf.

IJzerman had geen bezwaar tegen het ontwerp, maar achtte het onbeduidend in verhouding tot de nood van de middenstand. Tegen de hoofdoorzaak daarvan, de vermindering van de koopkracht, heeft de regering geen maatregelen genomen. Uitkomst zal slechts kunnen worden verkregen door werkverruiming en ordening van het distributiebedrijf. Komen er meer maatregelen, dan zal het wenselijk zijn met de uitvoering niet de Kamers van Koophandel te belasten, maar in te stellen nieuwe organen.

Adressen van tandtechnici.

J. ter Laan stelde op de conclusie der commissie, die de zaak der tandtechnici als afgedaan wilde beschouwen, een amendement voor, strekkende om den Minister te vragen alsnog een bevredigende oplossing te bevorderen.

IJzerman verdedigde de conclusie der commissie. Het amendement-J. ter Laan werd verworpen met 34 tegen 32 stemmen. (9 Juli).

Verlaging van de loodsgelden en renteloze voorschotten ten behoeve van de scheepvaart.

Brautigam was over de verlaging der loodsgelden dankbaar, maar niet voldaan. Voor het transitoverkeer is verdere verlaging van kosten nodig. Rotterdam zal tegenover Antwerpen na de beide devaluaties in België de concurrentie niet kunnen volhouden, als haven- en kadegelden niet worden verlaagd. De gemeente kan dat niet dragen. Het Rijk zal moeten helpen. Spr. critiseerde voorts de wijze, waarop de regering heeft gehandeld inzake de Kon. Hollandse Lloyd, drong aan op bouw van een tweede Statendam in Nederland en op instelling van een bouwfonds voor onze koopvaardijvloot, waarvan de internationale positie steeds achteruit gaat en waarvan voortdurend schepen naar het buitenland worden verkocht of gesloopt.

v. d. Tempel betreurde, dat de regering de passagiersdienst van de Kon. Hollandse Lloyd heeft doen opheffen zonder te weten wat zij verder wilde. Van een vaste gedraglijn ten opzichte van deze onderneming, die een belangrijke plaats innam in het economische leven, is geen sprake geweest.

Het personeel is de dupe geworden. Er is een verschrikkelijke toestand ontstaan voor de ontslagenen en de gepensioneerden. De regering heeft morele verplichtingen en dient alsnog te overwegen wat zij in deze kan doen.

Wetsontwerp tot verlaging van de openbare uitgaven.

Albarda constateerde, dat reeds de schriftelijke behandeling van dit ontwerp weer het nut van het parlementaire stelsel heeft bewezen. Terwijl een dictatuur de maatregelen eenvoudig zou hebben opgelegd, heeft nu de critiek tot belangrijke wijzigingen geleid. Toch blijft het ontwerp verwerpelijk. De s.d. fractie erkent de noodzakelijkheid te streven naar financieel evenwicht, maar staat afwijzend tegenover de methode der regering.

Spr. schetste de droevige uitkomsten, zowel economisch als financieel, van het tot nog toe gevolgde beleid, en critiseerde de afwijzende houding der regering tegenover alles wat tot versterking der inkomsten kan leiden: vervanging van zilvergeld door nikkel, verhoging van successiebelasting, opheffing van het bankgeheim, een matige heffing ineens. Haar eigen voorstellen inzake een crisisinkomstenbelasting en een belasting op de besloten vennootschappen laat zij rusten.

Vele van de voorgestelde bezuinigingen zijn slechts verschuivingen. De defensiebezuiniging zal slechts op de lange duur werken. Het is de vraag of het capitulantenstelsel ooit een besparing van vijf miljoen zal opleveren. Wel staat vast, dat het de autonomie der lagere organen aantast en dat het het onrecht vergroot, dat door de verbodsbepalingen van Defensie tegen leden van S.D.A.P. en N.V.V. wordt gepleegd.

Wat het crisisbeleid betreft, in plaats van de passiviteit der regering moet er komen

een actieve crisispolitiek door krachtige uitvoering van openbare werken in geheel ander tempo en in geheel andere omvang dan door het Werkfonds geschiedt, tot verhoging van de koopkracht, die de mogelijkheid van industrialisatie vergroot. Ook tot modernisering van de handelsvloot en van de outillage der industrie moet worden overgegaan. Onder verwijzing naar het succes van een actieve crisispolitiek in Scandinavië wekte spr. op tot een politiek, die de inzinking tot staan zal brengen en het volk zal bezielen met hoop en met nieuwe energie. (17 Juli.)

Van den Tempel critiseerde de salarispolitiek der regering, daarbij inzonderheid wijzend op het gemis aan eerbied voor het georganiseerd overleg. Ook herinnerde hij er aan hoe van s.d. zijde reeds lang was aangedrongen op het voeren van een politiek als waarvoor thans prof. Gelissen in het kabinet is opgenomen. Moeten de ambtenaren de dupe worden van de traagheid der regering, terwijl hun positie reeds zo sterk is aangetast? Hij stelde een motie voor, luidende:

„De Kamer, gelet op de reeds aangebrachte verlaging van de bezoldiging van het rijkspersoneel en de onderwijzers en op de overige maatregelen, welke de positie van deze ambtenaren ongunstig hebben beïnvloed, verzoekt de regering aan haar voorstellen tot verdere verlaging van de salarissen geen gevolg te geven, en gaat over tot de orde van de dag.”

Thijssen besprak nog in het bijzonder de verlaging der onderwijzerssalarissen, waarbij de salarisschaal wordt uitgerekt en de aanvangssalarissen onevenredig worden verminderd. De onderwijzers worden maatschappelijke paria's. (18 Juli.)

Bij de replieken constateerde Albarda, dat niemand de uitbreiding heeft verdedigd, die de uitsluitingsmaatregelen van Defensie zouden ondergaan door het capitulantenstelsel, en dat minister Colijn heeft toegegeven, dat dit een onrechtvaardigheid zou zijn en overweging van deze „moeilijkheid” heeft toegezegd. Dit is echter onvoldoende. De regering hefte deze maatregelen, die onrecht en machtsmisbruik zijn, alsnog op. Hij bestreed verder den heer Schouten, de enige die het regeringsbeleid had verdedigd, weerlegde de bewering, dat de opleving in Zweden voornamelijk het gevolg zou zijn van grotere uitvoer van erts, en verdedigde de noodzakelijkheid van verruiming der koopkracht. Tenslotte richtte hij zich tot de katholieken. Minister Colijn had de verklaring verlangd, dat de r.k. fractie vertrouwen stelde in het beleid der regering. Spr. wees er op, dat de r.k. indien zij thans de regering bleven steunen, ten volle voor haar politiek verantwoordelijk zouden zijn. Het is thans het geschikte moment voor een daad. De s.d. ontwerpen plannen om de economische ondergang van ons volk te voorkomen. Zij zijn daarbij niet alleen architecten, maar zijn ook bereid die plannen uit te voeren. (23 Juli.)

De heer Aalberse vatte diezelfde dag de opvattingen der, naar hij mededeelde, eenstemmige *R.K. Kamerfractie* samen in een zestal stellingen en liet daarop volgen:

„De praktische conclusie hieruit is deze, dat, wanneer de door de regering gevraagde motie van vertrouwen in het algemeen regeerbeleid — waarvan dat op sociaal- en economisch gebied thans het voornaamste onderdeel is, — wordt voorgesteld en in stemming gebracht, wij daaraan onze stem niet kunnen geven.”

Van den Tempel verdedigde nader zijn motie.

In de avondvergadering deelde minister Colijn mede, dat nu uit de verklaring der r.k. fractie, benevens uit de houding van de sociaaldemocratische en communistische fracties en van op zichzelf staande leden, gebleken was, dat de meerderheid der Kamer het algemeen beleid der regering afkeurde, het kabinet schorsing van het ontwerp vroeg teneinde zich over de toestand te kunnen beraden en de Kroon van advies te dienen.

De Kamer ging daarna uiteen.

De Kabinetscrisis.

De ministers boden aan de Koningin hun ontslag aan. Den heer Aalberse werd opdracht gegeven een parlementair kabinet te vormen op zo breed mogelijke basis. Hij wendde zich tot de voorzitters der zes grote fracties met de vraag of zij in beginsel bereid waren mee te werken aan de vorming van een kabinet van herstel.

Onze fractie stelde zich op het standpunt, dat in beginsel medewerking zou zijn te verlenen, indien overeenstemming kon worden verkregen over een program van economisch herstel.

De pogingen van den heer Aalberse slaagden niet. Samenwerking tussen andere fracties dan de r.k. en de s.d. bleek tenslotte niet te verkrijgen, terwijl de r.k. zich op het standpunt stelden, dat zij niet alleen met de s.d. een kabinet wilden vormen.

De heer Aalberse vroeg daarna ontheffing van de opdracht een parlementair kabinet te vormen op zo breed mogelijke basis.

Onze fractie publiceerde daarna als haar mening, dat het kabinet-Colijn niet

diende terug te keren, in welke vorm ook, dat verandering van koers in elk geval noodzakelijk was en dat, als geen kabinet te vormen was, tot Kamerontbinding moest worden overgegaan om een beroep op het volk te doen.

Er volgde echter een opdracht aan den heer Colijn tot de vorming van een extra-parlementair kabinet op brede basis; welke opdracht binnen twee dagen was aanvaard en volbracht. Het nieuwe kabinet onderscheidde zich van het oude alleen hierin, dat minister Deckers overging van Defensie naar een nieuw gevormd departement van Landbouw en minister Slotemaker de Bruïne van Sociale Zaken naar Onderwijs, terwijl de vrijzinnig-democraat mr. Slingenberg minister van Sociale Zaken werd en minister Colijn voorlopig naast Koloniën ook Defensie op zich nam.

De soc.-dem. fractie hield op 2 Augustus een vergadering ter bespreking van de politieke toestand. Zij stelde met bevreesing vast, dat, nu het kabinet-Colijn, dat in de Tweede Kamer geen voldoende grondslag had overgehouden, vrijwel onveranderd was teruggekeerd, dit kabinet geen behoefte gevoelde om terstond voor de volksvertegenwoordiging een regeringsverklaring af te leggen, maar de minister-president meende te kunnen volstaan met een radiorede. Aangezien echter de regering toch spoedig genoodzaakt zou zijn tot voortzetting van het parlementair overleg over aanhangige wetsontwerpen, waaraan een uiteenzetting van het te voeren beleid zou dienen vooraf te gaan, besloot zij niet het initiatief te nemen tot het bijeenroepen van de Kamer, te meer omdat dit veeleer zou liggen op de weg der katholieke kamerfractie, waar immers gebleken was, dat het kabinet was opgetreden, niettegenstaande den formateur was medegedeeld, dat het vertrouwen der katholieke kamerfractie niet was hersteld.

Overzicht der werkzaamheden van het begin van het zittingsjaar 1935—'36 tot 11 Februari 1936.

Vliegen werd opnieuw aangewezen als derde voorzitter van de Kamer. (17 Sept.)

Albarda deelde mede, dat hij een interpellatie had willen aanvragen om de verhouding tussen Regering en Kamer te bespreken, maar dat hij, in verband met aandrang van den heer Aalberse om de behandeling van het bezuinigingsontwerp spoedig te hervatten en daarbij die bespreking te houden, nog even zou afwachten. (17 Sept.)

Op 19 Sept. besloot de Kamer op voorstel van den voorzitter de behandeling van het bezuinigingsontwerp te hervatten op 24 Sept en daarbij ook de ministeriële crisis te bespreken.

Het bezuinigingsontwerp en de Kabinetscrisis.

Nadat de ministers Colijn en Oud, en o.a. de heer Aalberse hadden gesproken, kwam Albarda aan het woord. Hij had met belangstelling vernomen, dat de Regering een oplossing nodig achtte voor de moeilijkheden in verband met het capitulantenstelsel voortvloeide uit de uitbuiting van leden van S.D.A.P. en N.V.V., maar zou pas bevredigd zijn als alle uitsluitingsmaatregelen werden teruggenomen.

Hij constateerde, dat het kabinet de zaak blijkbaar vrijwel op de oude voet wil voortzetten, zonder dat het zich verzekerd heeft van het vertrouwen der Kamer, dat het op 23 Juli niet meer had. De R.K. Kamerfractie draagt een zware verantwoordelijkheid. Zij heeft de crisis veroorzaakt, al tracht de heer Aalberse het conflict thans voor te stellen als een vergissing, waarvan de oorzaak bij de Regering zou zijn.

De r.k. fractie had kunnen voorzien, dat wellicht de enige mogelijkheid zou zijn een kabinet van katholieken en sociaaldemocraten. Zij wilde echter met soc.-dem. alleen niet regeren en had zich van de medewerking van een derde niet verzekerd. De vrijzinnig-democraten hebben door hun weigering het kabinet gered, maar dat ontslaat de katholieken niet van hun verantwoordelijkheid. Zij zijn nu de politieke gevangenen van het kabinet geworden. Spr. schetste verder hoe op alle hoofdpunten het kabinet hetzelfde standpunt inneemt als vóór 23 Juli. Leggen de katholieken zich daarbij neer, dan betekent dat een capitulatie. Tot een dergelijke capitulatie zijn de soc.-dem. niet bereid. Zij erkennen, dat de ernstige toestand, ook op internationaal gebied, tot behoedzaamheid verplicht, maar zij mogen ook de nood van het volk niet vergeten. Wie een kabinet doet vallen, moet bereid zijn snel een nieuwe regering te vormen; de soc.-dem. zijn bereid die consequentie te aanvaarden.

Spr. besprak voorts de afvloeiing van goud wegens vrees voor de gulden, zodra er politieke ontwikkelingen zijn. Daartegen moet opgetreden worden door betere voorlichting van het volk, maar ook door de goudvoorraad te verdedigen met krachtiger middelen dan alleen door verhoging van het bankdisconto. Hij eindigde met de opwekking tot de strijd voor een energieke welvaartspolitiek. (25 Sept.)

v. d. Tempel critiseerde opnieuw de in uitzicht gestelde salarisverlaging van ambtenaren en onderwijzers benevens de miskennen van het georganiseerd overleg door de Regering en handhaafde zijn motie. (26 Sept.)

Bij de replieken constateerde Albarda, dat de heer Aalberse, hoewel de politiek van het kabinet dezelfde is gebleven, zijn rede eindigde in de stemming: lang zal het kabinet leven. Uit de katholieke pers blijkt wel, dat dat in katholieke kringen niet het algemene gevoelen is. Het conflict is niet opgelost en kan elk ogenblik weer uitbreken. Samenwerking tussen katholieken en soc.-dem. zou bij elkaar brengen wat bij elkaar hoort: de grote massa der katholieke en der soc.-dem. arbeiders. De heer Aalberse heeft nu gezegd, dat de opvatting, dat voor samenwerking nog een derde nodig is, geen wet is van Meden en Perzen. Moge de katholieke fractie zich hiervan bewust blijven.

Spr. verdedigde vervolgens nog eens het soc.-dem. standpunt op financieel en economisch terrein, daarbij er op wijzend, dat de Regering zich telkens genoodzaakt ziet denkbeelden, die zij eerst afwijst als zij door de soc.-dem. worden aanbevolen, tenslotte toch over te nemen. Hij wees tenslotte een eenheidsfront met de communisten af, omdat wij als democraten niet kunnen samenwerken met degenen, die de democratie door een dictatuur willen vervangen. (27 Sept.)

Bij de behandeling van de artikelen van het bezuinigingsontwerp waarschuwde v. d. Heide tegen te ver gaande beperking van de toepassing der *Psychopatenwet*. (27 Sept.)

Op 1 October werd de motie-Van den Tempel inzake de *salarisverlaging* verworpen met 56 tegen 25 stemmen.

Drees drong er op aan geen *armenraden* op te heffen, die levensvatbaar zijn gebleken en nuttig werk doen. Bij een voorstel tot vermindering van de pensioensbijdragen wees hij op een onbillijkheid in de regeling.

Mevr. De Vries—Bruins bestreed de aan den minister van Binnenlandse Zaken te geven machtiging om voor *verpleging in krankzinnigengestichten* een maximum verpleegprijs vast te stellen.

Bij de machtiging inzake *conversie van nationale schuld* waarschuwde Drees tegen veelvuldige toepassing van de bepaling, dat ook vrijstelling van toekomstige belastingen kan worden toegezegd.

Van den Tempel besprak de wijziging van de *Beleggingswet*, waaruit voor de fondsen als Invaliditeitsfonds en Pensioenfonds nadelen kunnen voortvloeien. De fondsen moeten niet in ongunstiger positie worden gebracht dan andere beleggers. De eenzijdige samenstelling van de Beleggingsraad behoeft dringend wijziging.

K. ter Laan bestreed het voorgestelde *capitulantenstelsel*, waarbij hij er aan herinnerde hoe kras voorstellen in die geest vroeger ook door anderen waren veroordeeld, o.a. door de heren Deckers en Oud. Het benoemingsrecht van het burgerlijk gezag wordt zo sterk mogelijk aangetast, ook bij de lagere organen. In het leger zullen de capitulanten minder geschikt blijken. Voorts krijgen zij geen behoorlijke rechtszekerheid. Het grootste bezwaar echter is, dat de burgerlijke betrekkingen worden gemilitariseerd.

Albarda stelde nog eens, tegenover uitslatingen van anderen, het onrechtvaardige van de uitsluitingsmaatregelen tegenover sociaaldemocraten in het licht, waarin minister Colijn tenslotte aanleiding vond te verklaren, dat hij in elk geval de niet bedoelde uitbreiding van die uitsluiting over burgerlijke betrekkingen „zedelijk onrecht” zou achten.

Bij de *wijziging van de Dienstplichtwet* verzette K ter Laan zich tegen de verlenging van de dienstdienst voor dienstplichtigen, die in opleiding zijn voor onder-officier, tegen de dubbele herhalingsoefening voor ziekenverplegers en tegen uitbreiding van het contingent. (1 Oct.)

Het voorstel tot invoering van het *capitulantenstelsel* werd op 2 October aangenomen met 57 tegen 25 stemmen.

Machtiging tot coördinatie van het verkeer.

Van Braambeek verklaarde tegen dit voorstel geen bezwaar te hebben, nu de oorspronkelijke redactie, waarbij de minister van Waterstaat dictatoriale bevoegdheden zou hebben gekregen, door een geheel andere regeling is vervangen. Hij erkende, dat niet alle details bij de wet kunnen worden geregeld. Wel had de regeling in beginsel op eenvoudige wijze kunnen worden opgenomen in de Wet Openbare Middelen van Vervoer. Intussen is nog allerm minst duidelijk wat de minister wil coördineren. Spr. behandelde nog verschillende punten ten aanzien van de verkeerscoördinatie, drong aan op bevordering van concentratie van verkeersondernemingen, op vermindering van verspilling door oneconomische concurrentie tussen waterwegen en spoorwegen, op vermindering van de kapitaallasten der spoorwegen en op spoed bij de practische oplossing van het verkeersvraagstuk.

Bij de paragraaf *Verlichting lasten uit Ziekte- en Ongevallenwetten* bestreed Kupers het voorstel om de uitkeringen van Ongevallenwetten en Ziektewet van 80 tot 70 % te verlagen.

Dit voorstel werd tenslotte door de regering voorlopig teruggenomen.

Bij de paragraaf *Financiering Invaliditeits- en Ouderdomsverzekering* wees Kupers op de gevaren van wat de regering wil. Over een periode van vijf jaar zal in de fondsen 59 miljoen worden gestort in plaats van 218 miljoen. De rechten der verzekerden worden thans wel niet aangetast, maar worden wel in gevaar gebracht. De regering denkt over herberekening op de grondslag van 3 % en meent dat dan misschien de uitkeringen niet zullen kunnen worden gehandhaafd, maar het Rijk is daarvoor zonder voorbehoud aansprakelijk. Erkennende dat het moeilijk is thans ten volle de vele miljoenen te storten, achtte spr. het redelijk te eisen, dat de uitkeringen niet worden aangetast, dat de stortingen zo spoedig mogelijk worden hervat en dat wat niet gestort wordt, erkend wordt als een gewone staats-schuld, met rente en aflossing op de staatsbegroting.

Mevr. de Vries—Bruins critiseerde de bezuinigingsvoornemens ten opzichte van de Gezondheidsraad.

Tenslotte werd het Bezuinigingsontwerp in zijn geheel aangenomen met 51 tegen 23 stemmen. (2 Oct.)

Bevordering van de internationale samenwerking tot het voorkomen of beëindigen van vijandelijkheden. (Sanctiewet in verband met het conflict Italië—Abessinië).

Vliegen verklaarde, dat de s.d. fractie, misschien met één uitzondering, met de regering zou meegaan. Hij betreurde het onvoldoende overleg met de vaste commissie voor buitenlandse zaken. Het spreekt vanzelf, dat Nederland zijn verplichtingen tegenover de Volkenbond moet nakomen, nu deze voor de eerste maal krachtig optreedt. Aan de toepassing van de sancties zijn natuurlijk risico's verbonden, maar het gaat om de levensvraag of de stem van het recht zal worden gehoord boven de stem van het kanon.

(Duys had zich laten inschrijven als spreker, maar zag van het woord af. Hij maakte er Vliegen later een grief van, dat deze ondersteld had, dat hij tegen het wetsontwerp zou zijn.)

Het ontwerp werd aangenomen met 68 tegen 3 stemmen (Sneevliet, Westerman, Van Dis). (24 Oct.)

Algemene beschouwingen over de begroting.

Albarda begon zijn rede met critiek op de ontvangst van den heer Mussert door den gouverneur-generaal, op het politiebeleid bij de ordeverstoringen in Duindorp in Den Haag, en op de inbeslagneming van de drukpers van „Volk en Vaderland”, waarvan de motivering even onaannemelijk is als verleden jaar ten opzichte van de personen van „De Tribune”. Ten aanzien van de in uitzicht gestelde grondwetsherziening, waarbij ook de drukpersvrijheid, een van de belangrijkste democratische rechten, in het geding komt, drong hij aan op voorbereiding door een staatscommissie, waarin de voornaamste politieke richtingen vertegenwoordigd behoren te zijn.

Komende tot zijn economische beschouwingen, betoogde hij, dat in de strijd tegen de crisis grote middelen moeten worden gehanteerd. Met de regeringspolitiek moet worden gebroken. Het Plan van de Arbeid heeft een andere en betere weg gewezen. Spr. verdedigde het plan tegen de daarop uitgeoefende critiek, lichtte toe hoe uitvoering van grote werken op de in het Plan aangegeven wijze de koopkracht reëel kan vergroten, besprak verder de industrialisatie, de kwestie van de export, en de mogelijkheid van de financiering van het Plan, desnoods ook door een gedwongen lening. Nodig is een regering, die in het Plan gelooft. Wij zullen met alle kracht trachten in en buiten het parlement een meerderheid te winnen voor ons Plan, zoals vroeger voor andere grote dingen. (7 Nov.)

J. ter Laan critiseerde opnieuw de plannen van de regering tot salarisverlaging, de voornemens inzake de jeugdsalarissen en inzake de verschuiving der periodieke verhogingen, de druk op de gemeentebesturen tot verdere salarisverlaging en de lange arbeidstijden, die nog in rijksdienst voorkomen. (8 Nov.)

Bij een regeling van werkzaamheden op 12 Nov. waarschuwde Albarda tegen een te ver gaande ranthoenering van de spreektijd per fractie bij de begrotingshoofdstukken.

Bij de replieken bestreed Albarda de voorstelling van den heer Westerman als zou van soc-dem. zijde zijn aangespoord tot mishandeling van fascistische colporteurs. Daartegen is in werkelijkheid voortdurend gewaarschuwd. Hij besprak voorts

de houding der liberalen, die vroeger evenzeer waren tegen ingrijpen op sociaal gebied als thans tegen ingrijpen op economisch gebied, en verdedigde het Plan van de Arbeid tegenover critiek van den heer De Geer en van de regering. (12 Nov.)

J. ter Laan stelde een motie voor, luidende:

„De Kamer, van oordeel, dat het voornemen van de regering om op de salariëring van het jeugdige personeel een aanzienlijke verlaging toe te passen, tot ongewenste toestanden en verhoudingen moet leiden; nodigt de regering uit van dit voornemen af te zien, en gaat over tot de orde van de dag.” (13 Nov.)

De motie werd op 14 Nov. verworpen met 52 tegen 27 stemmen.

Binnenlandse Zaken.

Bij de afd. *Binnenlands Bestuur* oefende Drees critiek op de toenemende beperking van de zelfstandigheid der gemeenten. Het Rijk heeft eerst, door wijzigingen in de verhouding tussen Rijk en gemeenten ten nadele van de gemeenten, hun moeilijkheden sterk vergroot, en vindt nu in hun financiële nood aanleiding om ze steeds meer afhankelijk te maken. Voorts maakte hij bezwaar tegen de wijze, waarop art. 125 en 126 der Ambtenarenwet worden toegepast, in strijd met gegeven toezeggingen. Wil men meer eenheid op het gebied van de arbeidsvoorwaarden van het gemeentepersoneel, dan zou er moeten komen een behoorlijk geregeld georganiseerd overleg tussen de gemeenten enerzijds en de organisaties van gemeentepersoneel anderzijds, niet een willekeurig regeringsingrijpen, dat alleen op verlaging uit is.

Zeer ernstig voor de politieke verhoudingen achtte hij het, dat de minister klaarblijkelijk sociaal-democraten van benoeming tot burgemeester wil uitsluiten. Dat is onrecht en een nadeel voor ons land.

Van Zadelhoff opperde opnieuw bezwaren tegen de steun aan de Vrijwillige landstorm en de Burgerwachten. Hij was niet gerust, dat alle fascistische elementen uit de Burgerwachten verdwenen zijn en critiseerde de geldverspilling bij de Amsterdamse Burgerwacht. (13 Nov.)

Drop besprak de lasten, die gemeenten, provincies en waterschappen leggen op de binnenscheepvaart.

Bij de afdeling *Krankzinnigenwezen* drong mevr. De Vries—Bruins er weder op aan het krankzinnigenwezen onder te brengen bij Volksgezondheid, terwijl zij vroeg te onderzoeken hoeveel armlastige krankzinnigen om het valutavoordeel in het buitenland worden verpleegd.

Drop besprak bij *Armwezen* de positie van de spaarzegelkassen in verband met de Geldschietterswet, en de steunverlening aan de schippers, waarbij nu vaak de ene gemeente afschuift op de andere. (15 Nov.)

Regeling van de invoer van kolen.

Drop vroeg publicatie van het rapport-Verschuur over de economische toestand in het mijnbedrijf of uitvoerige mededelingen over de conclusies. (13 Nov.)

Versterking van de inkomsten van het Werkloosheidssubsidiefonds.

v. d. Tempel maakte er bezwaar tegen, dat belastingverhogingen, die nodig zijn door de algemene positie van de Rijksbegroting, worden voorgesteld als middelen, speciaal nodig voor het Werkloosheidssubsidiefonds. Hij stelde voorts de vraag hoe de gemeenten nog zeven miljoen méér, de helft van het eerst geraamde tekort, zullen kunnen dragen. Tegen de verhoging der omzetbelasting heeft de soc.-dem. fractie onoverkomelijke bezwaren. De Regering neme dit deel van haar voorstel terug. De fractie stemde tegen een amendement-de Visser om bij de opcenten op de dividend- en tantiëmebelasting de coöperatieve verbruiksverenigingen uit te zonderen, omdat, zoals v. d. Tempel verklaarde, dit punt in ruimer verband en beter voorbereid moest worden behandeld, en men niet bij de opcenten een uitzondering kan maken, niet geldende voor de belasting zelf.

De Regering nam de verhoging van de omzetbelasting terug en maakte de verdere belastingverhoging los van het verband met het Werkloosheidssubsidiefonds, waardoor de soc.-dem. bezwaren vervielen.

Het voorstel werd tenslotte aangenomen met 56 tegen 24 stemmen, waarbij o.a. de liberalen en een deel van de katholieken tegenstemden. (14 Nov.)

Pensioenkorting spoorwegpersoneel.

v. Braambeek bestreed het verlagen van pensioenen, terwijl een algemene verlaging der vaste lasten uitblijft. Bovendien is wel de eerst gevraagde ruime machti-

ging teruggenomen, maar voor de toekomst komt nog een machtiging in het voorstel voor. Hij kwam er tegen op dat ook in het gewijzigde voorstel het spoorwegpersoneel veel ongunstiger wordt behandeld dan het rijkspersoneel, waarvoor de zaak nog wordt onderzocht. Dat het Pensioenfonds in moeilijkheden verkeert, is de schuld van Regering en Directie Spoorwegen.

Bij art. 41 verdedigde v. Braambeeck een amendement om de grens der verlaging te bepalen op 10 pct. in plaats van op 15 pct. en de weduwen- en wezenpensioenen buiten de korting te laten. (15 Nov.)

Het werd op 19 Nov. met 48 tegen 22 stemmen aangenomen.

Een amendement-v. Braambeeck om de machtiging aan de Kroon voor verlaging in de toekomst bij wijziging van de lonen te schrappen, werd verworpen met 55 tegen 26 stemmen.

v. Braambeeck verklaarde, dat de fractie, ook na de aangebrachte verzachting, haar bezwaren tegen het ontwerp handhaafde.

Het werd aangenomen met 49 tegen 32 stemmen.

Wijziging van het tarief van invoerrechten in Ned.-Indië.

Cramer maakte bezwaar tegen de verlaging van het invoerrecht op sigarettenpapier met daartegenover verhoging van de accijns op sigaretten en gekorven tabak tot 30%, waartegen de Volksraad ernstig gekant is.

Wijziging van de wet inzake arbeid door vreemdelingen.

Kupers ging er mee accoord, dat werkgevers voor een vergunning om vreemde arbeiders in dienst te hebben, iets zouden moeten betalen, maar drong aan op scherpe toepassing van de wet, op meer overleg met de vakorganisaties, en op spoed met een wetsontwerp op de vestiging van buitenlanders als zelfstandigen.

P.T.T.-begroting.

Faber drong aan op verkorting van arbeidstijd voor P.T.T.-personeel, op beperking van het aantal arbeidscontractanten en op verbetering van de promotiekansen. Hij besprak verder de bestelling van telegrammen en expresstukken ten platte lande. (19 Nov.)

Drop achtte de beslissing van den minister over de uitzending op hoogtijdagen van de arbeidersbeweging en op nationale feestdagen niet juist. Hij beklagde zich over een aantal beslissingen van de radio-controlecommissie, die een éézijdig karakter droegen en over een ongelijke maatstaf bij het opvragen van teksten. Hij had met genoegen gezien, dat de commissie met een lid zou worden uitgebreid. Verder besprak hij de verhouding tussen radio en pers en de kwestie der radiodistributie. (20 Nov.)

Beperking cumulatie van pensioenen.

Albarda constateerde, dat met deze zaak veel demagogie is bedreven, maar dat eerder indienen van voorstellen door de Regering wenselijk ware geweest. Van soc-dem. zijde is daarop sinds jaren aangedrongen. Bij maatregelen op dit gebied moet rekening worden gehouden met het belang der democratie, dat elst dat geschikte personen zich als vertegenwoordigers in openbare lichamen en voor besturende functies beschikbaar kunnen stellen, ook als zij geen kapitaal bezitten. Het is dan ook niet wenselijk b.v. de vrijheid der gemeenten aan te tasten om aan oud-wethouders pensioen toe te kennen. Dit is heel iets anders dan cumulatie met andere pensioenen te beperken.

De bestaande vooruitzichten worden thans sterk beperkt. De soc-dem. gaan daarmee accoord. H.i. hadden ook de verkregen rechten niet geheel behoeven te worden ontzien, nu de Regering op ander gebied ook verkregen rechten aantast.

v. Braambeeck lichtte een amendement toe om, met behoud van de anti-cumulatiebepalingen, te schrappen het verbod aan gemeenten om een pensioenregeling voor oud-wethouders anders dan als een aflopend wachtgeld te treffen.

Dit amendement werd tenslotte ingetrokken. De minister nam over een amendement-v. Braambeeck op art. 10, dat een technische verbetering inhield.

Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen. (20 Nov.)

Buitenlandse Zaken.

Vliegen sloot zich aan bij degenen, die op betere diplomatieke en consulaire vertegenwoordiging van ons land hadden aangedrongen, bepleitte erkenning van Sowjet-Rusland, krachtige toepassing van de sancties tegen Italië, handhaving van het subsidie aan het Nationale Bureau voor Documentatie. Hij vroeg naar de gevolgen

van de Duitse huwelijkswetgeving ten aanzien van Nederland en naar de resultaten van de stappen, gedaan naar aanleiding van het optreden der Duitse politie te Vlagtwedde. Voorts drong hij nogmaals aan op geregeld overleg van de minister met de Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken. (19 Nov.)

Wijziging Militaire Pensioenwetten.

K. te Laan opperde bedenkingen tegen de opheffing van de Militaire Pensioenraad en drong aan op gelijk pensioenrecht voor militaire en burgerlijke ambtenaren bij niet eervol ontslag. (21 Nov.)

Justitie.

Van der Heide drong aan op meer spoed bij het voorbereiden van een wet tegen semi-militaire korpsen van extremistische bewegingen als de N.S.B. Daarentegen zou z.i. een maatregel als het in beslag nemen van drukpersen het tegendeel uitwerken van wat bedoeld wordt. Hij besprak verder het provocerend optreden van N.S.B.-colporteurs, b.v. in Duindorp, en behandelde daarna de vrijwillige castratie van seksuele psychopathen, waartoe z.i. de mogelijkheid moet worden geopend.

Mevr. de Vries—Bruins echter wees op h.i. grote bezwaren die daartegen bestaan en achtte het wenselijk eerst nog meer materiaal over deze kwestie te verzamelen.

Drop constateerde toenemende overlading bij de kantonrechters, vroeg instelling van een speciale commissie ter behandeling van de vraagstukken van het moderne arbeidsrecht, wees op het gevaar dat gelden van ondernemingspensioenfondsen in het bedrijf zelf worden belegd en dan verloren gaan, en drong aan op uitvoering van de wet op de arbeidsovereenkomst voor kapiteins en schepelingen. (21 Nov.)

Bij de afd. Burgerlijke Rechtspraak vroeg v. d. Heide inlichtingen over de zaak-Van 't Sant, terwijl hij bij de afd. Gevangeniswezen en Rijkswerkinrichtingen aandrang op verbeteringen in de vrouwegevangenis en de meisjesgestichten en voor de toekomst de wenselijkheid bepleitte van splitsing tussen gevangenen met overwegend opvoedend en overwegend strafkarakter.

Bij de afdeling Rijkstucht- en opvoedingswezen klaagde v. d. Heide erover, dat de tuchtscholen thans vaak gevuld worden door delinquenten, die de opgelegde boete niet kunnen betalen. Dat is een misstand. Wil de minister de gelegenheid geven tot termijnbetaling van boeten?

Wil de minister medewerken aan de oprichting van een werkkamp voor voorwaardelijk veroordeelden? Spreker hoopte dat geen verdere verlaging van subsidies zou plaats vinden.

Mevr. de Vries—Bruins wees op de grote nadelen, die te verwachten zijn van de enorme vermindering van het subsidie voor de voogdijkinderen. Het werk zal in het gedrang komen. De vergoeding, die voor deze kinderen aan de gezinnen gegeven worden, is reeds te laag. Voor de gestichten geldt hetzelfde.

Bij de afd. Reclassering drong v. d. Heide er op aan de mogelijkheid te openen in bepaalde gevallen aan voorwaardelijke invrijheidstelling te verbinden een psychoanalytische behandeling. (21 Nov.)

Van der Heide verklaarde, dat de fractie zou stemmen tegen een motie-Sneevliet tot het instellen van een parlementaire commissie van onderzoek naar de werking der reglementen betreffende het gevangeniswezen, omdat die werking volkomen bekend is, zodat gebreken en leemten bij de begroting worden besproken. (22 Nov.)

Sociale Zaken.

Bij de afd. Arbeid bepleitte v. d. Tempel spoediger ratificatie van internationale conventies. Hij wees verder op de onbevredigende werking der Bedrijfsradenwet. De bedrijfsraden hebben niet alleen geen economische, maar ook geen wezenlijke sociale bevoegdheden. Op het gebied van de bedrijfsorganisatie moet de minister zorgen, dat wij uit de impasse komen, o.a. door bepaalde bedrijfsregelingen bindend te verklaren.

Mevr. de Vries—Bruins waarschuwde tegen het streven om door wettelijke maatregelen meisjes uit fabrieken te weren om ze door jongens te vervangen.

Drop besprak het vraagstuk van de 40-urenweek, de regeling van de arbeidstijd voor chauffeurs, de noodzakelijkheid de Arbeidswet ook toe te passen voor magazijnbedienden en kantoorpersoneel en de arbeidstijd te regelen ook voor hotel-, café- en restaurantpersoneel en in de landbouw, het verlenen van te veel overwerkvergunningen en de onvoldoende controle op de handhaving van de Arbeidswet. Voorts drong hij aan op invoering van de wet op de huisarbeid, op een regeling

inzake pensioenfondsen, waarbij hij inlichtingen vroeg over de Kon. Hollandse Lloyd, en op invoering van de Stuwadoorswet. (22 Nov.)

Bij de afd. Arbeidersverzekering bepleitte Mevr. De Vries—Bruins de opneming van t.b.c. als beroepsziekte in de Ongevallenwet, met het oog op het ziekenhuispersoneel.

Drop wees op de onderlinge concurrentie der bedrijfsverenigingen, opperde bedenkingen tegen overbrenging van kleine ongevallen naar de Ziektewet, besprak nog enkele andere punten op het gebied van de sociale verzekering en betoogde tenslotte de noodzakelijkheid van een regeling voor hen, die ouder zijn dan 65 jaar en geen rente op grond van Ouderdoms- of Invaliditeitswet ontvangen. Hij vroeg een onderzoek in deze en verklaarde, dat de fractie zou stemmen voor de motie-van Houten, die op een regeling aandringt.

Deze motie werd echter verworpen met 45 tegen 18 stemmen.

Bij de afd. *Volksgesondheid* wees Drees op de dringende noodzakelijkheid van algemene huurverlaging der arbeiderswoningen, die door wettelijke maatregelen moet worden bevorderd. Hij critiseerde de traagheid, waarmee de Regering het wetsontwerp inzake de vaste lasten behandelt, waarbij zij zelf trouwens de moeilijkheden heeft vergroot door de gemeenten inkomsten te willen ontnemen, zonder daartegenover compensatie te stellen. Hij drong aan op instelling van huurcommissies, op verdere bouw van goedkope arbeiderswoningen, vooral ter vervanging van slechte woningen, op instelling van woningcommissies ter vervanging van de gezondheidscommissies, op maatregelen in de geest van het rapport-Vliegen inzake woningwetwoningen, op Rijkshulp ook voor woningwetwoningen, waarvoor geen rijksvoorschot of rijksbijdrage loopt, en op handhaving van het subsidie voor het Ned. Instituut voor Volkshuisvesting (26 Nov.)

Een motie omtrent wettelijke maatregelen tot huurverlaging, waarover het vorige jaar de stemming op verzoek van de Minister van Sociale Zaken was aangehouden, trok Drees nu op 10 Dec. in, omdat de beslissing zal vallen bij het vaste-lastenontwerp, waarvan Minister Slingenberg verklaarde, dat de Regering zeer spoedig verdere behandeling zou bevorderen.

Mevr. de Vries—Bruins drong aan op een wetsontwerp, dat een oplossing zal brengen voor de voorziening in geneesmiddelen. Zij wees op ernstige misstanden, b.v. ten aanzien van verkoop van kruiden. Zij bepleitte verder naleving van de wet inzake de tandtechnici, besprak de kwestie van een Ziekenfondswet en kwam op tegen te grote bezuiniging op het Rijksbureau voor Drinkwatervoorziening. (26 Nov.)

J. ter Laan verzocht den minister alsnog tegemoet te komen aan verzoeken van een groep z.i. onbillijk behandelde tandtechnici, die reeds voor 1913 zelfstandig werkten.

Bij de afd. *Werkloosheidsverzekering en Arbeidsbemiddeling* verzocht v. d. Tempel de regering de z.g. technische verbeteringen in de werkloosheidsverzekering niet door te zetten tegen de wens der kasbesturen en zonder advies der Rijkscommissie.

Verder kantte hij zich scherp tegen de aanvallen van vrijheidsbondse afgevaardigden en van den heer Westerman, enerzijds op het feit dat de uitkeringen verband houden met de hoogte der lonen, anderzijds op de uitvoering van de verzekering door de vakverenigingen. Hij wees op het uitnemende werk, op dit gebied gedaan door de vakbeweging, die overigens geen monopolie heeft, daar er werkloosheidskassen zijn en kunnen worden opgericht, niet verbonden met een vakvereniging. Aan oprichting van een Rijkskas met de bedoeling de vakbeweging te disqualificeren, is echter niet de minste behoefte. (27 Nov.)

Afd. Werkverschaffing en steunverlening.

Kupers kwam op tegen het steeds toenemende misbruik om gewone werken, vooral in het bouwbedrijf, in werkverschaffing te doen uitvoeren, waardoor het bouwbedrijf wordt vermoord. Ook het Werkfonds gaat meer en meer de werkverschaffing bij normale werken financieren. Men zoekt een oplossing in uitvoering tegen normale uurlonen, met 40-urenweek. Daarnaast moet de eigenlijke werkverschaffing, ontginning, bebossing, ontwatering, niet worden ingekrompen, maar uitgebreid. Spr. kwam op tegen te lage werkverschaffingslonen en tegen de wijze, waarop het rouleersysteem wordt toegepast. Hij drong aan op voortzetting van de verstreking van goedkope groenten en van blikvlees. Dringend waarschuwde hij tegen verdere steunverlening en bepleitte hij te niet doen van de steunverlaging, voor de havenarbeiders in Amsterdam en Rotterdam ingevoerd door de andere berekening van de loonnormen. Men drijve de werklozen niet tot wanhoop, maar zorg voor werk. (28 Nov.)

Bij de replieken onderstreepte Kupers nog eens de noodzakelijkheid van de door hem gevraagde maatregelen en drong hij er op aan de gemeenten beter in staat te stellen, b.v. via het Werkfonds, werkverruimingswerken te doen uitvoeren. (29 Nov.)

Financiën.

J. ter Laan bestreed de aandrang door andere leden geoeffend tot afschaffing van de grondbelasting en tot verlaging van de accijns op bier en gedistilleerd. Hij betoogde, dat de personele belasting te zwaar drukt, vooral op het platteland, dat zij ook op de koffiehuisen een te grote last legt en dat de motorrijtuigenbelasting verkeerd is geregeld. Hoewel toejuichend dat de „Hoge Veluwe” is behouden, achtte hij de wijze, waarop met de N.U.M.-gelden is gehandeld, ontoelaatbaar. Zij moeten direct in 's Rijks schatkist worden gestort.

Bij de afdeling Dienst der Belastingen bepleitte hij verschillende personeelsbelangen. (26 Nov.)

Landbouw en Visserij.

Hiemstra betuigde zijn instemming met de instelling van de commissie-Van Loon en met op opvatting van den minister, dat de prijzen der landbouwproducten den werkenden een redelijk bestaan moeten waarborgen.

Hij bepleitte handhaving van de export, instelling van een Landbouwcrisisraad met vertegenwoordigers ook van de arbeiders; meer toepassing van arbitrage inzake de arbeidsvoorwaarden; een beroepsinstantie voor het personeel der crisisbureaux; verbetering van de toestand van de kleine boeren, de tuinders en de pluimveehouderij, sterkere bevordering van aanplant van bos; verstrekking van melk aan schoolkinderen. (28 Nov.)

Bij de afdeling Visserij bepleitte v. Zadelhoff de belangen der zoetwatervisserij, waarbij hij o.a. aandrang op scherper contincentering van aal en paling, bevordering van de afzet van vis, het tegengaan van weterverontreiniging.

Drop besprak de haringvisserij, waarbij het vooral met de uitvoer van haring naar Rusland raar is gelopen, en behandelde de vraag van verdere subsidiëring van het Visserijproefstation.

Begroting Werkloosheidssubsidiefonds voor 1936.

Drees wees er op, dat de uitkeringen voor 1936 weer veel te laat worden vastgesteld en bestreed de verlaging van de maximumuitkering der objectieve bijdrage van 90 tot 85 pct., de berekening van het percentage voor 1936 naar de uitgaven in het eerste halfjaar van 1935 en de opvatting der Regering, dat de gemeenten wel 7 miljoen op de uitgaven zullen kunnen besparen. Hij vestigde verder de aandacht op het bezwaar, dat de gemeenten er toe worden gedreven werk, dat als werkverruiming in aanmerking komt, in werkverschaffing te doen uitvoeren omdat zij dan een bijdrage krijgen, terwijl zij b.v. van het Werkfonds alleen voorschotten ontvangen, zij het tijdelijk renteloos.

Regeling van koop en verkoop op afbetaling.

Dönker achtte de voorgestelde regeling dringend noodzakelijk en kon zich met de grondgedachte verenigen. Looncessie zou hij echter geheel onmogelijk willen maken. Krachtige waarborg is nodig tegen de levering van ondeugdelijke goederen. De machtiging aan de Regering om de grenzen van het vergunningstelsel vast te stellen, gaat wat ver. Beter ware het gehele afbetalingsbedrijf aan een vergunning te binden. (3 Dec.)

Waterstaat.

v. d. Waerden kwam er tegen op, dat Waterstaat de 4½ miljoen, die vroeger op de begroting voorkwamen voor de wegen, niet aan het Verkeersfonds bijdraagt en bestreed de opheffing van de geologische dienst.

Drop drong aan op uitvoering van zijn motie, die het vorige jaar aangenomen is, om bij de uitvoering van Rijkswerken naleving van de collectieve contracten voor te schrijven.

v. d. Tempel besprak de te verwachten ingrijpende reorganisatie van het Werkfonds, waarbij openbare werken en industrialisatie zullen worden gescheiden. Hij stelde in het licht hoe de Regering van de gang van zaken een veel te gunstige voorstelling geeft en hoe weinig het Werkfonds aan de verwachtingen had beantwoord, o.a. doordat de Regering eerst nagenoeg geen personeel voor het beoordelen van de plannen beschikbaar stelde. Verder drong hij er op aan het geld in de eerste plaats te bestemmen voor werken, die spoedig kunnen worden uitgevoerd.

Bij de replieken verklaarde v. d. Waerden zich door de mededelingen van de minister ten opzichte van de plannen met de geologische dienst bevredigd en maakte hij nog enkele opmerkingen over de kwestie-Spoorhout.

Bij de afd. Waterstaat verzocht hij bij een te houden onderzoek naar de verhoging van het peil der Noordzee ten opzichte van het land jonge werkloze intellectuelen in te schakelen.

De afd. *Mijnwezen* gaf *Drop* aanleiding opnieuw in het licht te stellen hoezeer de levensomstandigheden van de mijnwerkers gedaald zijn, te waarschuwen tegen het uitbreiden van Feierschichten, tegen het doen verrichten van overwerk, aan te dringen op aanwijzing van onbezoldigde vertrouwensmannen van het staatstoezicht onder de mijnwerkers en een uitvoerige publicatie inzake het rapport-Verschuur te vragen.

Verkeersfonds.

Van der Waerden besprak de spoorwegtekorten en wees er op, dat reeds zeer veel gedaan is om tot beperking daarvan te komen, terwijl men in het oog moet houden hoe moeilijk de positie der spoorwegen is geworden door de crisisgevolgen, door nieuw gegraven kanalen enz.

Van Braambeek, zich hierbij aansluitende, wees op de noodzakelijkheid van ordening van het vervoerwezen, waarvan de capaciteit, ondanks verminderend vervoer, nog steeds wordt uitgebreid, zowel wat het motorverkeer als het verkeer te water aangaat. Het standpunt, door den minister aangegeven ten opzichte van de ordening van het vervoerwezen, wijkt niet sterk af van de beginselen, daarover in het Plan van de Arbeid ontwikkeld. Hij is echter nog steeds niet tot uitvoering overgegaan. Laat hij zo spoedig en zo krachtig mogelijk ingrijpen. (3 Dec.)

J. ter Laan besprak het Rotterdamse „brug of tunnel”-vraagstuk en betoogde, dat een brug de oplossing niet kan brengen.

Bij de afd. Spoorwegen drong hij aan op spoed bij de overbrugging van het emplacement-Feijenoord; bij de afd. Tramwegen besprak hij de reorganisatie van de Rotterdamse Tramweg Maatschappij en de kwestie van de tot nog toe daarmee verbonden veren. (4 Dec.)

Defensie.

K. ter Laan wees er op, dat het voorstel inzake een Weermachtfonds eigenlijk de begroting beheerst, al is het nu niet aan de orde. De begroting schijnt f 30.000 lager, maar de post van f 4 miljoen voor het artilleriematerieel komt er niet op voor, omdat die overgaat naar het Weermachtfonds. De regering, die overigens op alles bezuinigt, verhoogt in wezen de begroting van dit Departement. Al kan ook onze fractie zich indenken, dat de regering, gezien de internationale verhoudingen, niet op de weermacht durft te bezuinigen, verhoging moest toch in elk geval uitgesloten zijn. Modernisering moet gevonden worden door overbodige dingen af te kappen als cavallerie e.d. Terwijl de regering voor Defensie bijna altijd alles heeft gekregen wat zij vroeg, wordt nu weer geklaagd over achterstand. Die was er altijd en zal er bij een klein, open liggend land als het onze altijd zijn in verhouding tot de grote mogendheden. Thans dreigt een versterkt militarisme. Wenselijk worden al genoemd: versterkte lichte, langere oefentijd, derde herhalingsoefening Het vooroefeningsinstituut is al opgeheven.

Spr. drong aan op verandering van de houding tegenover de militaire bonden en besprak de belangen van de gepasporteerde marinemannen, de wijze van uitkering van de bijslag aan oud-gepensioneerden en nog enkele speciale punten.

Van Zadelhoff verwees voor ons algemene standpunt naar de congresresolutie van 1934, waarbij tot uiting is gekomen, dat de gewijzigde verhoudingen in de wereld hebben genoopt tot een heroriëntering, niet in dien zin dat ontwapening minder belangrijk zou worden geoordeeld, maar wel dat een actie voor nationale ontwapening thans weinig kans biedt als niet internationale ontwapening daarvoor de voorwaarden schept, zodat de laatste voorop moet staan. Versterking van de internationale rechtsorde is thans hoofdzaak. De partij stelt zich op democratisch standpunt en verwerpt illegale actie.

De Volkenbondsactie staat thans in het middelpunt der belangstelling. De sancties verdienen krachtige steun. Spr. waarschuwde tegen deelneming aan de bewapeningswedstrijd. De weermacht dient te worden van oorlogsinstrument een veiligheidswacht van politionele aard. Over de samenstelling valt dan te praten. Vervulling van volkenbondsverplichtingen willen ook wij.

Spr. vestigde de aandacht op het adres van 350 psychiaters over de oorlogspsychose. Hij vroeg nog spoedige publicatie van de resultaten van het onderzoek naar de wapenindustrie hier te lande en waakzaamheid tegen fascistische sympathieën bij officieren.

Bij de artikelen besprak K. ter Laan nog de belangen der mobilisatieslachtoffers. (4 Dec.)

Op 5 December werd de begroting van Defensie aangenomen met 51 tegen 23 stemmen. Onze fractie stemde tegen, met de meerderheid der vrijzinnig-democraten, de communisten en de leden Sneevliet en Arts.

Duys, die zich had afgescheiden van de fractie, zonder nog uit de partij te treden, stemde, na een verklaring te hebben afgelegd, voor.

Nieuwe Warenwet.

Mevr. de Vries—Bruins constateerde, dat het wetsvoorstel thans een geheel ander karakter heeft dan toen het in zijn eerste redactie werd ingediend, waarbij de Warenwet vrijwel buiten werking werd gesteld. De Kamer heeft bij de voorbereiding goed werk gedaan. De minister heffe echter ook niet te veel keuringsdiensten op. Samentrekking tot een klein aantal diensten heeft grote bezwaren. Verder bepleitte zij enige verbeteringen, overgenomen uit een ontwerp van 1930/31.

Drees besprak de kwestie van de kostenverdeling. Het gaat thans minder om bezuiniging dan om medebetaling door het bedrijfsleven. Spr. achtte deze verschuiving van lasten geen verbetering, maar zou er zich bij neerleggen, nu daardoor de zaak gered wordt. Het is echter onbillijk, dat de bijdrage der bedrijven alleen aan het Rijk ten goede komt en niet aan de gemeenten. Spr. wees verder op een aantal technische gebreken in het ontwerp. (5 Dec.)

Zonder hoofdelijke stemming werden aangenomen, ondanks bestrijding door den minister, een amendement-De Vries—Bruins om contrôle ook op de hoeveelheid van waren mogelijk te maken, en een amendement-Drees om het Rijk blijvend te doen bijdragen in de kosten van wachtgelden.

Een ander amendement-De Vries—Bruins werd met 57 tegen 20 stemmen verworpen. (6 Dec.)

Begroting van Handel, Nijverheid en Scheepvaart.

Donker besprak de moeilijke positie van onze zeehavens, vooral van Rotterdam, dat tegenover Antwerpen bijna over de gehele linie aan de verliezende hand is. De devaluatie van de franc heeft de toestand verergerd. Regeringsingrijpen is noodzakelijk tot invoering van Rijnvaartpremies en tot verlaging van kosten. Aanpassing van haven- en kadegelden aan de Belgische devaluatie zou miljoenen kosten. De regering acht dit in de eerste plaats een zaak van de gemeente, die echter dit geld niet kan missen. Het belang van de havens is een nationaal belang, dat krachtige steun verdient.

Spr. behandelde verder de wet op de evenredige vrachtverdeling. Wetswijziging zal nodig zijn in verband met de moeilijkheden als gevolg van de rechterlijke interpretatie der Rijnvaartacte.

Drop besprak de belangen van de kustvaart, van het ontslagen personeel der Kon. Hollandsche Lloyd en van de binnenschippers. (6 Dec.)

IJzerman wees op de gevaren der Duitse dumpingsmethodes door steeds stijgende exportpremies en besprak voorts in het algemeen de vraag in hoeverre contingenteringen dan wel invoerrechten aanbeveling verdienen als men invoer van bepaalde artikelen wil beperken.

Met een post inzake gedeeltelijke rijksgarantie voor verliezen op *voorschotten aan kleine middenstanders*, betuigde v. d. Tempel zijn instemming. Hij drong aan op uitvoering, zoveel mogelijk los van armenzorg, op bevordering van het totstandkomen van borgstellingsfondsen, en vroeg enige inlichtingen over de te verwachten toepassing. (10 Dec.)

Bescherming van de bevolking tegen luchtaanvallen.

Van der Heide verklaarde, dat de fractie voor het ontwerp zou stemmen, hoewel zij overtuigd is, dat afdoende bescherming tegen luchtaanvallen niet mogelijk is en dit ook niet mag worden gesuggereerd. De luchtbescherming is volgens het ontwerp een zaak der burgerlijke overheid en heeft alleen ten doel de kwade gevolgen van een luchtaanval zoveel mogelijk te beperken. Hoe kunnen hiertegen gewetensbezwaren worden aangevoerd? Spr. verzocht nog voor kleine steden te onderzoeken de mogelijkheid om bij luchtaanvallen de bevolking uit te leiden naar het platteland en stelde de vraag of er ook in ons land belanghebbenden bij de fabricage van afweerartikelen zijn, die profijt trachten te trekken uit het wekken van een angststemming. (10 Dec.)

Begroting van Onderwijs.

K. ter Laan verklaarde, dat de soc.-dem. niet willen meewerken aan de verdere vergroting van het aantal leerlingen per klas en de invoering van jeugdsalarissen. Integendeel, verbetering van het onderwijs is nodig. De s.d. zullen de memorie van antwoord inzenden inzake hun voorstel tot verlenging van de leerplicht met een achtste leerjaar. Spr. kwam op tegen de stelling van den minister, dat Rijk en gemeenten zich geheel moeten terugtrekken van het terrein van het voorbereidend onderwijs. Hij betreunde, dat het kweekschoolontwerp niet wordt behandeld, drong aan op verbetering van de ziekteregeeling van de onderwijzers en op doorzetten van de invoering der nieuwe spelling. (11 Dec.)

Bij de afd. *Hoger Onderwijs* critiseerde mevr. De Vries—Bruins de opheffing van de enige leerstoel in ons land in de sociale geneeskunde, te Utrecht gevestigd, en de samenvoeging van de leerstoel te Leiden in de bacteriologie en algemene hygiëne met die in de tropische geneeskunde. Men had beter de laatste kunnen opheffen, omdat de a.s. tropische artsen naar Amsterdam kunnen gaan, dan de algemene leerstoel. Men schijnt een bepaald persoon te hebben willen treffen.

Van der Heide keurde af, dat de Delftse soc.-dem. studenten voor lezingen geen gebruik hebben mogen maken van de lokaliteiten der hogeschool.

Bij de replieken verklaarde mevr. De Vries—Bruins te steunen een motie-Moller, gericht tegen het ontslag van prof. van Calcar te Leiden.

De motie werd aangenomen met 58 tegen 19 stemmen.

Bij de afd. *Vorbereidend Hoger en Middelbaar Onderwijs* wees Faber op de nadelen van de vergroting der klassen, besprak hij de aansluiting tussen lager en middelbaar onderwijs, eventueel vervroegd ontslag van leerkrachten, de wensen van de Vereniging van Werklozen met M.O.-bevoegdheid, en de kwestie van subsidie aan het Lorentzlyceum.

IJzerman klaagde over de resultaten van het examen voor middelbaar onderwijs gymnastiek in de laatste jaren en vroeg een onderzoek.

K. ter Laan drong aan op toekenning van het eindexamenrecht aan het instituut-Hommes te Hoogezand.

Afd. Nijverheidsonderwijs.

Mevr. De Vries—Bruins bepleitte de belangen van het nijverheidsonderwijs voor meisjes. Er is groot plaatsgebrek. De schoolgeldregeling werkt belemmerend. De verhoging van de toelatingsleeftijd zal ongunstig werken.

K. ter Laan bestreed de omzetting van driejarige ambachtsscholen in tweejarige en stelde de volgende motie voor:

„De Kamer, van oordeel, dat het in zeer vele gevallen niet mogelijk is, aan ambachtsscholen met een cursus van twee jaren een voldoende praktische en theoretische grondslag te leggen voor de nodige ontwikkeling van aanstaande vaklieden, verzoekt de regering de plannen tot omzetting van driejarige ambachtsscholen in tweejarige in nadere overweging te nemen, en gaat over tot de orde van de dag.” (12 Dec.)

Deze motie werd op 13 Dec. verworpen met 62 tegen 24 stemmen.

Afd. Lager Onderwijs.

Thijssen achtte het gewenst Esperanto toe te laten als facultatief leervak in de zevende klasse. Hij critiseerde het opvoeren van examengelden voor allerlei examens, tengevolge waarvan zelfs winst er op wordt gemaakt. Voorts besprak hij de regeling van de U.L.O.-eindexamens, waarvoor het Rijk f 72.000 subsidie geeft, maar die zijn geworden een onderneming van particuliere verenigingen, waaraan verschillende bestuurders onevenredig veel verdienen. Hij drong aan op een andere regeling en op het geven van gelijke rechten aan examens van gemeenten als Amsterdam en Rotterdam. (12 Dec.)

Mevr. De Vries—Bruins besprak de ongunstiger wordende voedingstoestand der schoolkinderen. Uitbreiding der schoolvoeding dient te worden bevorderd. (13 Dec.)

Bij de afd. *Kunsten en Wetenschappen* maakte IJzerman bezwaar tegen de verlaging van de post voor opdrachten aan kunstenaars van f 10.000 tot f 8.000, terwijl K. ter Laan restauratie van de toren van Slochteren bepleitte. (18 Dec.)

Verlenging van de korting op Indische pensioenen.

K. ter Laan herinnerde aan het afwijzend standpunt van onze fractie tegenover de pensioenkorting en aan de daarvoor aangevoerde motieven. Pensioenaanspraken worden wel aangetast; daarmee gelijkstaande rechten van effectenbezitters niet. In het bijzonder critiseerde spr. de korting van de geringe pensioenen van de lagere militairen. (13 Dec.)

Begroting van Koloniën.

K. ter Laan maakte er wederom bezwaar tegen, dat terugbetaling wordt gevorderd van studietoelagen van onderwijzers, die na het verstrijken van de gestelde studietermijn voor de hoofdacte geslaagd zijn.

Cramer betoogde, dat de kosten van de vloot geheel ten laste van Nederland moeten komen, en drong aan op een wijziging in de verhouding tussen de subsidies van Nederland en van Indië voor het Koloniaal Instituut.

Wijziging Indische begroting voor 1935.

Cramer achtte het plan om particuliere landerijen te doen aankopen door een semi-officieel orgaan niet gelukkig, maar zou er zich bij neerleggen, omdat er dan tenminste iets gebeurt.

Uitvoerrecht op rubber.

Cramer verklaarde met dit ontwerp in te stemmen. De heffing is rechtvaardig en billijk. (17 Dec.)

Begroting Zuiderzeefonds voor 1936.

Van der Waerden sprak er zijn voldoening over uit, dat er thans eindelijk weer beweging komt in de voortzetting van de inpolderingswerken, en bracht hulde aan de serieuze nota over de verwachtingen ten opzichte van de N.O. Polder, al had hij enige opmerkingen over de berekeningen. Hij drong aan op tijdig inwinnen van stedenbouwkundige adviezen.

Drop besprak de achteruitgang van de inkomsten der IJsselmeervissers, vroeg een nota over de positie van de Tesselse vissers, die als belanghebbenden moeten worden beschouwd, en bracht opnieuw klachten in over de toepassing der Zuiderzeesteunwet. (18 Dec.)

Voorkoming van onredelijke executies in verband met hypotheeken.

Donker betreurde, dat ingrijpende voorstellen inzake verlaging van vaste lasten nog niet worden behandeld, en wees op de beperkte strekking van dit ontwerp, dat veel beperkter is dan het uitwinningsontwerp-v. d. Bergh, alleen de solvabele debiteuren helpt en enkel de mogelijkheid tot vermindering van de aflossing opent. De scheepshypotheeken hadden ook in de wet moeten worden opgenomen.

Overgenomen werd een amendement-Donker om in de bepaling, dat de wet niet van toepassing zal zijn op overeenkomsten, gesloten na 1 Sept. 1935, deze datum te vervangen door de dag van inwerkingtreding van de wet. (17 Dec.)

Regeling van de invoer van haring.

Drop betoogde, dat onnodig veel Noorse sloeharing wordt ingevoerd. (18 Dec.)

Verlaging van de openbare uitgaven voor het onderwijs.

Bij de eerste paragraaf waarschuwde K. ter Laan tegen het leggen van te zware lasten voor betalingen aan H.B.S. enz. op de buitengemeenten.

Bij de tweede paragraaf maakte Faber bezwaar tegen een amendement-Moller, dat wilde verbieden voor 1 Januari 1941 nieuwe openbare H.B.S.-en en Gymnasia op te richten.

Bij paragraaf 6 (U.L.O.) steunde Thijssen enkele amendementen-Suring, terwijl Thijssen en Drees critiek oefenden op een ander amendement-Suring, dat door den minister werd overgenomen. (18 Dec.)

Paragraaf 7 (Leerlingenschaal G.L.O. en U.L.O.; wijziging wachtgeldregeling).

Thijssen bestreed het nog ongunstiger maken van de leerlingenschaal en verdedigde drie amendementen, strekkende om althans in gemeenten beneden 25000 inwoners bij kleine scholen eerder dan in het regeringsvoorstel een leerkracht méér verplicht te stellen en om centrale scholen voor zevende en hogere leerjaren te doen profiteren van een leerlingenschaal als bij het U.L.O.

K. ter Laan verdedigde nog in het bijzonder het laatste amendement.

Dit werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen na overneming van een sub-amendement-Suring om het te beperken tot bestaande scholen.

De andere amendementen-Thijssen werden verworpen, waarna de fractie tegen het artikel stemde.

Paragraaf 8 (*Schoolgeldheffing*) gaf K. ter Laan aanleiding tot verdediging van een amendement, strekkende om de gemeenten ook in de toekomst desgewenst te doen beschikken over de gegevens betreffende aanslagen in de gemeentefondsbelasting. Hij wees er op, dat door onthouding van die gegevens, die wel ter beschikking van kerkbesturen worden gesteld, de gemeenten belemmerd zullen worden in het treffen van een goede schoolgeldregeling.

Het amendement werd verworpen met 68 tegen 20 stemmen.

Een amendement-Ter Laan op § 11, om het *onderwijs in lichamelijke oefening* met 1 Januari 1937 verplicht te stellen, werd verworpen met 63 tegen 23 stemmen. (19 Dec.)

Paragraaf 12 (Beperking van het aantal scholen voor bijzonder G.L.O.)

gaf aanleiding tot een groot debat, waarbij bleek, dat de gehele rechterzijde zich tegen dit voorstel verzette, al dreigde uit verwerping een kabinetscrisis voort te vloeien.

Albarda herinnerde er aan, dat de S.D.A.P. aan de gelijkstelling van bijzonder en openbaar onderwijs heeft medegewerkt. Die gelijkstelling komt thans in de knel. Minister Marchant heeft met grote ijver openbare scholen opgeheven, maar voor de bijzondere op vrijwillige concentratie vertrouwd. Daarvan is echter niets gekomen. Het volk is gekrenkt in zijn rechtsgevoel en ziet deze houding als een misbruik maken van de crisis ten gunste van het bijzonder onderwijs. Tenslotte zijn wettelijke maatregelen ook ten opzichte van het bijzonder onderwijs door minister Colijn in uitzicht gesteld. Zou de regering ingaan op de raad van den heer De Geer om deze paragraaf terug te nemen, dan zou het vertrouwen in de afgelegde belofte worden beschaamd.

Bij repliek kwam Albarda nog op tegen de voorstelling alsof bij het openbaar onderwijs de concentratie vrijwillig zou zijn geweest. (19 Dec.)

Toen de rechterzijde haar verzet bleef handhaven, verzocht minister Slotemaker de Bruïne zijn slotwoord tot de volgende dag te mogen uitstellen. In zijn plaats deelde toen echter minister Colijn mede, dat het kabinet, om een crisis te vermijden, § 12 voorlopig terugnam en een staatscommissie zou benoemen, werkende onder leiding der regering, om een andere oplossing voor de concentratie van bijzondere scholen te zoeken. Inmiddels zou geen verdere opheffing van openbare scholen worden opgelegd, terwijl gevallen, waarin scholen zijn opgeheven tegen het advies van de Raad van State in, alsnog nader zullen worden onderzocht.

Albarda sprak een ernstig protest uit. Niet de regering had zich moeten beraden, maar de rechterzijde. De regering is voorlopig op de vlucht gegaan. De rechterzijde had moeten overwegen of zij een crisis wilde uitlokken op een wijze, die het land weer zou hebben blootgesteld aan de dictatuur van de beurs.

Thijssen verklaarde nog met amendementen-Van Dijken op § 13 accoord te gaan en vroeg bij § 14 een opheldering.

Paragraaf 15 (Voorlopige pensionnering 60-jarige onderwijzers).

Thijssen achtte dit de beste paragraaf uit het ontwerp. De onderwijzers snakken er naar. Voor een amendement-Suring om allerlei uitzonderingen te maken, voelde hij heel weinig. De minister krijgt toch de bevoegdheid uitzonderingen toe te staan.

Het amendement werd evenwel aangenomen met 55 tegen 34 stemmen.

Amendement-Suring tot ontslag van de gehuwde onderwijzeres, niet-kostwinster.

Mevr. De Vries—Bruins bestreed dit amendement, er aan herinnerende, dat de regering het reeds een paar maal heeft afgewezen. Men spreekt van plaats maken voor huishouders, maar onderwijzeressen worden in de regel vervangen door onderwijzeressen, d.w.z. door jonge meisjes. Slechts verplaatsing van de werkloosheid zal trouwens het gevolg zijn. De minister kan niet voldoende beoordelen wie kostwinster is. Een gehuwde vrouw, die in haar werk blijft, heeft daarvoor gewoonlijk ernstige redenen. De huwende onderwijzeres wordt reeds ontslagen, zodat het gaat om een betrekkelijk klein aantal aflopende gevallen.

Nadat de minister had verklaard de beslissing niet aan de Kamer te kunnen overlaten, maar het amendement te ontraden, vroeg Albarda opheldering over zijn bedoeling. Verklaart de minister het amendement onaannemelijk of wordt het enkel ontraden? Is het laatste het geval, dan wijkt de regering in werkelijkheid voor de tweede maal voor de verenigde rechterzijde. Laat deze liever zelf de regering overnemen — lang zou het niet duren — dan telkens misbruik te maken van de situatie.

(De minister verklaarde daarna, dat hij het amendement niet onaannemelijk kon verklaren, omdat hij het wetsontwerp niet wilde intrekken, ook al werd het amendement aangenomen).

Een sub-abonnement-De Vries—Bruins om eventueel wachtgeld toe te kennen, werd verworpen met 64 tegen 31 stemmen.

Het amendement-Suring werd aangenomen met 58 tegen 39 stemmen.

Albarda verklaarde tenslotte, dat de fractie tegen het ontwerp zou stemmen met het oog op de bepalingen op de leerlingsschalen, het schrappen van de concentratie van het bijzonder onderwijs en het ontslag van de gehuwde onderwijzeres.

Het wetsontwerp werd aangenomen met 71 tegen 22 stemmen. (20 Dec.)

W. DREES,
2e Secretaris der Soc.-Dem.
Tweede Kamerfractie.

Verslag Sociaal-Democratische Eerste Kamerfractie over 1935.

Gewijzigde samenstelling.

In de loop van 1935 veranderde de samenstelling van onze fractie enigermate. Afscheid van ons namen Dr. F. M. Wibaut en J. Oudegeest, die beiden niet voor een vernieuwing van hun mandaat in aanmerking wensten te komen. De fractie verliest in beiden bekwame leden, in Wibaut bovendien haar jarenlange voorzitter.

In plaats van deze beide werden als nieuwe Eerste Kamer-leden gekozen de partijvoorzitter K. Vorrink en S. de la Bella, bestuurder van het Ned. Verb. van Vakverenigingen. De andere leden van onze fractie, die aan de beurt van aftreden waren, werden herkozen en bij de aanvang van de nieuwe zitting op 18 September toegelaten. Dit geschiedde ook met de overige nieuw benoemde leden, die voor groep I en groep III der provincies optraden, behalve met den heer De Marchant et d'Ansembourg, over welks toelating de leden der commissie van onderzoek der geloofs-brieven en later de leden zelf het niet eens werden. Mendels verdedigde zijn mening van niet-toelaatbaarheid uitvoerig. Na een uitgebreid onderzoek, waarbij echter niet alle gegevens aanwezig waren, werd deze heer toegelaten. 29 leden vóór, 12 tegen de toelating. Alle fracties stemden verdeeld. Van onze fractie stemden 7 tegen en 3 vóór de toelating; één lid was bij de stemming afwezig.

Het bureau van onze fractie werd in September vernieuwd: Mendels voorzitter, De Zeeuw 2e voorzitter, Pothuis—Smit secretaris.

Beginnen wij nu met een kort overzicht van onze werkzaamheden.

De huwende onderwijzeres gaat er uit.

Al vroeg in het nieuwe jaar, op 8 Januari, kregen wij de onverkwikkelijke geschiedenis van de vrijz.-dem. minister Marchant, die het ontslag aan de huwende onderwijzeres had op te knappen.

Ossendorp toonde uitvoerig aan, dat het weren van de huwende onderwijzeres uit de school noch door het belang van het onderwijs, noch ter bevordering van het gezinsleven geboden wordt; dat van werkverruiming tengevolge daarvan geen sprake is en dat slechts een klein aantal onderwijzeressen de jaarlijks open komende plaatsen zal kunnen bezetten, terwijl hij in het algemeen het recht op arbeid, ook voor de gehuwde vrouw, krachtig verdedigde, en daarbij ook tegen deze vernieuwde aantasting van de autonomie der gemeente opkwam.

Door C. Pothuis—Smit werd bij deze zaak nog in het licht gesteld, hoe een vrijz.-dem. hier zijn beginselen verzaakte, hetgeen met verraad aan zijn overtuiging gelijk staat. Wat de kerkelijke meerderheid altijd heeft gewild, wordt door een tegenstander¹⁾ binnengehaald.

Het W.O. werd met 26 tegen 17 stemmen aangenomen. Onze fractie stemde tegen.

Rijksbegroting voor 1935.

ALGEMENE BESCHOUWINGEN.

Op 5 Februari begon de beraadslaging over de begroting.

Mendels besprak het politieke beleid, waarbij hij de nadruk legde op het verschil van inzicht, dat in de Katholieke Staatspartij bestaat. Hij hield daarbij een pleidooi voor ordening in het bedrijfsleven, nu meer dan ooit nodig, daar de regeringspolitiek van aanpassing niet bij machte blijkt de toestand te verbeteren, integendeel. Verder kwam hij op tegen de militaristische actie door gepensioneerde hoofdofficieren in het land gevoerd, welke actie trouwens door demonstraties vanwege de regering, zoals vloeddag, Indische legerdag, enz. wordt versterkt. Daar tegenover worden alle ingrijpende middelen, die van soc.-dem. zijde worden voorgesteld (o.a. 40-urige arbeidsweek, vervroegde pensionnering, verlaging der rente) afgewezen. Zijn conclusie was, dat de regering van de nood van de crisis een deugd der reactie had gemaakt.

Wibaut sprak over de autonomie der gemeenten, die geheel verloren dreigde te gaan. Hij verdedigde de stelling, dat de zelfstandigheid der gemeenten in haar geldelijk beheer in geen enkel opzicht in strijd behoeft te komen met de belangen van

¹⁾ De minister had op dien dag zijn veranderde levensbeschouwing nog niet bekend gemaakt.

de staat, wanneer de gemeente slechts zorgt voor elke uitgave dekkingsinkomsten te bezitten. Aan het slot van zijn rede wees hij de socialisatie aan als voorbereiding van de nieuwe wereldeconomie, die zal moeten ontstaan.

Door Moltmaker werd weder de aandacht gevestigd op de cumulatie, waartegen nog altijd geen maatregelen zijn genomen.

Minister Colijn verklaarde in zijn uitvoerig antwoord o.a., dat ordening van het bedrijfsleven volgens hem volstrekt ondeugdelijk was als middel om de economische chaos te overwinnen.

Minister Oud, zijn financieel beleid verdedigend, verklaarde o.a. dat belastingverhoging onmogelijk was. Verder verdedigde hij zijn bezuinigingsmaatregelen (loonsverlagingen enz.) door te zeggen, dat zonder deze de tekorten nog veel groter zouden zijn.

Buitenlandse Zaken. De gedragslijn tegenover de Sowjetrepubliek werd door Polak besproken. Waarom erkennen wij Rusland niet en Duitsland, waar zoveel gruwelen gebeuren, wel? — zo vroeg hij — terwijl Nederland (zelfs de burgemeester van Amsterdam) toch gaarne economische betrekkingen met Rusland onderhoudt. In dat verband bracht hij ook de zaak-Spansier ter sprake, die volgens een lang geheimgehouden vonnis in Duitsland werd veroordeeld voor een daad in Nederland verricht.

Minister de Graeff bleek het, wat dit laatste betreft, wel ongeveer eens te zijn. Over de kwestie-Rusland meende hij te kunnen zwijgen, er was daarover reeds genoeg gezegd. Door verschillende leden was n.l. betoogd, dat Rusland zich internationaal tegen de heiligste beginselen van de Volkenbond verklaart.

Defensie. Bij dit hoofdstuk bracht C. Pothuis—Smit weder de grieven ter sprake van enige groepen, die in hun diensttijd hun beste krachten gaven, maar daarna met een zeer klein pensioen werden terzijde geschoven. Verder sprak zij over de verschillende uitleggingen van de Dienstweigeringswet, waardoor sommige jongelui h.i. onrechtvaardig werden afgewezen. Verder kwam zij op tegen het verbod van vakverenigingen, waardoor bovendien huichelarij wordt gekweekt. Dan verzette zij zich tegen het vlagvertoon in Duitse havens met het tegenwoordige Duitse ceremonieel, om tenslotte het beginsel der wapenopening te bespreken en daarbij de noodzakelijkheid om ook in ons land de wapenindustrie en haar connecties aan een ernstig onderzoek te onderwerpen.

Hermans vroeg inlichtingen over het verbod van het blad „De Blauwe Vaan”, terwijl de producten der firma Bols met onze militairen medegingen naar het Saar-gebied.

De minister, die het natuurlijk nergens mee eens was, meende zelfs de verenigingen een goede dienst te hebben bewezen met zijn verbod. Tegen dit laatste werd in de repliek door C. Pothuis—Smit en Moltmaker verontwaardigd opgekomen.

De begroting werd aangenomen met 29 tegen 14 stemmen. Onze fractie stemde tegen.

Binnenlandse Zaken. Wibaut kwam nog eens in bijzonderheden op tegen de knotting van de autonomie der gemeenten en ook der provincies. Hij toonde aan, dat de regering ten opzichte van de zelfstandigheid dier lichamen met ruwe hand ingrijpt. Daardoor wordt een der onmisbare grondslagen van onze staatsinrichting verminkt. De regering sticht daarmee een groot maatschappelijk kwaad.

Hermans bracht o.m. de kwestie van de Larense burgemeester ter sprake, die z.i. niet gehandhaafd kon worden. Ook besprak hij de Burgerwacht, waarvan de mentaliteit dikwijls veel te wensen overlaet.

Mendels hield een rede over de ambtenarenwet in verband met de verboden verenigingen en de bevoegdheden van burgemeesters, waarbij hij ook het vergaderrecht, dat menigmaal bemoeilijkt wordt, ter sprake bracht.

C. Pothuis—Smit sprak haar leedwezen uit over de regeringsvoornemens betreffende de vervanging van vrouwelijke arbeidskrachten door mannelijke, waarbij zij uit katholieke bladen citeerde, waaruit bleek, dat de vooraanstaande katholieke vrouwen er juist zo over denken.

Polak hield een scherp betoog over de onmogelijkheid om zich tegen luchtaanvallen te verdedigen. Verder besprak hij de streekplannen, waarbij hij strenger optreden tegen de grondspeculanten wenste, ook ten opzichte van de lintbebouwing.

De Zeeuw richtte zich tegen den a.r. heer van Asch van Wijck, die even te voren had betoogd, dat de gemeenten ook in de toekomst hun zelfstandigheid niet zullen terugkrijgen. De anti-rev. minister stond echter ongetwijfeld op een ander standpunt: de financiële hulp wordt gegeven, opdat de gemeenten weer spoedig hun zelfstandigheid

terug kunnen krijgen. De moeilijkheden zijn echter door de werklozensteun ontstaan, toen heeft de regering te ruw ingegrepen en de gemeentefinanciën gedesorganiseerd. Waar de minister dus spreekt van „zieke organen”, moet dit feitelijk zijn „ziek-gemaakte organen”. De verwijten aan stadsbestuurders, die wanbeheerders waren, zijn dus geheel ongegrond. Zijn conclusie was, dat hij de hoop uitsprak dat de minister zijn partijprogram betreffende de autonomie der gemeenten zou handhaven en dat hij in zou zien, dat de ingeslagen weg een verkeerde was.

Minister De Wilde hield vol, dat er ook kwade gemeenten en vooral kwade gemeentebestuurders waren. Het ingrijpen bij de vaststelling van salarissen achtte hij noodzakelijk. Verder was het beter jongens werk te geven dan meisjes. De rede van Polak over de luchtbeschermende maatregelen was onjuist, want de soc. democraten kwamen immers van hun ontwapeningsstandpunt terug. De verwijten over burgemeesters wees hij af. Hermans en Wibaut trachtten hem bij de repliek te vergeefs te overtuigen.

Radio. Nadat De Zeeuw bij de P.T.T.-begroting gewaarschuwd had tegen de mogelijkheid om de gemeentelijke telefoondiensten te incorporeren bij die van het Rijk, sprak hij over de radio. Behalve over de kwestie persradio sprak hij over de censuur; waarom wordt deze ongelijk toegepast en mag een minister wel een gepeperde redevoering houden en een ander niet? Hij toonde dit met voorbeelden aan; ook achtte hij de samenstelling van de controle-commissie niet alzijdig genoeg.

Minister De Wilde bleef volhouden, dat hij de V.A.R.A. gered had. Had hij niet ingegrepen, dan had hij de V.A.R.A. moeten uitsluiten.

Staatsloterij. Hermans zette uiteen hoe door deze wijziging (verbod van particuliere loterijen) weer honderden mensen brodeloos zullen worden en aan de steun vervallen. In elk geval is de overgangstermijn te kort.

Minister Oud zou de zaak eens overdenken.

Het wetsontwerp werd aangenomen.

Gemeentelijke kosten van werkloosheidszorg. Dit wetsontwerp, dat tegelijk met twee andere financiële voorstellen werd behandeld, bracht Wibaut tot een absolute tegenspraak, al beschouwde hij ze als een schakel in de crisispolitiek, door de Nederlandse regering gevolgd. Het gevolg zal nu zijn, dat de gemeenten, aan wie nu wordt onthouden, wat hun beloofd werd, bij honderden noodlijdend zullen worden.

Minister Oud betoogde, dat deze regeling noodzakelijk en ook goed is.

Waterstaat. Nog altijd is het verkeersvraagstuk niet opgelost, moest Moltmaker constateren en hij noemde de cijfers van de wegverkeersdoden. De arbeidsvoorwaarden van de chauffeurs hebben daar mede schuld aan. Hij drong sterk aan op een eenduidige ordening van het verkeerswezen, waarvan destijds het begin in een wetsontwerp werd belichaamd. Verder achtte hij de tegenwoordige tarieven voor het reizigersvervoer der Nederlandse spoorwegen nog te hoog. Ook bracht hij een aantal personeelsvraagstukken ter sprake en pleitte voor concentratie der tramwegondernemingen. In het bijzonder vestigde hij de aandacht op het personeel der R.T.M., waar voor zeer lage lonen wordt gewerkt. Ten slotte vestigde hij de aandacht op de grote nood, die in de mijnindustrie heerst.

Oudegeest sprak over de K.L.M. en uitte de vrees, dat ongelukken te wijten konden zijn aan het opdrijven van de snelheid; hij wenste spoedige publicatie der rapporten. Zijn tweede onderwerp was de bouw van de brug te Maastricht en de natuursteen, die daarvoor wordt gebezigd. Het kwam hem voor, dat dit een zeer ongeschikt materiaal was. Over deze zaak, waarbij veel geld verloren is gegaan, wenste hij inlichtingen.

Rugge vroeg weer om het opnemen in de bestekken voor van Rijkswegen uit te voeren werken; dit leidt, doordat geen collectieve arbeidsovereenkomsten verplicht zijn gesteld, tot onhoudbare toestanden. Verder drong hij aan op verbetering van verschillende wegen in de provincie Groningen.

Minister Colijn a.l. verwees de oplossing van het verkeersvraagstuk naar den nieuw te benoemen minister van Waterstaat.

Sociale Zaken. Danz sprak bij de behandeling van dit hoofdstuk zijn spijt uit, dat de minister niet aan bepaalde wensen ten opzichte van de steunverbetering was tegemoetgekomen, waarbij hij de voortdurende verslechting van de toestand en ook de ondervoeding in het licht stelde. Hij protesteerde tegen de beweringen over arbeidsschuweheid en bepleitte nogmaals de 40-urige werkweek en speciale maatregelen tegen jeugdwerkloosheid.

Wibaut sprak over noodzakelijke huurverlaging, maar maakte bezwaar tegen verlenging van de termijn der Woningwetvoorschotten, wanneer de termijnen van aflossing verplichtend voor de gemeente zouden worden gemaakt.

Rugge oordeelde de werkverschaffingslonen te laag en lichtte dit met voorbeelden uit Groningen toe, terwijl Hermans, met verwijzing naar Arnhems toestanden, de noodzakelijkheid van werk voor jongeren betoogde.

Minister Slotemaker de Bruïne deelde geen van de aangevoerde opmerkingen.

Onze fractie stemde tegen deze begroting

Economische Zaken. Door Danz werd critiek geoefend op de economische politiek van de regering ten aanzien van en steun aan industrie en scheepvaart. Deze staat ver achter bij de steun aan de landbouw. Ook wees hij er op, hoe weinig er van het Werkfonds nog is verwezenlijkt, terwijl juist op het gebied van scheepvaart en industrie zo ontzaglijk veel zou kunnen gebeuren. Een centrale industriebank zou daarbij niet gemist kunnen worden, evenmin als een centrale economisch-technologische dienst. Ook wees hij er op, hoe weinig het bankwezen in ons land aan de eisen des tijds voldoet. Zijn conclusie was, dat de industrie de aangewezen tak van bedrijfsleven is, om werkgelegenheid te scheppen.

Rugge bracht de evenredige vrachtverdeling bij de binnenscheepvaart ter sprake, die veel goeds bracht, maar nog verbeterd kan worden. Zo is het nodig, dat in iedere bevrachtings-commissie de schippers evenredig vertegenwoordigd zijn, ook dat er meer controle is op de naleving der wet, en vooral dat de autonomie van de bevrachtingscommissies wordt opgeheven.

Wibaut sprak over de steun aan de tarwe-cultuur, die veel te sterk wordt opgedreven en daardoor, in tegenstelling tot andere landen, schatten gelds kost. Verder bracht hij in dat verband de Koninklijke Hollandse Lloyd en andere trans-atlantische lijnen ter sprake, die toch behalve voor passagiers, ook van vrachtvervoer afhankelijk zijn. Deze lijnen mogen niet ondergaan.

Minister Steenberghe antwoordde o.a., dat het Werkfonds zo goed mogelijk werkt; het is moeilijk om de goede werkobjecten te vinden. Voor de industrie deed de regering reeds veel.

Justitie. De Buma-kwestie werd door Hermans besproken; hij beklagde zich, dat dit bureau het de Nederlandse musici onnodig lastig maakt, het laat de verschillende verenigingen exorbitant hoge bedragen betalen. Verder protesteerde hij tegen de dikwijls vreemde wijze, waarop de politie het uniformverbod handhaafde: W.A.-uniformen worden geduld en een kind, dat een rood bloemetje draagt, wordt geverbaliseerd. Ook vroeg hij faciliteiten voor politieke gevangenen.

Mendels was, wat het Buma betreft, van een tegenovergesteld oordeel; er waren wel moeilijkheden, maar die komen in orde: men aanvaardt reeds arbitrage. Voorts keerde hij zich tegen het streven om de goede dingen, die het nieuwe Wetboek van Strafvordering gebracht heeft, ongedaan te maken. Hij wees op de invloed van humanisering en democratisering van het strafproces en op de waardering van de menselijke persoonlijkheid, die meer en meer begrepen wordt. Verder sprak hij over het vreemdelingenrecht, waarbij hij de Larense zaak en in het algemeen die van de ongelukkige Duitse vluchtelingen behandelde. Daarbij wees hij op de noodzakelijkheid van een administratieve rechtbank, waardoor het asylrecht meer dan een woord zou zijn.

Minister van Schaik meende, dat het uniformverbod meer critiek ondervindt dan het verdient; het dient streng te worden gehandhaafd. Iedere vreemdeling begint hier met gastvrijheid te genieten, dus is het z.i. beter de Vreemdelingenwet te laten zoals zij is, n.l. niet toe te passen.

Onderwijs. De spellingkwestie kwam hierbij aan de orde.

Polak uitte zich scherp tegen de nieuwe spelling, die hij afbraak en verarming van de Nederlandse taal noemde.

Ossendorp behandelde in zijn rede de geest van het onderwijs, de resultaten van het onderwijs en het bijzonder onderwijs en de concentratie. Hij wees de beschuldiging af, als zou het tegenwoordige onderwijs veel te wensen overlaten, en de karaktervorming verwaarloosd wordt. Wel zullen de resultaten minder worden door de maatregelen van de regering, die de klassen sterk vergroot. Tegen de opheffing van zovele openbare scholen toonde hij zich sterk gekant; zoals dat gebeurd was, wenste hij het het bijzonder onderwijs niet toe. Nogmaals sprak hij afkeurend over het losgelaten beginsel, toen de minister de huwende onderwijzeres tot ontslag dwong. In het algemeen was zijn oordeel, dat het onderwijsgebouw van de wet-1920 van binnen uit wordt gesloopt.

Oudegeest bracht de Cité Universitaire te Parijs ter sprake, waarvan hij het Nederlandse deel smakeloos noemde en het geld, daaraan besteed, weggeworpen. Hij vroeg rekenschap van het geld, dat daaraan besteed was.

Door C. Pothuis—Smit werd steun gevraagd voor het landbouwhuishoud-onderwijs in het bijzonder voor de z.g. „voorlichting ten plattelande”.

De Zeeuw sprak over het nijverheidsonderwijs en over de concentratie van openbare en bijzondere scholen; het eerste is wel geschied, maar met het tweede schijnt de minister geen haast te maken. Wat de nieuwe spelling betreft, hij ziet daarin geen aantasting van de taal; de onderwijzers waren daarom zo voor de nieuwe spelling, omdat er tijd vrij kwam ten bate van het gehele onderwijs.

Minister Marchant verdedigde zijn spelling o.a. door te wijzen op enige nieuw uitgekomen katholieke geschriften, die ze reeds hadden gebruikt. Dat er te veel openbare scholen waren opgeheven, ontkende hij.

Na de rede van den minister stelde de leden Savornin Lohman, Van Citters, Fock en Polak een motie voor om de regering van haar spellingsvoornemens te doen terug komen.

Ossendorp verklaarde zich namens een grote meerderheid onzer fractie daar tegen. De motie werd verworpen met 23 tegen 17 stemmen. Polak en Moltmaker stemden vóór.

Hiermede was de behandeling der rijksbegroting afgelopen.

Lintbebouwing.

Dit wetsontwerp, dat ten slotte de eigenlijke lintbebouwing niet voldoende tegen ging, ondervond zeer veel tegenkanting. Ook Polak, die de lintbebouwing verafschuwt, vond er weinig positiefs in, er wordt meer aan het verkeersbelang gedacht dan dat de lintbebouwing zal verdwijnen.

Minister Colijn e.a. verdedigde het koeltjes.

Het wetsontwerp werd verworpen.

Indische begroting.

Mendels vroeg den minister, hoe hij het tekort, dat toch nog altijd 40 miljoen bedraagt, denkt te dekken, en ook, of deze wijze van huishouding door steeds nieuwe kapping en slooping zo kan doorgaan, zonder tot een liquidatie-politiek in aard en wezen te geraken? Veder besprak hij het uitvoerrecht op aardolie, waar tegenover de minister afwijzend blijft staan, en pleitte hij voor een eigen inheemse nijverheid, die middel zou zijn tot schepping van welvaart. Ook op agrarisch gebied kan er voor den inlander veel gebeuren; modernisering is ook hier geboden. Wat de voedselvoorziening betreft, uit gegevens blijkt, dat zij in vele streken te kort schiet. De politie-maatregelen van het gouvernement onderwierp hij aan critiek; dat zij zijn verscherpt, acht hij een fout, de psyche van de bevolking wordt er bovendien zeer slecht door beïnvloed. Het doel der sociaal-democraten blijft Oost en West te leren elkaar te verstaan en waarderen in een sfeer van eigenwaarde.

Minister Colijn antwoordde, dat de voedselvoorziening in goede handen was en dat de politie-maatregelen preventief werkten, dus moesten worden toegejuicht. Dat de tekorten moeten worden gedekt is eerste vereiste. Voor de uitvoerrechten op aardolie en rubber voelde hij nog niets. Oost en West zou elkaar alleen kunnen vinden door het evangelie van Christus te verbreiden.

Mendels verduidelijkte bij zijn repliek nog zijn bedoeling, zonder dat dit evenwel den minister tot een andere mening bracht.

Ondernemersovereenkomsten.

Het wetsontwerp tot algemeen verbindend en onverbindend verklaren van ondernemers-overeenkomsten gaf Wibaut aanleiding tot een rede over de kartelontwikkeling, die zo menigmaal tot prijsopdrijving heeft geleid. Versterking van het kartelwezen, hetgeen de regering zich met dit wetsontwerp voorneemt, kan niet inhouden doeltreffende behartiging van de belangen der consumenten. Wel wordt er ordening tot stand gebracht, maar slechts ordening van het ondernemersbelang en niet van productie en distributie; de beheersing van het bedrijfsleven moet zeker komen bij gemeenschapsorganen maar dan op andere grondslag, n.l. door de productiemiddelen gemeenschappelijk eigendom te maken.

Minister Steenberghe verwacht wel wat van deze regeling, omdat hij

staat op het standpunt van de solidariteit tussen de verschillende standen in de maatschappij.

Het wetsontwerp werd aangenomen met 31 tegen 8 stemmen; onze fractie stemde voor.

Onteigening te Utrecht.

Deze onteigeningsbepalingen ten behoeve van de gemeente *Utrecht* werden door Moltmaker niet bestreden, maar wel gaf hij nog verschillende aanwijzingen met het doel de ontwikkeling der stad niet in gevaar te brengen.

Minister de Wilde verzekerde daarop, dat de onteigening geschiedde voor het algemeen nut.

Nieuw tarief van invoerrechten.

De Zeeuw sprak zijn geringe ingenomenheid met dit wetsontwerp uit, al zijn de omstandigheden buitengewoon en al is het een voordeel, dat de Machtigingswet minder gebruikt zal worden. De regering maakt echter met dit wetsontwerp de tariefmuren weer wat hoger, en deze is oorzaak van onze steeds toenemende moeilijkheden.

Minister Oud erkende, dat men noodgedwongen deze weg op moest.

Zeescheepvaart.

Ten behoeve van de zeescheepvaart vroeg de regering renteloze voorschotten.

Wibaut sprak zijn ongerustheid uit over de mededeling van den minister, dat slechts noodgedwongen tot steunverlening wordt overgegaan, terwijl toch onze scheepvaart in een noodtoestand verkeert. Verder bepleitte hij de bouw van een tweede Statendam in Nederland en behandelde de pensioenkwestie aan de Koninklijke Hollandse Lloyd en tevens over de wenselijkheid deze maatschappij in stand te houden.

Minister Gelissen uitte bij zijn inlichtingen nog enige zeer waarderende woorden tot Wibaut, die in de Eerste Kamer waarschijnlijk zijn laatste debat voerde. De minister betuigde voor Wibaut hoge achting te hebben.

Loodsdienst voor zeeschepen.

Naar aanleiding van de toestand van Rotterdam sprak De Zeeuw. De nood van deze zeehaven is tot het uiterste gestegen; eindelijk grijpt de regering in. Als deze maatregelen tot vermindering der loodsgelden niet worden uitgevoerd, is er niets van te verwachten.

Minister Colijn antwoordde, dat de regering voor de havenstad deed, wat mogelijk was.

Mogelijkheden tot uitvoerverboden.

Het belangrijke wetsontwerp, dat de mogelijkheid inhield om uitvoerverbod, enz. uit te vaardigen in tijden van buitengewone spanning werd op 9 October behandeld.

Mendels voerde hierover het woord en betoogde, dat het beter ware geweest, indien de wet in een rustiger tijdperk reeds was tot stand gekomen. Hij oordeelde verder, dat ook Nederland de consequenties en risico's heeft te dragen van wat het als lid van de Volkenbond op zich nam, ook als er kans was op schade in financieel en economisch opzicht.

Het wetsontwerp, door minister Colijn met een kort woord verdedigd, werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Landbouw-Crisisfonds.

Rugge, sprekende over de steunmaatregelen in het landbouwbedrijf, betwijfelde, of de kleine boeren en de arbeiders daarvan genoeg profiteren om een redelijk bestaan te hebben. Hij meende, dat de exploitanten de verplichting moest worden opgelegd een bepaald aantal arbeiders in dienst te nemen en ook dat een collectieve loonregeling als voorwaarde voor steun moest gelden. Ten slotte pleitte hij planmatige ordening in het landbouwbedrijf.

Minister Deckers deelde Rugge's bezwaren niet; men moet het de boeren niet nog moeilijker maken.

Herziening van de wettelijke tijd.

Het wetsontwerp, dat de Midden-Europese tijd voor het hele jaar wilde invoeren, werd door De Zeeuw afgewezen als onvoldoende voorbereid en bovendien onwenselijk voor de schoolgaande kinderen.

Het wetsontwerp werd verworpen met 32 tegen 8 stemmen. Onze fractie stemde tegen.

Het sanctie-ontwerp.

Het wetsontwerp „Voorbehoud tot het nemen van maatregelen ter bevordering van de internationale samenwerking tot het voorkomen of beëindigen van vijandelijkheden” had in de Eerste Kamer aller instemming.

Mendels toonde zich in zijn rede eveneens een voorstander, al zag hij de Volkenbond nog lang niet als een ideaal gezelschap, toch was hij van oordeel, dat dit moment van wereldhistorische betekenis is.

Verlaging van de openbare uitgaven.

Bij dit veel besproken onderwerp hield ons nieuw lid S de la Bella zijn eerste speech. Hij sprak over de wijziging van de beleggingswet, hij hoopte, dat de belangen van de verzekerden niet achtergesteld werden bij die der obligatiehouders; verder over de vrees, dat de uitkeringen bij ziekte en ongevallen sterk zouden dalen. Daarna stelde hij in algemene trekken het Plan van de Arbeid tegenover de aanpassingspolitiek, n.l. de uitvoering van grote werken, de industrialisatie en de ordening. Aan het slot wees hij er op, hoe op de ontzettende ramp der werkloosheid, die aan honderdduizend gezinnen nameloos leed veroorzaakt, een grootse aanval moet worden gedaan. De sociaal-democraten zien deze in het Plan van de Arbeid.

De Zeeuw besprak nog in het bijzonder het financiële gedeelte; trouwens, veel is voorlopig teruggenomen of komt later, zodat zijn conclusie luidde: Dit wetsontwerp is eigenlijk een aanklacht tegen de regering, het bewijst haar onmacht om de crisis te bestrijden. C. Pothuis—Smit vestigde nog de aandacht op de capitulanten, die hiermede hun intrede doen en waardoor ons ambtenarencorps in weinige jaren zal worden vermilitariseerd.

Minister Colijn zeide in zijn verdediging o.a., dat de regering inderdaad geen vast plan voor de toekomst heeft, maar handelt naar de omstandigheden.

Minister Oud meende, dat voor het Plan van de Arbeid noch het geld noch de objecten zouden gevonden kunnen worden.

Het ontwerp werd aangenomen met slechts de stemmen van onze fractie tegen.

In de laatste dagen van het jaar behandelde de Eerste Kamer nog de wijziging van de wet tot regeling van de arbeid van vreemdelingen, waarbij C. Pothuis—Smit pleitte voor betere opleiding van Nederlands huispersoneel, en de Warenwet die De Zeeuw de opmerking ontlokte dat het gemakkelijker is om les te geven in bezuinigingen dan dit zelf te doen. Immers, veel omtrent de voornemens betreffende de Warenwet is de regering genoodzaakt geworden in te trekken, terwijl op 30 December de Eerste Kamer sloot met een zeer korte behandeling van de wet betreffende de korting op de Indische pensioenen.

Mendels legde hierbij een verklaring af, dat onze fractie, evenals bij het eerste kortingsvoorstel en op dezelfde gronden, haar stem niet aan dit wetsontwerp kon geven.

C. POTHUIS—SMIT, Secr. S.D. 1e Kamer-fractie.

VERSLAG OVER 1935

van de Gedelegeerden der S.D.A.P. in de Executieve der Socialistische Arbeiders-Internationale.

De delegatie der S.D.A.P. in de Executieve der S.D.A.P. bestond in 1935 uit *J. W. Albarda* (tevens lid van het Bureau) en *K. Vorrink*. De laatstgenoemde werd door het congres benoemd in de plaats van *F. M. Wibaut*, die, na gedurende een lange reeks van jaren de Partij in de S.A.I. op waardige wijze te hebben vertegenwoordigd, zich niet opnieuw beschikbaar had gesteld. Het Bureau der S.A.I. zond uit zijn vergadering van 6 Mei aan Wibaut een hartelijke betuiging van erkentelijkheid voor alles, wat hij gedurende vele jaren voor de S.A.I. heeft gedaan.

Het in 1934 genomen en in het vorige jaarverslag vermelde besluit, het secretariaat der S.A.I. van Zürich naar Brussel te verplaatsen, is in April 1935 uitgevoerd. Het *adres van het secretariaat* is sindsdien 162 rue de Laeken, Brussel.

Tengevolge van zijn optreden als minister moest Vandervelde het *voorzitterschap* van de S.A.I. neerleggen. De Executieve benoemde met algemene stemmen tot zijn opvolger L. de Brouckère, die reeds terstond na Vandervelde's aftreden op verzoek van het Bureau het voorzitterschap voorlopig op zich had genomen.

In de *samenstelling van het Bureau* kwam, mede ten gevolge van de verplaatsing van de zetel der S.A.I. naar Brussel, verandering. Zwitserland had ten gevolge van de overplaatsing zijn zetel in het Bureau verloren. Sinds geruime tijd werd reeds de noodzakelijkheid gevoeld Zweden in het Bureau te doen vertegenwoordigen. Ook werd het wenselijk geacht een gedelegeerde van Spanje in het Bureau op te nemen. Om deze redenen besloot de Executieve in haar vergadering van Augustus het aantal leden van het Bureau van 11 op 14 te brengen en de drie nieuwe plaatsen te bestemmen voor Zwitserland, Zweden en Spanje. Tot deze afwijking van de statuten achtte de Executieve zich in de gegeven omstandigheden gerechtigd, daar het besluit met algemene stemmen werd genomen. Aan het eerstvolgende congres zal worden verzocht dit besluit te bekrachtigen.

De Executieve besloot in haar vergadering van Augustus voorts enkele *commissies* op te heffen en andere te reorganiseren. De commissie voor het onderzoek naar het lot der politieke gevangenen, van welke Boekman deel uitmaakt, en het Internationale Vrouwencomité, waarvan E. Ribbius Peletier lid is, werden in stand gehouden. Er werd een commissie ingesteld voor de bestudering van oorlogsvraagstukken (inzonderheid dat van de houding der socialistische partijen bij oorlogsgevaar en in geval van oorlog). Deze commissie werd samengesteld uit De Brouckère, Albarda, Bauer, Dan, Andersen en Leo Winter (sindsdien overleden). De gemeenschappelijke ontwapeningscommissie van S.A.I. en I.V.V. werd opgeheven. In de plaats daarvan werd een gemeenschappelijk anti-oorlogscmissie ingesteld, waarin de S.A.I. is vertegenwoordigd door De Brouckère, Adler en Albarda en het I.V.V. door Jouhaux, Citrine en Schevenels.

Het Mateotti-fonds werd, zoals bekend is, omgezet in een Internationaal-solidariteitsfonds. Als commissieleden voor de S.A.I. werden aangewezen Adler, Van Roosbroeck en C. Woudenberg.

Bureau en Executieve leden een groot verlies door het overlijden van onzen Tsjechisch-slowaaksen partijgenoot Leo Winter. Zijn nagedachtenis wordt door allen, die hem hebben gekend, in ere gehouden.

Het *Bureau* hield in 1935 vier vergaderingen, n.l.: op 6 en 7 April, op 6 en 7 Mei, op 15 Augustus en op 10 October, telkens te Brussel. Al deze vergaderingen werden door Albarda bijgewoond, die van April ook door Vorrink.

De *Executieve* kwam drie maal bijeen, n.l. op 17 en 18 Augustus te Brussel, op 6 September gemeenschappelijk met het I.V.V., te Genève en op 11 en 12 October te Brussel. Albarda en Vorrink woonden alle vergaderingen bij.

Het *anti-oorlogscomité* beraadslaagde op 26 Augustus te Parijs en op 5 September te Genève. Beide keren nam Albarda aan de beraadslagingen deel.

De *commissie voor de oorlogs-vraagstukken* hield op 15 Augustus een vergadering te Brussel, waarbij Albarda aanwezig was.

De commissie nam kennis van een uitvoerig advies van de Britse Labour-party, van een brochure van Dan, Bauer en Zyromski en van enige artikelen van Léon Blum in de „Populaire”. Zij bracht deze stukken ter kennis van de Executieve, die besloot al haar leden in de gelegenheid te stellen, daarover van hun mening te doen blijken. De Nederlandse gedelegeerden maakten van deze gelegenheid gebruik, door een uitvoerig memorandum in te zenden, waarvan de inhoud in overleg met het Partijbestuur is vastgesteld. De commissie der S.A.I. zal in 1936 de ingekomen stukken behandelen en aan de Executieve conclusies voorstellen.

De voornaamste vraagstukken, waarmee de S.A.I. zich in 1935 moest bezig houden, waren dat van het oorlogsgevaar en dat van het eenheidsfront met de communisten.

In zijn vergadering van 6 en 7 April onderzocht het Bureau de *internationale toestand* met de broeiende oorlogsgevaaren in Azië, Afrika en Europa en de vooruitzichten van de regeringsconferentie te Stresa en van de bijeenkomst van de Volkenbondsraad. In Mei werden de besprekingen voortgezet. De beraadslagingen leidden tot de aanneming van de volgende resolutie:

„Het Bureau der S.A.I., bijeengekomen op een ogenblik van grote beslissingen, vestigt de aandacht op het ernstige gevaar, waardoor de wereldvrede bedreigd wordt.

De Duitse dictatuur heeft Europa en de gehele wereld uitgedaagd. Vertrouwend op haar eigen kracht, weigert zij zich met de andere staten van Europa te verbinden tot de organisatie van de vrede door de Volkenbond. Zij heeft haar veroveringsdoeleinden niet opgegeven. Zij probeert andere staten mede te slepen in haar politiek van internationale anarchie. Zij is op weg om de militaire heerschappij in Europa te verwerven. De bewapeningswedstrijd, een onmiddellijk gevolg van die politiek, vergroot nog de gevaren daarvan.

Een der voornaamste plichten in de strijd tegen de oorlog is het wakker roepen der publieke opinie der gehele wereld tegen de Hitler-dictatuur. Die dictatuur betekent niet alleen de onderdrukking van het Duitse volk, maar ook de bedreiging voor andere volken met eenzelfde lot. Het Duitse volk zal slechts met zijn eigen kracht het juk kunnen afwerpen, dat het torst; zijn bevrijding zal alle volken tot zegen zijn, omdat zij goed is voor de zaak van de vrede.

Wij verheugen ons in de samenwerking van de Europese democratieën met de Sowjet-Unie ter verhindering van de oorlog. Wij wensen geen bondgenootschap tegen het Duitse of enig ander volk. Wat wij wensen is de verzekering van de vrede door de samenwerking van alle volken op de grondslag van volkomen rechtsgelijkheid.

Oorlog is de ergste van alle vergripen tegen de mensheid. Een nieuwe oorlog zou het Duitse volk, geïsoleerd als het is, zwaarder dan enig ander volk treffen en hij zou tegelijkertijd het overige Europa in een puinhoop veranderen.

In dit gevaarlijke ogenblik mag de arbeidersklasse van alle landen evenmin in een paniek geraken als de prooi worden van een fatalistisch geloof aan de onvermijdelijkheid van de oorlog. Met een koel hoofd en vastbesloten moet zij de door de gebeurtenissen versterkte golf van chauvinisme en de oorlog weerstaan.

Het oorlogsgevaar in Europa kan slechts afgewend worden, als elke aanvals-poging stuit op een collectieve macht, sterk genoeg om de aanvaller tegen te houden en de vrede spoedig te herstellen. Tot dit doel moeten alle Volkenbondsstaten loyaal en actief binnen de grenzen van hun militaire en geografische omstandigheden aan de handhaving van het volkenbondsverdrag en aan de afweer van elke aanval medewerken!

Ten einde de oorlog te verhoeden is het noodzakelijk het geloof aan de oprechtheid van het Kellogg-verdrag en aan de mogelijkheid van het collectieve veiligheids-stelsel te herstellen. Hiertoe moet terstond een voor geheel Europa geldende overeenkomst tot stand komen, waarin een algemeen niet-aanvals-verdrag en een bereidverklaring tot onderlinge bijstand met het systeem der Volkenbondssancties wordt verbonden en de procedure voor de aanwijzing van de aanvaller wordt geregeld.

Als zulk een verdrag tot stand komt, verliezen de afzonderlijke verdragen tussen sommige staten hun reden van bestaan. Dan zal met voldoende nauwkeurigheid en volledigheid de collectieve actie tegen elke aanvaller gewaarborgd kunnen zijn. Zolang zulk een algemene overeenkomst niet bestaat, moeten de partijen der S.A.I. ervoor waken, dat regionale verdragen voldoen aan de voorwaarden, door het congres van Marseille genoemd. Inzonderheid moeten die verdragen in overeenstemming zijn met de rechten en plichten der Volkenbondsleden. Zij moeten ook de plichten en de bevoegdheden der Volkenbondorganen eerbiedigen. Zij moeten openstaan voor de toetreding van iedere andere staat in het zelfde gebied gelegen en onder gelijke voorwaarden. Wordt een staat aangevallen, dan moet hij verplicht zijn terstond de Volkenbond te roepen en zich aan de beschikkingen van deze te onderwerpen, voorzover ook de tegenpartij zich daarnaar gedraagt. Het is onze oprechte wens, dat alle zodanige verdragen met medewerking van Duitsland zullen tot stand komen, als dat rijk bereid is toe te treden en dat de toetreding voor Duitsland open zal blijven, als het niet aanstonds daartoe wil besluiten.

In Midden-Europa, waar zich een haard van oorlogsgevaar bevindt, moet de vrede door het systeem der regionale verdragen verzekerd worden.

Het Bureau verheugt zich over elke poging om de staatkundige en economische samenwerking tussen de volken van het Donau-gebied te bevorderen. Dit doel zal echter niet bereikt worden, als het Donau-pact, onder het voorwendsel van Oostenrijks onafhankelijkheid te waarborgen, het tegenwoordige fascistische regime in Oostenrijk en daarmee Italië's heerschappij over Oostenrijk onder de hoede der mogendheden brengt. Het mag niet, onder de schijn van buitenlandse inmenging in Oostenrijkse aangelegenheden te verbieden, die inmenging organiseren. Het mag niet, onder het voorwendsel de aanval der Hitlerianen op Oostenrijk af te weren, het despotisch regime steunen, waarvan de overwegende meerderheid van het Oostenrijkse volk afkeer heeft, en dat, daar het steeds meer haat en verbittering bij de Oostenrijkse volksmassa's verwekt, deze volksmassa's naar het nationaal-socialisme drijft. Het mag ook niet met het voorwendsel, dat het de vrede in Midden-Europa organiseert, aanleiding geven tot de vorming van legers, die het agressieve magyaarse revisionisme kunnen dienen en evenmin de restauratie der Habsburgers mogelijk maken, welke de oorlog in Midden-Europa onvermijdelijk zou maken. Wij erkennen het recht van het Hongaarse en van het Oostenrijkse volk op veiligheid even volledig als dat van andere volken; maar wij verklaren ons tegen alle bewapening van het Magyaarse half-fascisme, dat steeds meer een bondgenoot van Hitler dreigt te worden, en tegen die van het Oostenrijkse fascisme, dat een vazal van Italië is.

Wij blijven de overtuiging toegedaan, die de S.A.I. telkens weer heeft uitgesproken, dat generlei veiligheidsstelsel, ook het Volkenbondspact niet, volledige werkelijkheid kan worden, als de wereld niet eindelijk de moed vindt, over te gaan tot algemene ontwapening.

Wij zijn doods vijanden van de bewapeningswedstrijd, omdat hij tot de oorlog leidt.

Wij erkennen Duitslands aanspraak op gelijkheid van rechten en plichten. Wij verlangen echter heden, gelijk vroeger, de rechtsgelijkheid voor alle staten niet in de bewapening, maar in de ontwapening.

Wij verlangen derhalve, dat de internationale ontwapeningsconferentie terstond haar arbeid zal hervatten en een verdrag zal tot stand brengen betreffende de internationale beperking der bewapeningen, met regeling van het toezicht daarop, de internationalisering van de burgerlijke luchtvaart, het scherpste internationale toezicht op wapenfabricage en wapenhandel. Dit verdrag moet gemeenschappelijk met Duitsland worden tot stand gebracht, als Duitsland naar Genève wil terugkeren. Ook als Duitsland apart wil blijven, moet het verdrag aan de regering van dat rijk ter ondertekening worden aangeboden. De volken, die zich voor de verdediging van de vrede hebben verenigd, moeten door die handeling hun wil tot eerlijke samenwerking tonen. Indien desondanks een algemene ontwapeningsovereenkomst onmogelijk mocht blijken, dan kan in het openbaar worden vastgesteld wie voor de mislukking verantwoordelijk is.

Wij zijn overtuigd, dat de economische oorlog, die alle kapitalistische staten tegen elkaar voeren, niet alleen de wereldcrisis verergert en de werkloosheid vergroot, maar ook de gevaren voor de vrede vermeerdert, zoals hij het politieke offensief van het fascisme in verscheiden landen vergemakkelijkt heeft. Daarom verlangen wij ook de economische ontwapening door het herstel van vrij warenverkeer op de wereldmarkt.

Als wij de noodzakelijkheid betogen van een collectieve organisatie van de vrede, roepen wij tegelijkertijd de arbeiders van alle landen op ervoor te waken, dat die organisatie niet voor imperialistische doeleinden misbruikt en door geheime verdragen misvormd wordt.

Tot elke prijs moet worden verhinderd, dat nationalistische ophitsing de strijd tegen het duivelse fascisme doet omtaarden tot een strijd tegen het Duitse volk.

Tot elke prijs moet ook worden verhinderd, dat sommige regeringen zich voor hun medewerking aan het collectieve stelsel laten belonen door goedkeuring van andere regeringen voor hun imperialistische oogmerken. Dit gevaar is nu reeds zichtbaar in de houding der grote mogendheden, die met hun stilzwijgen de boosaardige plannen van Mussolini's fascisme bemantelen.

Ook moet tot elke prijs worden verhinderd, dat de heersende kapitalistische klassen van de landen van West-Europa de samenwerking met Sowjet-Rusland op economisch en politiek gebied beletten, die onmisbaar is voor het behoud van de vrede!

Tot elke prijs moet worden verhinderd, dat het kapitalisme het oorlogsgevaar als voorwendsel gebruikt, om de arbeidersklasse tot een politiek van godsvrede te verleiden en haar te weerhouden van haar eigenlijke taak: de bevrijding van de onderdrukte volken en klassen.

Slechts dan als de arbeidersklasse aan de macht komt, zal de samenwerking tussen de staten haar ware karakter verkrijgen en bevrijd worden van de hindernissen, die kapitalisme en imperialisme haar in de weg leggen. Wij ondersteunen de burgerlijke regeringen, in zover, als zij werkzaam zijn, om het uitbreken van de oorlog te verhinderen. Maar tegelijk roepen wij de arbeiders van alle landen toe: geen duurzame veiligheid voor vrijheid en vrede is zonder de overwinning van het socialisme bereikbaar!"

Toen de Executieve in Augustus te Brussel bijeen was, was het conflict tussen Italië en Abessinië in hoge mate actueel. Bij de besprekingen in de Executieve bleek grote eensgezindheid te bestaan. Men was van oordeel, dat de grootst mogelijke invloed moest worden uitgeoefend op de Volkenbond, opdat deze, indien Italië niet tot vreedzame oplossing van het conflict bereid zou zijn, de meest energieke maatregelen zou nemen en niet voor de toepassing der sancties, in het Pact voorzien, zou terugdeinzen. In de resolutie, door de vergadering aangenomen, werd gezegd, dat het Italiaanse fascisme, na zijn eigen volk in slavernij te hebben gebracht, gereed staat om, met schending van gesloten verdragen, een veroveringsoorlog te beginnen. De S.A.I. riep alle aangesloten partijen op, alle beschikbare methoden te gebruiken om de regeringen tot het vervullen van haar Volkenbondsplichten te bewegen, opdat zij:

- a. de consequenties van Mussolini's aanvallende politiek aanvaarden, door alle maatregelen te nemen voor de vrede, met inbegrip van de sluiting van het Suez-kanaal;
- b. een scheidsgerecht instellen met uitgebreide bevoegdheden;

c. in alle omstandigheden Abessinië's onafhankelijkheid en onschendbaarheid zullen verzekeren en derhalve ook elke verdeling van Abessinië in invloedssferen en elk protectoriaat van een grote mogendheid over Abessinië zullen weigeren.

Op initiatief van de gemeenschappelijke anti-oorlogscommissie, waartoe door S.A.I. en I.V.V. gemachtigd, werd op 6 September te Genève een gemeenschappelijke conferentie van S.A.I. en I.V.V. gehouden. De conferentie werd bijgewoond door 52 gedelegeerden, vertegenwoordigende de partijen en de vakbonden van 12 landen en 10 internationale beroepssecretariaten. Na korte inleidingen van Hicks (Engeland) en Jouhaux (Frankrijk) werd de volgende resolutie met algemene stemmen aangenomen:

„De conferentie van de besturen van I.V.V. en S.A.I. betuigt opnieuw de onwankelbare vredeswil der beide organisaties. Zij veroordeelt de agressieve plannen van het fascistische Italië tegen Abessinië. Met de ernstige toestand voor ogen doet zij in naam van miljoenen arbeiders een dringend beroep op de Volkenbond, dat hij zijn plicht zal vervullen, om de vrede te redden en de heerschappij van het recht over het geweld te verzekeren.

De gebiedende plicht van de Volkenbond wordt hem door het oorlogsgevaar van dit ogenblik duidelijk voorgeschreven. Het is gebiedend noodzakelijk, dat het Volkenbondsverdrag in volle omvang, met inbegrip der sancties, wordt toegepast.

Zich van hun vredestaak bewust, zijn de beide Internationalen bereid die ten volle te vervullen. Zij zeggen de Volkenbond de actieve steun der arbeiders en arbeidersvrouwen toe bij de toepassing van alle sancties, die tegen de aanvaller aangewend worden”.

Deze resolutie werd, onmiddellijk na de aanneming, door een delegatie aan den voorzitter van den Volkenbondsraad ter hand gesteld. Zij werd ook door de verschillende delegaties ter conferentie terstond ter kennis gebracht van de vertegenwoordigers van hun landen te Genève.

Als vervolg op de conferentie van Genève had op 12 October opnieuw een gemeenschappelijke conferentie van S.A.I. en I.V.V. plaats, ditmaal te Brussel. Er waren 60 gedelegeerden van vakbonden en beroepssecretariaten en 34 gedelegeerden van 14 politieke partijen tegenwoordig, benevens een vertegenwoordigster van het internationale Vrouwencomité en een gedelegeerde van de Soc. Jeugd-Internationale.

Na inleidingen van Jouhaux en De Brouckère werd de volgende resolutie aangenomen:

„De gemeenschappelijke conferentie van S.A.I. en I.V.V. spreekt haar ingenomenheid uit met het besluit van de Volkenbond, dat Italië als aanvaller in het Italiaans—Abessijns conflict heeft aangewezen.

In de naam van menselijkheid en beschaving verlangt de conferentie, dat terstond krachtige sancties worden toegepast om aan de ongehoorde inbreuk op het volkenrecht onmiddellijk een einde te maken.

De conferentie belooft de Volkenbond de actieve steun van haar organisaties bij de toepassing van de sancties van elke soort, die zullen worden aangewend om de oorlog te doen eindigen en de vrede ten spoedigste te herstellen.

Zij verlangt, dat tot de uitwerking van de sanctie-maatregelen en van de wijze, waarop zij zullen worden toegepast, zo spoedig mogelijk zal worden besloten.

Zij wenst, dat de Italiaanse regering op de energiekste wijze aan het verstand zal worden gebracht, dat zij in het vredesverdrag geen voordelen zal kunnen verwerven.

De beide organisaties bevestigen de besluiten, die zij op 6 September te Genève en op 27 September te Parijs hebben genomen. Zij hebben alle voorbereidingen getroffen om die besluiten uit te voeren en zij stellen bij deze de morele macht der arbeidersklasse en de kracht harer organisaties ter beschikking van de Volkenbond voor de verdediging van de vrede en het recht”.

Deze resolutie werd telegrafisch aan den voorzitter van den Volkenbondsraad medegedeeld.

Zoals in het verslag over 1934 is medegedeeld, had in November 1934 in de vergadering der Executieve te Parijs een groot debat plaats over de vraag, of de S.A.I. tot *samenwerking met de Communistische Internationale* bereid zou zijn. De meerderheid toonde zich toen van die samenwerking afkerig. Echter moest geconstateerd worden dat enkele der aangesloten partijen reeds op eigen gezag en verantwoordelijkheid tot gemeenschappelijke actie met de communisten waren overgegaan. Dit kon door de Executieve niet ongedaan worden gemaakt en derhalve moest wel worden verklaard, dat elke der aangesloten partijen vrij was ten deze te handelen naar eigen goedvinden.

In 1935 heeft de Executieve zich opnieuw met het vraagstuk van het *eenheidsfront* moeten bezig houden. Het werd aan de orde gesteld door een brief van de Franse partij (S.F.I.O.), waarin de S.A.I. werd verzocht, zich in verbinding te stellen met de IIIe Internationale, om te komen tot gemeenschappelijke actie tegen oorlog en fascisme en voor de verdediging van de democratische vrijheden.

In de vergadering van 17 en 18 Augustus werd naar aanleiding van dat verzoek een debat gevoerd, waarin grote aandacht werd geschonken aan de beraadslagingen van het zevende wereldcongres der Communistische Internationale te Moskou, welk congres in de maand Augustus werd gehouden en op 18 Augustus nog niet was afgelopen. Mede wegens deze laatste omstandigheden besloot de Executieve toen de behandeling van het vraagstuk is een volgende vergadering voort te zetten.

Dit geschiedde in de vergadering van 11 en 12 October. De actualiteit der bespreking was vermeerderd, doordat op 25 September het secretariaat der S.A.I. een uitvoerig telegram had ontvangen van Dimitroff, algemeen secretaris van de Communistische Internationale te Moscou, inhoudende het voorstel om zo spoedig mogelijk een conferentie te doen houden van vertegenwoordigers der beide Internationalen, ten einde te komen tot eenheid van actie in de strijd tegen het fascistisch oorlogsgevaar. Moscou had voor die conferentie alvast zijn gedelegeerden aangewezen, n.l. Cachin en Thorez (Frankrijk), Pollit (Engelsman) en Schwarze (Tsjechoslowaak). Op dezelfde dag antwoordde Adler aan Dimitroff, dat het voorstel zou worden behandeld in de vergadering, die onze Executieve in October zou houden.

Op 3 October beval het Partijbestuur der Franse Partij (S.F.I.O.) schriftelijk het voorstel der Komintern bij de S.A.I. voor een gunstige beslissing aan. Op 7 October kwam opnieuw een uitvoerig telegram uit Moscou, waarin op een spoedige beslissing werd aangedrongen.

Zoals te verwachten was, liepen in de vergadering der Executieve de meningen over het voorstel der Komintern ver uiteen. De partijen, zoals de Franse, die in hun eigen land reeds tot gemeenschappelijke actie met de communisten waren overgegaan, wensten begrijpelijkerwijs dat de onderhandelingen met Moscou over internationale eenheid van actie zouden worden geopend. De vertegenwoordigers van de partijen van een aantal democratische landen, aan wier zijde zich anderen schaarde, wensten de eerste stap op de weg naar de eenheid met de communisten niet te doen. Adler beproefde met een tussenvoorstel de tegenstellingen te overbruggen. Hij beval het organiseren van een groot internationaal congres tegen de oorlog aan, waartoe alle socialistische partijen, alle vakbonden, alle belangrijke pacifistische verenigingen en ook communistische organisaties zouden worden uitgenodigd. Ook dit denkbeeld ontmoeten bij velen verzet, waarbij de herinnering aan het

misbruik, dat de communisten in 1922 van het internationale vredescongres in Den Haag hebben gemaakt, haar invloed deed gelden. Adler zag zich de volgende dag verplicht zijn voorstel in te trekken, aangezien inmiddels het I.V.V. verklaard had, niet tot deelneming aan een zo georganiseerd congres bereid te zijn.

De Nederlandse delegatie stond bij de beraadslagingen over het voorstel van de Komintern aan de zijde van hen, die dat wilden afwijzen. Zij, die het voorstel wilden aanvaarden, betoogden, dat er in de houding der communisten in de laatste tijd zulke grote veranderingen waren gekomen, dat samenwerking van de S.A.I. met Moscou mogelijk was geworden. Anderen meenden, dat de onderhandelingen met een delegatie van de IIde Internationale zouden kunnen leren, of er inderdaad een grondslag voor samenwerking zou zijn te vinden. De Engelschen, de Scandinaviërs, de Tsjechoslowaken, de Belgen en de Nederlanders, bij wie zich nog een aantal andere delegaties aansloten, waren echter overtuigd, dat overeenstemming niet zou zijn te bereiken. Voor hen was beslissend de principiële tegenstelling, die tussen S.A.I. en de Derde Internationale nog steeds bestaat ten aanzien der democratie. Slechts schijnbaar, zo betoogden zij, hebben de communisten de democratie aanvaard. Zij hebben in verschillende landen verklaard de democratische rechten en vrijheden der arbeidersklasse te willen verdedigen tegen het fascisme, maar zij hebben nergens verklaard van hun anti-democratische doeleinden afstand te zullen doen. Zij streven, gebruik makend van democratische rechten en vrijheden, naar de dictatuur, die voor democratische socialistten niet als doel is te aanvaarden. Een samengaan van sociaal-democraten en communisten kan daarom niet anders dan van korte duur zijn, tenzij een van beide partijen haar doel verandert. De sociaal-democratie mag niet afstand doen van het doel der democratie. Er is thans geen enkele grond voor de verwachting, dat de communisten afscheid zullen nemen van het doel der dictatuur. Samenwerking van twee partijen, wier doeleinden diametraal tegenover elkaar liggen, moet zeer spoedig op mislukking uitloopen. Daardoor zou grote verwarring in de arbeidersklasse worden gebracht en de democratische arbeidersbeweging zou dermate worden verzwakt, dat het fascisme er zijde bij zou spinnen.

De tegenstanders van gemeenschappelijke actie met de communisten beriepen zich ook op de uitspraken van het VIIe wereldcongres der Communistische Internationale, in Augustus te Moscou gehouden. Uit verschillende van die uitspraken toch is onmiskenbaar gebleken, dat de Komintern van haar verlangen, om de sociaal-democratie te verzwakken en uiteindelijk te vernietigen, geenszins afziet. Ook hebben die uitspraken duidelijk gemaakt, dat het de Komintern, bij haar voorstellen tot gemeenschappelijke actie, niet slechts is te doen om een tijdelijke samenwerking, waarbij beide Internationalen overigens zelfstandig blijven, maar dat zij de verbinding steeds nauwer wil maken om uiteindelijk te komen tot de oplossing in één gemeenschappelijke organisatie. Hoe zij zich de ontwikkeling naar die organische eenheid voorstelt en welke oorzaken zij daarbij nastreeft is gebleken uit de resolutie, die Dimitroff te Moscou heeft verdedigd en die op 20 Augustus 1935 is aangenomen. In die resolutie wordt verklaard:

„In de overtuiging, dat de belangen van de klassenstrijd van het proletariaat en het succes der proletarische revolutie gebiedend eisen, dat in elk land één politieke eenheids-partij der arbeidersklasse zal bestaan, draagt het congres aan de commu-

nistische partijen op om, gebruik makend van het groeiend verlangen der arbeiders tot vereniging van de sociaal-democratische partijen of afzonderlijke organisaties met de communistische partijen, tot die vereniging het initiatief te nemen!

Daarbij moet echter den arbeiders duidelijk worden gemaakt, dat een zodanige vereniging slechts mogelijk is, als aan een aantal voorwaarden is voldaan."

De voorwaarden, welke de resolutie opsomt, zijn de volgende:

„Volledige onafhankelijkheid van de bourgeoisie en totale vernietiging van het blok van de sociaal-democratie met de bourgeoisie." Dit betekent het verbod van elke anti-fascistische coalitie-regering, ook al zou deze het enige middel zijn om de democratie te behouden.

„Voorafgaande verwezenlijking van de gemeenschappelijke actie". Hieruit blijkt, dat de gemeenschappelijke actie wordt beschouwd als een eerste stap naar de organische eenheid.

„Erkenning van de noodzakelijkheid van de revolutionaire omverwerping van de bourgeois-heerschappij en van de vestiging van de dictatuur van het proletariaat in de gedaante der Sovjets." Hier wordt elke twijfel omtrent de doeleinden der communisten opgeheven en de onverenigbaarheid van hunne doeleinden met de onze staat in het volle licht.

„Verwerping van elke steun aan de bourgeoisie van het land in een imperialistische oorlog." Men weet maar al te goed, dat de Russen naar willekeur elke oorlog imperialistisch noemen die anderen voeren.

„Organisatie van de partij op de grondslag van het democratisch centralisme, dat de eenheid van willen en handelen waarborgt en dat door de ervaring der Russische bolsjewisten de proef heeft doorstaan." Dat „democratisch centralisme" betekent het systeem der dictatuur in de partij!

Toen het in de loop der beraadslagingen steeds duidelijker werd, dat overeenstemming tussen de voor- en tegenstanders van het eenheidsfront onmogelijk te bereiken was, deed een Oostenrijkse gedelegeerde een poging om niettemin een gemeenschappelijk besluit te verkrijgen. Hij stelde voor, dat de Executieve haar voorzitter en haar secretaris zou machtigen informatieve besprekingen te houden met vertegenwoordigers van andere internationale en nationale arbeidersorganisaties, wanneer zulke besprekingen nuttig zouden kunnen zijn voor de bevordering van de strijd tegen oorlog en tegen fascisme.

Ten einde het bereiken van een gemeenschappelijk besluit niet te verhinderen verklaarde de Nederlandse delegatie zich bereid haar stem aan het Oostenrijkse voorstel te geven, op voorwaarde, dat daarbij de volgende verklaring zou worden gepubliceerd:

„Wij zullen voor de motie stemmen, omdat wij dit blijk van vertrouwen aan den voorzitter en den secretaris der S.A.I. niet willen onthouden.

Wij stellen echter uitdrukkelijk vast, dat alle besprekingen, die de voorzitter en de secretaris eventueel met vertegenwoordigers van andere organisaties zullen voeren, uitsluitend een informatief karakter zullen dragen. Tot enige beslissing omtrent enigerlei gemeenschappelijke actie is alleen de Executieve der S.A.I. bevoegd.

Om elk misverstand te voorkomen, verklaren wij uitdrukkelijk, dat onze instemming met de motie niet betekent, dat onze partijen bereid zouden zijn tot enige gemeenschappelijke actie met de communisten."

Deze verklaring werd, behalve door de Nederlandse gedelegeerden, ondertekend door de afgevaardigden van Denemarken, Zweden, Duitsland, Tsjechoslowakije (beide partijen) en Georgië. De Engelsen onthielden zich van ondertekening, omdat zij vreesden, dat de verklaring als een minderheidsverklaring zou worden beschouwd, terwijl vaststond, dat zij de mening van de meerderheid weergaf.

Bij de voortzetting der discussies bleek echter bij velen de wens te bestaan, dat een uitspraak van andere inhoud zou worden gedaan. Een daartoe ingestelde sub-commissie ontwierp toen de volgende resolutie:

„In de gemeenschappelijke conferentie van 12 October 1935 hebben S.A.I. en I.V.V. eenstemmig besloten tot een aantal maatregelen, om de strijd tegen de aanval van het Italiaanse fascisme in Abessinië en tegen het oorlogsgevaar in Europa met succes te voeren.

Aan het secretariaat der S.A.I. is opgedragen de resultaten van de gemeenschappelijke conferentie ter kennis van de Communistische Internationale te brengen.

Aangaande de uitnodiging der Communistische Internationale tot een bijeenkomst met vier door haar aangewezen gedelegeerden hebben echter de socialistische partijen van Engeland, Nederland, Zweden, Denemarken en Tsjechoslowakije verklaard, dat zij het aannemen van zulk een uitnodiging niet konden goedkeuren en wel eendeels wegens de samenstelling van de delegatie der Communistische Internationale en anderdeels, omdat zij elke gemeenschappelijke actie met de communistische partijen in hunne landen en elke gemeenschappelijke actie der beide Internationalen verwerpen.

Daar echter het besluit van de Executieve der S.A.I. van 17 November 1934 arbeidersklasse rekening moet houden is zij derhalve niet in staat aan de uitnodiging der Communistische Internationale gevolg te geven.

De Executieve der S.A.I. stelt echter alles in het werk om alle effectieve acties tegen de oorlog en tegen de fascistische oorlogsdrijvers tot elkaar te brengen. Daarom spreekt het vanzelf, dat haar voorzitter en haar secretaris de vrijheid bezitten om in hunne functies, voor zover hun goedgevond, informatieve besprekingen te houden met personen en vertegenwoordigers van internationale arbeidersorganisaties en andere organisaties, die een actie tegen de oorlog voeren.

Daar echter het besluit van de Executieve der S.A.I. van 17 November 1934 van kracht blijft, waarbij aan de aangesloten partijen het recht is gegeven, zelfstandig te beslissen, of zij met de Communistische Partij van hun land een gemeenschappelijke actie willen aangaan of niet, is het ook duidelijk, dat de hierboven genoemde partijen geenszins voornemens zijn om een gemeenschappelijk actie met de communisten van hun land te voeren.”

Deze resolutie werd ten slotte met op een na algemene stemmen aangenomen. De gedelegeerde van Georgië, die daaraan zijn stem onthield, wilde daarmee zeggen, dat hij de vrijheid der aangesloten partijen, om op eigen gezag tot samenwerking met communisten te besluiten, afkeurde. Dat in de resolutie slechts een vijftal partijen als tegenstanders van het eenheidsfront werden genoemd, betekent niet, dat ook niet andere partijen daartegen overwegend bezwaar hebben. Die andere partijen zijn in de resolutie niet vermeld, ten dele omdat hun vertegenwoordigers de vergadering, die zeer lang duurde, reeds hadden moeten verlaten; anderdeels omdat die partijen niet kunnen worden beschouwd als „grote partijen van democratische landen”.

De resolutie legt dus op de partijen van Engeland, Nederland, Zweden, Denemarken en Tsjecho-Slowakije de verantwoordelijkheid voor de afwijzing van de Moscouse uitnodiging. De gedelegeerden dezer partijen hebben niet geaarzeld die verantwoordelijkheid op zich te nemen. Zij wisten daarmee te handelen in overeenstemming met de gevoelens hunner partijen. De Nederlandse gedelegeerden hadden zich hiervan overtuigd, doordat zij te voren over dit vraagstuk (evenals over elk ander belangrijk vraagstuk dat in de S.A.I. aan de orde komt) met het Partijbestuur hadden beraadslaagd. In het Partijbestuur bestond te dezen aanzien niet het geringste verschil van mening.

Gebruik makende van de bevoegdheid, die de resolutie had erkend, hebben De Brouckère en Adler op 17 en 18 October te Parijs besprekingen gevoerd met verschillende personen en ook met de gemachtigden der Komintern, Cachin en Thorez. Dit onderhoud, dat van louter infor-

matieve aard was, leidde tot geen enkele afspraak. Ook van de zijde der communisten werd geen enkel concreet voorstel gedaan.

* * *

Wij besluiten dit verslag met een opgave van het ledental in 1935 van de bij de S.A.I. aangesloten partijen.

<i>Europa:</i>		Tsjecho-Slowakije	
		(Tsjechisch)	194.900
België	568.244	(Duits)	50.800
Danzig	2.100	(Pools)	1.500
Denemarken	190.100	IJsland	8.900
Finland	23.900	Zweden	326.700
Frankrijk	110.000	Zwitserland	55.000
Groot-Britannië	2.303.400	<i>Amerika:</i>	
Hongarije	94.500	Argentinië	23.800
Luxemburg	1.000	Britsch-Guyana	400
Nederland	90.000	Uruguay	500
Polen (Soc. partij)	50.000	Vereen. Staten	18.500
„ (Bund)	15.000	<i>Azië:</i>	
„ (Duitse partij) ...	5.300	China	14.900
„ (Ukraï. partij) .	12.900	Palestina	53.000
Portugal	3.000		
Roemenië	7.800		
			4.226.700

Illegale partijen bestaan voor Armenië, Bulgarijë, Duitsland, Estland, Georgië, Hongarije (Világosság), Italië, Letland, Lithauen, Oostenrijk (Duitse en Tsjechische), Rusland (soc.-dem. en soc. revolutionn.) en Spanje. Van deze partijen kan geen ledental worden opgegeven.

J. W. ALBARDA.

K. VORRINK.

VERSLAG

van de Commissie voor Geschillen tussen de redactie van „De Arbeiderspers” en de partijgenoten-inzenders.

Tijdvak 1 Februari 1935—15 Februari 1936.

Samenstelling der Commissie. De commissie bestond uit mevrouw N. DE JONG—ZERNIKE, J. BOMMER en P. HOOGLAND. Laatstgenoemde trad als Secretaris op.

De volgende stukken kwamen in en werden op de te vermelden gronden geweigerd of geplaatst:

3 Juni 1935. A. H. te A. — Over huurverlaging in verband met verlaging der grondbelasting. *Geweigerd.* Plaatsing heeft na het Wetsontwerp Vaste Lasten geen zin meer.

19 Juni 1935. P. S. te Den H. — Over reizen tijdens de verkiezingen. Aan inzender meegedeeld, dat de Hoofdreductie bereid is het stuk te plaatsen, indien de scherpe kanten worden wegenomen. Inzender achtte plaatsing niet meer nodig.

21 Juni 1936. H. L. v. d. V. te A. — Naar aanleiding van een beschouwing over de Passiespelen te Tegelen. *Geweigerd.* De Commissie is van oordeel, dat het stuk te omvangrijk is, om als ingezonden stuk te worden geplaatst. De zaak behoort geregeld te worden in onderling overleg tussen de verschillende instanties der beweging.

1 Juli 1935. J. F. de J. te Den H. — Over het Nazi-bewind in Duitsland. *Geweigerd.* De commissie is van oordeel, dat inzender zijn polemieek dient te voeren in „Tijd en Taak”, waarin hij ook begonnen is te schrijven.

8 Juli 1935. H. M. V. te A. — Drie vragen aan de redactie over samenwerking met de C.P. *Geweigerd.* Nu het aanbod van de C.P. van de baan is, is discussie hierover in de dagbladders ongewenst. De bespreking van de principiële zijde der zaak kan zo nodig worden voortgezet in „De Sociaal-Democraat”.

5 Augustus 1935. J. v. d. W. en S. de W. te A. — Over de verklaring van de S.D.-fractie der Tweede Kamer inzake het teruggekeerde kabinet-Colijn. *Geweigerd.* Nu het manifest van het Partijbestuur is verschenen, is eenheid naar buiten noodzakelijker dan ooit. Principiële discussies behoren als regel te worden gevoerd in het discussie-orgaan „De Sociaal-Democraat”.

12 Augustus 1935. M. H. te Den H. — Over vivisectie; een beschouwing naar aanleiding van een medische kroniek van dr. Heijermans. Aan inzender is meegedeeld, dat de Commissie bereid is plaatsing te bevorderen, indien hij zijn betoog in enkele regels kan samenvatten. Inzender heeft hierop niet geantwoord.

14 Augustus 1935. H. v. H. te T. — Over een beschouwing van A. M. de Jong over het Parijse schrijverscongres. *Geweigerd.* Plaatsing heeft geen zin na hetgeen de Parijse correspondent heeft gepubliceerd.

4 November 1935. Tj. de B. te A. — Naar aanleiding van een stukje van Vliegen over Intellectuelen in de beweging. *Geweigerd.* De Commissie is van oordeel, dat inzender de zin van het door Vliegen geschrevene niet juist heeft opgevat.

9 November 1935. A. M. L. te Den H. — Over Teeltopzieners in Duitsland. De Commissie heeft inzender verwezen naar het discussie-orgaan „De Sociaal-Democraat”.

30 November 1935. J. K. en P. v. d. B. te Den H. — Over een ophaaldienst. Tijdens het onderzoek bedankte J. K. voor het lidmaatschap der Partij. In verband hiermede is de zaak niet verder behandeld.

14 Januari 1936. F. H. te A. — Over radio-overlast. *Geweigerd.* De Commissie is van oordeel, dat aan een ingezonden stuk de eis mag worden gesteld, dat het voor redelijke gedachtenwisseling in aanmerking komt.

28 Januari 1936. Ed. B. te A. — Over Radiocentrales en omroepverenigingen. *Geweigerd.* Het uitgangspunt van inzender is niet juist. Plaatsing van een sobere opmerking ware te overwegen geweest.

Inzender heeft hierna een nieuw stukje ingezonden, dat door de redactie is opgenomen.

P. HOOGLAND, Secretaris.